5. KENT ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

7-8-9 EKİM 2020

CONFERENCE ON URBAN STUDIES

KENTLEŞME VE YAŞAM KALİTESİ

URBANIZATION AND QUALITY OF LIFE

ÖZET KİTAPÇIĞI

ÖZET KİTAPÇIĞI

KENT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
INSTITUTE OF URBAN STUDIES
idealkent
Kent Araştırmaları Dergisi • Journal of Urban Studies • ISSN 1307 9905
tepav
ankara KENT KONSEYİ
S.B.F. 1859

5. Kent Araştırmaları Kongresi
Kentleşme ve Yaşam Kalitesi

•

Bildiri Özet Kitapçığı

İdeal**kent Yayınları**: 14

5. Kent Araştırmaları Kongresi
Kentleşme ve Yaşam Kalitesi

Yayın Hazırlayan: Özgür Tülebağa
Kapak Tasarımı: Büşra Gezer
Dizgi-Mizanpaj: ADAMOR

e- ISBN: *978-605-06922-3-5*
Yayıncı Sertifika No: 46320
© ADAMOR Ltd. Şti. 2020
1. Baskı, Ekim 2020

©Tüm hakları saklıdır. Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

KENT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
INSTITUTE OF URBAN STUDIES

İdeal**Kent Yayınları** ADAMOR Limited Şirketi yayın markasıdır.
Nasuh Akar Mahallesi 1403. Sok. 10/5 Balgat-Çankaya/Ankara
Tel: 0312 285 53 59 • Faks: 0312 285 53 99
Web: www.idealkent.com.tr • E-mail: idealkent@gmail.com

5. Kent Araştırmaları Kongresi

Kentleşme ve Yaşam Kalitesi

•

Bildiri Özet Kitapçığı

idealkent
ik yayınları

Covid-19 ile Mücadele Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Genel Görünümü

Asmin Kavas Bilgiç
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
asminkavas@gmail.com

Özet

Covid-19 olarak da bilinen yeni tip Koronovirüsün, pandemi olarak nitelendirildiği 11 Mart 2020 tarihinden bu yana tüm dünya, salgınla mücadele konusunda alarma geçmiş durumdadır. Başta hükümetler olmak üzere yerel yönetim birimleri, uluslararası kurum ve kuruluşlar geliştirdikleri ve geliştirmeye devam ettikleri çözümler ile salgınla mücadelenin yollarını aramaktadırlar. Bugün dünya nüfusun yüzde 55'i kentsel alanlarda yaşamaktadır. Salgın da özellikle nüfusun yoğun olduğu bu kentsel alanlarda etkisini daha fazla göstermektedir. Kentsel ölçekte, vatandaşa en yakın hizmet sunmakla yetkili olan yerel yönetimlerin rolü salgınla mücadelede çok önemlidir. Bu doğrultuda da, yerel yönetimler salgınla mücadeleye destek olmak amacıyla, hizmet sunma yöntemlerini ve becerilerini geliştirerek, Covid-19'un yayılımını hafifletmeyi hedeflemektedirler. Salgınla mücadele sürecinde özellikle yerelleşmenin güçlü olduğu ülkelerde yerel yönetimlerin genel görünümü incelendiğinde; bu birimlerin, hizmet sunumu ve karar alma süreçlerinde çok etkin oldukları görülmektedir. Türkiye gibi merkezileşmenin daha güçlü olduğu ülkelerde ise; salgınla mücadele sürecinde yerelden ziyade, merkezden gelecek kararların, genel işleyişte ve ihtiyaçlara çözüm üretme noktasında daha belirleyici ve etkili olduğu, yapılan araştırmalar ve çalışmalarda da ortaya çıkan temel görüşlerden biridir. Salgınla mücadele döneminde merkezi idarenin, yerel yönetimlerin ortaya çıkan ihtiyaçlara yönelik ürettikleri yenilikçi çözüm önerilerine ve hizmet sunma yöntemlerine müdahale etmeleri ve süreci kontrol etme isteklerine yönelik eylem ve faaliyetleri de yukarıda belirtilen bu görüşü destekler niteliktedir. Bu bağlamda salgınla mücadele sürecinin Türkiye'de yerel yönetimlerden ziyade, daha çok merkezi idarenin kontrolünde yürütüldüğüne ilişkin yorum getirmek mümkündür. Sahip oldukları kaynak sınırlılıkları, merkezi idarenin kontrol ve müdahalelerine rağmen, Türkiye'de yerel yönetimler salgınla mücadele konusunda ortaya çıkan ihtiyaçlara yönelik yerel nitelikli çözümler üreterek, sürece önemli katkılar sağlamakta ve bu yönde güçlü çaba harcamaktadırlar. Tüm dünyayı etkisi altına alan

yeni tip Koronavirüs salgını kapsamında vatandaşa en yakın hizmet sunmakla görevli olan yerel yönetimlerin sundukları hizmetlerin araştırılması, "Covid-19 ile Mücadele Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Genel Görünümü" başlıklı bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Türkiye'de nüfusun neredeyse yüzde 78'ine ev sahipliği yapan büyükşehir belediyelerinin salgınla mücadele kapsamında sundukları hizmetler ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Çalışmada yeni tip Koronavirüs karşısında geliştirdikleri hizmetler ve çözüm önerileri ile literatürde uluslararası bağlamda iyi uygulama örnekleri kapsamında değerlendirilen yerel yönetimlere ve uygulamalarına da yer verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın temel hedefi salgınla mücadele konusunda Türkiye'de ve dünyada önemli bir yere sahip olan yerel yönetimlerin salgınla mücadeleye yönelik politika ve faaliyet alanlarını tespit ederek, genel çıkarımlarda bulunmak ve bu alana yönelik ilgili tüm paydaşların katılımlarının sağlanabileceği yeni bir politika diyaloğunun geliştirilmesine katkı sunmaktır.

İçerik analizi yöntemi ile geliştirilen bu çalışmada, Türkiye'de nüfusun yüzde 78'ine ev sahipliği yapan büyükşehir belediyelerinin salgınla mücadele yöntemlerine, sundukları hizmetlere ve faaliyet alanlarına yer verilmiştir. Çalışma kapsamında ayrıca, uluslararası bağlamda iyi uygulama örnekleri kapsamında değerlendirilen yerel yönetimlere ve salgınla mücadele yöntem ve uygulamalarına da yer verilerek, Türkiye için genel çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bulgularının değerlendirilmesi kısmında Türkiye'de 30 büyükşehir belediyesinin pandemi ile mücadele konusuna yönelik ürettikleri çözümler ve sundukları hizmetler araştırılmış ve Türkiye'de bu süreçte yerel yönetimlerin hizmetlerini, belirli başlıklar altında yürüttükleri gözlemlenmiştir. Bu başlıklar; (i) düzenli aralıklarla dezenfekte ve ilaç çalışmalarını yapmak, (ii) süreçle ilgili kamuoyu bilgilendirme faaliyetlerini sürdürmek, (iii) yerli maske üretimi ve dağıtımı yapmak, (iv) sağlık personeline yönelik ulaşım desteği sağlamak, (v) dar gelirli ailelere ekonomik destek vermek gibi hizmet sunma yöntemlerini çeşitlendirerek ve geliştirerek sürece destek vermeye çalıştıkları dikkat çekmiştir. Literatürde uluslararası bağlamda iyi uygulama örnekleri kapsamında değerlendirilen yerel yönetimlerin salgınla mücadele sürecine yönelik geliştirdikleri ve yürüttükleri uygulamaları incelendiğinde ise; (i) dijital ve teknik altyapıların güçlendirilmesi, (ii) akıllı kent uygulamaları bağlamında mekânsal bazlı izleme sistemleri ile yurttaşların hareketliliğinin ölçümü, (iii) sosyal destek ve yardım hizmetleri, (iv) sosyal politika uygulamaları ve sağlık çalışmalarının desteklenmesi gibi daha yenilikçi ve çözüm sunan hizmetleri ön planda tuttukları gözlemlenmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında, Türkiye ve uluslararası iyi uygulama örneklerinde yerel yönetimlerin salgınla mücadele kapsamında geliştirdikleri faaliyet alanları değerlendirildiğinde, Türkiye'deki yerel yönetimlerin salgınla mücadele sürecinde başarılı uygulamalara imza attığı gözlemlenmiştir. Ancak bu süreçte, Türkiye'de merkezi idarenin, yerel yönetimlerin bazı eylem ve faaliyetlerine yönelik kontrol ve müdahalesinin de fazla olduğu tespiti yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Covid-19, Yerel yönetimler, hizmet, müdahale, ihtiyaç.*

Local Councils, Accountability and Urban Governance during the Covid-19 Crisis in Istanbul Urban Governance

Ebru Tekin
Özyeğin Unıversıty
ebru.tekin@ozyegin.edu.tr

Abstract

By utilizing a critical account on urban governance, this paper analyzes the accountability mechanisms in terms of tensions, conflicts and contradictions emerged after the Covid-19 crisis management in İstanbul Metropolitan Municipality. This particular area of urban governance in relation to party competition, leadership and local council dynamics has been neglected in the urban governance literature. By emphasizing the heterogeneity of diverse urban settings and contexts, this paper critically examines the accountability mechanisms of urban governance in terms the local government's responses to the Covid-19 pandemic. Melvin Dubnick (2012) defines accountability as a complex activity to manage different, varied and conflicting interest in a balanced manner. Therefore, by tracing the following research question, what are the impacts of the party competition, the political strength and intervention of the AKP's group within the local councils, this paper examines the party competition and accountability mechanisms during the Covid-19 outbreak.

Boyne (1996) describes party competition as a neglected competition between councils themselves. This paper focuses on the contests and tensions that come into being from party politics, bureaucratic processes and the local council dynamics. The party competition becomes contested in the local councils and affected by political parties in terms of different party programs and ideologies. Relationally, political leadership in urban governance becomes outmost importance especially in the crisis time when the local political leaders mobilize governance dynamics by energizing local community capabilities. Therefore, party competition and political leadership are linked to accountability mechanisms with diverse, competing and conflicting interests.

Based on the assumption that urban governance dynamics are inherent in both institutional context and social interactions, the paper situates its analysis within sociological institutionalist approach (originated by Peter Hall and Rosemary Taylor,

1996). This approach analyzes both formal and informal institutions, in which local policies are created by council member of the local government, in order to unleash the dynamics of political party and power politics. Moreover, this approach proposes that the political parties, groups (party alliances) and individuals in local councils are bound into the diversity of economic and social relations and practices that are widely embedded strategies and priorities within a larger local community, party constituents. Moreover, the sociological institutionalist approach enables a micro-level social and policy analysis on accountability mechanisms in urban governance (Hall and Taylor, 1996). This approach opens up areas to scrutinize accountability mechanisms in a number of ways. First, this approach provides an in-depth analysis on accountability by conceptualizing it as the mutual and strategic interactions. Second, this approach deconstructs the rational institutionalism and relates the institutional context with individual actions. For instance, local council members might give an opposition vote for a proposal despite the fact that the proposal is useful for their constituencies; hence, these actors behave more in accordance with a shared cognitive schemes developed by party lines than with rational calculation. Furthermore, such an analysis on the multiplicity of changes and adoption in the accountability in urban governance and their impacts on the crisis management also contribute to this approach in terms of changing cognitive, relational and actor related nexus and dynamics processes of power relations.

This paper employs single case study methodology on a critical analysis of İstanbul Metropolitan Municipality's local council and urban governance in Turkey. The data collection is based on document analysis including policy documents, transcriptions of local council live sessions, transcriptions of live broadcasts of mayors, newspaper statements of local council members, the official data on budget, official Twitter and Instagram accounts of two municipalities, local council members, the Presidency's speeches..

Keywords: *pandemics, crisis, urban governance, accountability*..

Salgın ve Kriz Dönemlerinde Yönetişim: Bir Yerel Yönetim Tahayyülü Olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği

Mahmut Göktaş
Bağımsız Araştırmacı
mahmutgoktas35@gmail.com

Işıl Göktaş
Bağımsız Araştırmacı
isilgoktas35@gmail.com

Özet

Yönetişim unsuru, kamu kurum ve kuruluşlarının en temel sorunlarından biri olmasının yanı sıra çözüm yollarının sadece bürokratik düzeyde aranması sorunları daha da karmaşık hale getirmektedir. Genel koşullarda çoğu zaman zorlaşan bu çözüm anlayışı ani gelişen kriz anlarında ortak bir amaca yönelik oluşacak yönetişimin eksikliğini yoğun bir şekilde göstermektedir. Yönetişim, kent yönetiminde bireyi esas alan bir ortak yönetim sürecini içermesi gerekirken, bunun aksine hali hazırda çoğu yönetim merkezden tek elden bir anlayışı hakim kılmaktadır. Tüm bu olağan durumlar devam ederken Dünyada ve Türkiye'de yaşanan pandemi süreci, yerel yönetimlerin var olan asıl rollerinin yanında bireyler açısından da hak temelli bir alan oluşturmuştur. Bu sayede kentlerde yerel yönetişimin önemi kavranmış, unutulan bireysel hak boyutunun kapsamı koronavirüsle beraber genişleyerek varlığını büyük ölçüde hissettirmiştir.

Bu bağlamda, Ankara Büyükşehir Belediyesinin başkent özelinde gerçekleştirmiş olduğu Mart ve Ağustos ayları arasında koronavirüs salgınının olası etkilerinin azaltılmasına yönelik yapılan toplumsal hizmetlerin, yönetişim unsuru çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda araştırma yerel yönetimin vatandaşlarına sunduğu hizmetlere yönelik verilerin toplanması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Veriler resmi internet sitesi, sosyal medya paylaşımları ve gerçekleştirilen kampanyalar üzerinden çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmanın verileri incelediğinde araştırma bulguları içerisinde yapılan hijyen çalışmaları, sosyal yardımlar, fatura ödeme destekleri, öğrencilere sağlanan destekler, yerli üreticiyi destekleme faaliyetleri, esnafa sağlanan destekler, evlere temizliğe giden kadınlara sunulan destekler, sağlık emekçilerine sağlanan destekler, 65 yaş üstüne yardım desteği, çölyak hastalarına destek, sokak hayvanlarına mama desteği, engelli

vatandaşların tekerlekli sandalye bakım ve onarım hizmeti ile geniş çaplı oluşturulan kampanya başlıkları yer almaktadır. Toplumun tüm kesimlerine çözüm üretmeye yönelik insan odaklı bu hizmetler, yönetişim kavramının içinde yer alan çok yanlı yönetme faktörünü de destekler niteliktedir.

Bu sayede her kesimin sürecin içine dahil edildiği bir yönetişim, yaşanacak tüm süreçlerinde sorunsuz işlemesine fırsat sağlayacaktır. Bunun yanı sıra oluşturulan iyi koordinasyonun yönetişimin arttırılmasına ve desteklenmesine katkı sağladığı görülmüştür. Koordinasyonun en iyi şekilde yürütülmesinde etkili olan faktörlerlerden birisini de, vatandaşların ihtiyaçlarına karşılık olarak doğru ve etkin bir biçimde yapılan planlı çözümler oluşturmuştur. Bu çözümleri doğuran sorunlar aracılığıyla vatandaşlar yönetim sürecine taşınmış, asıl yönetim olgusunda sürece dahil olamayan bu insanlar kriz döneminin beraberinde getirdiği zorluklar, onları yönetişim döngüsüne aktif olarak katılımını sağlamıştır. Tüm bu hususlar çok yönlü ve bütünsel olarak ele alınıp yönetişim süreci içerisinde yer alan sorumluluk, koordinasyon, açıklık, çoğulculuk, hesap verebilirlik unsurlarını etrafında değerlendirme yapılarak salgın ve kriz döneminin yaşandığı ülkemizde yerel yönetimlerin varlığının ne denli önemli olduğu vurgulanacaktır. Zira yerel yönetimin geniş çaplı düzenlediği kampanyalar bireylerin kent yönetimi ve yönetişimine aktif katılımını sağlayarak yaşanan bu kriz döneminde yerellik unsurunu ön plana çıkarmış, durumun mikro ölçekten makro ölçeğe taşınmasında da etkili rol oynamıştır. Bu anlamda kent yönetiminde önemli bir rol üstlenen vatandaşların zihninde yerel yönetimin çözüm üreten, hayata dokunan bir yanı olduğu görülmüş, onların merkezinden yaşama bakan sosyal tarafı fark edilmiştir. Bu açıdan maddi, manevi, yaşamsal ve sosyal bir varlığa bürünen yönetim anlayışı toplumsal bir varlık olan insanın yaşam kalitesini oluşturan ve onunla sürekli olarak etkileşime girebilecek bir hak alanı yaratmıştır. Bu yönüyle yerel yönetimler halka ve halkın tüm sorunlarına en yakın tanıklık eden, bu sorunları da çözüme ivedilikle ulaştıracak içerisinde halk ve hak boyutunu barındıran toplumsal bir yapı olmasını daha da güçlü biçimde ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: *Yerel Yönetimler, Yönetişim, Kent Yönetimi*

Yerel Yönetimlerde Kanıta Dayalı Politika Yapma ve Yönetişim Modellerinin Uyumluluğu ve Kentlerin Yaşam Kalitesine Etkileri

Bengi Demirci
Akdeniz Üniversitesi
bengidemirci@gmail.com

Özet

Kanıta dayalı politika yapma ve yönetişim, kentsel kamusal hizmetlerin sunumunda sıkça üzerinde durulan iki yaklaşımdır. Yaşam kalitesi yüksek kentlere ulaşmak için, yerel yönetimlerde kanıta dayalı karar alma ve yönetişim kavramlarının hayata geçirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Belli kriterleri olmakla birlikte, yaşam kalitesi, üzerinde tam bir uzlaşma bulunmayan, sübjektif unsurları da barındıran bir kavramdır. Öte yandan, en genel anlatımıyla kararların bilimsel verilere/kanıtlara dayalı olarak alındığı ve kaynakların verimli kullanıldığı bir modeli ifade eden kanıta dayalı politika yapma yaklaşımı ile kentsel hizmetlerle ilgili her hangi bir konuda konuyla ilgili tüm paydaşların olabildiğince birlikte karar aldığı ve işi birlikte yaptığı katılımcı ve demokratik bir modeli ifade eden yönetişim yaklaşımı, yaşam kalitesi yüksek şehirlere ulaşmanın anahtarları olarak sunulmaktadır.

Kamu politikaları ve ilgili kamu hizmetleri belirlenirken, karar alıcıların güvenli bilgiye ve kanıta ulaşabilmelerinin, söz konusu politikaların ve ilgili programların etkinliğini ve kalitesini artıracağı düşüncesinden yola çıkan kanıta dayalı politika yapma yaklaşımı, dünyanın yanı sıra Türkiye'de de üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir. Beraberinde gelişen, kanıta dayalı yönetim ve kanıta dayalı uygulama kavramları ile, sağlık, eğitim, çevre, sosyal refah, vb. alanlara yönelik kamu politikalarının oluşturulmasında ve yürütülesinde kanıta dayalı karar verme yaklaşımının uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir. Aynı mantıkla, kentsel hizmetlerle ilgili kamu politikalarının belirlenmesinde ve kentsel düzenlemelerle ilgili alınacak kararlarda kanıta dayalı karar verme yaklaşımının hayata geçirilmesi yönünde adımların atıldığı gözlenmektedir. Kanıta dayalı karar verme yaklaşımı, daha etkin ve daha az maliyetli kararlar/kamu politikaları hedefi ile giderek popüler olmakla birlikte, bilimsel bilgiyle/kanıtla destekleniyor olmanın ötesinde, müzakere, değerler, farklı paydaşların katılımı vb. boyutları olan kamu politikası ve karar alma süreçleri içerisinde, kanıta dayalı karar verme yaklaşımının rolü tartışılmaya devam edilmektedir. Bu çerçevede, kanıta dayalı karar verme yaklaşımının, "birlikte karar verme, birlikte

yapma" düşüncesini temel alan ve müzakere ve katılım vurgusunun ön planda olduğu "yönetişim" yaklaşımı ile ne ölçüde uyum sağladığı konusu gündeme gelmektedir.

Bu çalışma, yerel yönetimlerde kanıta dayalı politika yapma ve yönetişim yaklaşımlarının ne ölçüde birbirleriyle uyumlu olduklarını ve bunların kentsel hizmetlerin sunumu bağlamında kentlerin yaşam kalitesinin yükseltilmesine olan etkilerini tartışmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada betimleyici ve açıklayıcı araştırma yöntemleri kullanılacaktır. Öncelikle, birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak, kanıta dayalı politika yapma ve yönetişim kavramları ile ilgili teorik yaklaşımlar ele alınıp gerekli kavramsallaştırmalar ortaya konulacaktır. Sonrasında, kanıta dayalı politika yapma yaklaşımı ile ilgili dünyada ve Türkiye'de gözlenen örnek uygulamalar üzerinden bu yaklaşımın yerel düzeyde yönetişim yaklaşımı ile ne ölçüde uyumlu olduğu ve kentin yaşam kalitesine ne gibi etkilerinin olabileceği sorularına cevap aranacaktır.

Kanıta dayalı karar verme yaklaşımının öngördüğü ilkelerin uygulanması, özellikle hızlı karar almayı gerektiren kriz anları ya da yüksek risk içeren durumlarda yönetişim yaklaşımının ilkeleri ile uyumlu işlemeyebilmektedir. Her ne kadar kanıta dayalı karar verme yaklaşımı söz konusu durumların daha kolay aşılmasını sağlayacak olsa da, yönetişim yaklaşımı ile uyumsuzluk arz eden sonuçlrın ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir. Özellikle politika transferi ve epistemik toplulukların etkin olduğu karar alma süreçlerinde, kanıta dayalı karar verme ve yönetişim yaklaşımları arasında uyumsuzluk gözlenebilmektedir.

Kentsel hizmetlerin sunumunda, bilimsel karar alma ve kaynakların verimli kullanılması amacını taşıyan kanıta dayalı politika yapma yaklaşımı ile ilgili tüm paydaşların alınan kararlara ve hizmetin sunumuna olabildiğince dahil edilmesini öngören yönetişim yaklaşımının belli noktalarda birbiri ile uyuşmayabileceğinin bilinmesi önemlidir. Bu bilginin özellikle bu alanda düzenleme yetkisi olan merciler ile yerel yönetimlerdeki ilgili birimler tarafından dikkate alınması yerinde olacaktır. Öte yandan kentlerin yaşam kalitesine olumlu etkileri olduğu bilinen her iki yaklaşımın olası uyuşmazlık durumlarının üstesinden gelmeyi sağlayacak düzenlemeler ve uygulamaların önünün açılması da dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur.

Anahtar Kelimeler: *Kanıta Dayalı Politika Yapma, Yönetişim, Yerel Yönetimler, Yaşam Kalitesi, Kentsel Hizmetler*..

Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yerel Yönetim Harcamaları İlişkisi: Adana İli Örneği

Emrah Toygar
Adana Alparslan Türkeş Bilim
ve Teknoloji Üniversitesi
etoygar@atu.edu.tr

Özet

Kentlerde sosyal, ekonomik ve fiziksel çevrenin karşılıklı etkileşmesiyle belirlenen yaşam kalitesi yerel düzeydeki politika ve uygulamalardan etkilenmekte, bu kapsamda yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimler, kentlilerin yaşam kalitesinin geliştirilmesi için altyapının sağlanması, sosyal refahın yükseltilmesi, güvenliğin sağlanması, sağlıklı çevrelerin yaratılması, ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ile eğitim ve kültür seviyesinin yükseltilmesi gibi farklı konularda çeşitli görevlere sahiptir. Kentsel yaşam düzeyini oluşturan bu sorumlulukların yerine getirilmesi sürecinde yerel yönetimler, eğitim, sağlık, ekonomi, konut, kültür, altyapı gibi başlıca kentsel yaşam kalitesi kriterlerini arzulanan seviyelere ulaştırma gayreti göstermektedir. Kent insanının beklentileri, ihtiyaçları ve kent hizmetlerine yönelik talepleri kentleşme, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ile birlikte artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu taleplerin karşılanamaması, hizmetlerin etkin ve verimli olarak sunulamaması kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Hızlı kentleşme, kentlerin sağlıklı büyümesini, yaşanabilirliğini ve sürdürülebilir gelişmesini engelleyen kentsel ve çevresel problemleri de beraberinde getirmektedir. Yerel yönetimler bu problemlerin temel çözüm noktaları konumundadır. Amaç: Bu çalışmanın amacı, bütçe giderleri içerisinde yaşam kalitesine doğrudan etki eden harcama kalemlerini incelemek ve bu harcamaların kaliteli bir kent yaşamına dönüşüp dönüşmediğini değerlendirmektir. Böylelikle, yerel yönetimlerin kentsel yaşam kalitesine etkileri üzerine tartışmalara katkı sunmak hedeflenmektedir. Geçmişten günümüze toplumların refah düzeyini ve kentlerin yaşam kalitesini ölçmeye çalışan birçok farklı endeks türetilmiştir. Gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde farklı kategoriler ve ölçütler kullanılarak birçok çalışma yapılmıştır. Ulusal düzeydeki çalışmalarda şehirlerimizin yaşam kalitesi sıralanmış ve bir zamanlar Türkiye'nin en önemli tarım, sanayi, kültür ve sanat şehri olan Adana ise pek çok bakımdan geri sıralarda yer almıştır. Güvenlik,

sağlık, eğitim, kültür, aile, bireysel gelişim, fiziksel çevre, çalışma koşulları, doğal çevre ve konut gibi yaşam alanlarının tümüne yönelik olarak duyulan memnuniyet düzeyi, kentsel yaşam kalitesini belirlemektedir. Kentsel hizmetler ise kentlerdeki çeşitli yaşam alanlarının düzenlenmesi ile ilgili olmaları nedeniyle, kentsel yaşam kalitesinin genel bir belirleyicisidir. Bu noktada belediyeler kentsel hizmetlerin sunucusu olarak yaşam kalitesini doğrudan ve en çok etkileyen öznelerdir. Adana'nın kentsel yaşam kalitesinin giderek azalması yerel yönetimin, kaynakların verimli ve etkin kullanımı ile kentsel hizmetlerin sunumu konularında yetersiz olduğunu göstermektedir. Yöntem: Çalışmada öncelikle, uluslararası ve ulusal çalışmalarda kullanılan yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi ölçütleri belirlenerek bunlardan yasada belirtilen belediye hizmet ve görevleri ile doğrudan ilişkisi olanlar ortaya konulacaktır. Bu ölçütlerden yerel yönetim harcamaları ile doğrudan ilişki içerisinde olan endeksler üzerinde durulacaktır. Adana Büyükşehir Belediyesi harcamaları ile büyükşehir belediyelerinin ortalama harcamalarına dayanan veriler karşılaştırılarak, kentsel yaşam kalitesine yönelik yerel yönetim harcamaları değerlendirilecektir. Bulgular: Çalışmada Adana Büyükşehir Belediyesi'nin kentsel yaşam kalitesine doğrudan etki eden harcamaları ile büyükşehir belediyeleri harcama ortalamaları kıyaslandığında bazı endeksler için ortalamanın üstünde, bazı endeksler için ise ortalamanın altında harcama yaptığı görülmüştür. Adana Büyükşehir Belediyesi bazı endekslerde büyükşehir belediyelerinin harcama ortalamalarının üstünde harcama yaptığından iller arası kentsel yaşam kalitesi ölçütlerinin sıralanarak yapıldığı çalışmalarda bu endekslerde üst sıralarda olması beklenmektedir. Ancak, bazı endekslerde büyükşehir belediyeleri harcama ortalamalarının üstünde harcama yapılmış olmasına rağmen, büyükşehirlerin bu endeksler açısından sıralamasında beklenen seviyelerde yer almamaktadır. Aynı şekilde belirli kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine yönelik harcamaların kısıtlı olduğu durumlarda ise bu ölçütler bakımından kentin geri kalması beklenmekte ve yapılan çalışma sonucunda öyle olduğu saptanmaktadır. Sonuç: Bu çalışmada, Adana Büyükşehir Belediyesi örneği üzerinden, kentsel yaşam kalitesi ile yerel yönetim harcamaları arasında kurulan ilişkinin ve kaynakların kentsel yaşam kalitesine yönelik olarak verimli ve etkin kullanımının önemi tartışılacak ve kentlerimizin yaşam kalitesinin artırılmasında en büyük rolü oynayan yerel yönetimlerin bu amaçla yapmış olduğu harcamalar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Yaşam Kalitesi, Yaşam Kalitesi, Kentleşme, Yerel Yönetimler, Yerel Yönetim Harcamaları..*

Yerel Yönetimlerin Yaşam Boyu Öğrenmeye Yönelik Politikaları ve İyi Uygulama Örnekleri

Ahmet Mutlu
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
meyreliahmet@gmail.com

Berkay Yalçınkaya
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
yalcinkayabe@gmail.com

Özet

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden bu yana Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası kuruluşların politikalarında eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Dünya genelinde eğitimin nasıl örgütleneceği, bu kuruluşların yatırımlarını yönlendirdikleri ülkelere ve alanlara göre yeniden şekillenmektedir. Geleneksel örgün eğitim yöntemlerinin aksine "süreklilik", "kendini eğitme", "kendini gerçekleştirme", "toplumsal bütünleşme" ve "aktif vatandaşlık" gibi kavramlarla tanımlanan yaşam boyu öğrenme, bu kuruluşların eğitimde yerelleşmeye yönelik politikaları arasındadır. Yaşam boyu öğrenme yaklaşımı eğitimin yalnızca merkezi düzeydeki kamu örgütleri tarafından değil yerel yönetimler, piyasa ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yürütülmesini hedeflemektedir. Bu çalışmada yaşam boyu öğrenme politikalarında yerel yönetimlerin nasıl bir rolü ve işlevi olduğu literatür taraması ve içerik analizi yöntemiyle tespit edilmiştir. Öncelikle öğrenme biçimleri "formal", "non-formal", ve "informal" olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır. Örgün ve örgün olmayan öğrenme biçimlerinin nitelikleri ve birbirinden farklılaşan yönleri ortaya konulmuştur. Daha sonra uluslararası kuruluşların yaşam boyu öğrenmeye yönelik politikaları tarihsel olarak incelenmiştir. Bu kuruluşların metinlerinde yer alan ortak ve ayrışan bakış açıları değerlendirilerek yaşam boyu öğrenme kavramının sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. 1970'lerde yaşam boyu öğrenme kavramı uluslararası politika belgelerinde ortaya atıldığında, formal eğitim sisteminin öğrenme üzerindeki olumsuz etkisi üzerinde durulsa da, 1990'larda OECD ve Avrupa Birliği'nin politika belgelerinde "istihdam edilebilirliğin" öne çıktığı görülmüştür. Bu değişim yaşam boyu öğrenme politikalarının küresel iktisadi ilişkilerden bağımsız değerlendirilemeyeceği sonucunu doğurmaktadır. Ancak çalışmanın kapsamı dışında kaldığından bu değişime yönelik detaylı bir değerlendirmeye yer verilememiştir. Politika metinlerinde esnek çalışma ilişkileri üzerinde yükselen bir öğrenme modeli olarak sunulsa da yaşam boyu öğrenme, kentsel yaşam için oldukça önemlidir. Yapılan çalışmalarda kentsel sorunların

azımsanamayacak bir kısmında "kentlileşme" ve "kentlilik bilinci" gibi olgular analiz edilmektedir. Yaşam boyu öğrenme, istihdam odaklı zeminden çıkartıldığında, bireylerin hem yurttaş olmalarından doğan haklarına sahip çıkmalarında hem de toplumsal yaşamla bütünleşmesinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Kavrama bu açıdan yaklaşıldığında doğrudan yerel yönetimlerin politika alanına girmektedir. Yerel yönetimler her yörenin farklı ihtiyaçlarına göre oluşturacakları yaşam boyu öğrenme politikalarıyla kentsel yaşam kalitesini yükseltebilecek adımlar atabilir. Böylece yerel yönetimler literatüründe yaşam boyu öğrenme üzerine yapılacak saha araştırmalarıyla, bu olgunun kentsel yaşam üzerindeki farklı etkilerine yönelik veri toplanabilir. Çalışma, yerel yönetimlerin yaşam boyu öğrenmeye yönelik işlevlerini Türkiye'de yerel yönetimlerin iyi uygulama örnekleriyle açıklamayı hedeflemektedir. Yaşam boyu öğrenme politikası Türkiye'de çoğunlukla merkezi idarenin alanında görüldüğü için, bu durum çalışmayı Türkiye açısından daha önemli hale getirmektedir. Başlangıçta eğitim hizmetlerinin hangi kurumlarla nasıl örgütlendiği açıklanmıştır. Buna ek olarak Türkiye'de yaygın olmayan eğitim hizmetlerinin merkezi idare ve yerel yönetim birimleri arasındaki dağılımı yasal ve yönetsel yönden ele alınmıştır. Türkiye'de yerel yönetimlerin yaygın eğitime yönelik hangi işlevlere sahip olduğunun sorgulandığı bu bölümde, "kişisel gelişim", "sosyal bütünleşme" ve "ekonomik büyüme" eksenleri üzerinden seçilen iyi uygulama örnekleri analiz edilmiştir. İstanbul, İzmir ve Ankara metropol kent yönetimleri belirtilen eksenlerle örtüşmektedir. Bu belediyelerin faaliyetlerinden toplanan veriler, yaşam boyu öğrenme açısından analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında yerel yönetimlerin geleneksel işlevleri dışına çıkarak sürdürdükleri yaşam boyu öğrenmeye yönelik politikaların yalnızca meslek edindirme ve istihdam boyutuyla düşünülemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme perspektifinin, karar alma süreçlerinde daha katılımcı ve demokratik bir yerel yönetim sisteminin inşa edilmesinde gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Böylece bu kavramın çıkış noktası her ne kadar günümüzde riskli ve esnek çalışma biçimleri olsa da yaşam boyu öğrenme çok daha derin politik ve felsefi bir kavrayışla temsili düzeyi aşamayan yurttaşlık ilişkilerini değiştirecek bir araç olarak görülebilir.

Anahtar Kelimeler: *yaşam boyu öğrenme, yerel yönetimler, toplumsal bütünleşme*

Yerel Yönetişim, Demokrasi, Uzlaşı Kültürü ve Güçlü Belediye Başkanın Rolü: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği

Esma Yürük
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
etopal@ogu.edu.tr

Uğur Sadioğlu
Hacettepe Üniversitesi
ugursadi@hacettepe.edu.tr

Özet

Modern devletlerde yönetim, kamusal hizmetlerin yürütülebilmesi için merkezi ve yerinden yönetim olmak üzere iki şekilde örgütlenmiş durumdadır. Yerinden yönetimin bir unsuru olan yerel yönetimler de bu kapsamda, belirli bir toprak üzerinde yaşayan insan topluluğunun oluşturduğu ve merkezi idare (devlet) karşısında belirli bir özerkliğe sahip ama onun vesayetine de tabi olan kamu tüzel kişilerini ifade etmektedir. Kamu yönetiminin vatandaşa en yakın hizmet birimi de diyebileceğimiz yerel yönetimler, günümüze kadarki gelişimine bakılarak tahlil edilmek istendiğinde kapsayıcı olan karakteristiğinin "çok yönlü bir değişiklik" olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yerel yönetimler, zaman içinde karar mekanizmalarını ve prosedürlerini yeniden biçimlendirirken, hizmet sunumlarını da iyileştirecek stratejiler ve projeler geliştirmektedirler. Belediye başkanı da bu gelişim ağının merkezi rollerinden birisidir. Belediye başkanı, belediyenin en üst yürütme organıdır. Başkan, hem belediyenin başı hem de tüzel kişiliğinin temsilcisi konumundadır. Ülkemizde 1963 yılına gelinceye kadar belediye başkanı belediye meclisi tarafından seçilmekte idi. 19.07.1963 tarih ve 307 sayılı yasanın çıkması ile belediye başkanlarının doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesi uygulamasına geçilmiştir. Buna yönetim bilimi yazınında "güçlü başkan modeli" adı da verilmiştir. Bu modelde başkan, gücünü halktan alacağı için siyaseten güçlü konumda olacaktır. Bu modelin temel amaçlarından birisi katılımcı demokrasiye katkı sunmak ise diğeri de siyasal-yönetsel liderliğin yönetme kapasitesinin güçlendirilmesi isteğidir. Belediyelerin yaşadıkları yönetsel problemler ve bütçe krizleri karşısında doğrudan seçilmiş belediye başkanının yönetim kapasitesindeki artış ümit verici olarak görülebilir. Bu çalışmada "güçlü belediye başkanı modeli" güç ilişkileri, yerel yönetişim, demokrasi ve uzlaşı kültürü bakımından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya konu olan bu kavramlar Eskişehir Büyükşehir Belediyesi örne-

ğinde incelenmiştir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi üzerinden yürütülen araştırmada, güçlü belediye başkanı modelinin yerel demokrasiye sağlayacağı bir dizi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu modelde Başkanın, belediyenin kurumsal yapısının bir alt kategorisi olmaktan ziyade onun yanında, ayrı bir kimliğe büründüğü görülmüştür. Güçlü belediye başkanı, belediye meclisi tarafından seçilmiş bir belediye başkanına kıyasla daha bağımsızdır. Doğrudan ilçedeki seçmenler tarafından seçildiğinden onların isteklerinin bir sembolü olarak görülebilir. Daha fazla görünürlüğü vardır, bu sayede de yerel kaygılara daha çabuk ve görünür yanıt verebilir. Hesap verebilirliği ve görünürlüğü de yine belediye meclisi tarafından seçilmiş bir belediye başkanına kıyasla daha yüksek olmak durumundadır. Siyasal ve yönetsel gücünün bir sonucu olarak kentte belirli bir saygınlığa da sahiptir. En güçlü taraf olan çoğunluğun, -zorunda olmadığı halde- desteğini alan güçlü belediye başkanı modeli halk katılımının, belediye meclisinin denetiminin ve desteğinin olduğu durumlarda sağlıklı işlemektedir. Aksi durumda yerel yönetişim mekanizmaları işlememekte, denetlemenin olmadığı koşullarda olumsuz sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Denetleme, doğrudan seçilmiş belediye başkanı modelinin denge mekanizmasını oluşturmaktadır. Belediye idaresinin başı olan belediye başkanının güçlendirilmesi ile, birçok iyimser iddiaya göre, yerel yönetimin siyasallaşması azalmış, yerel halkın istek ve duygularına daha duyarlı yeni bir belediye siyasetinin kapıları açılmış, vatandaşlara yeni katılımcı kanallar sunulmuştur. Bu noktada katılımın temel gereksinimlerden olan vatandaşların nasıl motive edileceği ve ilginin nasıl sürdürüleceği konusu göz ardı edilmemelidir. Katılım hususunda ilgisizliği engellemek için de, yeni araştırma bilgilerine ve deneyimlere ihtiyaç olduğu açıktır. Yerel demokrasinin gerçek anlamda işleyebilmesi için yerel seçimlerin yanında yerel toplulukların isteklerini, beklentilerini ve ihtiyaçlarını karar alma süreçlerine taşıyan yöntemler geliştirilmelidir. Yerel yönetimlerin saydam yönetim ve halka yakın yönetim amaçlı çabaları ile yerel toplulukların yönetime katılmak için girişimleri daha demokratik yerel yönetim kurumu oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Güç ilişkileri, belediye başkanının rolü, liderlik, yerel demokrasi, yerel yönetimlerde katılımcı demokrasi*

Kentsel Yaşam Kalitesine İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Füsun Kökalan Çımrın
Dokuz Eylül Üniversitesi
fusun.kokalan@deu.edu.tr

Gülşen Gürgen
Dokuz Eylül Üniversitesi
gulsen.atas@deu.edu.tr

Orhan Samet Pençe
Dokuz Eylül Üniversitesi
orhansamet.pence@deu.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, 1960'lardan sonra "Sosyal Göstergeler Hareketi" (Social Indicators Movemet) ile birlikte kendisine alan yazınında güçlü bir yer edinen kentsel yaşamkalitesi kavramının kuramsal tartışmalarını ele almaktır. Hem sosyal bilimler içerisinde hem de mevcut uluslararası ve yerel düzeydeki sosyal politikalar bağlamında, kavramın ele alınması amaçlanmaktadır. Bir akademik disiplin olarakkentsel yaşam kalitesinin içine doğduğu sosyal gösterge çalışmalarının temel amacı zatensosyal politika oluşumlarına katkı sağlamaktır. Çünkü kentsel yaşam kalitesi bir sosyal politika aracı olarak aynı zamanda kentlerin bir çekim merkezi olmasına da katkı sağlamaktadır. Bir yandan kentte ortaya çıkan kentsel yaşam kalitesi ile nitelikli göç hareketiiçin çekim unsuru yaratılırken diğer yandan özellikle de uluslararası yatırım, ticaret ve turizm işletmelerinin yatırımları açısından da bir ilgi oluşturulması söz konusudur. Dolayısıyla elinizdeki bu çalışmada kavramı epistemolojik olarak değerlendirirken, onu mevcut politik ve kurumsal gelişmelerden bağımsız olarak ele almak mümkün olmamıştır. Bir toplumun temel kurum ve işleyişleri hakkında özlü, kapsamlı, dengeli ve sistematik gösterge ve ölçütler üzerinden hareket eden, sosyal göstergeler çalışmaları ise kentsel yaşam kalitesinin tanımlanması ve netlik kazanması bağlamında kolaylaştırıcı bir rol üstlenmiştir. Çünkü halihazırda kentsel yaşam kalitesi kavramının epistemolojik kökenine ve mevcut tartışmalarına bakıldığında hala kavram üzerinde net kavramsallaştırmaların ve uzlaşıların olmadığı görülür. Öncelikle yaşam kalitesi sonrasında da onun özel bir alanı olarak kentsel yaşam kalitesinin çokboyutlu disipliner yaklaşımı, konu hakkında temel ortak kabul ve ölçütlendirme yapmayı güçleştirmektedir. Dolayısıyla da bu çalışmada hem uluslararası düzeyde hem de Türkiye'deki mevcut kentsel yaşam kalitesi terminalojinisinin genel ve kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak, amaç edinilmiştir.

Çevre, mimarlık, şehir ve bölge planlama gibi alanlarda yayınların ve araştırmaların daha sıklıkla yapıldığı kentsel yaşam kalitesi kavramının sosyolojik arka planı kısmen daha geride kalmış görünmektedir. Oysa hem yaşam kalitesi kavramı hem de kent çalışmaları, başlı başına sosyolojinin ana odak noktaları arasında yer almaktadır. İşte bu sebeple mevcut alan yazınına sosyolojik bir bakış açısı kazandırmak ve sosyoloji külliyatı içerindeki kentsel yaşam kalitesine ilişkin boşluğu doldurmak üzere elinizdeki çalışmanın kurgulanmış olduğu söylenebilir. Bu çalışmayı gerçekleştirmek üzere mevcut sosyal bilimler literatürü kadar özellikle de dünyada mevcut kurum, merkez ve enstitüler üzerinden de kentsel yaşam kalitesinin izi takip edilmeye çalışılacaktır. Bu anlamda Birleşmiş Milletlerin, Kalkınma Programlarının ve özellikle de Avrupa enstitü merkezli çalışmalarının ele alınması kaçınılmaz olmuştur. Kuramsal ve gündelik sosyal politika üretim çalışmalarından beslenen kentsel yaşam kalitesi ile birlikte kentli haklarının da gündeme gelmiş olduğu söylenebilir. Çünkü kentsel yaşam kalitesi kanımızca her şeyden önce bir kentli hakkı olarak tanımlanabilir. 1992 yılında Avrupa Konseyince kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan Avrupa Kentli Hakları deglerasyonuna göre, vatandaşların kentsel yaşam göstergeleri üzerinden sahip oldukları bazı temel hakları vardır. Kentliler için yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacını taşıyan deglerasyona göre kentsel yaşam kalitesi ile kentli hakları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Böylesi bir anlayış temelinde kurgulanmış olan bu araştırmada kentsel yaşam kalitesi kavramını kuramsal bir zeminde ve hak temelli olarak ele alındığını söylemek gerekir.

Yukarıda ifade edilen değişkenlere ek olarak kentsel yaşam kalitesinin temel kriterlerinden biri olan sürdürülebilirlik tartışmaları ve politikaları bağlamında da kavramı değerlendiren, çalışmanın diğer temel amaçlarından birisidir. Sürdürülebilirlik bugün için birçok gelişmiş ülke açısından ülke yönetimlerinin kent planlama sistemleri içerinde temel anahtar kavram olarak ekonomik, çevresel ve sosyal koşulların nitelikli geleceği için büyük bir önem taşımaktadır. Böylesi bir anlayışa gönderme yaparak, oluşturulacak politikaların kuramsal temellerinin atılması, öncelikli vazife olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Yaşam Kalitesi, Kentli Hakları, Sürdürülebilirlik*.**.**

Kentlerde Yaşam Kalitesi: Sosyo-Ekonomik Değişkenler ve Siyasi Tercihler Açısından Analizi

Elif Helvacı
Adamor Toplum Araştırmaları Merkezi
elifkorpe@yahoo.com.tr

Özet

Araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki kent merkezlerinde yaşayan vatandaşların Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı üzerine inşa edilmiş bir ölçme aracı ile kendi yaşamlarına ilişkin öznel değerlendirmelerini saptamaktır. Bunun yanı sıra, algılanan yaşam kalitesinin boylamsal olarak ve toplumdaki çeşitli sosyo-kültürel katmanlara ve siyasi tercihlere göre değişimini incelemek ve bulgulardan hareketle öneriler geliştirmek araştırmanın diğer amacıdır.

Araştırma kapsamında İBBS 2. Düzeydeki 26 ilde, 18 yaş ve üzerindeki 2273 kişi ile yüz yüze görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmanın veri toplama aşaması, Mart 2019, Haziran 2019 ve Mart 2020 tarihlerinde yürütülmüştür. Araştırma kapsamında uygulanan anket formu demografik bilgileri ölçen 9 sorudan ve algılanan yaşam kalitesini ölçen 7 sorudan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan 2273 katılımcı arasında Kadınların oranı %43,8 ve erkeklerin oranı %56,2'dir. Katılımcıların %26'sı 18-24 yaş, %25,3'ü 25-34 yaş, %22'si 35-44 yaş aralığındadır. 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların oranı %14,8 iken 55-64 yaş aralığındaki katılımcıların oranı %8,4 ve 65 yaş ve üzeri katılımcıların oranı da %3,5'dir. Herhangi bir okul mezunu olmayanların oranı %4,4, ilkokul mezunları %16,6, ortaokul mezunları %14,5, lise mezunları %36,3, ön lisans mezunları %10,2 ve lisans mezunları ile lisansüstü mezunlarının oranı da %18'dir.

Katılımcıların %41,1'i temel ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabildiklerini belirtirken, %28,5'i kısmen karşılayabildiklerini belirtmişlerdir. Temel ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayamadıklarını belirtenlerin oranı ise %30,4'dür. 2019 yılının Mart ve Haziran ayları ile karşılaştırıldığında, temel ihtiyaçlarını rahat bir şekilde karşılayabildiklerini belirtenlerin oranları artmaktadır. Katılımcıların %46,3'ü yaşantılarında kendilerini güvende hisset-

tiklerini belirtirken, %27'si kendilerini kısmen güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Yaşantılarında kendilerini güvende hissetmediklerini söyleyenlerin oranı ise %26,7'dir. 2019 yılının Mart ve Haziran ayları ile karşılaştırıldığında, yaşantılarında kendilerini güvende hissetmeyenlerin oranının arttığı görülmektedir. Katılımcıların %57,8'i çevrelerine ve içinde yaşadıkları topluma kendilerini ait hissettiklerini belirtirken, %23,2'si çevrelerine ve topluma kendilerini kısmen ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Çevrelerine ve içinde yaşadıkları topluma kendilerini ait hissetmediklerini belirtenlerin oranı ise %19'dur. 2019 yılının Mart ve Haziran ayları ile kıyaslandığında kendilerini içinde yaşadıkları topluma ait hissetmeyenlerin oranının arttığı görülmektedir. Katılımcıların %59,6'sı toplumda saygı gördüğünü düşünürken, %23'ü kısmen saygı gördüklerini belirtmişlerdir. Toplumda saygı görmediğini düşünenlerin oranı ise %17,4'dür. 2019 yılının Mart ve Haziran ayları ile karşılaştırıldığında, toplumda saygı gördüğünü düşünenlerin oranının azaldığı; toplumda saygı görmediğini düşünenlerin oranının da arttığı görülmektedir. Katılımcıların %35,8'i yaşadıkları hayattan doyum aldıklarını ve mutlu olduklarını belirtirken, %38,4'ü kısmen doyum aldıklarını ve mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Yaşadıkları hayattan doyum almadıklarını ve mutlu olmadıklarını belirtenlerin oranı ise %25,8'dir. 2019 yılının Mart ve Haziran ayları ile karşılaştırıldığında, yaşadıkları hayattan doyum aldıklarını ve mutlu olduklarını belirtenlerin oranının azaldığı, kısmen mutlu olduklarını belirtenler ile mutlu olmadıklarını belirtenlerin oranlarının arttığı görülmektedir. Katılımcıların %42,2'si gelecekte pek çok şeyin daha iyi olacağını düşünürken, %26,7'si gelecekte pek çok şeyin kısmen daha iyi olacağını düşünmektedir. Gelecekte pek çok şeyin daha iyi olacağını düşünmeyenlerin oranı ise %31,1'dir. Katılımcıların %53,7'si ikamet ettikleri şehrin yaşamak için ideal bir kent olduğunu belirtirken, %23,4'ü ikamet ettikleri şehrin yaşamak için kısmen ideal bir kent olduğunu belirtmişlerdir. İkamet ettikleri şehrin yaşamak için ideal bir kent olmadığını belirtenlerin oranı ise %22,9 olarak bulunmuştur. 2019 yılının Mart ve Haziran ayları ile karşılaştırıldığında, ikamet edilen şehrin yaşamak için ideal bir kent olduğunu düşünme oranlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Algılanan yaşam kalitesinin cinsiyet ve medeni duruma göre fazla farklılık göstermediği bulunurken, yaşın artmasıyla, eğitim seviyesi ve aylık gelir durumunun azalmasıyla algılanan yaşam kalitesinin düştüğü görülmektedir. Diğer çalışma durumları ile kıyaslandığında, herhangi bir işte çalışmadıklarını veya işsiz olduklarını belirtenlerde algılanan yaşam kalitesi de daha düşüktür. Son olarak, algılanan yaşam kalitesinin siyasi parti tercihlerinden etkilendiği görülmektedir. Bugün genel seçim olsa AK Parti'ye veya MHP'ye oy vereceklerini belirtenlerde algılanan yaşam kalitesi daha yüksekken, HDP başta olmak üzere diğer parti seçmenlerinde algılanan yaşam kalitesi daha düşüktür.

Sonuç olarak Türkiye'de kentlerde yaşayan vatandaşların yaşam kalitesi algılarının genel olarak düşük olduğu söylenebilir. Kişilerin yaşam kalitesi algılarının, kişilik özellikleri, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve gelir durumu, sağlık durumu gibi bireysel özelliklerden, aile ve sosyal çevreye ve ülkedeki gelir dağılımındaki eşitsizlik, toplumsal ve politik yapı gibi makro yapılara kadar pek çok faktörden etkilendiği göz önüne alındığında kentlerdeki yaşam kalitesinin arttırılması amacıyla planlanan çalışmaların çok boyutlu ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Algılanan yaşam kalitesi, Maslow, İhtiyaçlar Hiyerarşisi, Kent, Betimsel yöntem.*

Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçümlerinde Uygulamalar Ve Ölçeklendirme Süreçlerinde Kullanılan Yaklaşımlar

Yıldız Akpolat
Dokuz Eylül Üniversitesi
yildiz.akpolat@deu.edu.tr

Aykut Çalışkan
Dokuz Eylül Üniversitesi
aykut.caliskan@deu.edu.tr

Cem Serkan Atlı
Dokuz Eylül Üniversitesi
cemserkan.atli@deu.edu.tr

Duygu Yurttaşen
Dokuz Eylül Üniversitesi
duygu.yurttasen@deu.edu.tr

Özet

Günümüz kentleri; sermaye hareketliliğini önemseyen, beşeri anlamda niteliksel farklılıkları öne çıkaran ve teknolojinin getirilerini gündelik hayata uygulayan özelliklerinden dolayı fiziksel görünümlerinden çok daha fazlasını kapsamına almaktadır. Kentin dışavurumsal özelliklerinin bireyde anlam kazanan yönleri algıda saklıdır. Her birey var olduğu mekânda sosyalizasyon araçlarıyla kişiliğini şekillendirirken, sosyo-ekonomik göstergeler üzerinden yaşam kalitesini anlamlandırır. Kentlerde artan nüfusun etkileri nasıl yetersiz hizmet arzı ve sosyal problemler bağlamında kentsel sorunları beraberinde getiriyorsa, aynı şekilde refah seviyelerinde artış beklentisi yaşam kalitesine yön vermektedir.

Kentsel yaşam kalitesi kavramı 1930'lu yıllarda ileri atılırken, sosyal göstergeler hareketi üzerinden tarifi 1960'lı yıllar sonrasına dayanmaktadır. Sosyal göstergelere duyulan ihtiyaç birey ve toplum arasında ekonomik ve sosyal iyiliğin araştırılması sorunsalı üzerinden kurgulanmıştır. 1970'li yıllardan sonra ise çevresel koşullara dair göstergeler sürece dâhil edilmiştir. Artan nüfus oranları ve nüfusun önemli bir kısmının kentlerde yaşıyor olması yaşam kalitesi ve kent kavramlarının iç içe geçmelerini sağlamıştır. Böylelikle yaşam kalitesinin bireysel açıdan memnuniyet düzeyi kentsel yaşam kalitesi kavramıyla açıklanır hale gelmiştir.

Marans'ın kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında geliştirdiği modele yönelik sunduğu varsayımlarda temel göstergeler üzerinden makro değerlendirmelerin yetersizliğinin kabulü "kalite" kavramının sübjektif bir imgeleme de kapı açmasından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede bireye hitap eden mekânın kültürel dokusunun keşfi;

hedefe alınan makro göstergelerin öznel tanımlarının ortaya çıkarılması sayesinde anlam kazanabilecektir.

Literatür bağlamında kentsel yaşam kalitesinin ölçümüne yönelik çalışmaların eskiden beri var olduğu ilk bakışta görülebilir. Özellikle uluslararası kuruluşlardan olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) yaşam kalitesine yönelik çalışmaları sürdürmektedir. Türkiye'de yaşam kalitesinin ölçümüne yönelik gerçekleştirilen çalışmalar ise nesnel göstergelerinin makro veriler üzerinden belirlenmesi üzerine kurgulanmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2015 yılında gerçekleştirilen araştırma değerlidir ve kentlerin ölçüm düzeyleri endeksler üzerinden tarif edilmiştir. OECD yaşam kalitesi göstergeleri ile benzerlik gösteren çalışmanın 11 kategori ve 41 gösterge üzerinden gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Bu kategoriler; eğitim, sağlık, konut, çalışma hayatı, çevre, altyapı hizmetleri, gelir/servet, güvenlik, sivil katılım, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti olarak sıralanmıştır. Öte yandan Türkiye özelinde var olan diğer araştırma ve uygulamaların belirli bir zaman ve mekân gözetilmek kaydıyla gerçekleştirildiği, önemli bir kısmını yerel yönetimler açısından tek bir idari yönetim ile sınırlı kaldığı ve survey araştırmalarından ileri gidemediği anlaşılmıştır. Alana yönelik bireyin görüşünü de kapsayan ve öznel yaklaşımı önemseyen kentsel yaşam kalitesi konusunda ölçme aracının geliştirilmesi ise ilgi çekicidir.

Bu çerçevede uluslararası kuruluşlar tarafından yaşam endeksinin ölçülmesinde kullanılan göstergelerin kentlerde yaşayan bireylerin öncelikli hizmetlerin belirlenmesi gayesi dışında kullanılması önemli olacaktır. Bilimsel açıdan öznel görüşleri dikkate alarak yaşam kalitesi kavramının standardizasyonun sağlanması ve ölçme araçlarıyla geribildirim alınması eksikliği görülen bir konu başlığıdır. Bununla beraber sosyal göstergelerin kentliler için ne anlam taşıdığının tespiti ise ölçme ve değerlendirme alanına bizleri yöneltmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi kavramının ölçülmesine yönelik yöntemsel çalışmalar; nesnel gösterge değerlendirmesi, bileşik endeks ve çok boyutlu faktör indirgemesi olarak nitelendirilen Temel Bileşenler Analizleri üzerinden yapılmaktadır. Madde puanlama tekniğiyle her bir gösterge üzerinden belirlenecek alt başlıklarının aynı ölçme aracının içerisinde toplanabilirliği ve ölçek geliştirme çalışmalarının kentsel yaşam kalitesi kavramına uygulanabilirliği kentsel yaşam kalitesine farklı bir bakış sunmaktadır.

Dolayısıyla yaşam kalitesi kavramının ölçülmesinde sosyal göstergelerinin önem düzeyleri doğrultusunda belirlenen temel göstergelerin kendi içlerinde türdeş ve öznel

bakışı yansıtacak biçimde homojen bir yapıya indirgenmesi ilgi uyandırıcı bir araştırma konusudur. Ayrıca sosyal gösterge ve alt göstergelerinin öznel bakışı yansıtabilecek mahiyette ölçülmesine yönelik soru tiplerinin geliştirilmesi kentsel yaşam kalitesini Türkiye özelinde kıyaslanmasında yeni bir süreci beraberinde getirebilir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Yaşam Kalitesi, Ölçeklendirme, İzmir*

Sürdürülebilir Kentleşme Performansını Artırmak için Öneri Endeks Modeli

Cem Ayık
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
cemayik@gmail.com

Hatice Ayataç
İstanbul Teknik Üniversitesi
ayatachatice@gmail.com

Begüm Sertyeşilışık
İzmir Demokrasi Üniversitesi
begum_sertyesilisik@hotmail.com

Özet

Günümüzde neredeyse her çalışma alanında karşımıza çıkan ve önemli bir söylem olarak görülen sürdürülebilirlik yeni bir söylem değildir. 1950'lerde anlamı tam olarak bugünkü gibi olmamakla beraber sürdürülebilirliğin ekolojik ağırlıklı tanımlarına rastlanabilmektedir. Ekoloji teriminin günümüzdeki anlamına ise 19.yy'ın sonundan itibaren rastlanılmaktadır. Kentsel bağlamda ekolojik olma ve devamında buna bağlı ancak daha kapsamlı olan sürdürülebilir olma girişimleri Endüstri Devrimi'ne kadar uzanmaktadır. Bu devirde üretim teknolojilerindeki hızlı gelişim ve buna bağlı sırasıyla iş gücü talebinin, üretimin, tüketimin hızla artması nihayetinde üretim için gerekli kaynakların zamanla yetersiz kalmasına neden olmuştur. Yeni iş gücü talebi ile iş gücünün yaratıldığı kentlere doğru gerek kırdan gerek diğer yerleşim yerlerinden yoğun göç hareketleri görülmüştür. Bu göçler gün geçtikçe dönemsel ya da mevsimsel olmanın yanında daimî bir hal almıştır. Kentler giderek kalabalıklaşmaya, nüfus ve yapı yoğun olmaya başlamıştır. Yeni nüfus yeni iş gücü olmanın yanında başta temel ihtiyaç talebini artırmanın yanında kentsel yaşama dair birçok yeni talebi de doğurmuştur. Bununla beraber arzın yarattığı talep üstel bir artış göstermeye başlayınca zaman içinde üretim talebi karşılamada özellikle kaynak bulmaya dayalı zorluklar yaşamaya başlamıştır. Bu sorunun çözümü olarak tükenen kaynakların sürdürülebilir kullanılabilmesi için özellikle Batılı ülkeler yaptırım dayanağı olan yasal düzenlemeler ortaya konulmuştur. Ancak sürdürülebilirlik basit ve küçük ölçekli bir girişimin ötesinde küresel bir ortaklıkla ulaşılabilecek bir hedef olarak kabul görmüştür. Dünya ve yapılaşmış çevrenin en büyüğü olan kentler ise, özellikle yoğun sanayi üretimine geçişten sonra, sürdürülebilir yaşam ilkelerinin belirlenmesinde öncü rol almaya başlamıştır. Kentler yaşamsal faaliyetlerini sürdüreceği yeni kararlar almaya çalışırken,

bu kararlar sadece bölgesel olarak kentleri değil, doğrudan ve dolaylı çevresel, ekonomik, sosyolojik etkileşimlerden dolayı tüm Dünyayı etkilemiştir ve etkilemektedir de. Yerelde alınan kentsel yönetime dair kararlar ölçek olarak küçük olsa da kümülatifte küresel ölçekte oldukça etkin olabilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında yerel değerlerin dikkate alınarak yerel kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi küresel ve daimî sürdürülebilirliğe ulaşmada önemli bir başlangıç noktası olarak görünmektedir. Bu çalışma ile sürdürülebilir kentleşmede yerel yönetimlerin nasıl bir yönetim ve yönetişim modelini benimsemesi gerektiği konusunda kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışma ile amaçlanan daha verimli bir sürdürülebilirlik için kent planlama disiplininde nelerin dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktır. Araştırmada öncelikle sürdürülebilirlik kavramının literatürdeki yeri kentleşme bağlamında var oluşundan bugüne kadar araştırılmıştır. Devamında Sürdürülebilir kalkınma, gelişme ve kentleşmeye ışık tutabilecek küresel endeks çalışmaları ilke ve araştırma sonuçları ele alınmıştır. Buna ek olarak bu aşamada sürdürülebilir kalkınmayı ölçebilecek endekslerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan dünyanın en sürdürülebilir kentlerinden her kıtanın en başarılı kentlerinin, Cape Town (Afrika), Canberra (Avustralya), Crutiba (Güney Amerika), Hong Kong (Asya), Stockholm (Avrupa), Vancouver (Kuzey Amerika), planlama politikaları karşılaştırmalı yöntemlerle analiz edilmiştir. Çalışmanın sonraki aşamasını oluşturan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri başta olmak üzere sürdürülebilir kentleşmeye ışık tutabilecek küresel endeksler Boşluk Analizi (Gap Analysis) yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu yöntem ile sürdürülebilir kentleşme politikalarındaki küresel eksiklikler tespit edilmiştir. Bu tespitler ilk aşamadaki literatür bulguları ve Türkiye yasal mevzuatında sürdürülebilir kentleşmeye ışık tutabilecek veriler ile birleştirilerek kapsamlı bir sürdürülebilir kentleşme endeks modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan endeks onlu Likert yöntemi ile kent planlama alanında uzmanlarca değerlendirilmiştir. Oluşturulan endeks ile Türkiye'de en sürdürülebilir kent olan İstanbul kenti ve yerel yönetimleri kentleşme politikaları çaprazlama yöntemi ile sınanmıştır. İstanbul ili tüm ilçe belediyelerinin güncel faaliyet ve strateji raporları bu bağlamda ele alınmıştır ve bulgular oluşturulan endeks modeliyle karşılaştırılarak Boşluk Analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yerel yönetimlerin etkin bir sürdürülebilir kentleşme politikası yaratımı için nerelerde eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak sürdürülebilir bir kentleşme ve kalkınmadan bahsedilebilmesi için yerel değerleri koruyan ve geliştiren sürdürülebilir kentleşme ilkelerinin kentleşme sureci ile uyum içinde olması gerektiği or-

taya konulmuştur. Sürdürülebilir kentleşme için geliştirilen kentsel politikalarda ayrıca teknolojik gelişmelerden faydalanmanın sürdürülebilirlik hedefine ulaşmayı hızlandırdığı ve girişimde oluşan hataları izlemede kolaylık sağladığı da tespit edilmiştir. Sürdürülebilir olma sürecinin en sağlıklı şekilde yönetilmesi ise merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki bilgi alışverişinin sürekli ve diyalog halinde olması, yaptırım kararlarının doğal ve kentsel çevreyi koruma temelli olması gerektiği ortaya konulmuştur. Bu çalışma gerek oluşturduğu kapsamlı sürdürülebilir kentleşme endeks modeli ile gerekse bu endekse göre İstanbul ilçe belediyelerinin sürdürülebilir kentleşme performansını değerlendirme sonuçları ile konu ile ilgilenen araştırmacılar için kent planlama çalışmalarına kapsamlı katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilir kentleşme, endeks modeli, yerel yönetimler*.

Sıfır Atık Yönetiminin Uygulanabilirliği: Marmara Üniversitesi Anadoluhisarı Kampüsü Örneği

Betül Hande Gürsoy Haksevenler
Marmara Üniversitesi
hande.gursoy@marmara.edu.tr

Fatma Feyza Kavak
Marmara Üniversitesi
fatmafeyzakavak@gmail.com

Aydın Akpınar
Marmara Üniversitesi
aydin.akpinar@marmara.edu.tr

Özet

Günümüzde hızlı nüfus artışı ve sınırlı kaynakların hızla tüketilmesi, atıkların sürdürülebilir ve entegre bir şekilde yönetilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Sürdürülebilir atık yönetimi; atığın oluşumunun önlenmesi, oluşan atıkların ise tekrar kullanıma, geri dönüşüme ve geri kazanıma kazandırılması, süreçlerini kapsayan bir atık yönetim planı hazırlanmasını gerekli kılmaktadır. Atık yönetiminde sıklıkla gündemimize gelen Sıfır Atık Yönetimi (SAY) ise üretim sonucu ortaya çıkan atıkların tekrar değerlendirilmesi ve atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek atığın oluşum esnasında önlenmesini temel alan bir atık yönetim politikası olarak ifade edilmektedir. Türkiye'de Sıfır Atık Yönetmeliği 12.07.2019 tarihinde yayımlanarak geri kazanım anlayışı zorunlu hale gelmiştir. Sıfır Atık Yönetmeliğinin Ek-1'inde yer alan uygulama takviminde belirtildiği üzere mahalli idareler ile bina ve yerleşkeler için sıfır atık yönetimi sisteme geçişleri için son tarihler verilmiştir. Burada sıralanan bina ve yerleşkeler içinde özellikle üniversiteleri de ilgilendirecek şekilde "250 ve fazla öğrencisi bulunan eğitim kurumları" için sisteme geçişlerinin son tarihi 31.12.2020 olarak belirlenmiştir. Mevcut çalışma bu yasal zorunluluk öncesinde Marmara Üniversitesi Anadoluhisarı Kampüsü ölçeğinde başlamış olarak, buradaki zorunluluğun ve sorumluluğun gerekliliklerinin yerine getirilmesine yardımcı olmuştur. Bu çalışma ile ülkemizde son dönemde öne çıkan ve döngüsel ekonomi kavramı ile hammadde ve enerji tüketiminin azaltılmasında katkıda bulunacak SAY anlayışının bir üniversite kampüsünde ne ölçüde gerçekleştirilebileceği sorusuna ışık tutulması hedeflenmiştir. Bu amaçla önce kampüs içinde toplanan atık kaynakları ve miktarları belirlenmiş, ardından SAY sistemi uygulanarak atığın bina içinde ve dışında kâğıt, metal/plastik, cam ve geri dönüşeme-

yen atık olarak ayrık toplanması sağlanmıştır. Ayrıca üniversite kampüsü sınırları içerisinde toplumun en yetişmiş/yetişmekte olan bireylerinin bu uygulamayı ne ölçüde benimseyebileceklerinin değerlendirmek amacıyla öğrenciler ile akademik ve idari personele anket uygulanmıştır. Ardından kampüste uygulanan sıfır atık yönetiminin kamu politikası üzerinden analizi yapılmıştır.

Çalışma kapsamında hem fen bilimleri hem de sosyal bilimlere dair nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında SAY öncesi atığın kaynaklandığı noktalar belirlenmiş ve toplanan atık miktarları düzenli olarak tartılmıştır. Ardından SAY sistemi kurularak atığın ayrık toplanacağı noktalar belirlenmiş, kampüsteki binaların içine ayrık toplama kutuları, bina dışına (kampüs bahçesine) ise atık getirme merkezleri yerleştirilmiştir. Ayrık toplanan atıklar düzenli aralıklarla tartılmıştır. Yemekhane atıkları benzer şekilde ayrık toplanmış, organik nitelikte olanlar kompostlaştırılmıştır. Öğrenciler ile akademik ve idari personelin SAY kapsamında yapılan uygulamalarla ilgili farkındalığını ölçmek amacıyla toplamda 1200 öğrenci, 40 akademik personel ve 50 idari-temizlik personeline anket uygulanmıştır.

Elde edilen bulgular ışığında, kampüste toplanan atık miktarı 193,20 gr/kişi.gün iken, mevcut çalışmanın gerçekleştirilmesi ile birlikte toplanan atık miktarı 295,54 gr/kişi.gün olmuştur. SAY uygulamasından önce atıkların tamamı (0) dönüştürülemeyen atık niteliğinde iken uygulama ile birlikte, dönüştürülebilir atık olarak 'luk kısım ayrılmış, dönüştürülemeyen atık miktarı 'e indirilmiştir. Kampüs genelinde toplanan ayrık atığın %9'unu cam, 'ini kâğıt, 'ini metal/plastik, 'ünü organik atık oluşturmaktadır. SAY uygulaması sonrasında yemekhane özelinde toplanan atığın 'si metal/plastik ve 'si kompostlaştırılabilir organik atık olarak geri kazanılmıştır. Farkındalık ölçme amacıyla yapılan anket çalışmasında yer alan sorulardan "Dönüştürülebilir nitelikteki çöpünüzü (plastik su şişesi gibi) ne yaparsınız?" sorusuna öğrencinin 'i, idari personelin 'u ve akademik personelin 'u "çöp kutusuna atarım" sonucuna ulaşılmıştır. "Sıfır Atık Yönetimi hakkında bir bilginiz var mı?" sorusuna akademik personeli 'i, idari personelin 'i ve öğrencilerin 'u "Kısmen" cevabını vermiştir. "Kampüste Sıfır Atık Yönetimi uygulanmakta mıdır?" sorusuna öğrencilerin 'si, akademik personelin 'si ve idari personelin 'i "Evet" cevabı vermiştir. Anketin ana sorularını oluşturan bu sorularla birlikte anketteki diğer sorular personel ve öğrencilerin çevre duyarlılıkları ve geliştirilen çevre politikalarına yönelik tutumlarını analiz etmeye yardımcı olmuştur. Kamu politikası analizi ile birlikte SAY çalışmasının yasal dayanak ile desteklemesi ve taban uygulamalı bir politika olması nedeniyle yukarıdan aşağıya uygulama modeli ile uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Politikanın başarılı olup/olmadığı ile ilgili olarak ise çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde başarıya yakın ivme izlendiği

görülmüştür. Ancak tamamıyla başarılı denilebilmesi için; çalışmanın uygulanması ile birlikte idari-akademik personel ve öğrencilere geri dönüşüm için ayrıştırma alışkanlıklarının kazandırılması gerektiği bunun için ise; bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının devam etmesinin etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Marmara Üniversitesi'nin Anadoluhisarı Kampüsü'nde SAY'ın pilot uygulama olarak gerçekleştirilmesi ile birlikte, okullarda kampüs gibi kamu kurum ve kuruluşlarda kolayca uygulamaya geçilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak SAY'nin asıl amacına ulaşılabilmesi için bilgilendirme ve bilinçlendirme aşamalarının en iyi şekilde gerçekleştirilip, bu bilincin kent ölçeğine taşınabilmesi için toplumun tamamına erişilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Atık Yönetimi, Sıfır Atık Yönetimi, Üniversite Kampüsü*.

Kocaeli Kentindeki Açık ve Yeşil Alanların Değerlendirilmesi

Nur Sönmez
Gebze Teknik Üniversitesi
nur.sonmez.93@gmail.com

Tayfun Salihoğlu
Gebze Teknik Üniversitesi
salihoglutayfun@gmail.com

Özet

Çevresel kalite hedeflerine ulaşmada ve toplumsal iletişimin gerçekleşmesinde odak noktası olan açık ve yeşil alanlar; günümüzde, kente çok yönlü değer katması, kentsel mekân kalitesi ve insan yaşamını doğrudan etkilemesi bakımından, yaşanabilir kentler için gerekli temel fonksiyondur. Bir yerleşmedeki açık ve yeşil alanların yeterli düzeydeki varlığı kentlinin onurlu yaşam hakkına sahip olabilmesi için planlarda ve politika belgelerinde tanımlanan sosyal ve çevresel hedeflere ulaşmada önemli bir başlangıç noktasıdır. Bir yerleşmedeki açık ve yeşil alanların niceliksel yeterliliği, Türkiye'nin imar mevzuatında tanımlanan norm ve standartlara uygunluğu ile somutlaşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kocaeli kentinde yer alan on iki ilçenin kentsel yerleşim alanlarında kalan tüm mahallelerinde mevcutta bulunan ve planlarda önerilen yerel düzeydeki açık ve yeşil alanlarının norm ve standartlar açısından yeterliliğinin değerlendirilmesidir. Kentteki mevcut açık ve yeşil alanların yeterliliğine yönelik analiz çalışmaları için ilk olarak güncel uydu görüntülerinden ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi web sayfasında yer alan şehir rehberi menüsünden yararlanılarak belirlenen açık ve yeşil alan kullanımları haritalandırılarak bir veri tabanı oluşturulmuş, her bir mahalledeki yeşil alan miktarı hesaplanmış ve mahalle nüfusuna oranlanarak kişi başına düşen yeşil alan miktarları belirlenmiştir. Elde edilen yeterlilik verisi haritalandırılarak Kocaeli kentinde mevcutta bulunan açık ve yeşil alanların mozaiği ortaya koyulmuştur. Planlar üzerinden yapılan analizde ise, her bir ilçenin 1/5000 ölçekli nazım imar planlarında planlanmış olan açık ve yeşil alanlar ayrıştırılmış, kent karakter tablosu üzerinden standartlara uygunluğu test edilmiştir. Son olarak ise planlarda önerilen yeni yeşil alanlar ile mevcut durum karşılaştırılarak, planların kentsel açık ve yeşil alanlar üzerinden yerleşmelerin yaşam kalitesine etkisi değerlendirilmiştir. Standartlara yakın olup, kişi başına düşen en yüksek açık ve yeşil alan oranına sahip ilçeler; Kartepe (13,29 m2/kişi) ve Dilovası (7,54 m2/kişi)'dır. Bu ilçelerin diğer ilçelere kıyasla büyük oranda iyi durumda olmasının nedeni, orman ve mesire yerleri

gibi bütün kente hitap eden alanların bu ilçelerin sınırlarında bulunmasındandır. En düşük ortalamaya sahip ilçe ise 1,02 m2 kişi başına düşen yeşil alan oranı ile Gebze'dir. İlçedeki yeşil alan yetersizliği, nazım imar planında da tespit edilmiş ve yükseltilmesine yönelik temel hedefler belirlenmiştir. Kentte yeşil alan açısından yetersiz durumdaki diğer üç ilçenin Çayırova (1,2 m2/kişi), Karamürsel (1,71 m2/kişi) ve Darıca (2,02 m2/kişi) olduğu tespit edilmiştir. İstanbul ili ile Gebze ilçesine sınırı bulunan Çayırova (4625,72 kişi/km2) ve Darıca (9015 kişi/km2) ilçelerinde kilometrekareye düşen nüfus sayısı ile kentteki en yüksek yoğunluğa sahip ilçe olmalarının sonucu olarak kişi başına düşen açık ve yeşil alan oranı yetersiz olarak hesaplanmıştır. İlçelerdeki açık ve yeşil alan yetersizliğinin önüne geçmek ve standartları yakalamak amacıyla nazım imar planında yeterli açık ve yeşil alan önerilmiş ve plan notlarıyla da açık ve yeşil alanların birbirinden kopuk olmaması ve yol kenarlarında yeşil koridorlar oluşturulması için hüküm getirilmiştir. Körfez kıyısı ve Yalova il sınırında yer alan Karamürsel ilçesinde ise her ne kadar çok sayıda doğal açık alan bulunsa da çalışma kapsamında ele alınan aktif yeşil alan miktarı az sayıdadır. Aynı zamanda Kocaeli kent merkezinden uzak olup kentin çeperinde yer alan ilçede açık ve yeşil alan yatırımlarının yapılmamış olduğu gözlenmektedir. Ancak nazım imar planı ve plan notu ile bu eksikliğin kısmen giderilmesine yönelik kararlar alındığı anlaşılmıştır. Kentte öngörülen 6 adet "Millet Bahçesi"nin de, kişi başına düşen açık ve yeşil alan oranı ülkemiz mevzuatı ile belirlenmiş olan 10 m2 standartının altında olup yeşil alan yetersizliği taşıyan Gebze (1,02 m2/kişi), Darıca (2,02 m2/kişi), Başiskele (2,74 m2/kişi), Gölcük (2,88 m2/kişi), İzmit (2,98 m2/kişi) ve Derince (3,02 m2/kişi) ilçelerinde önerildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Açık ve Yeşil Alanlar, Yeterlilik, Sosyal Altyapı Alanları, Kamusal Mekân.*

Atıl Yarı Özel Alanları Sahiplenmek: Yeldeğirmeni Mahallesi'nde Arka Bahçeler

Elvan Arıker
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
elariker@gmail.com

Özet

İstanbul'un morfolojik karakterinde, bitişik nizamlı yapı adaları yaygın olarak görülmektedir. Bu adalarda yer alan apartmanların çoğunun, apartman sakinlerinin ortak kullanabildiği arka bahçeleri bulunmaktadır. Bahçelerin farklı fiziksel karakterlere sahip oldukları ve kullanım biçimlerinin çeşitlendiği gözlemlenmiştir. Fatih, Şişli, Kadıköy gibi ilçelerin çeşitli semtlerinde, kullanılan arka bahçeler olduğu gibi kullanılmayan ya da çok kısıtlı kullanılan bahçeler de vardır. Araştırmanın genel gözlemi, İstanbul'da bahçelerin pek çok semtte kullanılmadığı ya da kısıtlı kullanıldığı yönündedir. Kent merkezindeki 'atıl alan'lar olarak niteleyebileceğimiz arka bahçelerin kente en önemli katkısı zengin ekolojik nitelikleridir. Ortak kullanıma açık olması nedeniyle yarı-özel alan olan bahçeler, kentlilerin iletişim kurabileceği nadir açık alanlardandır. Bu nedenlerle araştırma, arka bahçelerin sosyal etkileşim için potansiyeller barındırdığını ve kullanımının artması için geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Araştırmanın öncelikli amacı, bahçelerdeki mevcut yaşama kültürünü doğuran faktörlerin ilişkisel ve bütüncül bir portresini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda kullanılan ve kullanılmayan bahçelerin bir arada bulunduğu Yeldeğirmeni Mahallesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Araştırmanın başında, bahçe ve yapı arasındaki mekansal ilişkinin kullanımda oldukça etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu gözlem sayesinde araştırmanın ikinci önemli amacı bahçelerdeki mekânsal nitelikleri ve dönüşümü belgeleyerek Türkiye'nin kentleşme ve mimarlık tarihi içinde konumlandırmak olmuştur. Yeldeğirmeni Mahallesi, İstanbul'da son yüz elli yıl içinde üretilen tüm yapı tipolojilerini barındıran bir bölge olarak mekânın tarihsel dönüşümünü araştırmaya uygun bir çeşitlilik sunmuştur.

Bir mekânın kullanımı o mekânın sahiplenilmesiyle doğmaktadır. Sahiplenme eylemi; orada pratikler üretmeyi, mekânı geliştirmeyi ve dönüştürmeyi kapsamaktadır. Araştırma, psikolojinin çevre ve insan ilişkilerine odaklanan 'çevresel psikoloji' alt

dalının kavramsallaştırdığı 'mekansal sahiplenme' kavramının çerçevesinde bahçelerdeki yaşamı irdelemektedir. 'Mekânsal sahiplenme'nin doğabilmesi için gerekli üç değişken şu şekilde sıralanmaktadır; mekânın fiziksel nitelikleri, mekandaki sosyal etkileşim ve kişinin bireysel yetileri (gündelik hayat tercihleri). Bahçelerin ortak mülkiyet karakteri sayesinde, 'kişiler arası mülkiyet' ve 'kişi ile mülkiyetinde olan yer' arasındaki ilişkiler de araştırmacı tarafından değişkenlere dahil edilmiştir. Yeldeğirmeni Mahallesi sınırları içerisinde bulunan 230 apartman ve bahçesi, araştırmacı tarafından belirlenen uygunluk kısıtlarına göre seçilmiştir. Bunların arasından örneklem düzeyiyle seçilen 70 ayrı yapının her birinden sadece bir haneyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmıştır. Hanenin ve apartman genelinin bahçe kullanımına dair bilgiler edinilmiş; komşu bahçelerle ilişki de sorgulanmıştır. Araştırmanın başında, müstakil sıra evlerde geçmişte ve günümüzde bahçelerin kullanıldığı fakat apartmanlaşmadan sonra bu durumun değiştiği belirlenmiştir. Tipolojik geçişin yarattığı en belirleyici iki değişim; bahçenin ortak mekân haline gelmesi ve bahçeye erişimin zorlaşmasıdır. Fakat erişim sorunlarının sadece iki tipoloji arasındaki temel farklılıklardan kaynaklanmadığı, apartman tipolojisinin de zamanla dönüşerek konut-bahçe ilişkisini belirlediği tespit edilmiştir. Bu nedenle, araştırma başında öngörülen tipolojik sınıflandırma; sıra evler, ilk apartmanlar, 1930, 1950 ve 2010 sonrası üretilen apartmanlar olarak genişletilmiştir. Görüşme yapılan apartmanlar bu çeşitliliği barındıracak şekilde seçilmiş ve diyagramlarla mekansal özellikleri sınıflandırılmıştır.

Derinlemesine görüşmelerden ve mekansal gözlemden elde edilen veriler sayesinde 'mekansal sahiplenme'yi doğuran karmaşık ilişkilerin bütüncül bir tablosu ortaya çıkmıştır. Parsel ölçeğindeki bahçe kullanımından, mahalle ölçeğindeki ilişkilere kadar, yaşama dair pek çok veri, İstanbul'un içinde bulunduğu kentsel olgularla ilişkilendirilebilmiştir. Bahçelerin sahiplenilmesini zorlaştıran unsurlar derlendiğinde araştırmanın vardığı sonuçlar; fiziksel açıdan bahçelere erişim zorlukları, sosyal açıdan ortak alan kullanımının doğurduğu zorluklar ve kentte gündelik hayat pratikleri; ekonomik açıdan ortak mülkiyetin getirdiği çoklu karar merci ve kiracı-ev sahibi dengesizliği başlıkları altında toplanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *tipomorfoloji, atıl alan, mekansal sahiplenme*..

Toplumsal Ekoloji Çerçevesinde Kavak Hes Projesi Üzerine Alan Araştırması ve Değerlendirmeler

İlkay Nişancı
İstanbul Üniversitesi
ilkay.nisanci@istanbul.edu.tr

Özlem Arda
İstanbul Üniversitesi
ozlemarda@istanbul.edu.tr

Özet

Ekoloji, insan ve doğa ilişkisinde denge unsurunun gözetilmesini gerekli kılar. İnsan ve doğa, dengeli bir ilişki içinde birlikte var olma ve birbirini var etme denklemini taşımaktadır; ancak reel yaşamda bu ilişkinin her zaman bu şekilde dengeli ve eşit ilişki biçiminde kurulmadığını ya da kurulan dengenin bozulabildiği görülmektedir.

Toplumsal ekoloji, insan ve doğa ilişkisinde birlikte var olabilme ve birbirini var edebilme anlayışıyla hareket eder ve bu ilişkisellikte 'tahakküm' gibi eşitsiz bir yaklaşımın karşısında durur. Murray Bookchin, toplumsal ekolojiyi temsilen bütünlükçü ve nedensellik taşıyan bir ekolojiyi savunmaktadır. Özgürlüğün Ekolojisi (2013) ve Kentsiz Kentleşme (2014) adlı eserlerinde toplumsal alanda insan-doğa ilişkilerine dair görüşlerini holistik bir yapıda ifade etmiştir. Bookchin, toplumsal hayatta toplumun yaşam alanlarının özgürlükçü özyönetimini önceler ve ekoloji çalışmaları üzerinde etkiye sahiptir.

Ekolojik yıkım olarak adlandırılabilecek bir dönüşümün bir alanda başlatılması, hiç şüphesiz toplumsal alandaki her ögeyi etkileyebilecek bir süreci başlatır. Bu araştırmada, bir alan araştırması olarak şekillenmiştir. Türkiye'de eşsiz doğası ile bilinen Artvin ilinin Arhavi ilçesinde gerçekleştirilen Hidroelektrik Santral projesinin, o çevrede yaşayanlar tarafından nasıl değerlendirildiği konu edilmektedir. Çalışma, nitel araştırma yöntemi ile derinlemesine mülâkat tekniğinden faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşme ile 25 kişiyle görüşülmüş, üç temel sorunsalı temsil eden üç sorunun cevabı aranmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, araştırmaya kaynaklık eden hipotezlerin sınanmasını olanaklı kılmıştır. İnsan ve doğa ilişkisinin bir hidroelektrik santral yapımı öncesinde nasıl olduğu, yapımı sırasında neler olduğu ve yapımı sonrasında ne tür etkilerinin olduğu ve o çevrede yaşayan insanların hayatında bu tür bir yapımın etkilerinin neler olduğu gibi üç temel izlekten hareket edilmiştir. Araştırmada, yarı yapılandırılmış soru formu görüşmecilerle paylaşılmış ve

mülâkatlarda elde edilen veriler; sistematik olarak analiz edilmiştir. Her görüşmecinin tanıklıkları ve bulunduğu mecradaki pratik, gündelik yaşam deneyimleri bu mülâkatların temelini oluşturmaktadır. İnsan doğa ilişkisi ve bu ilişkisellik düzlemindeki minör ya da majör bir değişimin, diğer minör ya da majör değişimi beraberinde getireceği ön kabulünden hareketle bilimsel bir çalışmanın gerektirdiği neden-sonuç ilişkisinin nesnel olarak elde edilmesi çalışmanın hedeflerindendir. Bookchin'in ekolojik anlayışının kaynaklık ettiği bu çalışmada, toplumsal ekolojinin önermeleri ve hedefleri bağlamında, doğrudan sahadan veriler elde edilmiştir. Ardından elde edilen veriler, betimsel analiz işleminden geçirilmiştir. Bu araştırmada, insan ve doğa ilişkisinde, insan eliyle gerçekleştirilen 'eşitsiz değişimin' etkileri betimlenmektedir. Dolayısıyla çalışmanın amacı; insan ve doğa ilişkisindeki değişim ya da diğer bir deyişle ekolojik yıkım olarak adlandırılabilecek aksiyonların etkilerinin bizzat sahadan elde edilen verilerle analizinin ortaya konulmasıdır.

İnsan ve doğanın denge ile bezenmiş karşılıklı ilişkisinin 'tahakküm'e dönüşmesi, toplumsal hayatta kısa ya da uzun vadede onarılamaz tahribatlara, yıkımlara neden olabilmektedir. Bu çalışmada elde edilen veriler, derinlikli ve uzun vadede araştırmaların yapılmasını gerekli kılan ivedi bir alan olduğunu işaret etmektedir ve bireysel kazanımların doğa, tarih, ortak yaşam alanı, toplumsal yaşamın iyileştirilmesi gibi kavramlarla çatışma içinde olacağını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Ekoloji, Toplumsal ekoloji, Murray Bookchin, Hidroelektrik Santral, Kavak HES Projesi.*

Kentsel/Çevresel Sorun Kapsamında İklim Değişikliği İle Mücadelede Yeni Bir Yöntem: İnsansız Hava Aracı (İHA)

Baran Barış Aras
Dokuz Eylül Üniversitesi
bb_aras.1992@hotmail.com

Özet

Sanayi devrimi ile beraber atmosferde sera gazı yoğunluğunda gözlenen artış günümüzde nüfus artışı, endüstriyel faaliyetler, artan kentleşme ve yeşil alanların yok edilmesi ile de birleşerek dünyada iklim değişikliklerine ve yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Günümüzde iklim değişikliğine dair araştırmalar büyük ölçüde çevresel verilerin ve numunelerin toplanmasına bağlıdır. Toplama yöntemleri doğada numunenin tipine bağlı olarak farklılık göstermekte olup bazı veriler araştırmacıların riskli ve / veya tehlikeli faaliyetler gerçekleştirmesini gerektirmektedir. Yeni teknolojilerin kullanımı ile örnek veri toplama için daha güvenli ve daha verimli alternatif yöntemler mümkün olabilmektedir. İklim değişikliği, içinde yaşayan canlılar dahil olmak üzere dünyanın her yerini etkileyen bir sorundur. İster havada ister suda olsun, İHA'lar (insansız hava aracı) iklim değişikliğinin birçok zorluğuna çözüm bulmada önemli roller üstlenen bir araç olabilme potansiyeli taşımaktadır. İHA'ların iklim değişikliğine dair ana rolü, iklimde meydana gelen değişiklikler hakkındaki bilgi ve anlayışımıza büyük katkı sağlayacak araştırma ve izleme çabalarını koordine etmek, uyumlaştırmak ve veri sağlamaktır. İHA'ların iklim değişikliğindeki rolü geniştir ve veri toplama ve sonuçların elde edilmesini kolaylaştırmak için farklı kullanım amaçları vardır. İklim değişikliği ile mücadelede İHA'ların rol alacağı genel konuları "Veri Toplama; Ağaç Dikmek; Atıkların Azaltılması; Teslimat İle İlgili Emisyonların Azaltılması; Yenilenebilir Enerji Ekipmanlarının İncelenmesi; Vahşi Yaşam Hareketlerinin İzlenmesi vb." olarak başlıklandırmak mümkündür. Bu teknoloji ile elde edilen bilgilerle, araştırmacılar belirli iklimsel koşulların nasıl değiştiğini ve gelecekte nasıl değişmeye devam edebileceğini tahmin edebilmektedirler. İHA teknolojisi, değişen iklim karşısında ekosistemlerin esnekliğini artırmamıza yardımcı olmaktadırlar. Bu tür bir teknoloji, hem kentsel ve kırsal toplulukların iklim değişikliği

ve kuraklığa daha iyi hazırlanmasına izin verecek hem de politika yapıcıların ve yöneticilerin insanlar ve doğa üzerindeki etkilerini azaltmak ve yaşam kalitesini artırmak için iklim değişikliğine dair plan yapmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, İHA'lar vahşi yaşam hareketini izlemeye, bitki ve hayvan popülasyonlarının sayımına, temel yaşam alanlarını korumaya da yardımcı olmaktadır. İHA'lar, vahşi yaşamı koruma faaliyetlerinde yararlı birer araç olduklarını kanıtlamıştır. Bunun en güzel örneği ise vahşi yaşamı araştırmada, karasal ve sucul ekosistemleri izlemede, haritalamada ve habitat korumasını desteklemede kullanılan İHA'lardır. İHA'lar, kullanıcıların çeşitli açılardan fotoğraflar çekebilmelerini ve iklim değişikliklerini çoğu ekolojistin geleneksel yolla yapabileceğinden daha doğru ve kolay bir şekilde gözlemleyebilmelerini sağlamaktadır. İHA'ları veri toplamak ve ekosistem değişikliklerini izlemek için kullanma fırsatları sınırsızdır, ancak bilim adamları, çiftçiler, politika yapıcılar ve diğer doğal kaynak yöneticilerinin, iklim dayanıklılığını artıran çabalara sürekli gelişen İHA teknolojilerini uygulaması elzem bir ihtiyaç halini almıştır. Kentsel, kırsal ve kıyı topluluklarımızın sürdürülebilirliğini artırmak İHA gibi yeni teknolojilerin kullanımına bağlıdır. -Yöntem: Çalışma nitel yöntemleri benimsemekte olup doküman araştırması ve örnek olay kapsamında gerçekleştirilmiş çalışma ve araştırmalardan elde edilen sonuçlar ışığında literatür de göz önünde bulundurularak, öncelikle temel kavramlar açıklanacaktır. Sonrasında İHA'ya kısa bir tarihsel bakış sağlanacak ve iklim değişikliği ile mücadelede kullanılan yeni teknolojik araç olarak İHA'lar, alternatif bir yöntem olarak ele alınacaktır. Keza, iklim konusu yalnızca atmosferik olaylarla sınırlı kalmamaktadır. Dolayısıyla da yaşam kalitesinin birer parçası olan kent ve çevre unsurları iklim değişikliğinden etkilenmekte ve iklim değişikliğini de etkilemektedir. Bu konunun İHA ışığında yeniden ele alınması günümüzde bir gereklilik halini almıştır. -Amaç: İklim değişikliği gibi kentsel ve çevresel sorunlara karşı İHA teknolojisini tanıtarak günümüz şartlarına uyumlu ve mücadeleyi iyileştirici rolü olan bir araç göstermek olup iklim değişikliği ile mücadelede İHA kullanma potansiyelini, bu araçların nasıl uygulanacağını ve iklimi etkileyen alanlarda nasıl kullanıldıklarını sunmaya çalışmaktadır. Bu sayede yaşam kalitesi unsuru arttırılarak mücadelede alternatif yöntemler geliştirilebilecek ve maliyetler düşürülebilecektir. Bu hedef "İklim değişikliği ile mücadelede insansız hava araçlarını kullanmaktan nasıl yararlanılır?" araştırma sorusuna yoğunlaşmaktadır. -Bulgular: Bulgular, İHA'ların, dünya sera gazı emisyonlarının beşte birinden sorumlu olan taşımacılık sektörünün bir parçasını oluşturan kamyonlardan daha hızlı ve daha az çevresel etkiye sahip ürünler sunabileceğini göstermektedir. Diğer bir bulgu ise kısa vadede, sivil İHA pazarının en büyük payını

dünya gözlem ve gözetiminin oluşturması beklenmektedir. Bu pazarda artan fırsatlar, sivil uygulamalar için düşük maliyetli sistemler geliştiren küçük ve orta ölçekli çok sayıda işletmenin (KOBİ) kurulmasına da yol açmıştır. İklim modellerini ilerletmek için gerekli istatistiksel bilgileri oluşturmak için uzak ve lojistik açıdan zor konumlardan değerli veriler gerekmektedir. İklim değişikliğinin gözlenmesi ve iklim değişikliği ile mücadelede İHA teknolojileri, bölgenin uzaklığı ve insanlı hava misyonları için tehlikeli olan aşırı hava koşulları göz önüne alındığında araştırmacılara mücadele planı geliştirmek için stratejik bir fırsat sunmaktadır. -Sonuç: İklim gözlemlerinde insanlı hava araçlarının uçuşa hazır olmaları için gereken zamanın görece uzun olması, tekrarlanan operasyonlara hızlı yanıt verememeleri, riski, maliyetleri ve yeterince alçak irtifa uçuş yapamamaları dolayısıyla İHA'ların daha avantajlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, İHA'ların insanlara göre 150 kat daha hızlı ağaç dikebildiği, kamyonlardan -54 daha az salınım yaptığı, yenilenebilir enerji sistemlerinin denetlenmesinde 'lere varan süre tasarrufları sağladığını ortaya koyan çalışmalar da İHA'ların iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir araç olabileceği sonucunu pekiştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Drone, İHA, Teknoloji, İklim Değişikliği, Çevresel Sorun*.**.**

Adaptation Strategies For Different Coastal Area Typologies Against The Risk Of Sea Level Rıse In Coastal Cities

Çağla Ercanlı
Izmir Kavram Vocational School
cagla.mim@gmail.com

Abstract

Sea level rise due to global warming and climate change is among the most significant environmental problems in the 21st century. The coastal areas, where physical, economic, social and cultural focal points are mostly concentrated, would be affected by this change and have a risk of being submersed underwater. It is significant to evaluate risks, develop flexible and adaptive strategies that can increase the resilience of urban coastal areas to coastal hazards associated with sea level rise. Coastal area features will vary both physically, spatially and also functionally so it is requiring typological and also architectural analysis to understand which strategies are applicable where. It is thought that typological and architectural analysis of coastal areas in general scope, can help to develop new design approaches and steer urban design policy decisions in coastal cities. The intention of this study is to present information on a wide range of potential strategies, but also to help narrow the list of strategies to consider for a specific coastal typologies, and to lay out a general framework to determine which strategies can be applicable for suitable areas. In this study, different coastal area typologies and their futures such as building densities and land uses are presented to understand the nature and extent of risk from coastal hazards and what sort of strategies would be most effective in the long term.

Data and Methodology: Most of the studies on sea level rise are generally conducted in the disciplines of regional planning and engineering. This study focuses more on the problems of urban design and architecture and proposes a conceptual framework for different types of coastal areas. The research is elaborated as a systematic evaluation under two aspects, namely physical and spatial.

Physical and spatial data of different types of coastal morphologies are generated via 3D modelization. 3D modelization is used for the analysis of coastal areas physically and spatially. Based on these analysis, adaptation strategies are determined for

each coastal typology. Coastal geomorphology and land use conditions vary from region to region in coastal cities. As the coastal area typologies differ, vulnerability and risk factors also vary in these areas. Accordingly, solutions and strategies should be different for each coastal area typologies. In this study, 5 different coastal area typologies are selected for the analysis. These are;

- *natural shorelines*
- *open public spaces and lower density residential areas*
- *industrial areas*
- *medium density residential areas*
- *mix of use and high density commercial areas*

This selection does not include all types of coastal areas, but is intended to be a reference point for analyzing coastal areas according to land use differences.

Results and Conclusion: Firstly, natural shorelines are buffer spaces to protect the suburban areas from erosion. In natural areas without settlements, the effect of a possible sea level rise will be less, so these areas can be defined as a less risky than other types of coastal typologies. Physical strategies are such as creating artificial floating islands or constructing reefs or groins to reduce the intensity of waves. Besides, the integration of the greenery is the privileged spatial strategy for natural dune areas and waterfront parks. Next, open public spaces and lower density residential areas include low density building areas, open public spaces and infrastructures. Building types are structured generally as 1-2 storey detached homes, 1-2 storey semi-detached homes and there are some community facilities such as schools, shops and small-scaled hospitals. Strategic retreat is one of the measures for these low density residential areas. Also, constructing hard structures like seawalls or dikes provide to protect settlements along the coast. Existing buildings with 1 or 2 storey or new buildings can be retrofitted and transformed to elevating structures for living with water. Also, ground floors can be redesigned as parking areas or storages. Thirdly, industrial areas include the building types such as low-rise industrial buildings, low-rise retail buildings, 2-4 storey residential attached, 3-5 storey mixed-use buildings and community facilities. Creating artificial reefs, groins or floating islands and constructing barriers can be defined among the physical strategies for dense industrial areas. Also, buildings can be designed as amphibious or floating structures. Another one, medium density residential areas contain multiple dwellings and community uses, small-scale public services, facilities and infrastructures. These areas have the building types such as 3-

5 storey mixed-use buildings, high-rise residential buildings, high-rise mixed use buildings and community facilities. Density of building environment and multifunctional systems are caused to increase the risk factor of sea level rise. Artificial reefs, groins or constructing breakwaters and revetments become prominent as physical strategies in medium density areas. When spatial-building strategies are considered, it is thought that is important to evacuate and change the function of the ground floors, especially in high-rise buildings. In this way, losses will be minimized during floods. Also, rainwater retention basins can be designed as multifunctional recreation areas in urban centers. Lastly, mix of use and high density commercial areas are generally the centers of economy and trade in megacities. Common building types are 3-5 storey mixed-use buildings, high-rise residential buildings and high-rise mixed-use buildings. Levees design which are arranged as steps, large planted land, topographic sloping areas prevent the running of water during flood events and allow to rearrange of urban areas as a multifunctional public space with different functions such as residential areas, green and park areas and roads. Also, dry and wet proofing are another options that can be applied to strengthen buildings in these areas, besides evacuation and refunctioning of ground floors. Consequently, coastal areas are the most preferred areas where housing and commercial functions are located in the past and the present. Therefore, developing spatial and architectural alternative livings in coastal areas also contribute to long term urban resilience and provide co-habitation with water.

Keywords: *climate change, sea level rise, adaptation, coastal typology, coastal cities.*

Mekansal Plan Değişikliklerin Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Ankara Çankaya Örneği

İrem Akkaya Büyükcivelek
Çankaya Belediyesi, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü
akkayairem@gmail.com

Çiğdem Varol
Gazi Üniversitesi
cvarol@gazi.edu.tr

Özet

Kenti yönetenlerin temel amacının kentlilerin yaşam kalitesini artırmak olduğu üzerine ortaklaşmak olanaklıdır. Ancak yaşam pratiklerimiz kentsel müdahalelerin her zaman kentlilerin yaşam kalitesini arttırıcı etki yapmadığını, kimi müdahalelerin yaşayanların yaşam kalitesini düşürücü etkiler yarattığını kanıtlar niteliktedir. Deneyimlerin oluşturduğu bu varsayımdan yola çıkan çalışmamız "kentsel mekansal müdahalelerin kentlilerin yaşam kalitesine etkisinin ne olduğunu" ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma iki farklı kuramsal yaklaşım üzerinden ilerlemektedir. İlk olarak kentleşme sürecinin önemli bir bileşeni olarak kentsel müdahaleler konusu tartışılmakta, sonrasında ise kentsel yaşam kalitesi tartışmaları ele alınmaktadır. Kentsel mekânsal müdahale süreçlerine yönelik, kapitalist kentleşme süreçleri ve neoliberal politikalar, kentsel projeler, ölçek ilişkileri ve uygulamalara yön veren aktörler üzerine yapılan tartışmalar çalışmanın ilk bölümünde yer almaktadır. Kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmanın ikinci bölümü kapsamında ise; yaşam kalitesi bileşenleri, kente ve mekana ilişkin geliştirilen göstergeler ve göstergelerin değişen bağlamlara göre farklılaşması ele alınmaktadır. Kuramsal yaklaşımların alan çalışması ile değerlendirilmesinin amaçlandığı üçüncü bölümde, Ankara ili Çankaya ilçesinde çeşitli aktörlerce yapılan kentsel mekânsal müdahalelerin yaşam kalitesine etkisi ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Çalışma, kentsel mekana yönelik müdahalelerin insan yaşamında oynadığı önemli rolü gözeterek, bu müdahalelerin kentsel yaşam kalitesi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin Ankara İli Çankaya İlçesi plan değişiklikleri üzerinden araştırılmasını hedeflemektedir.

Ankara İli Çankaya İlçesi, farklı ölçeklerde kentsel mekansal müdahalelerin ve bu müdahalelerin yaşam kalitesine etkisinin araştırılacağı örnek çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Çalışmada Çankaya İlçesinde gerçekleştirilen imar planı değişiklikleri ile yapılan kentsel mekansal müdahalelerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda

kentte karar alma yetkisi olan farklı aktörler tarafından planlama temelinde kentte yapılan tüm mekânsal müdahalelerin (plan değişiklikleri, proje önerileri) ortaya konması ve yıllara göre değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında, 2014-2019 yılları arasındaki yerel ve merkezi yönetimde plan değişikliğinde rol alan tüm kurumların aldığı mekânsal müdahale kararları incelenmiştir.

Çalışma kapsamını belirleyebilmek için öncelikle, planlama sürecine etki eden tüm aktörler yani imar planı onaylama yetkisi olan tüm kurumlar tespit edilmiştir. Arşiv çalışmaları ve mevzuat araştırmaları sonucunda çalışma alanında nazım ve uygulama imar planlarını onaylayan kurumlar belirlenmiş ve bu kurumlar yerel ve merkezi yönetimler olarak gruplandırılmıştır. Daha sonra, çalışmada 2014-2019 yılları toplam 6 yıl boyunca merkezi ve yerel yönetimlerin onayladığı tüm plan değişiklikleri tespit edilerek, plan değişiklikleri özelinde ne kapsamda bir müdahale getirildiği ve bu müdahalelerin kentsel yaşam kalitesi açısından nasıl değerlendirilebileceği tartışılmıştır.

Analizler sonucunda 2014-2019 yıllarında merkezi ve yerel yönetimlerin onayladığı toplam 1473 adet karar alındığı tespit edilmiştir. Analiz yapılan 6 yıl içinde yerel yönetimlerin onayladığı 1382 adet karar bulunurken, merkezi yönetimlerin onayladığı 91 adet kararın olduğu görülmektedir. Plan değişikliği kararlarında yapılan detaylı incelemeler sonucunda alınan kararların yaşam kalitesine etkileri değerlendirilmiştir. Değerlendirme yaparken planlama ilke ve esaslarına uygunluğu açısından kararlar olumlu, olumsuz ve etkisiz (nötr) olarak gruplandırılmıştır.

Bu çalışmanın, kent planlama pratiğindeki kentsel mekânsal müdahaleler ile yaşam kalitesini bir arada irdelemesi açısından planlama disiplinine kuramsal açıdan önemli katkılar sunması hedeflenmektedir. Yapılan araştırmada, mekânsal planlara yönelik çeşitli aktörlerce gerçekleştirilen müdahalelerin sayıca çok fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu müdahalelerin ağırlıklı olarak kentsel yaşam kalitesini artırmaya değil, kentsel arazi üzerindeki ranta ilişkin taleplerin karşılamasına yönelik olduğu görülmektedir. Böylesi bir müdahale süreci, yapılan mekânsal planların etkinliğinin sorgulanması ve müdahalelerin amaçlarının tartışılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yaşam kalitesini artırmaya yönelik başarılı ve etkili kentsel politikaların oluşturulması, ancak kente yaşayanları gözeten politikalar ve uygulamalarla gerçekleştirilebilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel yaşam kalitesi, mekânsal plan değişiklikleri, kentsel mekânsal müdahale, Ankara-Çankaya*

İmar Planları ve Şeffaflık: İngiltere Southampton Belediyesi Örneği

Yahya Aydın
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
aydin.yahya.tr@gmail.com

Özet

Neoliberalleşmeyle beraber kentler rant kavgalarının olduğu mekanlar haline evrildi. Kentler daha çok kar ve maddi kazanç elde edilmek amacıyla hızlı bir yapılaşma içerisine girmiştir. Bu durum 1970'li yıllardan günümüze kadar artan bir trend haline gelmiştir. Aynı şekilde kent nüfusu da her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla bu tür mücadelelerden daha fazla insan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmektedir. Kentleşme konusunda en çok tartışılan ve kentlerin diğer alanlarını (fiziksel ve sosyal) etkileme gücüne haiz olan konuların başında imar ve planlama konuları gelmektedir. Buradan hareketle yaşanan olumlu veya olumsuz gelişmelerin gündelik hayatta aynı minvalde yansımalarının da olması kaçınılmazdır. Tartışmaların ana odağı olarak da şeffaflık konusu öne çıkmaktadır. Bu bağlamda genelde olumsuz örnekler mevcut olsa da olumlu uygulamalar da yok değildir. Bu çalışmanın amacı İngiltere'nin güney şehirlerinden Southampton'ın merkez belediyesinin imar sistemini şeffaflık esası üzerinden incelemektir. Şeffaflık konusunda yaşanan olumlu ve olumsuz örnekleri ortaya koyarak diğer kentler için örneklik teşkil etmektir. Yöntem: Southampton belediyesine ait şehir planlama ve uygulamaları şeffaflık kriterlerini sağlıyor mu sorusunu cevaplamayı hedefleyen bu çalışma bu doğrultuda ikincil veri analizi yöntemini kullanmayı tercih etmiştir. Bu şekilde araştırmacının veri toplama sürecindeki etkisi en aza indirilirken, zaman ve ekonomik tasarruf da sağlanmıştır. Ayrıca incelenen belgelerin resmi belge ve raporlardan oluşması elde edilen verilerin güvenilirliği acısından son derece önemlidir. Bu amaçla Southampton Belediyesine ait resmi internet adresleri incelenerek planlama, planlama başvurusu, planlama değerlendirme süreçleri ve aktörleri ve planlama kararı ile ilgili tüm aşamalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Şehrin farklı noktalarından seçilen farklı örneklerle bu adımların takip edilip edilmediği şeffaflık odaklı incelenmiştir. Bu doğrultuda Southampton'dan seçilen on farklı örnek incelenerek alınan kararları hem bölgesel hem de dönemsel olarak karşılaştırma fırsatı elde ettik. Bu şekilde hem kararların şeffaflık derecesini inceleme fırsatı bulurken hem

de bölgesel farklılıkların önemini ihmal etmemiş olduk. Bulgular: Alanında uzman kişilerin (mimar, mühendis), yerel yöneticilerin ve halkın herkese açık bir online platform üzerinden bilimsel nedenlere dayalı olarak fikirlerini beyan ettiklerini görmekteyiz. Bu aşamaların sonucunda oluşan genel kanaate göre de yapılan planlama veya imar başvurularının karara bağlandığını ve yine aynı platform üzerinden duyurulduğunu görmekteyiz. Ancak bu tartışmalar şehir merkezinde veya birçok kişiyi ilgilendiren bölgelerdeki kararlarda daha çetin olabilmektedir. Maddi getirisinin yüksek olduğu veya daha çok kişinin katıldığı tartışmalarda kararların verilmekte güçlük çekildiği ancak genel olarak kamu yararı ve o bölgede yaşayan halkın isteklerinin öncelendiğini görmekteyiz. Örneğin, şehir merkezine uzak bir yerde yapılacak iki katlı bir eve izin vermek için yukarıda belirttiğimiz tüm adımlardan sonra nüfus yoğunluğu veya çevresel faktörlerden dolayı kolaylıkla olumsuz cevap verilebiliyor. Fakat aynı sistem ve kurallar içerisinde şehrin merkezinde normal uygulamaların dışına çıkarak yüksek katlı veya otopark sorunu oluşturacak yapılaşmalara da izin verilmektedir. Buradan hareketle herkese açık bir şekilde yapılan değerlendirmeler ve kararların varlığıyla beraber, bölgesel farklılıkların dikkate alınarak daha şeffaf bir sisteme ihtiyaç olduğu da ortaya çıkmıştır. Sonuç: Bu çalışmada, yerel yönetimlerde şeffaflık konusu İngiltere Southampton merkezli olmak üzere incelenmiş, online ve herkesçe erişilebilir platformlar ile bu hedefin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber bölgesel farklılıkların da dikkate alınacağı bir değerlendirme sürecinin de olması gerektiği tespit edilmiştir. Dünya şehirleri farklı kentleşme tecrübelerine sahip olsa da farklı kültür ve bölgelerde de internet gibi teknolojik imkânlardan faydalanarak daha şeffaf ve denetlenebilir karar alma süreçleri desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: *Şeffaflık, Katılım, İmar, Planlama, Belediye.*

Geleneksel Kent Dokularının Korunmasında, Koruma Amaçlı İmar Planlarının Öneminin Bitlis Örneğinde İrdelenmesi

Ayşegül Keleş Eriçok
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
aysegulericok@yyu.edu.tr

Ece Güler
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
eceguler@yyu.edu.tr

Ömer Faruk Özdemir
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
omerfarukozdemir@yyu.edu.tr

Özet

Kentlerin fiziksel dokusu kentte yaşayan toplumun sosyal yapısını yansıtmaktadır ve topluma ait kültürel izler (geçmiş uygarlıkların mimari üslupları, yaşam biçimleri, mekân kullanışları gibi) taşımaktadır. Tarihsel süreçte insanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte ortaya çıkan kentler, günümüze kadar çeşitli değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Bu süreçte değişen ekonomik, politik yapı ve teknoloji ile birlikte yaşam biçimleri etkilenmiş, buna bağlı olarak da mekân ihtiyaçları ve kullanım biçimleri değişmiştir. Ancak kentlerin gelişimlerine yön veren planlama sürecinde yaşanan sorunlar (plan değişiklikleri, imar yasa ve yönetmeliklerinin getirdiği yerleşimlerin özgün karakterlerini göz ardı eden tek tip planlama yaklaşımı gibi) kent formunun biçimlenmesini ve geleneksel kent dokusunu etkilemektedir. Bu çalışmada koruma amaçlı imar planlarının geleneksel kent dokularının korunmasındaki rolü, Bitlis kenti özelinde irdelenmiştir. Çalışmada izlenilen yöntem tarihsel süreci incelemek ve bu süreçte tarihi çevrenin korunamama nedenlerini belirlemektir. Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması, uygulanması ve denetimi tarihi çevrenin ve geleneksel kent dokularının korunmasının en önemli araçlarından biridir. Bu nedenle ilk olarak kentin fiziksel oluşum ve gelişim süreci, günümüze kadar yapılmış imar planları, hava fotoğrafları, doku analizleri ve resim–fotoğraf gibi görsel materyallerden yararlanılarak incelenmiştir. İkinci olarak geleneksel dokuyu oluşturan yapıların mimari özellikleri (plan şemaları, mimari elemanları, üst örtüleri ve cephe düzenleri), çevresel ve işlevsel özellikleri incelenmiştir. Son olarak da koruma amaçlı imar planı kararlarının, tescilli yapıları koruma sürecindeki etkisi ve yeterliliği tartışılmıştır. Bu çalışmanın amacı yeni bir kuram ortaya koymak veya bir kurumu, bir yönetimi ya da plan müellifini eleştirmek değil, planlama ve uygulama sürecinde geleneksel dokunun korunamamasına neden olan etmenlere yönelik bir sistem kurgusu içerisinde ilke önerileri

ortaya koymaktır. Bitlis kenti doğu ile batıyı birbirine bağlayan eski ticaret yolları üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle geçmişte ticaret ve konaklama merkezi işlevine sahip olmuştur. Tarihsel süreçte farklı uygarlıkların egemenliği altında gelişen kentte farklı dönemlere ait kültürel ve mimari izler yer almaktadır. Bitlis'in kent dokusunun oluşumunda etkili olan doğal eşikler aynı zamanda planlamayı da yönlendiren en önemli unsurdur. Kent, doğal eşikler nedeniyle vadi ve ulaşım aksları boyunca doğrusal gelişim göstermiştir. Bitlis'in geleneksel dokusu tarihi cami, medrese, han ve hamam gibi yapıların yanı sıra çok sayıda sivil mimarlık örneği evlerden oluşmaktadır. Tarihi dokuda sıkça gözlemlenen düz damlı yapıların oluşturduğu doku bölgeye özgü bir yapılaşma ortaya çıkarmaktadır. Organik dokuya sahip olan tarihi çevrede mimari yapı, yörede bulunan malzeme kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiş ve topoğrafyaya uyumlu şekillenmiştir. Tarihi dokuda yer alan yapılar; doğal çevre ile uyumlu bir bütünlük içinde yer almakta, yamaçlar boyunca birbirleri ile ilişki kurmakta, bitişik ve yoğun bir doku oluşturmaktadır. Kent, süreç içinde geçirdiği değişimle birlikte geleneksel dokunun izlerini günümüzde de taşımaktadır. Kentin planlama süreci incelendiğinde günümüze kadar dört plan yapıldığı ancak gerek plana aykırı uygulamaların yapılması gerekse de imar planı değişiklikleri ile yeni uygulamalar yapılması sonucunda planların uygulamasının önerilen şekliyle yürütülmediği anlaşılmaktadır. Bitlisin imar planı süreci değerlendirildiğinde iki farklı sonuç karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, planlama alanı içerisinde plana aykırı gelişmeler; ikincisi ise planlama alanı dışındaki gelişmelerdir. Bu süreçte her ne kadar 1998 yılında onaylanmış koruma amaçlı imar planı olsa da çoğu sivil mimarlık örneklerinden oluşan geleneksel doku korunamamıştır. Geleneksel dokunun korunamama nedenleri ise üç temel başlık altında karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; yönetimlerin mevzuatı uygulamaktaki isteksizlikleri, ikincisi mülkiyet sahiplerinin koruma konusundaki bilinçsizliği ve farkında olmayışı, üçüncüsü ise ekonomik yetersizliklerdir. Sonuç olarak geleneksel yöntemlerle inşa edilmiş yapıların bakım ve onarım sürecinde geleneksel yöntemlerin uygulanmasındaki teknik yetersizlikler, kalifiye ustaların bulunamayışı, projelendirme aşamasından başlamak üzere uygulama ve denetleme sürecindeki eksiklikler nedeniyle Bitlis kentinin geleneksel dokusunu oluşturan tarihi yapıların birçoğu zarar görmüştür. Ayrıca süreç içinde gelişme alanlarındaki kat artışları ve yeni yapılaşma tarihi dokunun algılanabilirliği başta olmak üzere özgün niteliklerinin kaybolmasına neden olmuştur. Yeni koruma amaçlı imar planı hazırlamadan önce öncelikle tarihi yapıların mevcut durumu detaylıca analiz edilmeli, mimari elemanların korunmasına yönelik mimari projeler hazırlanmalı ve söz

konusu yapıların sürekliliğini sağlamak için ilgili mevzuat çerçevesinde mimari projeye altlık oluşturacak temel koruma kararları alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Koruma Amaçlı İmar Planı, Geleneksel Kent Dokusu, Mevzuat, Bitlis*

Dirençliliği Politika Bağlamında Düşünmek: Tarım Sektörü Örneği

Şerife Betül Çetinkaya
Akdeniz Üniversitesi
s.betulcetinkaya@gmail.com

Hilal Erkuş
Akdeniz Üniversitesi
hilalerkus@yahoo.com

Özet

Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, küreselleşmenin artan etkileri ve neo-liberal politikaların getirileri ile birlikte, ülkelerin sosyal ve ekonomik yapılarında değişimler yaşanmaya başlamıştır. Özellikle 1980 yılında, ithal ikameci politikaların terk edilmesi ile başlayan ve neo-liberal politikaların etkisi ile artan ekonomik serbestleşme süreci, birçok alanda kolaylaştırıcı etkilerle birlikte, geleceğe yönelik belirsizlikleri de beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda, değişen koşullara uyum sağlama süreci ile ilişkili olarak yazına giren dirençlilik (resilience) kavramı, bölgesel kalkınma yazınında son yirmi yıldır tartışılan bir kavram olmuştur. Yaşanan krizler, iklim değişikliği, bölgeler arası farkların artışı gibi olaylar kavramın bölgesel kalkınma yazınında önemini artırırken, bölgelerin bu olaylara karşı nasıl daha dirençli hale geleceği, değişen koşullara nasıl uyum sağlayacağı üzerine çözüm bulma arayışları artmaktadır. Yapılan araştırmalarda GSYH, eğitim, yönetişim, katılımcılık, yenilikçilik gibi faktörler bölgesel dirençliliğin ölçümünde kullanılan göstergeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin ne denli dirençli olduğunu ölçmeye yarayan bu göstergeler üzerinde düzenleyici role sahip olan araç ise politikalardır. Özellikle tarım sektörü gibi önceden bu yana belirsizlikler içerisinde mücadele veren bir sektörün dirençli yapıya kavuşabilmesi sürecinde politikaların güçlü bir rol oynadığı bilinmektedir. Mevcut yazında sektörün dirençli bir yapıya kavuşmasına katkı sağlayacak birçok çalışma bulunmasına rağmen, politikaların sektörün ilk aktörü konumunda bulunan çiftçilerin dirençliliği üzerindeki etkilerini araştıran ve çiftçilerin bu konu hakkındaki görüşlerini ortaya koyan ampirik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, yazındaki bu boşluğu doldurmaya yöneliktir. Amaç: Bu çalışmanın amacı, politikaların değişen koşullara uyum sağlama sürecindeki etkilerinin incelenmesidir. Çalışmanın evrenini tarım sektörü ve sektörün en alt basamağında yer alan üreticiler yani çiftçiler oluşturmaktadır. Çiftçiler değişen koşullara karşı nasıl daha dirençli hale gelebilir? Çiftçiler değişen koşullara uyum sağlamaya çalışırken politikalar ne denli destek sağlıyor?

Çiftçilerin dirençliliğinin artması için ne tür politika araçları geliştirilebilir? soruları çalışmanın araştırma sorularıdır. Yöntem: Çalışma kapsamında Türkiye'nin bitkisel üretim verileri incelenmiş olup, %7.1 bitkisel üretim değeri ile en çok katkıyı yapan ilin Antalya olduğu belirlenmiştir. Antalya, bitkisel üretim değeri ile birlikte yaş sebze ve meyve ihracat değeri, süs bitkisi yetiştiriciliği ve sahip olduğu örtüaltı tarım alanları ile de Türkiye'nin önde gelen kentidir. Antalya'nın tarım sektörü ile uzmanlaşan ilçelerini tespit edebilmek amacıyla kümelenme analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, tarım sektöründe uzmanlaşmış ilçe olarak Kumluca ilçesi belirlenmiş ve burada çiftçilerle yüz yüze görüşmeler tasarlanmıştır. Çalışmanın analiz aşamasında nitel analiz yöntemlerinden içerik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak ve çiftçilerin verdikleri yanıtların tekrarına göre sınıflandırma yapılarak belirli temalar oluşturulmuştur. Bu yöntem geliştirilen politikalarda dirençlilik kavramının nasıl ele alındığını çiftçilerin gözüyle inceleme fırsatı sunmuştur. Bulgular: Çiftçilerin krizlere uyum sağlama adına politikalar ile ilgili en çok ihtiyacını hissettikleri konuların, girdi maliyetlerinde yaşanan dalgalanmalar, pazara erişim süreci, pazar çeşitliliği, sigorta sisteminin aksaklıkları ve üreticiye yapılan destekler olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin politika yapıcılardan beklentileri ise üretimden pazara erişime kadar her aşamada devletin öncü aktör olması ve devlet kontrolünün daha fazla hissedilmesi olarak belirlenmiştir. Çiftçilerin yaşadıkları en büyük problem ise politika yapıcılara doğrudan ulaşarak isteklerini dile getirememeleridir. Sonuç: Yapılan araştırma sonucunda değişen yaşam biçimleri, ekonomi, üretim biçimleri ve talepler doğrultusunda politikaların da değişmesi gerektiği ve değişen koşullara daha iyi uyum sağlayabilmek için her aktörün katılım sağlayarak problemlerini ve çözüm önerilerini sundukları bir yönetişim modelinin oluşturulması ve bu sayede politikaların daha dirençli bir hale gelmesi gerektiği belirlenmiştir..

Anahtar Kelimeler: *Bölgesel kalkınma, dirençlilik, politika, tarım sektörü.*

Konut ve Çevresi Kavramına Yaşam Kalitesi Bağlamındaki Yaklaşımların Değerlendirilmesi

Betül Hatipoğlu Şahin
KTO Karatay Üniversitesi
betulhatip@gmail.com

Ayşegül Tereci
KTO Karatay Üniversitesi
aysegul.tereci@karatay.edu.tr

Özet

İnsanlar ve yaşadıkları çevreyi değerlendiren yaşam kalitesi kavramının kökeni çok eskilere dayanmasına rağmen yapılan araştırmalar öncelikli olarak kavramın uzlaşılan net bir tanımının olmadığını ortaya koymaktadır. Özellikle çok yönlü ve karmaşık yapısından dolayı yaşam kalitesinin; sosyal bilimler, mühendislik, fen bilimleri ve sağlık bilimleri gibi pek çok alanın araştırma konusu haline geldiği görülmektedir. Bu noktada her disiplin alanı, kavramı kendi çerçevesinde tekrar tanımlamıştır. Birçok kaynakta yaşam doyumu, genel refah, insanın kendini geliştirmesi, yaşam memnuniyeti olarak ifade edilen kavramın, farklı kaynaklarda 100'den fazla tanımı kaydedilmiştir. Yaşam kalitesi araştırmaları; bireylerin refah hissini oluşturan etmenlerin nedenlerini araştırma ve etkilerini ortaya koyma, memnuniyet ve memnuniyetsizliğin toplumsal ve mekânsal dağılımına ilişkin bilgi sağlama, araştırma sonuçlarına bağlı etkin politikalar ortaya koyup bu politikaların mekânsal etkilerini takip etme, sonraki ölçümlerle kıyaslayıp değişen eğilimleri belirleme gibi amaçlar taşımaktadır. Yaşam kalitesi araştırmalarına Campbell (1981), Pacione (1986), Marans (2003), Van Kamp (2003), Bonaiuto (2003), Veenhoven (2004) gibi araştırmacıların yaklaşımları, farklı modellerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle bireyin mekân ve çevresiyle olan ilişkisi, araştırmaların temel noktasını oluşturmuştur. Kentsel ölçekte yaşam kalitesi araştırmaları; kentlerdeki yer seçim ve göç kararlarının verilmesinde etkili olmuştur. Bu noktada mimarlık disiplini ise yaşam kalitesine mekânsal bağlamda bir çerçeve çizmektedir. Buradaki bakış açılarında da Tekeli ve ark. (2010) yaptığı çalışmaya; birey merkezli, bireysel tatmin merkezli ve çevre merkezli farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Tanımlar dışında özellikle farklı ülkelerde ve birçok akademik çalışmada yaşam kalitesi ölçümleri için farklı göstergelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu noktada yaşam kalitesi araştırmalarında, kişinin yaşam kalitesinin sosyal çevre ve fiziksel çevre olmak üzere iki temel faktöre bağlı olduğunu ortaya çıkmıştır. Sosyal çevre faktörü aile, arkadaşlar ve eş tatmini; fiziksel çevre faktörü ise kentsel yaşam

kalitesi, konut memnuniyeti, mahalle, kent, bölge ya da ülke özellikleri gibi bileşenler ile birlikte değerlendirilmektedir.

Yapılan literatür araştırmasında konut ve çevresinin doğrudan yaşam kalitesine etki eden bir gösterge olduğu görülmüştür. Özellikle ülkelerin kendi vatandaşlarına yapmış oldukları "yaşam memnuniyeti" araştırmalarında, konut ve çevresi kavramı temel kategorilerden biri halini almıştır. Konut kavramı, konutun üretimi, konut içindeki deneyimler, konutun etkilediği ve etkilendiği etmenler, tarihsel, sosyal ve ekonomik faktörlerin konutun biçimlenmesindeki etkileri, mimarlık disiplinin tartıştığı ve sürekli bir bilgi üretiminin yapıldığı başlıklar olmuştur. Konut kavramı; genel olarak kişinin evi, yaşadığı yer, gündelik hayatındaki sığınağı, sosyo-ekonomik yapıdaki statüsü, kendisinin simgesi ve birçok psikolojik ve sosyal özellikleri olan, insanların yaşadıkları çevreyle duygusal ilişkilerinin olduğu yer olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel bir yer olduğu kadar aynı zamanda bilişsel bir yer olan konut, komşuluk ve toplumsal çevreyi de bir arada barındırmaktadır. Özellikle bireyin yaşamının çok önemli bir bölümünü geçirmekte olduğu konut ve çevresi, bu özelliğinden dolayı yaşam kalitesinin önemli bir bileşeni halini almıştır. Çalışma kapsamında yapılan literatür araştırmasında; konut ve çevresi için kullanıcıların memnuniyet düzeylerini ve buna bağlı olarak yaşam kalitesi ölçme amacı taşıyan modeller irdelenmiştir. Özellikle model oluşturmayı amaçlayan çalışmalarda öncelikle bireyin öznel yargılarının konut alanının objektif ve subjektif niteliklerinin değerlendirilmesindeki önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda incelenen birçok modelde; konut ve çevresel memnuniyet bir bütün olarak ele alınmış olup, kişisel algılama sonucunda elde edilen veriler kavramsal bir modelin oluşmasında etkili olmuştur. Bu noktada konut ve çevresel memnuniyetin ölçümlerinde farklı modellerde belirlenen birçok alt parametre tespit edilmiştir. Bu parametreler genel olarak; site görünümü, yönetim, bakım, güvenlik, komşuların homojenliği, konut içindeki alanların kalitesi, konut çevresindeki açık alanlardaki imkânlar, konutun büyüklüğü ve fiziksel koşulları, şehir merkezine, iş yerine, hastaneye, alışveriş ve belediye hizmetlerine erişim, sosyal, eğlence ve eğitim hizmetlerinin bulunabilirliği ve bakımı, sosyal ve fiziksel çevre sorunları, konutun iklimsel kontrolüdür. Çalışma kapsamında literatürde yer alan modeller ve bu modellere bağlı olan alt parametreler incelenerek tartışmaya açılmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yaşam kalitesi, konut ve çevresi, kullanıcı memnuniyeti*

Konut Alanlarının Kalite Belirleyicileri

Sıddıka Filiz Aydın Gök
Doğuş Üniversitesi
fgok@dogus.edu.tr

Candan Çınar Çıtak
Yıldız Teknik Üniversitesi
citak@yildiz.edu.tr

Özet

Kalite kavramının karşılığının kullanıcı/müşteri ihtiyaç ve isteklerinin tatmini olduğundan yola çıkacak olursak nitelikli konutun da kullanıcısının ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini söylemek kaçınılmazdır. Kaliteyi sağlayan döngü "Planlama, Uygulama, Kontrol, İyileştirme" olmak üzere dört temel aşamayı gerektirir. Kaliteli konut alanlarını yaratmayı hedefliyorsak birinci aşamada, kullanıcıyı/insanı mutlu edecek konut alanlarının özelliklerini tanımlamamız gerekmektedir. Konut stoku 20 Milyona ulaşırken, Türkiye kaliteli konut alanları sunabilmek ve yaşam kalitesini arttırabilmek için; tasarım, yapım ve kullanım süreçlerine dair bütüncül ve vizyoner düzenlemeler, standartlar, rehberler geliştirmelidir.

Bu çalışmanın amacı konut alanlarının sahip olması gereken kalite belirleyicilerini bütüncül olarak tanımlayabilmektir. Bu bağlamda uluslararası ve ulusal literatür taranmış, konutun; tasarımına, yapımına ve işletmesine yönelik kalite belirleyicileri araştırılmıştır. Uluslararası literatürde; DQI (Design Quality İndicator), AEDET Evolution (Achieving Excellence Design Evaluation Toolkit), DEEP(Design Excellence Evaluation Process), BQA (Building Quality Assessment), LEED (Leadership in Energy & Environmental Design), BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method) ve HQM (Home Quality Mark), HQS (Housing Quality Standards), HQI (Housing Quality Indicator) gibi kalite değerlendirme sistemleri/standartları analiz edilmiştir.

Ulusal ölçekte ise toplu konutlarda kalite standartlarını belirlemeye yönelik olarak; ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) MATPUM tarafından 2010'da TOKİ için hazırlanan "Toplu Konut Alanlarında Kentsel Çevresel Standartlar İçin Bir Değerler Sistemi Önerisi" ile İTÜ ve ÇŞB (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) ortaklığıyla Eskişehir'de geliştirilen "Süper Kent Sistemi" gibi çalışmalar referans alınmıştır. Ayrıca kökleri 1960'lara ve 1980'lere dayanan "Türkiye İmar Mevzuatı" da bu bağlamda dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Uluslararası bina kalite değerlendirme sistemlerinde, yukarıdaki beş temel unsurun; komşuluk ölçeğinden, ünite/apartman, mesken/konut, mekan, yapı elemanı ve teknik servis donatısı ölçeğine kadar çeşitlendirilerek detaylandırıldığı görülmektedir. Değerlendirme sistemlerinin neredeyse tümünde, mekanın ya da yapı elemanlarının özellikleri tanımlanmıştır.

Referans alınan kalite değerlendirme kriterlerinin sıklık analizi sonucunda 6 ana grup kalite belirleyicisi tanımlanmıştır. Bunlar; Konum Olanakları, Görsel Etki ve Erişim, Konut Planı ve Yeri, Güvenlik, Yapısal Kalite ve Konfor, Sürdürülebilirlik, Ekonomiklik'tir. Kalite belirleyicilerinin farklı ölçeklerdeki konut alanlarını kapsamasına da dikkat edilmiştir.

"Konum Olanakları" ana belirleyici grubunda yer alan alt belirleyiciler sırayla; her türlü kamusal hizmetin (eğitim, sağlık, idare vb.) erişilebilir yakınlıkta olması, yeşil alanların, parkların, spor alanlarının her komşuluk ünitesi için düzenlenmesi, herkes için yaya yolu düzenlemesi olması, tüm altyapı hizmetlerinin (yol, su, elektrik, kanalizasyon) sağlıklı olarak yerleşim alanına sunulması, toplu ve alternatif ulaşım imkanları sunulması, bisiklet yollarının düzenlenmesi, hava, su ve gürültü kirliliğinden uzak olunması, suç oranlarını düşürecek güvenli bir doku yaratılması, afet risklerinin en aza indirilmesi, konutların güneş ve manzaradan en fazla faydalanacağı yerleşim düzeninin yaratılması şeklindedir.

"Görsel Etki ve Erişim" ana belirleyici grubunda; yoğunluk ve kitle etkisi, kentsel dokuya uyum, yeşili önceleyen engelsiz çevre düzeni ve binaya erişim, otoparka ve bina içi bağımsız bölümlere erişim konuları öne çıkmıştır.

"Konut Planı ve Yeri" ana belirleyici grubu altında, oda sayısını, daire planını-kesitini (odaların üç boyutlu büyüklüklerini ve düzenini), tüm mekanların engelliler için tasarım koşullarını, dairenin güneşe, manzara ve rüzgara göre konumunu dikkate alan alt kriterler tanımlanmıştır.

"Güvenlik" ana belirleyici grubu altında; depreme dayanıklılığı, yangın güvenliğini, binanın istenmeyen kişilere karşı korunmasını, sivil savunma koşullarını dikkate alan bir yaklaşım bulunmaktadır.

"Yapısal Kalite ve Konfor" ana belirleyici grubu altında ise; tesisat projesinin doğruluğuna ve uygulanmasına, yapımda kullanılan malzeme kalitesine, işçilik kalitesine, iklimlendirme konforunu (ısıtma, soğutma, kuruluk) yakalamak için alınan tasarım ve uygulama önlemlerine, günüz ve gece aydınlatma konforunu sağlayacak önlemlere, mahremiyeti ve gürültü kontrolünü sağlayacak tasarım ve uygulama önlemlerine odaklanılmaktadır.

"Sürdürülebilirlik" ana belirleyici grubu altında yer alan başlıklar; yapım ve işletme sürecinde; su verimliliği ve enerji verimliliğini sağlayacak, karbon salınımını azaltacak, atık yönetimini sağlayacak önlemlerin alınmasına yöneliktir.

"Ekonomiklik" ana belirleyici grubu altında da; yapım maliyetlerinin en uygun düzeye çekilmesi, yapım süresi, işletme maliyetlerinin optimizasyonu, yeni konutun değeri gibi parametreler ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Konut, Kalite, Standart, Kalite Belirleyicileri*

Yaşam Kalitesinin Arttırılması İçin Ekolojik Sosyal Konutta Yeni Bir Finansman Önerisi

Ali Burak ASLAN
T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
aliburakaslan@gmail.com

Özge Yalçıner ERCOŞKUN
Gazi Üniversitesi
ozgeyal@gazi.edu.tr

Özet

Konunun kapsamı, önemi: Günümüzde, Dünya nüfusunun hızlı artışı ile ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri, artan nüfusun barınma ihtiyacının karşılanamamasıdır. Bu sorun sadece kentleri değil; Dünya'nın ekolojik dengesini de ciddi oranda tehdit etmektedir. Hızlı nüfus artışına bağlı olarak kentlilerin kaliteli konuta olan ihtiyacı giderek artmaktadır. Diğer taraftan, özellikle alt ve orta gelir grubundaki insanların mevcut piyasada bulunan konutların maliyetini karşılamaları ise her geçen gün zorlaşmaktadır. Bu sebeple, sanayileşme süreciyle birlikte kırdan kente doğru artan göç dalgası sonucunda sosyal ve ekonomik yaşamda meydana gelen büyük değişimler sosyal konut ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Son yarım yüzyılda, sosyal konut kavramı uluslararası boyuta taşınmış ve çeşitli anlaşmalarda ve toplantılarda gündem konusu olmuştur. Ayrıca konut ihtiyacı sorunu, Dünya'daki doğal kaynakların artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaktaki sınırlılığının sebebidir. Enerji tüketiminin en fazla olduğu mekânlar arasında insanların hayatlarının büyük bir vaktini geçirdiği konut gelmektedir. Özellikle konforlu bir yaşam mekânı oluşturmak için iklimlendirme ve aydınlatma sistemlerinde kullanılan enerji, kentlerdeki enerji tüketiminin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Özetle, artan konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik atılacak adımlarda dikkatli olunmaması durumunda doğaya verilecek zarar daha derin boyutlara ulaşacaktır. Sosyal konutlar, alt ve orta gelir grubuna yönelik olarak inşa edilen, yapımları ve yaygın üretimleri ile hem üretimde ve hem de kullanım sürecinde doğayı etkilemektedir. Bu noktada, sürdürülebilir bir gelişme için doğal kaynakların hızla tüketildiği bir ortamda sosyal konut alanlarının ekolojik bir bilinç ile oluşturulması gerekmektedir. Enerji tüketiminde önemli bir paya sahip olan konut alanlarının ekolojik tasarım kriterleri temel alınarak, yenilenebilir enerji sistemleri ile tasarlanması enerji tüketimini önemli ölçüde azaltmaktadır. Mevcut bitkisel dokunun korunması, permakültür bahçeleri, yerel ve doğal malzeme kullanımı, düşük su tüketimi, gri su kullanımı, yeşil çatılar ve güneş panelleri ile yapılacak tasarımlar yaşam kalitesini arttırmaktadır. Kentlerin doğa üze-

rinde olumsuz bir baskı yaratmaması, çevreye karşı saygılı bir planlama anlayışı ile geliştirilmesi gerekmektedir. Toplumun temel yaşama birimi konutun da ekolojik bir yaklaşım ile planlanmaya ihtiyacı vardır. Diğer taraftan, ekolojik yaklaşım ile planlanarak üretilecek olan bu sosyal konutlar alt ve orta gelir grubunda yer alan kişiler tarafından satın alınabilir yani karşılanabilir olmalıdır. Bu gelir grubunu ev sahibi yapabilmek için düşük maliyetli (karşılanabilir) sosyal konut üretmek, pek çok gelişmiş ülkenin en önemli politika başlıklarından biridir.

Bu kapsamda, bildirinin araştırma sorusu; ortalama gelire sahip ailelerin, gelirlerine, borçlanma kabiliyetlerine ve mevcut konut servetlerine göre asgari sosyal standartla tanımlanan, ekolojik tasarım kriterleri ile yaşam kalitesini arttırmak amacıyla inşa edilecek bir konutu satın almak için yeterli gelire sahip olup olmadığıdır. Alt ve orta gelir grubuna sahip ailelerin ekolojik sosyal konut kapsamında inşa edilecek konutlardan konut satın alınabilmesine yönelik yeni bir finansman modeli önerisi ve ödeme yöntemi geliştirilerek bu ailelerin yaşam kalitesinin arttırılması amaçlanmaktadır.

Öncelikle, ekolojik sosyal konut projesi kapsamında yapılacak olan bir standart konutun ekolojik tasarım kriterleri belirlenmekte, daha sonra bu konutun üretim maliyetini azaltabilecek çözüm yolları sunulmaktadır. Ardından, bu konut projesi içerisinde yer alan standart bir ekolojik konutun birim maliyeti tahmin edilmektedir. Daha sonra, konut dışı mal ve hizmetlerin harcamalarına ilişkin resmi istatistikler referans olarak kullandıktan ve finansman maliyetleri dikkate aldıktan sonra, alt ve orta gelir grubu bir ailenin düşük maliyetli olarak üretilen bu ekolojik yaklaşım ile planlanarak üretilecek olan standart konutu satın almasını sağlayacak minimum bir bütçe elde edilerek, ailenin gerçek hane geliri ile karşılaştırılmaktadır.

Çeşitli kolay mimari, yapım teknikleri ve yerel malzeme kullanımı ile ekolojik sosyal konutların düşük maliyete üretimi gerçekleştirilebilmektedir. Geliştirilen yeni finansman modeli önerisi ve çeşitli ödeme yöntemleri ile düşük maliyete üretilen ekolojik sosyal konutların alt ve orta gelir grubu ailelerin bütçeleri tarafından karşılanabilirliği tespit edilmektedir.

Ekolojik kriterler dikkate alınarak, düşük maliyetli olarak üretilmiş olan sosyal konutların belirli gelir grubu tarafından karşılanabilirliği yorumlanmaktadır. Son olarak, önerilen bu finansman modelinin olumlu ve olumsuz yönleri ele alınarak değerlendirmede bulunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Ekolojik Sosyal Konut, Artık Gelir Yaklaşımı, Karşılanabilir Konut, Finansman Önerisi*

Kentsel Mekânsal Kalitenin Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Bursa Yıldırım İlçesi Konut Alanları Örneği

Arzu Taylan Susan
Bursa Teknik Üniversitesi
arzu.susan@btu.edu.tr

Melek Gökmeydan
Bursa Teknik Üniversitesi
melek.gokmeydan@btu.edu.tr

Zeynep Erdoğan
Bursa Teknik Üniversitesi
zeynep.erdogan@btu.edu.tr

Arda Tuncer
Bursa Teknik Üniversitesi
arda.tuncer@btu.edu.tr

Özet

Amaç İnsanların veya çeşitli nüfus gruplarının ihtiyaçları, beklentileri ve değerlerini anlamaya dayalı politika geliştirmeyi ve bunların sonuçlarını ölçmeyi sağlayan yaşam kalitesi kavramı, sürdürülebilir kalkınma politikaları sonucunda mekânsal planlamayla daha fazla ilgili hale gelmiştir. Kavram, dışsal koşullar (nesnel ölçütler) ve bunların tetiklediği içsel mekanizmaların (öznel ölçütler) birlikte ölçülmesini gerektirmektedir. Ancak, geleneksel bütüncül planlama, kentin fiziksel çevresindeki yaşam kalitesini – yani çevresel/dışsal koşullardaki yaşanabilirliği ve mekânın kalitesini- iyileştirmekle yakından ilişkilidir. Teknik uğraşısında araçsal akılcılığa başvuran geleneksel planlama, kentle ilgili kamusal alanlara ve hizmetlere erişim gibi konularda kamu yararını korumayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, geleneksel planlama, yaşam kalitesi ölçümünde birey-üstü normlarla ilgilenen Aristoteles'in eudaimonia kavramına dayanmaktadır; çünkü Kantçı bakış açısıyla, kentsel alanlarda fiziksel-nesnel ölçütler ve kentsel-hizmetler, normatif standartlarla ilişkilidir. Örneğin, arazi kullanım planları, bölgeleme ve yer seçimi gibi teknik araçlarla, kentsel donatıları (eğitim, sağlık, yeşil alan) ve arazi kullanım öğelerini (konut, sanayi gibi) dağılımını yaparken gelecekteki gelişme senaryolarındaki nüfus ölçümlerini ve kanunlarla belirlenen fiziksel-kentsel standartları kullanmaktadır. Türkiye'deki planlama süreçleri de, niceliksel açıdan ölçülebilir ve denetlenebilir kentsel standartlara önemli yer veren imar mevzuatı ve yönetmeliklerine dayanmaktadır. Bu planlarda açık yeşil alanlar gibi kentsel hizmetler kişi başına düşen alan hesaplarıyla sınırlı kalırken, bu hizmetlere erişimdeki niteliksel konular çoğu zaman gözden kaçmaktadır. Ayrıca, salt niceliksel ölçümlerin kullanılması, yapılı çevrenin aynılaşmasına neden olarak yerin kendine özgü özellik-

lerinin ve kimliğinin kaybolmasına yol açmaktadır. Diğer yandan, hızlı kentleşme sırasında toplumsal süreçlerle ortaya çıkmış yasal olmayan konut alanları Türkiye'deki konut stokunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu yasal ve yasal olmayan alanların farklı süreçlerde ortaya çıkması fiziksel-yapılı çevrede çeşitliliğe neden olmasına rağmen, yaşanan sosyal-teknik altyapı eksikleri ve tasarım kusurları mekânsal yaşam kalitesindeki farklılaşmayı arttırmaktadır. Bu farklılaşmalar yaşayanların kentsel mekândaki yer seçimini etkilemekte ve şehirlerdeki sosyo-mekânsal ayrışmayı derinleştirmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de mekânsal planlama yoluyla kentsel yaşam kalitesini iyileştirmek üzere niteliksel kalite ölçütlerinin geliştirilmesine özel bir gereksinim bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı kentsel yaşam kalitesinin fiziksel boyutunu niceliksel ve niteliksel yönleriyle birlikte ölçmeyi sağlayacak mekânsal kalite ölçütlerini ülkemize özgü konut çevrelerinde değerlendirmek; böylece daha sağlıklı ve yaşanabilir kentsel alanların oluşturulmasına katkı sağlamaktır. Yöntem Bu çalışma kentsel alanlardaki mekânsal yaşam kalitesini, farklı tarihsel dönemlerde değişik yasal ve toplumsal süreçlerle gelişmiş ve değişmekte olan kentsel alanlarla değerlendirmektedir. Araştırma alanları, fiziksel çevre açısından çeşitlilik sunması nedeniyle Bursa Yıldırım ilçesi konut alanları arasından seçilmiştir. Conzen'in yöntemiyle morfolojik uyum bölgelerinin belirlenmesinin ardından, çalışma sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda geliştirilen ve kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için yol gösteren akıllı büyüme, yeni şehircilik, ekolojik ve derişik kentler gibi yaklaşımlardan elde edilen fiziksel yaşam kalitesi ölçütlerini kullanmıştır. Ayrıca, çalışma ABD'deki LEED gibi yerel toplulukların fiziksel çevresinin değerlendirildiği sertifika programlarındaki göstergelerden faydalanmıştır. Bu nedenle, çalışma seçilen konut-çevrelerini niceliksel standartların yanı sıra, sürdürülebilir kentleşme yaklaşım ve programlarının erişebilirlik, karma-kullanım, çeşitlilik, geçirgenlik ve yoğunluk gibi niteliksel ölçütleriyle değerlendirmektedir. Bulgular Dar sokakların biçimlendirdiği avlulu yapı adaları tarihsel konut dokusunu oluştururken, kamusal kullanımdaki açık-yeşil alanların oranı oldukça düşüktür. Sokak cephelerini tanımlayan binaların yoğunluğu, otomobilden ziyade yürünebilirliği teşvik etmektedir. Toplu konut, kooperatif gibi süreçlerle üretilmiş klasik sitelerin yer aldığı alanlarda, konutların yerleşimi yarı-kamusal açık yeşil alanlara sahip bir kentsel örüntüyü sağlamaktadır. Binaların yüksekliği az ve çok katlı apartmanlarla çeşitlenmiştir. Hisseli Mülkiyet ile gelişmiş müstakil konutların olduğu alanlarda, yapı adaları içinde ve çevrelerinde neredeyse hiç açık alana rastlanmamaktadır. Bu yapı adaları dar sokaklarla bir araya ge-

lirken, binaların çatılarında küçük yeşil teras bahçeleri bulunmaktadır. Kentsel Çeperde yer alan nüfusun yoğun olduğu yarı-kapalı-siteler, karma arazi kullanımı sunmasına rağmen, ortak alanları açık yeşil alan yerine genelde otopark olarak hizmet vermektedir. Yapılaşmanın yeni olması nedeniyle binaların kalitesi daha yüksektir. Ancak, tekdüzelik ve aynılaşma fazla, kentsel dokunun geçirgenliği düşüktür. Hisseli mülkiyete sahip düzensiz konutların küçük sanayilerle iç içe geçtiği alanlarda, eksik donatıların sunulması için potansiyel oluşturan boş alanların yarı-kapalı-site olarak gelişmesi planlanmaktadır. Sonuç Farklı dönemler ve süreçlerle ortaya çıkan her kentsel alanın değişik fiziksel özellikleri bulunmaktadır. Planlama yoluyla gelişen alanlar bazı standartları karşılamalarına rağmen, yere özgü özelliklerden yoksundurlar. Öte yandan, düzensiz gelişen yerler, yetersiz niceliksel standartlara rağmen kimlikli ve kendine özgü kentsel yaşam çevrelerine sahip olabilmektedir. Bu nedenle, planlamanın yeni gelişme, değişim ve dönüşüm gibi uygulamaları sadece ihtiyaç duyulan donatıları karşılamayı değil, tekdüzeliği önlemek ve kimliği korumak için yerelin doku özelliklerini de göz önüne almalıdır. Buna rağmen, uygulamalar birbirine benzer apartmanlar ve yarı-kapalı siteler yapılması eğilimindedir. Ayrıca, bu alanların, çevresindeki doku ile uyumsuz olması fiziksel kalite sorunlarını niteliksel açıdan arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *kentsel yaşam kalitesi, kentsel morfoloji, sürdürülebilir kentleşme, mekânsal kalite, niteliksel kalite ölçütleri***.**

Afet Sonrası Kalıcı Konut Uygulamalarında Sosyal Sürdürülebilirlik

Fatma Kürüm Varolgüneş
Bingöl Üniversitesi
fkvarolgunes@bingol.edu.tr

Özet

Tasarım/Yöntem/Yaklaşım- İçinde yaşadığımız fiziksel çevre ve sosyal yapının kimliğini yansıtan en önemli yapı tipi konuttur. Bu nedenle konutların oluşturduğu yerleşim alanları; insanın günlük yaşamını, sosyal ilişkilerini, psikolojik durumunu ve sosyo-ekonomik düzenin işleyişini etkiler. Rapaport, konutun bulunduğu yerden izole edilmiş olarak düşünülemeyeceğini, aksine bireyler, komşular ve konut alanındaki imkânların konut yerleşim sistemini oluşturduğunu belirtmiştir. Kişinin evi yaşadığı yer, gündelik hayatındaki sığınağı, sosyo-ekonomik yapıdaki statüsü, kendisinin simgesi ve birçok psikolojik ve sosyal özellikleri olan insanların yaşadıkları çevreyle olan duygusal ilişkilerinin olduğu yerdir. Konut projelerinin yapımı sadece bir barınma sorununun çözümü olarak görülmemeli, tüm toplumsal ihtiyaçlara cevap veren bir fiziksel çevre yaratma eylemi olarak ele alınmalıdır. Yerleşmelerin yeniden yapımı ekonomik ve sosyal bakımdan bölgenin kalkınması ile birlikte düşünülmelidir. Bu nedenle yaşam kalitesine etki eden parametrelerin konuta yansımasının değerlendirilmesi ve gerekli adımların atılması, konut kullanıcılarının gelecekte daha sürdürülebilir, konforlu ve işlevsel bir yaşam sürmesi açısından olumlu sonuçlar yaratabilecektir. Bu bağlamda, yapılan çalışma ile toplumların yaşam kalitesini önemli düzeyde etkileyen sosyal sürdürülebilirlik parametreleri yerli ve yabancı literatürlerden taranmış ve bu parametreler Türkiye'deki bir toplu konut projesinde analiz edilmiştir. Türkiye'de toplu konut üretiminin büyük çoğunluğu Toplu konut idaresi (TOKI) tarafından gerçekleştirilmektedir. Konut sektörünün müşteri profilindeki çeşitliliği dikkate alınarak çalışma, TOKİ'nin gelir paylaşımı modeli çerçevesinde alt gelir grubuna yönelik toplu konut projesi ile sınırlandırılmıştır. Vaka çalışması için, Bingöl ilinde 2003 depremi sonrası üretilen kalıcı konut alanlarına yoğunlaşılmıştır. Burada uygulanan proje Türkiye'nin birçok yerinde denenmiştir. 2003 Bingöl depremi sonrası yapılan sosyal konut alanlarına ait anketler, istatistik çalışmaları, çizimler, alan incelemeleri ile elde edilen veriler tamamlayıcı niteliksel bir araştırmaya dayanmaktadır. Amaç/Hedef-

Yapılan bu çalışma ile; sosyal sürdürülebilirlik için belirlenmiş parametrelerin, farklı bölgelerde uygulanmış standart tip proje uygulamalarında ne kadar sağlanabildiği irdelenmiştir. Ayrıca çalışma alanından elde edilen veriler, kullanıcı memnuniyeti dikkate alınarak öncelik sırasına göre dizilmiştir. Yapılan çalışma ile yeniden yerleşim bölgeleri konusunda bir farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir. Bulgular/Tartışma –Yapılan bu çalışma ile sosyal sürdürülebilirlik için belirlenmiş parametrelerin, standart bir tip proje uygulamasında ne kadar sağlanabildiği irdelenmiştir. Ayrıca yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin bu bölgedeki öncelik sırası ortaya konmuştur. Gerek Türkiye'de, gerekse dünyanın diğer ülkelerinde, inşaat yatırımlarında standart olarak geliştirilen; demografik yapı ve çevre ilişkileri gözetilmeden yapılan tasarım çalışmaları, yapı üretiminin kullanım amaçlarına ulaşmasını engellemektedir. Bu yapılar kullanıcılarıyla uyumsuz ve ihtiyaçlara cevap vermeyen yaşam alanları sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu problemi ortaya koymak ve çözüm önerileri geliştirmek için dünyanın farklı bölgelerinden örnek çalışmalar literatüre kazandırılmalıdır. Bina ve tasarım kalitesiyle ilgili yapılan çalışmaların yetersizliği yapılan çalışmalarda sıkça vurgulamaktadır. Literatürde çeşitlilik artıkça belirlenen parametrelerin uygulanabilirliği ve performansı test edilebilecektir. Kalıcı konut uygulamaları yapılırken toplumun gereksinimlerine cevap verecek yöreye özgü (yaşam biçimlerini, gelenek ve göreneklerini, kültürlerini, fiziksel, ekonomik ve sosyal yapılarını dikkate alan) projeler üretilmelidir. Sosyal sürdürülebilirlik parametrelerinin dikkate alındığı projeler ile; sağlıklı, yaşanabilir ve devamlılığı olan topluluklar oluşturmak mümkün olacaktır. Çalışmada yapılan analiz sonuçları değerlendirildiğinde, yeni yerleşim alanları oluşturulurken çevresel işlevleri ve sosyo-ekonomik yapıyı bütünleştiren bir sistem yaklaşımı kullanmalıdır. Bu bütüncül yaklaşım, dayanıklı kalıcı konut üretimine, toplum temelli indikatörlerin de dahil edilmesini sağlayacaktır. Özellikle kamu eliyle gerçekleştirilen merkezi toplu konut üretimlerine yerel dinamiklerin dahil edildiği çözümler geliştirilmelidir. Yere özgü değerlerin konut projelerinde sürdürülmesi, konut kullanıcılarının yeni yerleşim alanlarına uyumunu kolaylaştırarak aidiyet hissinin gelişmesine katkı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kalıcı afet konutları; konut tasarım kalitesi; kullanıcı memnuniyeti; sosyal sürdürülebilirlik; yeniden yerleşim...*

Afet Risklerine Karşı Dirençlilik Kapsamında Yapılan Çalışmaların Yöntemsel Olarak İncelenmesi

Kıymet Uzun Yüksel
Düzce Üniversitesi
kiymetuzun@duzce.edu.tr

Elif L. Kutay Karaçor
Düzce Üniversitesi
elifkaracor@duzce.edu.tr

Özet

İnsan nüfusu, son yüzyıl içinde daha öncesinde gerçekleşmediği kadar katlanarak artmaktadır. Nüfusun artışına bağlı olarak doğaya olan baskı artmış, yerel ve küresel anlamda pek çok sorun ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak, mevcut yerleşimlerin genişlemesi ve yeni yerleşim yerlerinin artması çevre ve insan açısından risk yaratan unsurlar oluşturmuştur. Risk yaratan durumların en başında afetler gelmektedir. Afetlerin neden olduğu olumsuz etkileri gidermek, iyileşmek ve yeniden adapte olmak maddi ve manevi yönden hem devletler hem de toplumlar için yıpratıcıdır. Güvenli kentler yaratma ve kentsel yaşam kalitesi çalışmaları daha da önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, kentlerin dirençliliğini araştırmak, afet öncesi, afet sırası ve sonrası süreçlerinde, önlem almak, müdahale etmek kentlerin yaşanabilir olması, rehabilitasyonu ve dayanıklı çevreler oluşturulması için gereklidir.

Dirençlilik kavramı, ilk olarak 1973 yılında ekoloji alanında Crawford Stanley Holling tarafından ortaya atılmıştır. Daha sonra mühendislik, sosyal bilimler ve çevre bilimleri gibi diğer disiplinler de kullanmaya başlamışlardır. 1980'ler ve sonrasında küresel düzeyde kentleşme baskısının ve çevre sorunlarının giderek artması, afetlerin olumsuz etkileri sonucu, afet ve risk kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Afetlerin, can ve mal kaybına yol açması, sürdürülebilir kalkınmaya büyük ölçüde etki etmesi ve yerel-küresel düzeyde zararlar vermesi, uluslararası düzeyde önlemler alınması, yeni stratejiler geliştirilmesi ve eylem planları oluşturulması konusunda farkındalık yaratmıştır.

1970'lerden günümüze kadar afet stratejileri geliştiren Birleşmiş Milletler, afet ve risk konularında yerel ve küresel düzeyde önlemler alınması, en az zarar görme ve yara sarma konularında çok sayıda çalışma yapmıştır. 2005 yılında, afet risklerini azaltmak için Kobe'de gerçekleştirilen dünya konferansında on yıllık süreyi kapsayan

Hyogo Çerçeve Planı oluşturulmuştur. Uluslararası düzeyde ilk kez bu eylem planında dirençlilikle ilgili vurgu yapılmış, afet risklerine karşı önlem alınması, afet sonrası zararların azaltılması ve ülkelerin afet politikasını oluşturması gündeme gelmiştir. 2015 yılında Hyogo Çerçeve Planı'ndan sonra, Sendai Çerçeve Planı (2015-2030) sunulmuştur. Bu planda, ülkelerin sürdürülebilir kalkınma sağlaması, 15 yıllık yol haritalarının belirlenmesi, afet yönetim şeklini belirlemesi, toplumun afetler açısından farkındalığının arttırılması, dirençli toplum, dirençli çevre ve dirençli sistemlerle afet risklerini en aza indirmek amaçlanmıştır.

Dünyada yapılan dirençlilik ve afet çalışmalarına bakıldığında, ölçek olarak yerel veya küresel düzeyde, alanın karakterinin veya kapasitesinin değerlendirildiği, analizlerin kriterlerle veya referans değerleriyle yapıldığı yarı kantitatif yöntemlere rastlamaktayız. Bu ölçümler, araç, gösterge ve puan kartları ile yapılmaktadır. 2009 yılında İngiltere, 2013 yılında Birleşmiş Milletler, 2014 yılında Arup Grubu ve Rockefeller Vakfı, 2015 yılında ise Dünya Bankası tarafından ülkeler, kentler ve topluluklar için dirençlilik çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Amerika Bileşik Devletleri, Avustralya, Çin, İngiltere ve pek diğer ülkeden araştırmacılar tarafından da dirençlilik konusu farklı açılardan ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, dirençlilik kapsamında yapılan ölçüm ve değerlendirme çalışmalarının Türkiye'deki afet yönetimi ve mekânsal planlar için ortak dil ve yöntemsel birlik oluşturmak adına katkısını ortaya koymaktır. Konusu, afete karşı dirençlilik modeli oluşturulmasında toplumsal ve mekânsal verileri içeren analiz ve değerlendirme yöntemlerinin irdelenmesidir. Çalışmada dirençlilik, kentsel dirençlilik, afet riski, afet yönetimi, dirençliliğin ölçülmesi ve dirençliliğin değerlendirilmesi anahtar kelimeleri kullanılarak uluslararası veritabanı SCOPUS içerisinde dergiler ve kitaplar, ulusal kaynaklardan YÖK'ün ulusal tez merkezi, Dergi Park ve TUBİTAK proje dizini taranmış, ikincil veri analizi ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, kurumların ve araştırmacıların geliştirdikleri ölçüm yöntemleri, toplumsal ve mekânsal veri kaynağı niteliğinde olması, yapılacak afet çalışmalarının altlığını oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmanın kentsel dirençlilik konusunda alınacak önlemlere ve uygulanacak politikalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *dirençlilik, afet riski, afet yönetimi, dirençliliğin ölçülmesi, dirençliliğin değerlendirilmesi.*

Kentsel Dirençlilik Kapsamında Kentsel Risklerin Tespiti ve Derecelendirilmesine Yönelik İki Çalışma: Kocaeli Örneği

Nurseli ŞANLI
Dokuz Eylül Üniversitesi
nurselisanli8@gmail.com

Fatma Nur VAROL
Dokuz Eylül Üniversitesi
fatos48.03@gmail.com

Sibel ECEMİŞ KILIÇ
Dokuz Eylül Üniversitesi
sibel.ecemis@deu.edu.tr

Mercan EFE GÜNEY
Dokuz Eylül Üniversitesi
mercan.efe@deu.edu.tr

Özet

Planlama bağlamında özellikle son 10 yıldır üstünde durulan önemli bir konu olarak kentsel dirençlilik; kentlerin bir sistem olarak yaşadığı değişimleri, tehditleri, riskleri, sürprizleri önleyerek en aza indirme ve tüm bunlarla başa çıkabilme yeteneğinin sağlanması olarak tariflenebilir. Çalışmanın amacı; kentsel dirençliliği arttırmak adına risklerin tespiti ve seviyelerinin derecelendirilmesine yönelik bir yöntem geliştirmek, geliştirilen yöntemin mekânsal planları yönlendirmedeki katkısını sunmaktır. Kocaeli ili kapsamında ele alınan çalışmada iki farklı ölçek ve sınıra sahip bir yaklaşım uygulanmış olup her türlü ölçek ve kapsamdaki planlara uygulanabilirliği ve neticesinde, doğru, gerçekçi bir şekilde belirlenen risk değerleri, derecelendirme ile mevcuttaki sorunlara yönelik çözüm önerilerinin gerçekleştirilebilirliği ve sürdürülebilirliğinin sağlanıp sağlanamayacağı tartışılması hedeflenmektedir.

Literatürde yürütülen çalışmaların bağlamlarına göre risk kavramı, farklı tanım ve formüllerle ifade edilebilmektedir. Risk, tehlikenin veya şokun belirli bir zaman ve mekânda gerçekleşmesi halinde tehdit altında olan unsurların alacağı hasarın düzeyine bağlı olarak oluşacak potansiyel kayıplar olarak tanımlanabilir. Afet müdahale planlarının oluşmasına neden olan 1999 depreminin etkilerinin hala görülmekte olduğu kentte, merkez kent olarak İzmit ilçesinin beklenen İstanbul depremi gibi birçok afetten etkilenebilecek bir alan olması sebebiyle bu bildiride ele alınan plan türlerinden biri Kocaeli İli İzmit İlçesi Afet Müdahale Planıdır. Plan yapım aşamalarında literatürde olan "RİSK = Tehlike x Maruziyet x Savunmasızlık / Zarar Azaltma Tedbiri (Yönetilebilirlik)" formülü geliştirilerek, planın ihtiyaç ve gereksinimlerine cevap verecek şekilde, çeşitli kurum, kuruluşlar ve ortamlardan elde edilen sayısal ve mekânsal

veriler düzenlenerek, İzmit ilçesi, merkez kent alanında belirlenen 45 mahallede risk derecelendirme çalışması yapılmıştır. Mevcutta üretilen Afet Müdahale Planlarında saptanan, verilen kararların mevcuttaki tehlike ve diğer etmenlerin oluşturduğu risklere cevap vermemesi ve bu risklerin de belirlenmesi safhasında birçok önemli etkenin göz önüne alınmaması gibi eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Yenilenemez doğal alanlar olarak kıyı alanları, sosyal, ekonomik ve politik açıdan da önemlidir. Bu alanlarda dirençliliğin sağlanarak kent ile bütünleştirilmesi önem arz etmekte olduğundan bildiri kapsamında ele alınan bir diğer plan Kocaeli ili İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planıdır. Planda temel olarak İklim Değişikliği Eylem Planlarında kullanılan Kıyı Kırılganlık Endeksi (CVI-Coastal Vulnerability Index) olarak bilinen "Kırılganlık= (Maruz Kalma (Exposure) x Hassasiyet (Suscepbility)) / Esneklik (Coping Capacity)" formülü plan kapsamına uygun hale getirilmiştir. Planlama alanı içerisinde bu formülü uygulamak amacı ile veri setlerinin tek dil üzerinden değerlendirilmesini sağlamak için alanın özellikleri dikkate alınarak hücreleme yöntemi (250 km x 250 km) tercih edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler etkilerine göre derecelendirilerek uygulanmıştır. Kırılganlık değerleri normalizasyon formülü ile (0 – 1) değer aralığına oturtulmuştur. Literatürde ve yapılan çalışmalarda daha önce dirençlilik kapsamında ele alınmayan Bütünleşik Kıyı Alanları Planı bu yöntem ile Kocaeli ili İzmit Körfezi örneği üzerinden uygulanarak üretilmiştir.

Yapılan çalışmanın ilk kısmı olarak Afet Müdahale Planı ile mahallelere geliştirilen formülün uygulanması sonucu çıkan risk değerleri belirlenmiştir. 45 mahalle arasından 10 adet mahallenin çok riskli (71+), 5 adet mahallenin ise az riskli (0-10) olduğu görülmektedir. Yüksek derecede tehlikeli alanlarda dahi zarar azaltma tedbiriyle, riskin azaltılması sağlanarak can ve mal kayıplarının artışının önüne geçilmesi mümkündür. Tehlike derecesi en yüksek mahalle olan Ayazma Mahallesi için risk derecesi en yüksek mahalle olması beklenir. Fakat Ayazma mahallesinin zarar azaltıcı tedbir derecesi de yüksek olduğu için risk derecesi beklenenin altındadır. Bütünleşik Kıyı Alanları Planı dirençlilik ele alınarak sosyal,ekonomik, doğal ve demografik özelliklerin de göz önüne alındığı yöntem kapsamında değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada beklenin aksine sanayi alan yoğunluğu, yoğun yapılaşma gibi özellikler barındıran Çayırova ile Dilovası ilçeleri arasındaki bölge yerine Gölcük ile Başiskele ilçelerini kapsayan bölgenin çok yüksek riskli alan olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Farklı niteliklere sahip Darıca ilçesinin ise en riskli alan olduğu görülmektedir. Sanayi ve depo alanlarının, eğim derecesinin, afet riskinin yüksek olduğu ve limancılık faaliyet-

lerinin yoğun olarak gerçekleştiği Körfez, Derince ilçeleri ile turizm potansiyeli bulunan Gölcük ve Karamürsel ilçelerinin dirençlilik düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

Bildiri kapsamında yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere aynı risk tanımından yola çıkılarak farklı yöntemlerin izlenilmesi yoluyla saptanan risk belirleme aşamaları, planların dirençlilik kapsamında ele alınmasına yardımcı olmaktadır. Uygulanan her iki plan ve yöntemde de halihazırda çeşitli yönetmelik ve rehberlerde önerilen analizler sonucunda elde edilen veriler planların yerel özellikleri, kapsamları ve amaçlarına göre dirençlilik ve risk tanımları baz alınarak değerlendirildiğinde elde edilen risk belirlenmesi, analizlerin sonuçlarının doğrudan değerlendirilmesi durumuna göre daha rasyonel sonuçlar ortaya çıkartmaktadır. Risklerin saptanması noktasındaki eksiklik, büyük veri gruplarını içeren analizlerin bileşkesinin oluşturularak değerlendirilebilmesini sağlarken çeşitlendirilebilen bu yöntem uygulamalarının, gerçekleştirilmesi ile giderilebilmektedir. Temel olarak dirençlilik kapsamında plan üretilmesinin önünde duran maliyet, emek ve kapsam sorunlarının bu yöntem sistemi ile giderebileceği görülmektedir. Belirlenen yöntem sistemi ile kentte yürütülen çalışmalara dirençlilik kavramının entegre edilmesi kolaylaşacağından üretilen, düzenlenen, yenilenen veya geliştirilen alanların kent ve kentli odaklı oluşması sağlanabilir. Bu durum ile kent, kentli için daha yaşanabilir kılınarak, sürdürülebilir kimlikli kentlerin meydana gelmesi sağlanabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel dirençlilik, Kentsel Risk, Kocaeli, Kent Planlama, Afet, Kıyı Alanı*

Akıllı Şehir ve Yaşam Kalitesi İlişkisinin Akıllı Yeni Şehirler Bağlamında Değerlendirilmesi

Mücella Ateş
Necmettin Erbakan Üniversitesi
mucella.ates@gmail.com

Özet

Nüfus artışı, hızlı kentleşme ve yerel kaynakların tükenmesi karşısında, kentsel ihtiyaçların karşılanması, çevreye verilen zararın azaltılması ve yeni öğrenme biçimleri ile yaşam kalitesinin arttırılması için hızla gelişen teknoloji kullanımının hedeflenmesi 'Akıllı Şehir' kavramını ortaya çıkarmıştır. Akıllı şehir yaklaşımı, mevcut şehirlerde, yerin ihtiyaç ve imkânları çerçevesinde şekillenen uygulama alanları ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra akıllı şehir kavramının temel bir uygulama yaklaşımı olarak ele alındığı yeni şehirler planlanmakta ve inşa edilmektedir. Dünya genelinde daha da çok yaygınlaşmaya başlayan bu akıllı yeni yeni şehirler; nüfus artışı karşısında yeni yerleşim alanlarının açılması, akıllı şehir teknolojilerinin denenmesi için alanlar oluşturulması gibi farklı amaçlar ekseninde şekillenmektedir. Akıllı şehir yaklaşımının temelinde, gerek mevcut şehirlerde, gerekse yeni inşa edilen bu yerleşim alanlarında yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedefi yatmaktadır. Ancak, çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda, yaşam kalitesi araştırma ve derecelendirilmesinin mevcut şehirlerin akıllılığı bağlamında yapıldığı; yeni inşa edilen akıllı şehirlerde yaşam kalitesinin ne yönde geliştiği hakkında bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Altyapı, ulaşım, enerji, mekânsal planlama anlamında en baştan akıllı şehir kavramı ekseninde şekillenen ve inşa edilen bu yeni kent mekânlarının, yaşam kalitesi düzeyinin anlaşılması ve akıllı şehir kavramının hedefine ulaşıp ulaşmadığı konusunda büyük bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, mevcut şehirler akıllı şehir kavramının içerdiği dinamikler ekseninde yapılan yaşam kalitesi araştırmalarının, yeni inşa edilen akıllı şehirler için de uygulanması, bu yeni kentsel alanlarda akıllı şehir kavramının ana hedeflerinden olan yüksek yaşam kalitesi olgusunun sorgulanması ve sonuçların nicel olarak ortaya konulmasıdır. Böylece akıllı şehir kavramının, kent mekânını şekillendirdiği bu alanlarda, yaşam kalitesi oranlarının görülmesi, kavramın yaşam kalitesinin yükseltilmesindeki etkisi ve dolayısıyla yeni akıllı şehirlerin farklı bir açıdan değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın yöntemi, tüm mekânsal planlaması ve inşası tamamlanarak, planlanan nüfusa ev sahipliği yapan, aktif yaşamın büyük oranda başladığı 3 yeni akıllı şehir projesinde, (Güney Kore- Songdo City, Abu Dhabi- Masdar ve Malezya- Forest City) anket ve derinlemesine görüşme yöntemi ile kullanıcı fikirlerinin ortaya çıkarılması ve analiz edilmesi olarak belirlenmiştir. Bu noktada yaşam kalitesi göstergelerinin neler olması gerektiği de önemlidir. Çalışma kapsamında, akıllı şehir kavramına dair 'akıllı yaşam, akıllı ulaşım, akıllı çevre' ana kriterleri altında alt göstergeler belirlenerek, anket soruları bu çerçevede hazırlanmıştır. Böylece, akıllı şehir çalışmalarında hep mevcut şehirlerin akıllığı bağlamında ele alınan ve yeni kurulan şehirler açısından eksik bırakılan akıllılık ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin, tümüyle akıllı şehir prensipleri doğrultusunda inşa edilen yeni şehirlerdeki durumu sorgulanmıştır.

Analiz edilen 3 projede yaşam kalitesi; akıllı şehir kavramının ön gördüğü, sürdürülebilir-etkin kaynak kullanımına dayanan ulaşım ve mekânsal planlama ile 21.yüzyılın bilgi teknolojilerini kullanabilen, yaratıcı ve katılımcı vatandaş olgularına ekseninde ele alınmıştır. Çalışmanın bulguları, akıllı şehir kavramının temelinde yer alan yüksek yaşam kalitesi hedefinin, 'akıllı yaşam, akıllı ulaşım, akıllı çevre' boyutunda akıllı yeni şehirlerde karşılık bulduğunu ortaya koymuştur. İklime ve kaynak potansiyeline göre ön planlaması yapılan, daha sonra ulaşım hatları, kamusal ve özel alanları planlanan bu yeni akılı şehirlerde ortaya çıkan yüksek yaşam kalitesi, şehirlerin geleceği açısından önemli bir örnek teşkil etmekte ve akıllı şehir kavramının bütüncül olarak uygulanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, mevcut akıllı şehirlerde yapılan yaşam kalitesi çalışmalarından farklı olarak, planlama ve inşa edilme süreçlerinde akılı şehir kavramının referans alındığı 'akıllı yeni şehirler' in yaşam kalitesi ele alınmıştır. Ortaya konulan bu yeni yerleşim alanlarının, akıllı şehirlerin hedeflediği yüksek yaşam kalitesine ulaşabilme hedefi ve yeni mekânsal yapı ile ilişkisi sorgulanmıştır. Bulgular akıllı yeni şehirlerdeki yaşam kalitesinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Akıllı şehirler bağlamında yeni bir alan açan bu çalışma, mekânsal planlamanın temel alması gereken ana noktaları ortaya koymuş, bu eksende yaşam kalitesinin arttığını ortaya koymuştur. Planlama ve teknolojinin 'çevre-ulaşım-insan' ekseninde bütünleştirilmesi ile oluşturulan yeni akıllı şehirler ekseninde, planlamanın ve şehirlerin geleceğine yönelik önemli sonuçlar içeren bu çalışmanın, alandaki çalışmalara bu anlamda giriş niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Akıllı şehir, Yaşam kalitesi, Akıllı Planlama, Mimarlık Tasarım.*

Sürdürülebilir Kentsel Yaşam Kalitesi Bağlamında Akıllı Şehir Kavramı

Merve Tutkun
Karadeniz Teknik Üniversitesi
mervetutkun@ktu.edu.tr

Ahmet Melih Öksüz
Karadeniz Teknik Üniversitesi
m_oksuz@ktu.edu.tr

Özet

Kentlerde yaşayanlar dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Bu oran Avrupa'da 'lerdedir ve 2025 yılında Asya'da yaklaşık 1.3 milyar kişinin kent nüfusuna ekleneceği tahmin edilmektedir. 2050 yılında ise dünya nüfusunun 'inin kentlerde yaşayacağı öngörülmektedir. Bu durum, kentlerin daha önce olmadığı kadar büyük bir hızla büyüdüğünü göstermektedir. Bu hızlı büyümenin bir sonucu olarak ortaya çıkan plansız kentleşme, özellikle ekolojik anlamda yaşanan, ozon tabakasının incelmesi, küresel ısınma, kaynakların dengesiz ve aşırı kullanımı, yeşil alanların giderek azalması ve dahası yok olması, çevre kirliliği vb. olumsuz durumlara yol açmıştır. Ekolojik anlamda yaşanmakta olan bu olumsuz durumlar kentsel yaşam kalitesine olumsuz yönde etki etmektedir. Yaşam kalitesindeki düşüş ve çevrenin olumsuz değişimi sebebi ile var olanı korumak ve düzeltilebildiği ölçüde daha iyi konuma getirmek amacı ile sürdürülebilirlik kavramı gündeme gelmiştir. Yaşanan sorunlara çözüm üretebilmek için, sürdürülebilir mekânsal alanların korunması ve genişletilmesi hususu, özellikle 20. yy'ın sonlarından bu yana teknoloji ile birlikte kentleşme konusundaki en önemli başlıklardan birisi olmuştur. Bu bağlamda, yaşam kalitesinin artırılması ve daha yaşanabilir bir dünya için gerekli bilginin üretilmesi, yönetilmesi için akıllı kentler bir sürdürülebilirlik aracı olarak görülmüştür. Dünya genelinde politika üretenler arasında günümüzün yükselen bir yaklaşımı olan akıllı şehirler; veri toplamak için farklı türde elektronik Internet (IoT) sensörlerini kullanan ve daha sonra varlıkları, kaynakları ve hizmetleri verimli bir şekilde yönetmek için bu verilerden elde edilen bilgileri kullanan kentsel alanlar olarak ifade edilmektedir. Akıllı şehir, mevcut ve gelecek nesillerin ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel ihtiyaçlarını gözetirken; yaşam kalitesini, şehircilik hizmet sunumunun verimliliğini ve rekabet gücünü artırmak için bilgi ve iletişim teknolojilerini ve diğer araçları kullanan yenilikçi bir şehirdir. Akıllı şehirler, artan nüfus oranı ile beraber bireylerin şehirlerde artan ihtiyaçlarını çevresel, enerji, ulaşım vb. kaynaklar aracılığıyla daha teknolojik ve verimli bir

şekilde karşılamayı hedefler; doğaları gereği sürdürülebilirdir ve bir şehrin daha sürdürülebilir olmasını ve verimli işlemesini sağlar. Bu çerçevede hazırlanan çalışmada; kentsel yaşam kalitesi ve göstergeleri, sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında akıllı şehirler üzerinde değerlendirilmektedir. Çalışmanın kapsamı; akıllı şehir özellikleri bağlamında ön plana çıkan yeni kurulmuş beş farklı şehrin mekânsal ve altyapı özelliklerinin; kentsel yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik ilkeleri çerçevesinde karşılaştırmalı analizleri yapılarak incelenmesinden oluşmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın hipotezi; inovasyon destekli şekillenen akıllı büyüme ile birlikte, şehir halkı için sürdürülebilir bir refahın, kaliteli ve yaşanabilir mekânların yanı sıra, kaynakların ve hizmetlerin verimli bir biçimde yönetiminin, kentsel yaşam kalitesine olan pozitif etkisi varsayımına dayanmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın ilk bölümünde yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik ve akıllı şehir arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik, kalite ve yaşam kalitesi gibi kavramlar ilişkili olarak açıklanmıştır. Çalışmanın devamında, akıllı şehirlerin günümüz teknolojileri ile birlikte özellikle mekânsal sürdürülebilirlik ve altyapı hizmetleri bağlamında nasıl bir boyuta ulaştığı irdelenmiştir. Bu irdelemenin yanı sıra; çevresel, yönetsel ve ekonomik sürdürülebilirlik temelinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin araçsallaştırıldığı akıllı şehir yaklaşımının eleştirileri de aynı çerçeve içerisinde ele alınmaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde; sürdürülebilir kentsel yaşam kalitesi bağlamında incelenen beş farklı akıllı şehrin kazanımları; 'Akıllı Şehir' kavramının asıl hedeflerinden birisi olan, kentsel yaşamı daha kaliteli ve sürdürülebilir bir hale getirme olgusu çerçevesinde olumlu ve olumsuz girdileri ile birlikte sorgulanmış, bu durumun genel bir yaklaşım için örnek teşkil edip edemeyeceği hususu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilirlik, Yaşam Kalitesi, Akıllı Şehir, Yaşanabilirlik*

Yeni Bir Kent Tasavvuru: Akıllı Kentler ve Kahramanmaraş Örneği

Sevinç Yüce
Aksaray Üniversitesi
svncyuce@gmail.com

Özet

Amaç Çalışmanın amacı, akıllı kent uygulamalarının Türkiye'deki yansımalarını incelemek olarak belirlenmiştir. Bu amaçla öncelikle akıllı kent kavramı, daha sonra akıllı kent kavramını oluşturan unsurlar ve göstergeleri, akabinde Türkiye'deki akıllı kent uygulamaları değinilecek ve Kahramanmaraş'ta akıllı kent uygulamaları incelenecektir. Yöntem Çalışma nitel bir yöntem çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu kapsamda uygun literatür taraması yapılarak kitap, makale, tez ve kalkınma planları incelenerek çalışmanın anlaşılması için temel kavramlar belirlenmiştir. Bulgular Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlasının şehirlerde yaşadığı bilinmektedir. Şehirleri bu kadar çekici ve cazip hale getiren eğitim, sağlık ve iş olanakları gibi temel insani konuların yanına ek olarak gelişen yeni teknolojiler aracılığıyla kentlerde daha rahat bir yaşam sürme düşüncesi insanları kentlere göç etmeye itmektedir. Kentlerde yaşanan bu yoğun göçlerle beraber güvenlik, altyapı olanaklarının yoğun nüfusun gereksinimlerini karşılayamamasından kaynaklı olarak sağlık problemleri, plansız yerleşmeye dayalı olarak çarpık kentleşme ve kontrolsüz sanayileşme sonucunda meydana gelen çevre kirliliği, kaynak yetersizliğine bağlı olarak eksik hizmet alımı ve yoğun nüfusun kontrol edilememesi sonucunda artan suç oranları gibi problemler meydana gelmektedir. Kentlerde yaşanan yoğun nüfus göçlerine bağlı olarak kentin fiziki açıdan yönetilmesi de zorlaşmaktadır. Yaşanan zorlukların başında mevcut doğal kıt kaynakların etkin kullanımı, kent trafik yönetimi, gıda alanında güvenliğin sağlanması, kentte oluşan katı atıkların doğaya zarar vermeden bertaraf edilmesi, iklim değişikliklerine bağlı olarak birçok iç içe geçmiş zincirleme sorunlar kentleri günümüzde tehdit etmektedir. Günümüzde kentlerde yaşanan bu çok katmanlı problemlere yönelik kent idarecilerine çok önemli görevler ve zorunluluklar doğmaktadır. Kentte yaşanan sıkıntılara akıllıca, mevcut kıt kaynakların en doğru şekilde kullanılmasıyla ve kentin olağan toplumsal ve fiziki yapısına uygun olarak gerçekleştirmesi konusunda kritik

eylemler gerçekleştirilmesi zorunlu hale gelmektedir. Bu bağlamda mevcut problemlere ve yaşanması öngörülen problemlere karşın yöneticiler, teknolojik alanda yaşanan gelişmelerle bir çözüm geliştirme yoluna gitmektedirler. Bu doğrultuda kentlerin günümüz çağına uygun olarak bilgi teknolojilerini kullanılarak daha yaşanabilir, konforlu, değişim ve dönüşüme ayak uydurabilir mekânlar haline getirilmesi amaçlanmaktadır. Kentlerde yaşanan bu zorluklara karşın kentlerin "akıllılaştırılması" olarak adlandırılan bu çözüm bulma süreci dünyada tüm kentlerde gelişmişliklerine ve teknolojik kullanım araçlarına bağlı olarak çeşitli düzeylerde yürütülmektedir. Genel olarak bakıldığında akıllı kentlerin literatürde tam olarak net bir tanımı bulunmamakla birlikte, kavrama yöneltilen her bir tanım bu kentin bir veya birkaç boyutuna vurgu yapmaktadır. Akıllı kentler en genel hali ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin kentin her alanına yayıldığı kentler olarak tanımlanmaktadır . Bu amaçla akıllı kent, bir kent için kritik öneme sahip eğitim, sağlık, yönetim, kamu güvenliği, kamu hizmetleri ve ulaşım gibi altyapı ve üstyapı olarak belirlenen hizmetleri daha bilinçli ve etkili hale getirmek için bilgi-iletişim teknolojilerini verimli ve etkili şekilde kullanan kent olarak nitelendirilmektedir. Tanımlamadan anlaşıldığı üzere akıllı kent anlayışının çıkış noktası "dönüşüm" çerçevesi üzerine kurgulanmıştır. Fakat planlanan bu dönüşüm süreci kentin mevcut fiziki ve toplumsal dokusuna uygun olarak gerçekleştirilmeli, var olan sistem ve altyapıda herhangi bir aksama yaşanmadan düzen çerçevesinde oluşturulmalıdır. Bu çerçeveden bakıldığında dönüşüm sürecinin şehrin kendi içinden başlatılması ve gereksinimleri doğrultusunda devam ettirilmesi göz ardı edilmemesi gereken en önemli detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu gelişmeler neticesinde akıllı kentler geleneksel kent anlayışından farklı olarak gelişen yeni teknolojiler aracılığıyla bilgi yönetimi sağlayarak, daha yaşanılabilir, rahat, rekabetçi ve geleceğin teknolojilerine odaklanılarak varlık kazanmaktadırlar. Dünyada pek çok ülkede uygulama alanı bulan, kentlerin ve bölgelerin planlamasında teknolojik gelişmelerin de sürece katıldığı, inovatif, sürdürülebilir, değişime açık mekânlar üretilmesi amacıyla akıllı kent anlayışı gelişmiştir. Sonuç Bilgi ve teknolojinin kentin tüm katmalarına yayılması hedefinde olan akıllı kentler, kentlerin şimdilerde yaşadığı çarpık kentleşme, hava kirliliği, su kirliliği, sağlıklı gıda, trafik sorunları, atık sular, konut alanları gibi problemlerle başa çıkma iddiasındadır. Bu vizyonla Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de akıllı kent uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Türkiye açısından akıllı kent uygulamaları henüz dünyadaki seviyeyi yakalayabilmiş değildir. Mevcut uygulamalar, akıllı kentlerde genellikle teknolojik bir akıllılaştırma süreci olarak yorumlanmış bu minvalde uygulamalar gerçekleştirmektedir. Ancak akıllı kentlerin diğer

unsurları göz ardı edilmiştir. Bir kentin akıllı olarak değerlendirilebilmesi için Cohen tarafından geliştirilen şu 6 unsura sahip olması gerekmektedir: "akıllı ekonomi, akıllı vatandaş, akıllı yönetişim, akıllı hareketlilik, akıllı çevre ve akıllı hayat". Bu unsurlara bakılarak Kahramanmaraş özelinde bir değerlendirme yapıldığında Akıllı Yaşlı Bakım Ve Koordinasyon Merkezi (Manevi Evlat Butonu), Akıllı Solar Direkler, Akıllı Sayaç Sistemi, E-Belediye Uygulamaları, Mezarlık Bilgi Sistemi, Kent Bilgi Sistemi, "Kahramanmaraş" ve "Kahramankart" Mobil Uygulaması, Kahramanmaraş Şehir Rehberi ve CBS SUDABİS Altyapı Bilgi Sistemi geliştirilmiştir. Türkiye açısından bakıldığında Kahramanmaraş akıllı kent uygulamalarının yoğun bir şekilde yaşandığı, diğer örneklerine göre çok iyi derecede olduğu bir mekan ve "akıllı kent" olma yolunda emin adımlarla ilerleyen bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kent, Akıllı Kent, Kahramanmaraş.*

Değişen Dünya Düzeni ve Yeni Kalkınma Paradigması Üzerine Çıkarsamalar

Şerife Betül Çetinkaya
Akdeniz Üniversitesi
s.betulcetinkaya@gmail.com

Hilal Erkuş
Akdeniz Üniversitesi
hilalerkus@yahoo.com

Özet

Tarihin çeşitli dönemlerinde meydana gelen krizler, salgınlar, ayaklanmalar, afetler veya icatlar, dünyanın düzeni üzerinde farklı nitelikte etkilere yol açmıştır. Ülkeler, bölgeler ve kentler de bu değişimlere uyum stratejileri geliştirmek durumunda kalmışlardır. Bölgesel ekonomik kalkınma stratejileri incelendiğinde, 1950-1970, 1970-1990 ve 1990 sonrası olmak üzere üç farklı paradigma dönemi üzerinden tanımlandığı görülmektedir (Tekeli ve Pınarcıoğlu, 2004). Son yıllarda yaşanan toplumsal, ekonomik, siyasal dönüşümlerin yanı sıra COVID-19'un ortaya çıkması bu dönüşümleri keskinleştirerek dünya düzeninin bir önceki dönemden daha farklı olarak şekilleneceğini ve yeni bir paradigma dönüşümüne doğru gidildiğinin sinyallerini vermektedir. Amaç: Bu çalışmada, COVID-19 krizi ile değişen dünya düzenini ve bu düzenin belirleyici unsurlarını, Tekeli ve Pınarcıoğlu (2004)'nun yazmış oldukları "Commitment model for regional planning: how to unlock the frozen gears of stagnant regions?" isimli makalenin kavramsal çerçevesi doğrultusunda tartışarak, dördüncü paradigma dönemine yönelik çıkarımlarda bulunmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada; yeni dünya düzeninin belirleyici unsurlarının neler olacağı, nasıl bir epistemolojik yaklaşım ve ontolojik kabul söz konusu olacağı ve bu kabullerin ne türde ve nasıl aktörleri gündeme getireceği, nasıl bir mekansal dönüşüm yaratabileceği konusunda beyin fırtınası yapmayı amaçlamakla birlikte, asla kesin bir öngörü getirdiğini iddia etmemektedir. Yöntem: Araştırma sorularına yanıt bulabilmek için nitel bir analiz yöntemiyle, doküman analizi şeklinde araştırma tasarlanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak önceki paradigma dönemlerinde belirleyici olan sistemler, devletler, aktörler ve kalkınma biçimleri üzerine olan uluslararası kalkınma yazını incelenmiştir. Dördüncü paradigma dönemi için çıkarımlarda bulunabilmek amacıyla Covid-19 sonrası ulusal ve uluslararası güncel yazılar ve tartışmalar incelenmiştir. İncelenen yazın ve gözlemlenen tartışmalar sonucunda elde edilen bilgiler sentezlenerek,

yeni dünya düzeninin belirleyici unsurları ve bu unsurların dördüncü paradigma dönemini nasıl şekillendireceğine yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur. Bulgular: Çalışmada ileri teknoloji kullanımı, salgın, ulus devletlerin tekrardan güçlenmeye başlaması ve dönüşen küreselleşme (de-globalisation) olgusu, yeni dünya düzeninin tetikleyici unsurları olarak ön plana çıkmaktadır. COVID-19 krizi, kurumların hem yerel hem de küresel düzeyde krizi yönetmekte başarısız olmaları ve salgının yayılımını önleyici politikalara karşı toplumsal kaygıların oluşmaya başlaması, sistemlerin küresel düzeyde bir sonuç üretemediğini, yerel düzeydeki farklılaşmaların da net bir başarı modeli oluşturamadığını göstermektedir. Dördüncü paradigma döneminde, gelişme sürecinin karmaşık ilişkilerden oluşan, daima bir değişim içerisinde, belirsiz bir süreç olduğunun kabul görmesiyle; belirsizliğin hakim olduğu olumsal bir bakış açısının izleneceği olasılığını yükseltmektedir. COVID-19 krizinden önce, devlet başkanlarının popülist söylemlerinin artması, kriz döneminde ise krizin etkilerini hafifletmek için, halk tarafından devlet müdahalesinin gerekli görülmesi ve birçok ülkede yaşanan ayaklanmalar ile toplumların devletleri kontrol etmeye çalışmaları sebebiyle kısa dönemde ön plana çıkan aktörün "toplumun kontrol ettiği devlet" olacağı tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Ancak pandemi süreci, ön plana çıkan aktörün "devlet" olacağının sinyallerini vermektedir. Dördüncü paradigma döneminde farklılaşması beklenen epistemolojik ve ontolojik kabuller sebebiyle üretim biçiminin ve dolayısıyla mekan kavramının da farklılaşacağı düşünülmektedir. Yeni dönemin mekansal farklılaşmasında büyük rol oynayan etmen, üretim aşamasında ileri teknoloji kullanımının yaygınlaşması olacaktır. Günümüzde kullanılmaya başlanan 3D yazıcı teknolojisinin gelişmesiyle birlikte, bireye özel yenilikçi üretim biçimleri gündeme gelebilecektir. Üretim aşamasında yenilik kavramının daha da ön plana çıkmasıyla, bireysel ihtiyaçlara daha hızlı cevap verilebilecek bir teknoloji olan 3D teknolojisi, talep edilen ürünün üretiminin, talep edilen mekanda yapılabilmesine olanak sağlayabilecektir. COVID-19 krizi, toplumların güvenlik kaygısının artmasına sebep olarak, daha korunaklı bir yaşam şeklini tercih etmelerinin önünü açmasıyla, yeni dönemde farklı düzeylerde, değişik sıklıktaki (az yoğun, yoğun) ağsal yaşam düzenleri oluşabileceğini göstermektedir. Günümüzde (kentsel) toplumsal hareketlerin dahi dijital sosyal ağlar aracılığı ile kurgulanabiliyor olması, farklı türlerdeki ağsal yaşam ve ilişki biçimlerinin gündeme geleceğini göstermektedir. Bu değişimle bölgesel gelişmenin dinamiği bu yeni dönemde, aktörlerin farklılaşacak taleplerine yönelik yenilikçi, teknolojik ve farklı ölçeklerde tedarik zincirlerinin gündeme geldiği bir ilişki düzeni ile yürüyebileceğini göstermektedir ki, bu durum mevcut ekonomik organizasyon biçimlerinde

(farklı sektörlerin ortaya çıkması ile) mekansal organizasyon biçimlerinde ulusal ve yerel ağ temsilin daha da ön plana çıktığı yeni bir dönüşüme yol açabilecektir. Sonuç: Son yıllarda küreselleşmede yaşanan dönüşümler, teknoloji toplumuna geçiş ve COVID-19 krizi ile de üretim biçimlerinin örgütlenmesinde değişimler meydana getirebilecektir. Her ne kadar ülkelerin krizlerden etkilenme biçimleri farklılaşsa da, gelişmiş ülkelerin daha başarılı oldukları net olarak söylenememektedir. Özellikle COVID-19 krizi ile birlikte sistemlerin kendi kendini düzenlemekte zorlandığı ve kurumların sisteme müdahale etmekte yetersiz kaldığı görülmüştür. Yaşanan krizin kısa veya uzun vadeli oluşu, ontolojik ve epistemolojik yapıda bir dönüşümü tetikleyebilecek, uzun vadede daha korunaklı bir insan modelini inşaa ettiğinde ve teknoloji ve algoritmalar üzerinden belirlenen belirsizliğe (uncertainity) müdahale edilmeye çalışıldığı bir epistemolojik yapıda, belirsizlik, dayanıklılık ve güvenlik kavramlarının öne çıktığı bir kalkınma yaklaşımının çıkardığı yeni aktörleri ve devletin belirleyici rolü ile birlikte bilişim odaklı sektörel yeniden organizasyon biçimlerinin ağ ilişkileri üzerinden kurgulanan, ulusal düzeyde tedarik zincirlerinin yönlendirildiği, uzaktan hizmet sistemlerinin kurgulandığı, ekonomik ve mekansal yapının örgütlendiği farklı kalkınma biçimlerine yol açabilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Paradigma, Kalkınma, COVID-19*

Yaşam Kalitesi Çalışmalarının Kırsal Kalkınma İle İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme

Hatice Kübra TEMİZ
Gazi Üniversitesi
haticekubratemiz@gmail.com

Sevinç Bahar YENİGÜL
Gazi Üniversitesi
yenigul@gazi.edu.tr

Özet

Küresel boyutta yaşanan son güncel gelişmeler, birçok yönden acil durumlarda yerleşim alanlarının olası gerçekleşebilecek risklere karşı hangi önlemlerle yaklaşılması gerektiğini göstermektedir. Bu durumun sonucu olarak; her bir yerleşim alanının belli bir düzeyde kendine yetebilme özelliğine sahip olmasının önemi artmaktadır. Bu durum, yerleşim alanlarında; olası durumlar için geliştirilecek senaryolara ihtiyacın olduğunu, aynı zamanda acil durumlarda, müdahaleye en az seviyede ihtiyaç duyacak dirençliliğe sahip olması gerektiğini göstermektedir. Özellikle yerleşimlerin; yaşamı idame ettirecek temel gereksinimleri kendi içinde karşılıyor olabilme niteliği bu kapsamda ön plana çıkmaktadır. Bu noktada en önemli kıstas; yeteri düzeyde ihtiyaçları karşılamak için gerekli ortamının oluşturulmasıdır. Bu ortamın yaşam koşulları çerçevesinde sağlanmasındaki gerekliliğin karşılığı ise ''yaşam kalitesi'' kavramı ile açıklanmaktadır. Dünyada Sanayi Devriminin ve İkinci Dünya Savaşının etkilerinin bir sonucu olarak ve aynı zamanda artan kentleşme sorunlarıyla birlikte tartışılmaya başlanılan yaşam kalitesi kavramı, zamanla sürdürülebilirlik çalışmaları ile de desteklenerek, mekânsal boyutta da kentlerin koşullarının iyileştirilmesi yönünde tartışılmıştır. Kalkınma politikaları kapsamında ise yaşam kalitesinin arttırılmasının kalkınmaya katkısı göz önünde bulundurulmuş, kalkınma çalışmalarında da yer bulmuştur. Yaşam kalitesinin birçok disiplinde ele alındığı görülmekte ve mekânsal boyutlu incelemeler kent planlama alanında da tartışılmaya başlandığı görülmektedir. Yerleşim alanlarının kırsal ve kentsel alan olarak tanımlandığı noktada; kırsal alanların yaşam koşullarının kentsel alana göre dezavantajlı olduğu bilinmektedir. Kırsal alanlar dezavantajlı iken, sahip olduğu seyrek nüfusa, fiziksel şartlara, hizmetlere erişim ve acil durumlara cevap verebilme yetileriyle acil durumlarda kentsel alanlara göre daha da yetersiz kalmaktadır. Kırsal alanların dezavantajlı durumunu giderecek kalkınma politikaları, günümüzde oldukça yaygın olmakla birlikte, bu politikaların kırsal alanların kalkınmasının önündeki sorunların giderilmesi yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu

noktada, kırsal alana yönelik politikaların kavramsal yönden ele alınışında bir değişimin gerekliliği kırsal kalkınmayı daha işlevsel hale getirecektir. Böylelikle, kırsal kalkınma hedeflerini kapsayan ve aynı zamanda kalkınmanın bileşeni olarak kırsal kalkınma ile çok yönlü bir etkileşime sahip olan 'kırsal yaşam kalitesi' bu noktada kırsal alanların kalkınmasında engel sorunların aşılması yönünde olumlu gelişmeler olarak görülmektedir. Kırsal yaşam kalitesini artmaya yönelik sosyal, ekonomik, fiziksel ve memnuniyete dayalı faaliyetlerin gerçekleştirilmesiyle, yerleşim birimlerinin en küçük birimindeki kalite artışının tabandan tavana çok yönlü kalkınma modelinin sağlanması beklenmektedir. Dolayısıyla kırsalda yaşam kalitesinin arttırılması için öncelikle yaşam kalitesinin hâlihazırdaki durumunun ölçülmesi gerekmektedir. Yaşam kalitesi ölçüm çalışmaları mekânsal olarak incelendiğinde; kentsel yaşam kalitesi boyutunda geliştiği görülmektedir. Bu ölçüm çalışmaları nitel ve nicel olarak iki başlık altında incelenmektedir. Çalışmalar yaygın olmasına rağmen ortak bir başlık altında ölçüm kriterleri ve göstergeleri henüz oluşturulamamıştır. Fakat yoğunlaşılan konuların çoğunlukla birbiriyle kesiştiği görülmektedir. Bununla beraber, kırsal yaşam kalitesi ölçüm çalışmaları kentsel çalışmalara göre az ve dünya literatüründe ayrıntılı çalışılmayan, genelde nitel başlıklar altında incelenen bir alan olarak görülmektedir. Kırsal yaşam kalitesinin son 10 yılda çalışılma oranının artması,söz konusu güncel kırsal sorunların artışıyla paralel gelişerek konunun önemini göstermektedir. Tüm gelişmeler ve artan kırsal çalışmalar; kırsalda değişen ve değişmeye devam eden dinamiklerin olacağının, bu yönde yeni politikaların gelişeceğinin habercisi olmuştur. Söz konusu gelişimler çok yönlü olup; en güçlüsü olan kırsala göç olgusunun gündeme gelmesi ve dolayısıyla kırsalın yerleşime uygun hale getirecek, var olan nüfusu ve yeni kırsal nüfusu yerleşimde tutmaya yönelik yenilikçi yaklaşımları gerektirmektedir. Bu noktada kırsal alanların yaşam koşullarının yeteri düzeyde karşılanacak eylemlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Tüm eylemlerin başında; kırsal alanlarla ilgili yaşam kalitesinin ne düzeyde olduğuna dair bir durum analizinin yapılmasıdır. Durum analizinin önemi ise; yapılması gereken kalkınma politikalarının işlevsel olması ve çözüme yönelik süreçlerin hızlı ilerlemesi açısından doğru stratejilerin belirlenmesinde gereken zemini hazırlamasıdır. Böylelikle kırsaldaki yaşam kalitesini arttırmaya yönelik her eylemin çözüm sürecinde karşılığı olarak büyük adımlarla hedef kalkınmanın gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu çalışma amacı, kırsal yaşam kalitesi çalışmalarının; kırsalda elde edilemeyen toplam kalkınmanın eksik yönlerinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu amaca

yönelik olarak kırsal yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak olan kriterlerin geliştirilmesi ve kırsaldaki eksikliklerin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda; yaşam kalitesini mekânsal olarak incelemeye öncülük eden kentsel yaşam kalitesi ölçüm çalışmaları, uluslararası kurum ve kuruluşların belgeleri ve literatürdeki kırsal yaşam kalitesi çalışmaları incelenmiştir. Bu bağlamda ağırlıklı olarak ele alınan göstergeler kategorize edilerek kalkınma doğrultusunda değerlendirilmeler yapılmıştır.

Bu değerlendirmeler sonucunda kırsal yaşam kalitesinin ölçümüne katkı sağlayacak kriter ve göstergelerin neler olduğu ve hangi kriterlerde yoğunlaşıldığı ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda yaşam kalitesinin kırsal kalkınmayla ilişkisi ortaya konularak, kırsal yaşam kalitesinin kırsal kalkınmayı hangi boyutlarıyla sağladığı irdelenmektedir. Bu çalışmayla Türkiye'de kırsal alanda yaşam kalitesinin akademik boyutta ilk kez ele alınmakta, ulusal literatüre katkı sağlanmakta ve aynı zamanda gelecek çalışmalara yol gösterici olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yaşam kalitesi, kırsal alan, kalkınma, kırsal kalkınma*

Kentsel Beslenme ve Tarım: İstanbul Belediyesi Örneği

Melek Toprak
İstanbul Üniversitesi
melek@toprakarastirma.com

Özet

Türkiye'de tarım ile sürdürülebilirlik felsefesi kırsal alanda mevcuttur, ancak İstanbul ve Ankara gibi metropollerde tarım alanlarının hem kıtlığı hem de kapitalist yaşam döngüsünün işlerlik kazandığı alanlar olması dolayısıyla aynı felsefeyi taşımadığı, bu şehirler Pandemi sokağa çıkma ve sürecinde besin sıkıntısı yaşanacak korkusu nedeniyle stoklar yapıldığı düşünülürse, kentsel beslenme anlamında endişe duyulduğu görülmektedir. Bu çalışmada, söz konusu Kovid salgını ile kentler ve ülkeler arasında sınır kapatılmasının uzun sürmesi durumunda İstanbul gibi illegal nüfusu ile 20 milyon üzerinde olan illerin kentsel beslenmesi nasıl sağlanabilir, Pandemi sürecinden sonrasındaki değişimleri, kentsel beslenmeye yönelik faaliyetlerini, kamusal hizmetleri ve tarıma yönelik yaşam pratikleri incelemektedir. Bu araştırmada problemin ortaya çıkış noktası son yıllarda yaşanan krizlerde kurulan tanzim satış noktaları ve kovid salgını sürecinde metropollerdeki bazı marketlerde gıda reyonlarında stokların kalmayacak şekilde tükenmesi bizlere gıda ürünlerinde yokluğu ve yoksulluk fikrini hissettirmiştir. Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma konusunda hedefleri ve bu sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda tarımsal alanda neler yapıldığı konusunun araştırılmak istenmesidir. Söz konusu metropol kentlerde tarım arazilerinin yetersizliği, metropol kentlerde tarımsal anlamda sürdürülebilirlik nasıl sağlanabilir konusunu ve yaşanan bu deneyimi inceleyen bir durum çalışması niteliğindedir. Araştırmanın Amacı Çalışmanın temel amacı, kentsel beslenme ve sürdürülebilir yaklaşımından faydalanılarak, yerel yönetimlerin tarım politikalarının uygulanması süreci ve deneyimlerinin incelenmesidir. Araştırmanın Yöntemi Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmış olup, araştırma deseni olarak bir durum çalışması tasarlanmıştır. Veri toplama için yarı yapılandırılmış soru formu üzerinden yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılacaktır. Belediye başkanı ve meclisten ilgili birimle görüşme yapılacaktır. Görüşmelerde etik çerçevesinde ses kaydı ve izin durumuna göre gözlem notları

alınacaktır. Yapılan yüz yüze görüşmelerde toplanan veriler anonim olarak nitel analiz programlarında analiz edilecektir. Katılımcı Grupları Gruplardan belediye; proje ve yerel yönetimlerde karar ve projeleri uygulayan mekanizma olması dolayısıyla, ikinci grup ise sivil toplum kuruluşlarıdır. Katılımcılardan ilçe sakinlerine kar topu yöntemiyle seçilmesi düşünülmektedir. Araştırmada temel olarak cevaplanmak istenen sorular şunlardır: 1- Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma ya da kalkınma konusunda tarımsal faaliyetler sürükleyici bir araç mıdır, değilse neden? Nasıl olabilir? 2- Tarım ülkemizde kırsalda ve kentsel alanda sürdürülebilirlik için mümkün mü? Nasıl? 3- Tarım geleneksel yöntemle mi yoksa kooperatifler veya büyük sermayedar şirketler aracılığıyla mı devam ettirilmeli? Neden? 4- İlan edilmiş olan 2012 büyük şehir yasası ile köy tüzel kişiliğinin ortadan kaldırılmasının mahiyetinde olan yerleşim birimlerinin mahalleye dönüşmesinin ve büyük şehir belediyesine bağlanmasının tarımsal faaliyetleri nasıl etkilemektedir? Bu durum arasında ilişki düşünüldüğünde artık burada tarım ve hayvancılık ilerlememi yoksa bu faaliyetler yok olmak üzere midir? Araştırmanın sınırlılıkları: Araştırmada da ekonomik ve zamansal maliyet açısından uzun süre katılımcı gözlem ve fazla sayıda yüz yüze görüşme yapılmamış olması araştırmayı kısıtlayan bir durumdur. Araştırma için yapılan yüz yüze görüşmelerde katılımcılara sorulan temel sorular şunlardır: • Kovid19 salgını tarım sektörüne etkisi nasıl oldu? Pandemiden sonra ne değişti? • 2019 yılında yani pandemiden önce nasıldı? Şimdi nasıl? • Tarımsal faaliyetlerde ve üretimde ya da çeşitlilikte artış var mı? • Pandeminin tarımla uğraşan kişilerin ya da sektördeki kişilerin hayatlarına ne gibi etkisi oldu? (Ekonomik- üretimde artış- azalış, çevresel etkileri neler) • Tarımsal faaliyetlerde artış varsa yerel halkın ekonomisine katkısı oldu mu? Olur mu sizce? Olumlu/olumsuz katkıları neler oldu? • Tarımda istihdam artışı oldu mu? Evet ise istihdamı destekleyecek gelişmeler nasıl oldu? Birkaç örnek vermeniz mümkün mü? Sonuç Bu sorular eşliğinde alınacak cevaplarla bu araştırma bildirisinde pandeminin kentsel beslenme sürecinde yaşanan sosyal, politik ve ekonomik toplumsal sancılar ve avantajlar ortaya konulacaktır. Çalışmada ayrıca yerel yönetim belediye başkanlarının tarım politikaları var mı? Varsa bunların neler olduğu, uygulanmasında ve önem derecesinde farklılaşma olup olmadığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel beslenme, Kırsal, Kalkınma, Tarım, Belediyeler.*

Kentsel Yaşam Kalitesi ve Kent Hakkı

Cihan Kaymaz
Kafkas Üniversitesi
cihankaymaz@kafkas.edu.tr

Özet

İlerlemeci-modernist bir bakışla bürokrasi temelli büyük ölçekli kentsel mekânın yapılandırılması; sanayileşme, ulus-devletleşme ve sermaye birikim süreçlerinin inşa sürecinde etkili olmuştur. Napolyon Bonaparte döneminde Paris'in bayındırlık işlerinden sorumlu olan Baron Haussmann, kentsel mekânının yapılandırılmasını fark eden ilk kişilerden biriydi. Haussmann, Paris'i yeniden inşa ederken, eski mahalleleri ortadan kaldırmış ve birçok insanı evlerinden etmiş olmasına karşın, kenti neredeyse tüm sakinlerine açmayı başarabilmiştir. Haussmann'ın takipçilerinden Robert Moses da 1929 Büyük Buhranı'nın ardından New York'u baştan inşa edecek büyük ölçekli kamusal kentsel yapılar ve kentsel yenileme projeleri geliştirecekti.

Haussmann ve Moses örneklerinde kentsel yeniden yapılanma üzerine geliştirilen kentsel politikalar, fiziksel (mutlak) ve toplumsal (göreli) mekân algısını bütünleştirmeyi başarabildiğinden; hem mekânsal açıdan hem de toplumsal açıdan bu kentsel politikalara karşı durmak neredeyse imkânsızdı. Politikaların ortak noktaları, ilerlemeci-modernist bir bakışa sahip olmaları, mekânsal rehabilitasyonların toplumsal açıdan faydalarına vurgu yaparak sermaye birikimi temelli mekânsal ve toplumsal dönüşümü sağlayabilmek istemeleriydi. Haussmann ve Moses; eşitsizliğe ve ayrımcılığa maruz kalanlara, emekçilere, patronlara, kapitalist girişimcilere ve benzeri tüm toplumsal gruplara kentsel mekânın yapılandırılmasının faydalarını gösteriyordu. Özellikle; bürokratik güdümlü tüketim toplumu oluşturma temelli inşa edilen yollar, köprüler, parklar, bahçeler ve meydanlar gibi kamusal inşaatlar kentte yaşayan belirli bir grubun çıkarından çok tüm kent sakinlerine yönelik atılımlar olarak görülüyordu. Diğer taraftan, Haussmann ve Moses'ın çizgisinden biraz daha farklılaşan Amerikan kent kuramcısı Richard Florida gibi yazarların kente dair krizlere karşı önerdiği üçüncü yolcu çözümler ise "yaratıcı sınıf"ı kente çekebilecek "herkes için kentleşme" stratejilerini alternatif boyutlarıyla geliştirmeye devam etmektedir. Ayrıca gelişmiş kapitalist ülkelerin metropollerinden Paris ve New York'un bu devasa dönüşüm sü-

recinin yanında azgelişmiş ülkelerin metropollerinin özgül koşullarında kentsel politikalar, yakın dönemde biçim değiştirerek uygulanılmaya başlanacaktı. Örneğin, 1994-2017 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığını yürüten Melih Gökçek'in kent yönetimi uygulamaları, Haussmann ve Moses tipi politikaların günümüzdeki haline oldukça yakındır. Gökçek'in post-modern neoliberal popülist kent yönetimi örnekleri ve benzerlerinden anlaşılacağı gibi; neoliberal çağın kentsel politikaları, kamusal hizmetlerin niteliğini ve kente dair herhangi bir projeye yapılan birçok itirazı anlamsızlaştırarak, itiraz etmeyi neredeyse imkânsız hale getirecek uygulamalarla kentsel mekânı yeniden üretmektedir. Neoliberal kentleşme süreci daha çok, -Florida'nın tabiriyle- "kazanan hepsini alır" stratejileriyle kenti yeniden yapılandırmaktadır. Kısaca kentsel yeniden yapılandırılmalar nasıl olursa olsun –Florida'nın tabiriyle- "kazanan hepsini alır" ya da "herkes için kentleşme" temelinde yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlayan ve döneminin alternatifi olabilecek toplumsal ve politik hareketleri geçersiz kılabilecek stratejiler çoğu zaman kabul görmektedir.

Öte yandan, 1968 Mayısında başlayan, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle'e karşı yaşanan ayaklanmalardan hemen önce Henri Lefebvre; "kent hakkı"nı kentleşme terminolojisinde yer alan bir kavram olmanın yanında; protestoyu çağrıştıran bir içeriğe dönüştürecekti. Moses'ın yaptıklarına karşı itirazlarda bulunan Jane Jacobs ve benzeri fikirdekilerin nostaljik-ilerlemeci alternatif modernist bakışını eleştiren Lefebvre; öncelikle eski bir kentin canlandırılmasının imkânsızlığını vurgulayarak yeni bir kentin yalnızca "yeni bir toplumda" inşa edileceği iddiasında bulunuyordu. Lefebvre; gündelik hayatta "doğrusal zamanın tekrarına dayalı" gerçekleşmesinin kullanım değerine sahip kentsel mekânın inşa edilebilirliği noktasında eleştiriyor; kentleşmenin yaşam kalitesini artırdığı iddialarına karşılık herkesin kente müdahale hakkının olup olamayacağı tartışmalarını "ne tür bir kent istiyoruz" sorusuyla sorguluyordu. İnsan hakları temelinde ele alınan kentli haklarının ötesinde kent hakkı; kentsel mekânda toplumsal ve politik hareketleri geçersiz göstermek isteyen stratejilere karşı tam da yeni bir kent inşa edebilmenin olanakları için kullanılıyordu.

Son dönemdeki neoliberal kentleşme süreci ve bu sürecin sonuçlarına bakıldığında, Haussmann ve Moses'dan Lefebvre'e uzanan geniş çaplı kentleşme ve kentsel yaşam kalitesine yönelik tartışmaların bütünlüklü bir değerlendirmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu çalışmada, literatürde farklı yaklaşımlar içerisinde tanımlanan kentsel yaşam kalitesi tartışmaları, kent hakkı tartışmaları üzerinden değerlendirilmektedir.

Bu çalışma; "kazanan hepsini alır" ya da "herkes için kentleşme" stratejilerini konu edinerek kentleşmenin yaşam kalitesini artırdığı iddialarını Lefebvre'in kent hakkı kavramı üzerinden bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır. Bu amaç kapsamında, çalışmada ilk olarak kentsel yapılandırılmalara ilişkin kuramsal tartışmalar ve belirli uygulamalar ele alınmış, neoliberal çağda "herkes için kentleşme" stratejilerinin ne olduğuna değinilmesinin ardından, bu stratejiler kent hakkı çerçevesinde tartışılmıştır. Kent hakkı perspektifiyle değerlendirildiğinde, kentsel yaşam kalitesinin artacağına dair anlatıların, ağırlıklı olarak, mevcut ilişkilerin "yeniden üretimi"ne katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yaşam Kalitesi, Kazanan Hepsini Alır, Herkes için Kentleşme, Kent Hakkı.*

Yargının Kentli Haklarına Bakışı

Cüneyd Altıparmak
Türkiye Kent Konseyleri Birliği
cuneydaltiparmak@yahoo.com

Özet

Kentli hakları, hukukta insan hakları bağlamında ele alınmaktadır. Nitelemesi ve ele alınış biçimi itibarıyla kent bilimciler ve hukukçular arasında zaman zaman farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü, kentli haklarının hukukçular tarafından yaşam, örgütlenme, çevre gibi hakların bir parçası olarak görme eğilimi vardır. Ancak kent bilimciler bu hakkın yeni bir alan olduğunu düşünmektedir. Bu bildiride hukukun konuya nasıl baktığına değinmek istiyoruz. Kentli hakları kavramında, yargı kararları ışığında ele alma gayreti içinde olacağız. İnceleme biçimi olarak akademik bir iddiamız olmadan, konunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay ve Sayıştay kararlarında nasıl ele alındığına değinmeye çalışacağız. Bunun yanında, Kamu Denetçiliği Kurumu gibi yargı benzeri yetkileri olan kurumların verdikleri kararlara da değinmeye çalışacağız. Elde edebildiğimiz verilere göre, yurt dışındaki mahkemelerin konuya bakışına da değinmeye çalışacağız. Bu çalışma, aslında bir araştırma ve inceleme çalışmasıdır. Bu çalışma sonucunda ilgili kararların derlendiği ve belirli bir biçimde tasnif edildiği bir sonuç çıkacaktır. Bu bilgiler, kuşkusuz kent bilimciler tarafından yorumlanarak, akademik bilgiye dönüştürülecektir. Ancak biz hukukçu olarak kentli hakları kavramına mahkeme içtihatlarında ele alınıp alınmadığını yaptığımız karar taraması sonucu edinmiş olacağız

Anahtar Kelimeler: *Kentli Hakları, Yargı Kararları, Hukuk, İnsan Hakları.*

Gündelik Yaşamda Özgürlükler mi İçe Kapanma mı? : Ankara Orta Doğu Teknik Üniversitesi Üzerine Bir Değerlendirme

Hilal Aycı
Gazi Üniversitesi
hilalayaz@gazi.edu.tr

Özet

Şehirlerin kaderleri coğrafyalarıyla ilişkilidir. Her ne kadar coğrafya Ankara'yı denizlerin kıyısına uzak kılsa da geçmişte tarihi İpekyolu'nun Ankara'dan geçiyor olması geçmişte de kenti önemli bir odak haline getirmiştir. 1923 yılında başkent ilan edildikten sonra Ankara Türkiye için birçok alanda önemli hale gelmiştir. Kurulan Cumhuriyetin mimari, planlama, eğitim, sanayi vb. gibi bir çok konu önemli hale gelirken bu gelişmelerin mekansal karşılıkları olmuştur. Erken Cumhuriyet döneminde merkez etrafında yaşanan mekansal gelişmeler, Ankara'ya nüfusun ve göçlerin artması sonucu şehrin çeperlerine sıçramıştır Ankara kent merkezinin batı ve güney yönüne kadar uzanmaktadır. Ulusal bir yarışma ile Türkiye'nin ilk kampüslerinden biri olan ODTÜ 1962 yılında Behruz ve Altuğ Çinici'lerin kazandığı yarışma sonrası 1963 yılında mevcut alanlarına taşınmıştır. Yapısal çevre ve önemli brütalist mimari örnekleri içermesi bakımından da ODTÜ alanı önemlidir. Geniş arazileri ile de Ankara içerisinde önemli bir açık alana sahiptir.

Bu bağlamda çalışmada Ankara ve ODTÜ kampüsünün ilişkisi yeniden değerlendirilecektir. Bu bağlamda temel olarak sorulan soru ODTÜ alanının Ankaralı'lar için imtiyazlı ve kapalı bir alan olduğu kabülü üzerine kuruludur. ODTÜ'nün arazilerine Ankara'lıların çok da kolay giremedikleri arazileri mi ODTÜ'yü bu bağlamda Ankaralılara imtiyazlı olarak algılatmaktadır. Ankara ve ODTÜ'nün ilişkisi ise yöntem olarak ağırlıklı olarak dışarıdan bir bakış açısı ile ele alınacaktır. Aynı zamanda da içeriden bir bakışla da Ankara ODTÜ kampüsü ilişkisi ele alınmıştır.

ODTÜ alanının Ankara'lılar için imtiyazlı olduğu algısı dört ana eksen üzerinde tartışılacaktır. Bunlardan ilki ODTÜ'nün sahip olduğu orman alanıdır. ODTÜ Ormanı, kampüs arazisini imtiyazlı kılarken burada asıl problem Ankara'da şehir merkezinde ODTÜ alanı dışında her mahallenin ulaşımına açık bir orman alanının olma-

masıdır. İkinci tartışma ekseni ODTÜ'deki spor alanlarıdır. ODTÜ'nün kendi öğrenci kapasitesine göre planlanmış spor alanlarının Ankara'nın ihtiyacını karşılaması oldukça güçtür. Bu nokta da Ankara'da şehirde yaşayanlar için ayrılan spor alanlarının azlığı ODTÜ alanını ayrıcalıklı olduğu algısına neden olmaktadır. Üçüncü tartışma ekseni ODTÜ'nün kültürel faaliyetleridir. Bu noktada Ankara'nın herhangi bir yerinde yapılan kültürel faaliyetlerin sayısı ve katılımcıları düşünüldüğünde, hem sayıların azlığı hem de katılımcıların genelde aynı grupları içermesi yine sorunun ODTÜ'nün ayrıcalıklı olmasından değil Ankara'nın kültürel alandaki gündelik yaşamındaki eksikliklerinden kaynaklandığını düşündürmektedir. Dördüncü eksen ise ODTÜ'nün sahip olduğu mimarlık mirasıdır. Bu mirasın ise belirli ölçülerde kentliyle paylaşılması önemli bir kent hakkı sorunudur. Tam tersi yönde ODTÜ içerisinden Ankara'ya bakıldığında ise nasıl Ankara'lıların ODTÜ'ye girmeleri zor ise ODTÜ'lülerin de dışarı çık(a)mamaları durumu söz konusudur. Bu ise ODTÜ'de neredeyse mahalle ölçeğinde bir yerleşimin sahip olması gereken tüm donatılara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer neden ODTÜ'nün içeriye girmeyi zorlaştıran kampüs içi ulaşımının dışarıya da çıkılmasını zorlaştırmasından kaynaklanmaktadır. ODTÜ'lülerin şehirle karşılaşmasındaki mekansal tartışmaların dışında bir de ODTÜ'lülük adı verilen bir kimliğin verdiği hayali bir toplumun ferdi olmanın getirdiği özgürlük ve özgünlük ve bu özgünülüğün sınıfsal olarak ayırıcı bir toplumsallık doğurmasıdır. Kısaca hem Ankara'dan hem de ODTÜ içerisinden bakıldığında gözle görünmeyen bir sınırdan söz edebiliriz. Bu sınır ise bir kent hakkı tartışmasının merkezinde yer alan eşitlik kavramını ele alışımızda yeni soruları gündeme getirir.

Sonuç olarak ODTÜ ve Ankara'nın ilişkisi kent hakkı bağlamında ele alındığında, bunun basit bir kent hakkı problemi olmadığı görülür. Dünya'da benzer durumlara bakılacak olunursa Bostonlu'lar ve Harvard Üniversitesi arasındaki sınırların belirsiz olduğu görülür. Burada asıl problem ise ODTÜ'nün sahip olduğu mekansal ve sosyal değerlerlerin Ankara'nın diğer alanlarında olmayışıdır.

Anahtar Kelimeler: *ODTÜ, Ankara, üniversite kampüsü,, kent hakkı, içe kapama*

Türkiye'de 2000 Sonrası Konut Hakkını İlgilendiren Yasal Düzenlemelerin Yaşam Kalitesi Kavramı Üzerinden Değerlendirilmesi

İpek Sürmeli Söğüt
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
ipeksurmeli@kmu.edu.tr

Hasan Ege Söğüt
Ankara Üniversitesi
hasanege.ankara@gmail.com

Özet

Yaşam kalitesi; bireyin veya toplumların ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel, fiziksel ve daha birçok kıstaslar açısından refahını ve bunlara erişip ulaşabilirliklerini betimleyen göstergeler toplamıdır. Bununla birlikte, bu kavram sadece objektif ve sübjektif istatistikî verilerden ibaret olmayıp politika, demokrasi, insan hakları ve özgürlüklerle de yakından alakalıdır. Objektif bir yaşam kalitesi göstergesi olarak konut, insanın barınma ihtiyacından doğmaktadır. Konut, sadece duvarları ve çatısı olan bir yapıdan ibaret değildir. Maddi ve manevi nitelikleri olan belirli seviyedeki yaşam düzeyini içermektedir. Yaşam düzeyi demek yaşam kalitesi demektir. Bireylerin insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşaması için gerekli temel haklardan biri olan insan hakkı olarak konut hakkı yaşam kalitesinin temelini oluşturmaktadır. Güvenli ve kullanışlı olmasının yanında konut hakkı ve sahipliği bireylerin yaşam kalitesinin yüksekliğinde etkilidir. Bunun elde edilebilmesi ise devlete ve hak sahiplerine önemli sorumluluklar yüklemektedir. Neoliberal kentleşme süreçlerinin özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki olumsuz sonuçları, Türkiye'de birçok alanda olduğu gibi konut konusunda da kendisini göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası konut hakkı başlıklı 57'nci maddesinde, devletin şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alacağı, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekleyeceği ifade edilmiştir. Anayasal açıdan güvence altına alınan konut hakkının 2000'li yıllardan önce yasal düzenlemelerin ağırlıklı olarak ulusal ve yerel siyaset ekseninde devlet-yerel yönetim-vatandaş üçlü aktörü içerisinde şekillendiği söylenebilir. 2000'li yılların başından itibaren ise kent topraklarındaki rantın büyümesi sermaye grupları başta olmak üzere yeni aktörleri de ortaya çıkarmıştır. Kentsel yenileme, kentsel dönüşüm, gecekondu alanlarının ıslahı, imar değişiklikleri ve diğer uygulamaların konuta yönelik olumsuz etkileri yasal düzenleme-

lerle meşrulaştırılmıştır. Neoliberal kentleşmenin oluşturduğu arz-talep, piyasa-pazar koşulları ve bunların konuta etkisi "hak"tan uzaklaşarak ''ayrıcalık'' haline getirilmiştir. Toplumun bir kesimi, dolaylı veya dolaysız yasal düzenlemelerin de etkisiyle konut hakkında feragat ettirilerek yerlerinden edilmiş, göç etmeye zorlanmış veya yaşadıkları konutların yaşam kaliteleri azaltılmıştır. Bununla beraber kentlerdeki konutun aşırı metalaşması ve konut arz-talep dengesizlikleri ortaya çıkmıştır. Kentsel dönüşüm ile ilgili yasal düzenlemeler, afet için riskli görülen alanların dönüşümünü meşrulaştıran 6306 sayılı kanun ve 6360 sayılı Büyükşehir belediyesi kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu'nda yapılan düzenlemeler ve imar afları, Toplu Konut Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile TOKİ'ye verilen yetkiler sermaye gruplarına hizmet eder hale gelmesiyle doğrudan ya da dolaylı olarak konut hakkını ihlal eden yasal düzenlemelerden bazılarıdır. Amaç: Çalışmanın amacı, ülkemizde konut hakkı ihlallerini 2000 yılı sonrası yasal düzenlemeler perspektifinden ele alarak incelemektir. Çalışmanın daha sonraki çalışmalara kaynak oluşturması diğer bir amaçtır. Yöntem: 2000'li yıllardan sonra çeşitli kanunlarla konut hakkının dolayısıyla yaşam kalitesinin ihlal edildiği varsayımından hareketle, çalışmanın ilk bölümünde konut hakkı kavramı ulusal ve uluslararası belgeler üzerinden değerlendirilecek, daha sonra sözü edilen yasal değişikliklerin konut hakkını hangi yönlerden ihlal ettiği tartışılacaktır. Kamuoyunda gündem oluşturan belli başlı örnek olaylara da yer verilecektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme ve gözlem tekniği kullanılacaktır. Bulgular: Esasında konut hakkını güvence altına alması gereken yasal düzenlemeler, dönemin ekonomi politiğine uygun olarak özellikle 2000'li yıllardan sonra konut hakkı ihlallerine yol açmıştır ki bu durum yaşam kalitesinin göz ardı edildiği anlamına gelmektedir. Sonuç: Konutu hak olmaktan çıkararak ayrıcalık halinde metalaşmış konuma gelmesinin sebeplerine 2000 sonrası yasal mevzuatlar içerinde rastlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yaşam Kalitesi, Konut Hakkı, Neoliberal Kentleşme, Yasal Düzenlemeler*

Karantinada Konut Hakkı Kavramı ve Konutun Anlamına Farklı Bir Bakış

Zehra Güngördü
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
zehragungordu@gmail.com

Özet

İçinde bulunduğumuz tedirginlikler ve belirsizlikler çağını Covid-19 başka bir deyişle korona virüs salgını ile bir kez daha sorgulama dönemine girdik. Bugüne kadar küresel iklim değişikliği, yerkürenin ısınması, orman yangınları ve sıralanabilecek pek çok sorun bize küresel sorunlar etrafında kenetlenmeyi öğretememişti. Ancak bir virüs ve salgın hastalık sayesinde hiç olmadığı kadar küresel bir dünyada yaşadığımızın farkına vardık. Evimiz ile küresel dünya arasında bağlantı kurmaya mecbur bırakıldık. Aslında pek çok küresel sorunla içli dışlı olduğumuz bir çağın içindeydik. Ancak "mış" gibi yaşadığımız için pek çoğumuz, dünya ile kendi evimiz arasındaki bağlantıyı kavrayamamıştık. Pandemi süreci bu bağlantıları sağlıklı kurmadığımız sürece bize hayatı eve sığdırmak zorunda kalacağımızı gösterdi. Uzunca zamandır ilk kez dünyanın herhangi bir noktasında çıkan bir konunun tüm dünyayı biraz hareketsiz kılabileceğini gördük. Burada "biraz" vurgusu önemli; çünkü her zamanki gidişata paralel olarak pandemiden önce sabah kendi ülkesinde kahvaltı yapıp, akşam başka bir ülkede akşam yemeği yiyebilen hareketlilik özgürlüğünü üst sınırda kullanabilen insanlarla, hayatı eve pek çok boyutuyla sığdırabilen insanlar aynı kitleydi. Mevsimlik tarım işçileri, kargo işlerinde çalışanlar, belediyelerin temizlik işçileri ve aslında pek çok işçi için pandemi sürecinde dahi dünya durmamış, bizlerin eve sığdırmaya layık görülen hayatları işçi sınıfı için yine layık görülmemişti. Her şeyden vazgeçebilirdik; ama mevsimlik tarım işçilerine muhtaçtık. Mevsimlik tarım işçileri kadar göz önünde bulundurmamız gereken bir diğer sorun ise "evsizlik" kavramıydı. Hayat bir evi olmayanalar için nasıl eve sığdırılabilecekti? Bu soruna hangi ülkeler nasıl çözümler üretmişti? İşte bu çalışma karantina sürecinde konut hakkı ve konutun anlamını araştırmacı kişisel facebook üzerindeki arkadaş listesi evreni (1713 kişi) üzerinden %5 lik bir örneklem büyüklüğünü hedefleyerek, survey123 yazılımını kullanarak, online anket aracılığıyla 239 anket ile anlamlandırmaya çalışmıştır. Çalışmadaki örneklemin profili yoğun olarak akademisyen, şehir plancısı, mimar, inşaat mühendisi gibi konut

üretiminde bilgi, proje ve belki de politika üreten kişilerden oluşmaktadır. Salgın karantina sürecinde geçtiği için doğrudan evsizlerle görüşme gerçekleştirememek bu çalışmanın en önemli kısıtlayıcısı olmuştur. Ancak çalışmanın en çarpıcı sonuçlarından biri; konut üretiminde etkin rol olan ve projelerde çalışan örneklemin de hak ettiği kentlerde ve konutlarda yaşamadığı bulgusunun edinilmesi olmuştur. Çalışmada kullanılan online anket pandeminin kuluçka süreci bitmeden 13. gününde yayınlanmış ve bir hafta anket katılımına izin verilmiştir. Dolayısıyla çalışma hem kriz döneminde üretilmiş hem de konut gibi temel insanlık hakkını irdelemesi açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın anketinin uygulamasının tamamlanmasından bir hafta sonra, Birleşmiş Milletler, Konut Hakkı Raportörlüğü Covid-19 Rehberleri hazırlamıştır. Bu rehberler; evsizlik koşullarında yaşayanların korunması, enformel yerleşim yeri sakinlerinin korunması ve kiracılar ile konut kredisi ödeyenlerin korunmasına yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu rehberlerde karantina sürecinde konut, bir savunma aracı olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla; çalışmanın dinamizmi ile küresel çağrılar paralel göstermekte ve konut hakkı artık somut olarak tartışılması gereken ve somut olarak tesis edilmesi gereken temel bir insanlık hakkı olarak tartışılmak zorundadır. Bu çalışma ise bu somutlaştırmanın nasıl olacağının yalnızca çerçevesini çizmeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Küresel Sorunlar, Salgın Hastalık, Konut Hakkı, Konut.*

Salgın Hastalık Sürecinde Yarı Kamusal Mekânın Hegemonikleşmesi

Arzu Yılmaz Aslantürk
Aksaray Üniversitesi
aslanturkarz@hotmail.com

Özet

Tarihin farklı dönemlerinde yaşanan salgın hastalıklar kentlerin ihtiyaç duyduğu çeşitli mekânsal gereksinimleri ortaya çıkartmıştır. Antik Yunan'da kanalizasyon sisteminin doğuşu, Orta Çağ'da surların inşası, Sanayi devriminde banliyölere doğru yerleşim alanlarının genişlemesi salgın hastalıkların kentsel mekâna yansımasının somut örneklerini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, geçmişten günümüze tarihsel ve sosyal süreçler kentleşmenin yörüngesini belirlemiştir. Küresel çapta modernitenin kentlere egemen olmasıyla kentler birbirine yakınlaşarak bireyler arası etkileşim yüksek olmakta ve virüsün yayılma hızını artmaktadır. Dengeli kentleşmenin nüfus birikim süreci, dengesiz kentleşmenin ise nüfus yığılma süreci olarak gerçekleşmesi nüfus yoğunluğuna sağlık merceğinden bakılmasını gerekli kılmaktadır. Salgın durumlarında kentler adeta hayalet kentlere dönüşmektedir. Bireyler çoğunlukla vakitlerini evlerinde ya da sokak, bahçe gibi yarı kamusal mekânlarda geçirmektedir. Toplumsal olarak üretilen kentlerde kamusal mekân önemli bir aktördür. Kentsel mekânın kamusallık boyutu vurgulandığı halde, kent literatüründe yarı kamusal mekâna yeterince yer verilmediği görülmektedir. Literatürdeki söz konusu boşluğu doldurmak çalışmada hedeflenenler arasındadır. Bu bağlamda, toplum ile mekân ilişkisinde sosyal mesafe kavramının yaşadığımız pandemi sürecinde sosyolojik olarak hegemonya kurduğu iddiasıyla "yarı kamusal mekân" kavramı tercih edilmiştir. Analizimize esas teşkil eden kavramsal araç bahçe şehir (garden city) kuramıdır. Howard tarafından geliştirilen bahçe şehir kuramı, doğa ile bütünleşik bir kent modeli öngörmektedir. Model, kırla insanı tekrardan bütünleştirmeyi, kent kır kutuplaşmasına çözüm üreterek kırın doğal koşullarını kente, kentin toplumsal işlevlerini kıra taşıyarak, kent ve kır arasında karşılıklı dayanışmayı kapsamaktadır. Salgın hastalıkların kentteki olağandışı ve yıkıcı etkilerine karşı kır yaşamı korunaklı alanlar haline gelmiştir. Kentsel modernitenin geleneksel kent dokusunun değişimine sebep olmasıyla, kırın yerleşme üretiminde

önemli rol oynayan müstakil evlerin yerini apartmanlar ve siteler almıştır. Bu bağlamda, pandemi sürecinde kırın kentsel modernite aracı olduğu yarı kamusal mekân kullanımının hegemonik bir hal aldığı çalışmada ileri sürülmektedir. Buna ek olarak, kentsel planlama kurgusunda yerleşim alanlarını şehrin merkezinden çeperine doğru aktarmak ve ev-konut tipolojisine sağlık merceğinden bakılarak eko-kent mimarisi pratiklerini öncelikli olarak ele almak hususunda öneriler geliştirmek çalışmada hedeflenenler arasındadır.

Çalışmanın amacı, bahçe, sokak, konut biçimi gibi yarı kamusal mekânlara odaklanılarak, salgın hastalıkların kent yaşamına etkisinin nasıl olduğunu incelemektir. Salgın hastalık sürecinde yarı kamusal mekân algısı, konut deneyimi ve konut kültürü değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Tez çalışması, Howard'ın da belirttiği gibi doğa ile bütünleşik bahçe kentler modelinden yola çıkmıştır. Çalışma verilerinin elde edilmesinde literatür taraması ve derinlemesine mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda hane halkının söylemleri ve anlatıları içinde toplumsal izole aracı sosyal mesafelerini nasıl sağladıkları hususunda 20 kişiyle derinlemesine mülakat yapılmış ve analiz edilmiştir. Derinlemesine mülakatlardan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile yorumlanmıştır.

Çalışmanın sonucunda yarı kamusal mekân kullanımının pandemi sürecinde nasıl değerlendirilebileceği tespit edilmiştir. Genel anlamda hane halkının pandemi sürecinde konut kültürü için belirlenen "konut ve balkon deneyimi, bahçe kullanımı, doğaya erişilebilirlik imkanı, komşuluk ilişkileri ve sosyal mesafe" gibi yarı kamusal mekânın öznelerini deneyimleme durumu teyit eder niteliktedir.

Pandemi sürecinde hayalet şehirlerin yeniden görünür olması ve bu süreçte bahçe, site önü, balkon gibi yarı kamusal mekânların hane halkı tarafından hegemonik mekânlar olarak algılandığı ortaya çıkmıştır. Hane halkının yarı kamusal mekânda kendisini konumlandırırken aynı zamanda günlük aktivitelerini de gerçekleştirmesi yarı kamusal mekân deneyimleriyle ölçülmüş ve doğa ile bütünleşik yerleşim alanlarına gereksinim arttığı görülmüştür. Buna ilaveten, hane halkının vaktinin çoğunu evinde geçirdiği; gündelik yaşam kültürünün değiştiği ve bu durumun konut çevresindeki etkileşim mekânlarına yansıdığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bahçe Kent Modeli, Pandemi Süreci, Yarı Kamusal Mekân.*

Sağlıklı Mekân ve Sokakların Kalitesinin Ölçümlenmesine Yönelik Analitik Yöntem Önerisi

Tuğçe Gürleyen
İstanbul Teknik Üniversitesi
tugcegurleyen@gmail.com

Sertaç Erten
Bağımsız Araştırmacı
sertacerten@gmail.com

Özet

Nüfus artışı, kentleşmenin yükselişi, iklim değişikliği ve kaynakların azalması, çalışma ve yaşam biçimleri üzerinde büyük bir etki yaratmaktadır. Modern yaşama damgasını vuran eşitsizlikler, tüketim artışı ve sürdürülebilir olmayan üretim yöntemleri, kaynakların tükenişini de beraberinde getirmiştir. Öte yandan, obezite düzeyinin yüksek oranlara ulaşmasına bağlı olarak hareketsizlikle mücadele, birçok toplumda yaygınlaşmaya başlamıştır. Buna ek olarak, motorlu taşıtların etkisiyle karbon emisyon oranlarında yaşanan artış, çevresel kirliliğini tetiklemiştir. Kentsel yaşamda ortaya çıkan sosyal ve çevresel problemler, sağlıksız ve hareketi kısıtlayan kentsel çevreleri sorgulamayı beraberinde getirmiştir. "Sağlıklı Sokaklar" yaklaşımı, bu zorluklarla başa çıkabilmek için sokakları daha geniş çevresel sorunlarla birlikte ele alarak, sokak ölçeğinde sağlıklı bir yaşam biçimi öneren yeni bir çerçeve ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, çevresel sağlığın daha iyi hale getirilmesi, yaşanabilirliğin arttırılması ve topluluk duygusunun güçlendirilmesi amaçlarını taşımaktadır. Sokağın insanlar için işlerliğini artıran önemli bileşenler; toplumun her kesimini yürümeye, bisiklet sürmeye ve toplu taşıma kullanmaya teşvik eden, yüksek hava kalitesine sahip, temiz, insanların kendilerini rahat ve güvende hissettiği, gürültüden uzak, durağan ve aktif eylemlere imkân sağlayan, çeşitli kentsel imgelerle zenginleştirilmiş, erişilebilir sokaklar olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemler bütünü, daha sağlıklı, daha sürdürülebilir, daha güvenli, daha bağlantılı ve daha canlı bir sokak örüntüsü sunmaktadır. "Küresel Geleceğin Şehirleri Refah Fonu Programı", Ankara, İstanbul ve Bursa dahil olmak üzere dünyanın 19 şehrinde, ağırlıklı olarak yoksulluğu azaltma, kentsel hareketliliği artırma, iklim değişiklikleri ile mücadele, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal içerme hedeflerine doğru ilerlemeye odaklanmaktadır. Refah fonu tarafından desteklenen, Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-HABITAT) ve Çankaya Belediyesi işbirliği ile Arup tarafından yürütülen

Çankaya Sağlıklı Sokaklar Projesi'nin ana amacı, toplu taşıma sistemleri ile bütünleşik, yürünebilir, kapsayıcı (özellikle yaşlı, çocuk, engelli, kadın gibi dezavantajlı gruplar için), yaşanabilir ve sosyo-ekonomik açıdan canlı sokaklar yaratmaktır. Bu çalışma, Çankaya Sağlıklı Sokaklar Projesi kapsamında, mevcut mekân ve sokakların kalitesinin ölçümlenmesine yönelik geliştirilen analitik yaklaşımın omurgasını mercek altına almaktadır. Analitik bakış açısı, sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunu oluşturan toplumsal eşitlik, çevresel koruma ve ekonomik büyüme çerçevesine dayanmaktadır. Toplumsal boyut; demografik yapı, savunmasızlık, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal içerme, erişilebilirlik, güvenlik faktörleri etrafında yapılandırılmıştır. Çevresel boyut; ekosistem hizmetleri, yeşil altyapı, sağlık ve zindelik, dış mekân konforu faktörlerinden oluşmaktadır. Ekonomik boyut; arazi değerleri, çekicilik, işgücü ve gelir düzeyi ve belediye harcamaları faktörlerini içermektedir. Çankaya çekirdek alan içinde yer alan mahallelerin daha kapsamlı değerlendirilebilmesi amacıyla her bir faktör için iki gösterge tanımlanmıştır. Niceliksel ve niteliksel veri setleri, 24 gösterge çerçevesinde sentezlenerek haritalanmıştır. Toplumsal çerçevede; nüfus yoğunluğu, nüfus eğilimleri, yetişkin okuryazarlık, yardıma muhtaçlık, genç ve yaşlı nüfus dâhiliyeti, kadın güçlendirme, kamusal alanlar ve yürünebilirlik, fiziksel potansiyeller ve engeller olmak üzere 8 gösterge analiz edilmiştir. Çevresel çerçevede; kentsel toprak geçirgenliği, ağaç yoğunluğu, yeşil alan ve nüfus ilişkisi, yeşil alan erişebilirliği, kültürel aktiviteler erişilebilirliği, sağlık alanları yoğunluğu, kentsel ısı adası etkisi, gürültü ve kirlilik düzeyi incelenmiştir. Son olarak, fonksiyonel karışımlar, konut fiyatları, aktif sokaklar, yolculuk üreten kullanımlar, gelir düzeyi, yaşlı nüfus bağımlılık oranı, nüfusa oranla harcama lokasyonları ve yoğunlaşmaları ekonomik bağlamda ele alınmıştır. Her bir göstergeye bağlı yapılan analiz haritaları, toplumsal, çevresel ve ekonomik açıdan yoksun alanların belirlenmesine, yaşam kalitesini ve sosyal içermeyi artıracağı düşünülen potansiyel alanların tespit edilmesine olanak sağlamıştır. Sağlıklı mekân ve sokakların kalitesinin ölçümlenmesine yönelik geliştirilen yöntem önerisinin, gelecekteki çalışmalara katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sağlıklı sokaklar, kentsel hareketlilik, sosyal içerme*

Kent Sağlığı ve Covid-19 Özelinde Sağlık Hizmetleri Mekansal Yer Seçiminin Değerlendirilmesi: Ankara Çankaya İlçesi Örneği

Emine Şeyda Satılmış
Gazi Üniversitesi
emineseydaa@gmail.com

İrem Akkaya Büyükcivelek
Çankaya Belediyesi
akkayairem@gmail.com

Çiğdem Varol
Gazi Üniversitesi
cvarol@gazi.edu.tr

Özet

Kent sağlığı yaklaşımı önemli görülen hastalıklar ve bu hastalıkların nüfus üzerinde yarattığı riske yöneliktir. Bu yaklaşımın, hastalıkların kent içindeki yapısına ve sağlık hizmetlerine erişebilirlik konularına yönelik üç temel odak noktası vardır. Bunlardan birincisi, kentsel sağlık sorunları ve bunların nüfus içerisinde dağılımı; ikincisi, hijyenik bir çevre ve etkileri; üçüncüsü ise, hizmetlerin kentsel mekanda nasıl sunulduğudur (Glouberman ve diğ., 2006).

Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde 2019 yılı Aralık ayının sonlarında ortaya çıkmış ve Ocak 2020'de net olarak tanımlanmıştır. Salgının küresel boyutta ciddi bir hal almasıyla, 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi ilan edilmiştir. Covid-19'un küresel boyuta ulaşması ve dünyadaki tüm nüfusu tehdit etmesi sağlık hizmetlerine olan erişimi dünya çapında önemli bir hale gelmiştir. Türkiye'de 2019 yılında Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce yayınlanan genelgede sağlık hizmetleri; koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici hizmetler olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırılmıştır. Sağlık Bakanlığı, ilgili kanunlar kapsamında hizmetlerin uygulanmasını, birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri olarak sınıflandırmaktadır. yapmaktadır. Genelge kapsamında birinci basamak sağlık kuruşları, hastaların ayakta veya yataklı teşhis ve tedavilerin yapıldığı kuruluşlardır. İkinci basamak sağlık kurumları, ayakta veya yataklı teşhis ve rehabilitasyon hizmetlerinin yapıldığı kurum-

lardır. Üçüncü basamak sağlık kurumları ise, ileri tetkik ve özel tedavi gerektiren hastalıklar için yüksek teknoloji içeren eğitim ve araştırma hizmetlerinin yapıldığı kurumlardır.

14 Haziran 2014 tarih 29030 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'de farklı nüfus gruplarında asgari sosyal ve teknik altyapı alanlarına ilişkin standartlar ve asgari alan büyüklükleri tanımlayan Ek-2 tablosunda aile sağlığı merkezleri için 750-2000 m2, basamak sağlık tesisleri için 3000 m2 alan büyüklüğü belirlenmiştir. Ağız ve diş sağlığı merkezleri için ünite başına 110 m2, doğum ve çocuk bakım evleri, devlet hastaneleri, ihtisas/eğitim ve araştırma hastaneleri ve fizik tedavi ve rehabilitasyon hastaneleri için yatak başına 130 m², sağlık kampüsleri için yatak başına 220 m2 alan büyüklüğü belirlenmiştir. Aile sağlığı merkezleri için yürüme mesafesi 500 metre olarak belirlenirken, yönetmelikte yer alan diğer sağlık kurum/kuruluşlarına ilişkin herhangi bir yürüme mesafesi belirtilmemiştir.

Kent sağlığı yaklaşımının üç temel odak noktasından biri olan hizmetlerin kentsel mekândaki sunumu, COVİD-19 ile beraber önem kazanmıştır. Bu dönemde kişiye yönelik koruyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerine ihtiyaç artmış ve birinci basamak sağlık hizmetlerinin yetersizliği gündeme gelmiştir. Bu çalışma ile Ankara ilinde vaka sayısının en çok görüldüğü ilçelerden biri olan Çankaya ilçesinde yer alan farklı kademedeki sağlık hizmetlerine yönelik mekânsal kararlar irdelenerek yasal kapsamda belirlenen standartlara uygunluğunu ve nüfus gruplarına göre (özellikle 65 yaş ve üzeri) erişimin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Ankara ili Çankaya ilçesinde yer alan sağlık hizmet alanlarının mekânsal yer seçimi kararları, hem Sağlık Bakanlığı'ndan temin edilen sayısal veriler, hem de Çankaya Belediyesi'nden temin edilen 1/1000 ölçekli imar planlarından analiz edilerek; konum, alan büyüğü ve kapasite tespiti yapılacaktır. Yapılan tespitler sonucunda farklı kademe sağlık hizmetlerinin kanunlar kapsamında belirlenen standartlara uygunluğu ve bölgenin demografik özelliklerine göre erişilebilirliği incelenecektir. Coğrafi bilgi sistemleri aracılığıyla yapılacak analizlerde, sağlık hizmetlerinin konum, standartlara uyum ve erişilebilirlik düzeylerinin, COVID-19 mekansal yayılımı da göz önünde bulundurularak, uzun erimde hizmet ihtiyacı ve sunumuna vereceği cevap sorgulanacaktır.

Çalışmaya yönelik Sağlık Bakanlığı verileri ve Çankaya Belediyesi'nden temin edilen 1/1000 ölçekli imar planlarına yönelik yapılan mekânsal analizlerin ilk değerlendirmesinde, sağlık hizmet alanları dağılımlarının ve kapasitelerinin farklı kademelere göre değişkenlik gösterdiği, alt kademelerde sunulan hizmetlerde standartlara uyumla ilgili sorunlar görülmekle birlikte, üst kademelerde yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Çankaya ilçesinde tüm Ankara'ya hizmet eden üst kademe sağlık kuruluşlarının da bulunduğu göz önüne alındığında, ilçe ölçeğindeki nüfus ve hizmet sunumu standartlarındaki bu yeterlilik düzeyi sorgulanmaktadır. Bunun dışında bildiride, hizmet alanı erişimine yönelik ve COVID-19 mekansal yayılımı kapsamında yapılacak karşılaştırmalarla hizmet sunumu ve kent sağlığı ilişkisi tartışılacaktır.

Çalışma sonucunda, çeşitli kademelerdeki sağlık hizmetleri sunumu, hizmet alanı erişimi, ve COVID-19 mekansal yayılımı kapsamında yapılacak karşılaştırmalarla hizmet yeterliliği, hizmet sunumuna yönelik olası strateji ve politikaların neler olabileceği tanımlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kent Sağlığı, Sağlık Hizmetleri, Mekansal Yerseçimi, Erişilebilirlik, COVID-19, Ankara-Çankaya.*

Ebeveynlerin Çocukları İçin Mahallelerine Yönelik Sağlık Güvenliği Algısı: Covid-19 Salgını Öncesi ve Sonrası İçin İzmir Karşıyaka'da Bir Araştırma

Gözde Ekşioğlu Çetintahra
Dokuz Eylül Üniversitesi
gozde.eksioglu@deu.edu.tr

Senem Tezcan
Dokuz Eylül Üniversitesi
senemtzcn@gmail.com

Bedriye Çınar
Dokuz Eylül Üniversitesi
bedriyeci-nar21@gmail.com

Özet

COVID-19, 2019 yılı Aralık ayı sonunda Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa süre içerisinde birçok ülkeye yayılması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen yeni bir virüs salgınıdır. Tüm dünyada etkili olması üzerine birçok ülkede hem bireylerin, hem toplumların ve dolayısıyla kentsel yaşantının alışılagelen düzenini dünya genelinde değiştirecek bir dizi önlem alınması gerekmiştir. Virüsün damlacık yolu ile bulaştığının tespit edilmesiyle birlikte fiziksel mesafenin önemi vurgulanmış, okullar ve üniversiteler gibi kentsel kullanım alanlarının kapatılması kuralları geliştirilmiş, birçok ülkede sokağa çıkma yasakları ilan edilmiştir. Ülkemizde de 16 Mart 2020 tarihi itibariyle okullar ve üniversiteler kapatılmış, 3 Nisan-1 Haziran 2020 tarihleri arasında 20 yaş ve altı bireyler için sokağa çıkma yasağı getirilmiş, bu grubun kentsel mekanla ilişkileri kısıtlanmıştır. Kuşkusuz bu uygulamalar, pandemi ile mücadelede gerekli düzenlemeleri sağlamaktaysa da kapalı alanda kalan kişilerin ve özellikle gelişim çağındaki çocukların, ileriki dönemlerde sosyal, psikolojik ve fiziksel sorunlarla karşılaşabilecekleri tartışılmakta, yaşanılan bu sürecin kişilere etkileri bilimsel çalışmalar ile elde edilmeye çalışılmaktadır. Sürecin etkilerinin belirlenmesi sağlık uzmanlarının ilgisi dahilinde olup bu sürecin, kentsel yaşam kalitesi ve mekânsal tercihlere olası etkisi nedeniyle şehir planlama uzmanları tarafından da incelenmesi gereklidir.

Çocukların, sosyal, psikolojik ve fizyolojik gereklilikler açısından kentsel alanda (dış mekanlarda) vakit geçirmesi gerektiği bilinmektedir. Önceki çalışmalarda ebeveynlerin, çocuklarının vakit geçirmesi için tercih ettikleri kentsel mekanlarda trafik, suç güvenliği, estetik düzeyi, aktivite olanakları gibi algısal ve arazi kullanım dokusu, kentsel kullanımlar arası mesafeler gibi nesnel birçok faktörün etkili olduğu bulgularla desteklenmektedir. Ancak yaşadığımız süreçte, kentsel mekanla ilişkinin kısıtlanması, kişilerde kentsel mekanın sağlık durumlarına olumsuz etkilerinin olacağına ilişkin bir algı oluşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kişisel hijyen ile kalabalık ortamlarda bulunulmaması yönündeki uyarılar ile kişilerin bu süreçte edindikleri kaygıları doğrultusunda çocuk ve ebeveyn çiftinin, kentsel mekanla arasına zımni bir sınırlama koyabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu zımni sınırlandırmanın, kentsel mekana ilişkin sağlık güvenliği algısı nedeni ile olabileceği tartışılmalı ve şehir planlama uzmanlarının, Covid-19 sonrasındaki süreçte çocukların ve ebeveynlerin kentsel mekanı nasıl deneyimleyeceğini, özellikle de yaşadıkları mahallelerde hangi alanları sağlık açısından güvenli ya da güvensiz olarak algıladığını belirlemek önceliği olmalıdır. Bu çalışma, ebeveynlerin mahallelerine ilişkin sağlık güvenliği algısını ölçümlemeye çalışarak, Covid-19 öncesi ve sonrası dönemde yaşadıkları kentsel mekana ilişkin değerlendirmelerindeki değişimi tartışmayı amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında, 2019-2020 Eğitim yılında İzmir ili Karşıyaka İlçesi içerisinde yer alan 27 devlet ilkokulunda 1., 2.,.3. ve 4. sınıfı tamamlamış çocukların ebeveynleri örneklem olarak seçilmiştir. İlgili kurum ve kurullardan alınan izinler sonrası, okul yönetimleri ile görüşülerek, sınıf öğretmenleri ve okul aile birliklerinin iletişim kanalları üzerinden ebeveynlere gönüllülük esasıyla katılabilecekleri ve çevrimiçi doldurabilecekleri bir anket ulaştırılmıştır. Anket kapsamında ebeveynlerden pandemi öncesi ve sonrası görüşlerine göre, yaşadıkları mahalleyi sağlık güvenliği açısından algısal olarak değerlendirebilmeleri için yaşadıkları konutun bulunduğu sokağın ve mahallenin, çocuk parklarının, açık yeşil alanlarının, açık ve kapalı spor alanlarının, yeterlilik, temizlik, kalabalık olup olmama düzeylerini algısal olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Anket soruları kapsamında, çocukların vakit geçirecekleri dış mekanların tercihinde etkili olan değişkenlerden olan mahallenin trafik ve suç güvenliği ile estetik düzeyinin de ebeveynler tarafından değerlendirilmesi istenmiştir. Çalışma kapsamında yaşları 6-12 arasında değişen (Ort=8,37, SD=1,08) toplam 1405 çocuğun (730 erkek, 675 kız) ebeveynine ulaşılmıştır. Ebeveynlerin verdikleri cevapların betimsel istatistik sonuçlarına göre Covid-19 sonrası yaşanılan mahalleye ilişkin

olumlu değerlendirmelerinin azaldığı görülmüştür. Çıkarımsal istatistik (t-test) sonuçları ise Covid-19 sonrası dönemde ebeveynler, evinin bulunduğu sokak ve mahallede çocuğun hastalık kapmasına neden olacak unsurların bulunduğunu, çocuğun aktivite yapabileceği yeşil alanların, çocuk parklarının, kapalı alanların temiz olmadığını, yetersiz olduğunu ve mahallenin genel olarak temiz olmadığını düşündüğünü göstermiştir. Bu değişkenlerde, Covid-19 öncesi ve sonrasına göre yapılan farklı değerlendirmelerin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu izlenmiştir. Çocuğun aktivite yapabileceği alanların kalabalık düzeyine göre yapılan değerlendirmeler, Covid-19 sonrası dönemde daha olumsuz olarak yapılmış olsa da istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Önceki çalışmalar ile paralel bulgular gösterecek şekilde mahallenin estetik düzeyinin, mahalledeki aktivite olanaklarının yeterliliğinin, istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Çalışmanın bulguları, bundan sonraki süreçte çocuğun dış mekanda vakit geçirmesinde etkili olan değişkenler arasında sağlık güvenliği algısının da yer alacağını göstermektedir. Sonraki çalışmalarda, sağlık güvenliği açısından olumsuz olarak değerlendirilen kentsel mekanların özelliklerinin belirlenmesi, çocukların gelişimleri için vakit geçirmeleri ve aktivite yapmaları gereken kentsel mekana ilişkin düzenlemeler yapılabilmesi açısında önemli olacaktır.

** Bu çalışma TÜBİTAK tarafından desteklenen 120K672 nolu "Covid-19 Salgınıyla Mücadele Sürecinde Konutlarından Çıkamayan Çocukların ve Ebeveynlerinin Kentsel Mekana İlişkin Sağlık Güvenliği Algısı ve Normalleşme Sürecinde Çocukların Fiziksel Aktivite Düzeylerine Olası Etkisi" başlıklı projeden hazırlanmıştır.*

Anahtar Kelimeler: *Covid-19, sağlık güvenliği algısı, mahalle*

‘Yenidünya’ Kent Tasarımında Polisin Dijital Dönüşümü: İstanbul Turizm Polisi Örneği

Atalay Bahar
Emniyet Genel Müdürlüğü
atk199@hotmail.com

Özet

Turizm; sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir getirici hiçbir uğraşıda bulunmamak şartı ile bireylerin geçici süre konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümüdür. İnsanların değişik kültürleri tanımak, tarihi eserleri ve doğal güzellikleri görmek, eğlenmek, dinlenmek gibi nedenlerle yaşadıkları yerlerin dışına düzenlemiş oldukları seyahatler bütünü olan turizmin ortaya çıkış nedenleri göz önünde bulundurulduğunda turizm amaçlı yapılan seyahatler günümüzde oldukça çeşitlilik göstermektedir. İnsanların eğlenme ve dinlenme istekleri, sağlık veya hava değişimi için yer değiştirmeleri, spor, sanat ve kültürel etkinlikler, inceleme ve araştırma için yapılan geziler, kutsal sayılan yerlere yapılan ziyaretler, kongre veya toplantılar, iş için yapılan geziler turizm kavramını ihtiva eden olaylardır. Turizm, rasyonel manada bir ekonomik faaliyet; bir ülkenin mali açıdan kalkınmasına büyük ölçekli katkıda bulunan ve insanlara iş sahası bakımından büyük bir istihdam alanı yaratan bir endüstri koludur. İstanbul mimari eserleriyle, yani tarihi mirasıyla, farklı dinlere, farklı kültürlere, farklı dönemlere ait eserleriyle, tabiatıyla, stratejik konumuyla, boğazıyla, doğal güzelliğiyle, gastronomisiyle, her türlü çeşitlilikte alışveriş imkânlarıyla, sportif alanlarıyla, kongre ve fuar düzenleme imkânlarıyla ve sağlık altyapısıyla dünyanın en önemli turizm destinasyonlarından biridir. Dünyanın en çok ziyaret edilen 10 şehrinden biri İstanbul’dur. İnsanoğlunun kendini ifade etmek ve diğer insanları anlamak ihtiyacı içinde olmasından hareketle turistlerin de kendilerini güvende hissetmeleri, yaşamış oldukları sorunlarla ilgili kendi dillerinde muhatap alabilecekleri birilerine ihtiyaç duymaları nedeniyle ve karşılaştıkları sorunlara hızlı ve etkili bir şekilde çözüm üretilmesi adına en az 1 yabancı dil bilen personelin görev yaptığı bir polis birimine ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçlar göz önünde bulundurulduğunda Turizm Polisinin kurulması, hizmet alanının genişlemesi, mevcut dünya şartlarına göre kendisini güncellemesi ve dijital çağda kendini yenileyerek varlığını sürdürmesi kaçınılmazdır. İstanbul, turistlere; dünya turizmi açısından dünyanın hemen hemen hiçbir şehrinin sağlamadığı bir

imkânı sağlamakla; turistlerin huzur ve güvenliğinin temin edilmesi noktasında dünyanın hiçbir turizm bölgesinde bulunmayan turizme yönelik güvenlik birimi olan 'Turizm Polisi' sayesinde güvenlik hizmeti sunmaktadır.
İstanbul'da 39 İlçe Emniyet Müdürlüğü ve konusunda uzman suç inceleme şubeleri bulunmaktadır. İstanbul'a gelen turistlerin yardım istemeleri ya da herhangi bir suçla karşılaşmaları durumunda gerekli işlemler Turizm Şube Müdürlüğü tarafından yapılmakta, ya da konunun içeriğine ilgili İlçe Emniyet Müdürlükleri ya da Şube Müdürlükleri tarafından takip edilmektedir. Turizm Şube Müdürlüğü İstanbul'da turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği Kapalıçarşı, Mahmutpaşa, Mısır Çarşısı, Talimhane, İstiklal Caddesi, Nişantaşı Sultanahmet, Sirkeci, Taksim, Beyazıt, Ayasofya Müzesi, Topkapı Sarayı başta olmak üzere turistlerin bulunduğu tüm bölgelerde birden fazla lisan bilgisine haiz alanında uzman personelle motorize unsuru, yaya devriye unsuru, sabit nokta unsuru olarak 24 saat görev yapmaktadır. Turizm Şube Personeli İngilizce, Almanca, Rusça, İspanyolca, İtalyanca, Arapça, Çince, Fransızca, Kazakça, dillerini bilmektedir. Turistlerin yoğun olduğu bölgelerde faaliyet göstermenin yanında eğlence mekânlarına yönelik ilgili kamu kurumlarının yer aldığı Denetim Komisyonu vasıtasıyla yoğun denetimler yapmaktadır. Herhangi bir soruna veya suça muhatap olan turistlere, ülkelerine dönseler dahi yapılan araştırma ve yürütülen soruşturmaların neticesi ve safahati hakkında bilgilendirilme yapılmaktadır. Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada, 2019 yılında Turizm Güvenliği mobil uygulamasına gelen mesajlar doğrultusunda polisin gerçekleştirdiği iletişimsel faaliyetler analiz edilmiştir. 'Yeni dünya' tasarımında hız ve etkinliğin, öncelikli kavramlar olduğu bilinmektedir. 'Yeni dünya'daki kent tasarımlarında da bu iki kavrama önem verilmektedir. Çok bileşenli bir büyükşehir olan İstanbul şehrine özgü bir uygulamanın incelenmesini amaç edinen bu çalışma, diğer büyük kentler için de örnek teşkil edebilecek özellikleri ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yeni dünya, Kent, İstanbul, Turizm Polisi, Turizm Güvenliği Mobil Uygulaması.*

Arhavi İlçesi Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi Tekniği ile Değerlendirilmesi

Ceyhun Akyol
Artvin Çoruh Üniversitesi
ceyhunakyol@artvin.edu.tr

Özet

Barındırdığı unsurlar ile kentlere farklı açılardan katkı sağlayan turizm endüstrisi ve öğeleri, kent insanının ve tüm paydaşların yaşam kalitesini arttırma potansiyeline sahiptir. Kentsel kalkınmanın en etkili araçlarından biri olan turizm, özellikle son yıllarda yerel yönetimler ile etkileşimi ve işbirlikleri ile öne çıkan bir endüstridir. Artvin iline bağlı Arhavi ilçesi, doğal ve kültürel öğelerinin yanı sıra tarihi ve turistik değerlere de sahip olup, Doğu Karadeniz kimliği ile ön plana çıkan bir destinasyondur. Son yıllarda yerli ve yabancı turizm firmalarının da ilgisi çeken Arhavi kenti, sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi değerleri ile özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi turizm endüstrisinde önemli bir potansiyele sahiptir.

Bu araştırmada Doğu Karadeniz Bölgesinin önemli değerlerinden Arhavi ilçesinin turizm açısından bir değerlendirilmesi yapılarak turizm başlığı altında SWOT analizi uygulanmıştır. Analiz ile ilçe turizminin güçlü yanlarının ortaya çıkarılması, zayıf yönlerinin belirlenmesi, konu ile ilgili fırsat ve tehditlere değinilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmada öncelikle Artvin ili Arhavi ilçesi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Mevcut turizm arz değerleri ile ilgili veriler (konaklama tesisi, seyahat acentası, STK, tescilli kültür varlıkları, düzenlenen festival ve şenlikler) hakkında bilgilere değinilmiş, sonrasında da katılımcılar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Katılımcılar, nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda örneklem; ilçede turizm alanında hizmet veren ve katkı sağlayan kurum ve kuruluşlar ile endüstride faaliyet gösteren turizm işletmelerinin idareci, yönetici ve temsilcilerinden seçilmiştir. Araştırmanın paydaş grubu ilçede hizmet veren yerel yöneticiler, STK temsilcileri ve turizm işletmesi yetkililerinden oluşmaktadır. 2 kamu yöneticisi, 1 üniversite üyesi, 3 sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve 7 turizm işletmesi yetkilisi olmak üzere toplamda

13 yerel paydaş uygulamaya katılmıştır. Katılımcılarla yüz yüze görüşme imkânı sağlanan araştırma kapsamında görüşme tekniği ile veri toplanmış, bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşme türü kullanılmıştır. Ortalama 20'şer dakika süren mülakatlar sırasında gerekli yerlerde notlar tutulmuş, izin alındığı durumlarda da ses kaydı yapılmıştır.

Araştırma grubunun görüşleri alınarak desteklenen araştırma neticesinde Arhavi ilçesinin turizm açısından güçlü ve zayıf yönleri tespit edilmiş, turizm açısından fırsat ve tehdit unsurları belirlenmeye çalışılmış, ayrıca ilçe turizminin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Özellikle doğal, kültürel ve tarihi değerlerin ilçe turizmine katkı sağlayacağı konusunda hem fikir olan katılımcılar; orman varlığı, iklim, doğal kaynaklar ve bozulmamış çevrenin de ilçenin turizm açısından güçlü yönleri olarak dikkat çektiği görüşündedir. Mevcut turizm değerlerinin yeteri kadar değerlendirilememesi, yeterli tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin uygulanmaması ilçe turizminin zayıf değerleri olarak ön plana çıkmaktadır. Ülke genelinde klasik turizm anlayışının alternatif turizm türlerine doğru eğilim göstermesi ve özellikle Doğu Karadeniz Bölgesine olan bölgesel, ulusal ve uluslararası olan ilginin artması ile Arhavi ilçesine olan turistik ilginin de artacağı yönünde fikir belirten katılımcılar, bölge halkının ve girişimcilerin ilçeye olan ilgisizliğinden yakınmaktadır. Ayrıca ilçedeki altyapı faaliyetlerinin yetersiz olduğu, bölgesel yağışların sıklığının bilinmesine karşın 2020'li yıllarda dahi gerekli önlemlerin alınmadığı veya alınamadığı konusu destinasyona zarar veren bir durum olarak görülmektedir. Altyapı hizmetlerinin yeterli olmaması, ilçede yaşayan yerel halkın da yaşam kalitesinin olumsuz etkileyen unsurlardandır.

Sonuç olarak; araştırmada Arhavi ilçesindeki turizm faaliyetlerinin yerel ölçekte kalmaması, bölgesel, ulusal hatta uluslararası platformlarda da ilçe isminin duyurulabilmesi adına etkin ve verimli adımların atılması gerektiği tespit edilmiştir. Sürdürülebilir bir anlayışla gerçekleştirilecek bu düşüncelerin destinasyona orta ve uzun vadede katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Turizm, SWOT Analizi, Arhavi Destinasyonu*.

Kurgucu Beklentiler ve Kriz Sonrası Dayanıklılık Stratejileri: Antalya Turizm Kenti Örneği

Hilal Erkuş
Akdeniz Üniversitesi,
hilalerkus@yahoo.com

Pieter Terhorst
University of Amsterdam
p.j.f.terhorst@uva.nl

Özet

Antalya'da 2016 yılında turizm sektöründe yaşanan politik kriz (Rusya uçak krizi) sonrasında 2018'de yaşanan dolar krizi ile turizm sektöründe aktörleri farklı biçimlerde etkilemiş ve geleceğin kentte nasıl şekilleneceği konusunda da soruları gündeme getirmiştir. Her ne kadar Antalya turizm kenti 2008 krizini başarı ile atlatmış olsa da, 2016 ve 2018 yıllarında yaşanan krizlerden etkilenmiştir. Turizm literatüründeki turizm mekanları hayat döngüleri (Tourism Area Life Cycles)ve ekonomik coğrafya menşeili (resilience) adaptasyon literatürü kriz sonrası ve geleceğe yönelik belirsizliğin (uncertainity) olduğu durumlarda kurgusal beklentiler üzerinden yatırımların, yeni firmaların ve yenilikçiliğin nasıl gelişeceği ve turizm mekanlarının geleceğinin nasıl belirleneceği üzerine herhangi bir tartışma üretememiştir. Bu çalışma bu boşluğa odaklanarak, belirsizlik (uncertainity) ve kurgusal beklentiler (fictional expectations) tartışması çerçevesinde, krizdeki değişim sürecinde geleceğe yönelik olarak turizm aktörlerinin hangi uyum mekanizmaları, yenilikler ve kurgucu beklentiler üzerinden yatırımlarını şekillendirdiklerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Amaç: Belirsizlik durumunda girişimciler rasyonel kararlar ve beklentiler içine girememektedirler. Belirsizliği aşmak için yatırımcılar bireysel ya da kolektif olarak kurgucu beklentiler gelişmektedirler. Politik krizler ve beraberinde gelen ekonomik kriz ve terör olayları karşısında turizm kentlerinin geleceğinin nasıl şekilleneceği belirsiz olup, geleceği şekillendirecek yatırımlarda kurgusal beklentilerin (bireysel ve kollektif) hangi tercihler üzerine yönlendirildiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Yöntem: Kriz döneminde geçmişten gelen stratejilerin etkilerinin en az olduğu bir kurgucu beklenti üzerinden yatırımların şekillendiği varsayımı ile Antalya kentinde kriz dönemi 2015-2019 yılları arasında kurulan otellerle görüşmeler planlanmıştır. İl Kültür Turizm Müdürlüğü ve ATSO'dan (Antalya Sanayi ve Ticaret Odası) alınan firma ve otel

verileri adres, bütçe, açılış tarihi, şirket türü verileri üzerinden ilk tespitler ve örneklem belirlenmiştir. Kamu Kurumu olarak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bunun yanında turizmle ilgili sivil toplum kuruluşları (AKTOB (Akdeniz Turizm Otelciler Derneği) ve POYD (Profesyonel Otel Yöneticileri Derneği) ile derinlemesine görüşmeler yapılmış geleceğe yönelik hangi kurgusal beklentiler üzerinden ilerledikleri bir alan çalışması ve niteliksel yöntem söylem ve kodlamalar kullanılarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır Bulgular: Bulgular, kurgusal beklentilerin ilk etapta daha çok geçmiş turizm performansına göre şekillendiğini, kurgusal beklentilerin oteller bazında daha çok bireysel olarak belirlendiği, bankalar, devlet desteği ile şekillenen krediler ve henüz STK'larla birlikte kolektif olarak şekillenen bir kurgu geliştirilemediği gözlenmiştir. Bunun yanında otellerin kendi bireysel performanslarına bakarak, krizin etkisinin çok önemsenmediği bir biçimde Antalya'nın kent olarak kalitesi ve performansına güvenerek, lüks, çeşitlendirme ve kaliteli hizmetin çözüm olarak görüldüğü bir bakışla geleceğe yönelik beklentilerini şekillendirip yatırım yaptığı görülmektedir. Sonuç: Her ne kadar gelecek için yapılan kurgucu beklentiler kolektif bir sürecin ürünü olsa da, olumlu görüşler ve gelecek kurguları otelden otele değişiklik göstermektedir. İkinci olarak her ne kadar yatırım yapılıp bitmiş dahi olsa, otellerin geleceğe yönelik kurgularının devamlı değiştiği gözlendiğinden kurgucu beklentilerin yazında da iddia edildiği gibi dinamik bir çerçevede ele alınması gerektiği ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kurgucu beklentiler, dayanıklılık stratejileri, kriz, Antalya, turizm kentleri, belirsizlik*

Ordu'da Kentleşme ve Yaşam Kalitesi Arttı

İlhan Yılmaz
Ordu Belediyesi
İmar ve Şehircilik Dairesi
ilhan.yilmaz@ordu.bel.tr

Pınar Emiralioğlu
Ordu
Belediyesi
pinar.kurul@ordu.bel.tr

Özet

Kentliler değişen ve gelişen yeni dünya düzeni ile birlikte yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve her anlamda sürdürülebilir kentlerde yaşama konusunda artan bir beklentiye girmişlerdir. Kentsel yaşam kalitesi kişilere göre farklılık gösterebilen, kesin olarak ölçülebilen kriterlere sahip olmayan, fiziki mekanla önemli düzeyde ilişkisi bulunan çok geniş bir kavramdır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızlı kentleşme süreci, eğitim düzeyinin artması ve ekonomik ve sosyal yapıda meydana gelen değişimler sonucunda kentsel yaşam kalitesinin artırılması hususu tartışılmaya başlanmıştır. Günümüzde artan gelir ve refah düzeyiyle birlikte kentsel yaşam kalitesinin kentliye sağlanması kamu kurumları ve özellikle de belediyeler açısından bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu durum kamu hizmetlerine olan beklentiyi artırmış ve plansız şehirleşmeler sonucu meydana gelen yaşam kalitesi düşük kentlerin sorunlarının ele alınmasına neden olmuştur. Kentsel hizmetlere erişim ve bu hizmetlerin kent düzleminde erişilebilir dağılımı, planlama ve tasarım hususlarının önemi, kentlerde yaşayanlar üzerinde bilinç geliştirilmesi hususu kentsel yaşam kalitesinin artırılması noktasında büyük önem taşımaktadır. Yaşam kalitesini artırmaya yönelik planlama yaklaşımının belediyeler tarafından kentsel vizyon kriteri olarak belirlenmeye başlandığı görülmektedir. Kullanıcı odaklı, doğal hayata saygılı bir anlayış ile, sunulan hizmetlerin adil olarak erişilebilir bir şekilde kentliye sunulması kentsel yaşam kalitesinin artırılması yönünde önemli adımlar olup, bu kavramlar belediyelere büyük sorumluluklar yüklemektedir. Kentsel yaşam kalitesinin yüksek olduğu kentlerde kullanıcıların çevresel koşullardan, yapılan yatırımlardan hoşnut olduğu ve dolayısıyla daha verimli, mutlu ve aidiyet duygularının yüksek olduğu bir yaşam sürdükleri bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, yaşam kalitesinin ölçülmesi politik anlamda belediyeler için önem arz etmekte olup, yapılacak projeleri, plan ve tasarım çalışmalarını bu yönde geliştirmeleri gerekmektedir. Belediyeler çalışmalarını büyük oranda bu kapsamda yürütme çabası ve yarışına girmişlerdir. Kentlerin ekonomik ve sosyal anlamda cazibe merkezi haline

dönüşmesi yaşam kalitesiyle doğru orantılı olmakla birlikte, belediyelerin yürüttükleri projeler bu kapsamda büyük önem taşımaktadır. Bir kentin çekiciliğinin artması, kaliteli altyapı sistemlerinin varlığı, yeterli ve dengeli konut stoku, gelişmiş ve yeterli ulaşım bağlantıları, eğitim ve sağlık hizmetlerinin ihtiyaca cevap vermesi, ortak yaşam alanlarının kentliyi tatmin edecek düzeyde olması gibi pek çok etmenle yakından ilişkili olup, bu etmenlerin sağlanması da belediyelerin ve önemli ölçüde şehir plancılarının iş ve işlemleri ile doğrudan ilişkilidir. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi politik anlamda belediyeler açısından önem taşımakla birlikte, ülkemizde henüz bu hususun tespiti ile alakalı ortak bir dil oluşturulmamıştır. Bu çalışma kapsamında, Ordu İli, Altınordu İlçesi, Durugöl Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Soya Caddesi ve çevresine yapılan yatırımlar ve projeler kapsamında bu alanda meydana gelen değişim ve dönüşümün kentsel yaşam kalitesinin artırılması açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışma alanında kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde bu bölgeye yapılan belediye yatırımları, tamamlanan planlama çalışmaları ve yürütülen plan-projeler ile kentlilerin bu koşullara ilişkin memnuniyetleri değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, öncelikle kentsel yaşam kalitesinin tanımı ve kentli açısından önemi üzerinde durulmuş, çalışma alanının kullanıcı gözüyle değişiminin ifade edilerek bu bağlamda belediye tarafından yürütülen plan ve projelerin yeterlilik düzeyinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Saha çalışmasında kullanılabilecek göstergeler; konut, eğitim, sağlık, çevre, güvenlik, kültür, spor ve dinlenme, ulaşım, altyapı, bilgi ve iletişim olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak kullanıcıların memnuniyet düzeyi ve belediyelerin kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkileri çeşitli değişkenler ile ölçülmüş olup kentlilerin kaliteli bir yaşam bağlamında belediyeden beklentileri noktasında belediyelere yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kentleşme, Yaşam Kalitesi, Değişim, Kentsel Dönüşüm..*

Evaluation of the Urban Regeneration Project of Narvan Neighborhood: Designing in the Historic Core of Urmia

Maryam Golabi
Bursa Teknik Üniversitesi
maryam.golabi@btu.edu.tr

Meysam Soleimani
Bursa Teknik Üniversitesi
meysam.soleimani@btu.edu.tr

Özet

The historic core of the traditional Iranian cities has been frequently transformed over the last century. Urmia, the present center of West Azerbaijan province of Iran, was a middle-size traditional city which has been extensively transformed over the time. By the urban modernization of the early 20thcentury, a new street network has overlaid on the traditional urban structure. From then on, other interventions have been made on the historic urban tissue to meet the changing needs of the society. However, the historic core still functions as the administrative and the socio-economic center of the modern city. Therefore, various urban regeneration and rehabilitation projects have been designed on the traditional city center. One of the important projects of the city, which was planned in the 2000s is the 'The urban rehabilitation and regeneration plan of the eastern lands of traditional bazaar of Urmia'.

The urban modernization in Iran was done without any attention to the traditional structure of cities. The modern straight street cut through the compacted historic tissue and destructed its integration. Being similar in the method of intervention with European examples like Paris, the implementation was totally different. Unlike Haussmannian Paris in which the urban blocks were transformed along with the new street network, in Iran, it was only the first parcels that were reconstructed and the rest of tissue remained intact on the backside of the street. In Urmia, the original inhabitants left the segregated traditional neighborhoods to settle in the modern houses in the suburb. The abandoned districts have been occupied by migrants and low-income classes that has caused several social problems in these areas. Therefore, making an intervention of this problematic site was inevitable.

'The urban rehabilitation and regeneration plan of the eastern lands of traditional bazaar of Urmia' included multiple subjects and projects which are interdependent to each other. An important part of the plan is the Imam Square project which has been

partially implemented in 2012, but it has failed to meet the expectations. Narvan neighborhood is located at the eastern part of Imam Square and its urban regeneration was another part of the plan. A shopping center with the same name was built as one of the buildings of Imam Square complex in 2010. It has not been welcomed by the tradesmen and its shop stores have been empty up to present time. Narvan neighborhood which is located right at the southern side of the shopping center has been negatively affected by the failure of the public spaces. The present study aims to study the urban regeneration project of Narvan neighborhood in the historic context of Urmia. Although the conservation of individual historic buildings have been done since several decades ago in Iran, the area-based conservation is relatively a new approach. The project will be evaluated in terms of its contribution to the urban structure of historic core, its impacts on the public elements of the site, and its urban and architectural qualities. The historic evolution of the neighborhood will be studied through the documents and according to the morphological characteristics of the city. The new design prepared by Tose'eye Bakhtar Consulting Engineering Office will be analyzed regarding the features of the historic context.

Anahtar Kelimeler: *Urban regeneration, Traditional Iranian city, Design in the historic context, Neighborhood*

Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi: Ayazağa Mahallesi

Emine Ecem Kırtaş
Bağımsız Araştırmacı
eecemkirtas@gmail.com

Banu Tomruk
İstanbul Bilgi Üniversitesi
banu.tomruk@bilgi.edu.tr

Özet

İstanbul, kentsel mekânın yeniden üretimi çerçevesinde, toplumsal ve ekonomik yeniden yapılanmalar eşliğinde sürekli bir dönüşüm içerisindedir. İstanbul kenti coğrafi ve demografik yapısal özelliklerine ek olarak uluslararası bağlantıların yoğunluğuyla birlikte, diğer Türkiye kentlerine nazaran öncül nitelikte ve büyük ölçekte kentsel değişimlere sahne olmaktadır. Bu çalışmada, günümüzde İstanbul'un merkezi iş alanına yakın konumda yer alan ve eski bir sanayi bölgesi olan Ayazağa Mahallesi ve çevresinin, mekânsal, toplumsal ve politik yeniden yapılanmalar çerçevesinde yaşadığı mekânsal dönüşümler, bu dönüşümler sonucu oluşan mekan odaklı toplumsal ayrışmalar ve bu ayrışmanın yarattığı farklı kentsel yaşam kaliteleri ele alınmaktadır. Araştırma kapsamında; İstanbul kentinin kuzeye doğru yönelen mekânsal gelişimine paralel olarak, kent ile doğa arasında bir kentsel eşik oluşturan bölgenin, mekânsal yeniden üretimini tetikleyen etkenleri belirlemek ve söz konusu dönüşüm sonrasında ortaya çıkan mekânsal ve toplumsal farklılaşmaları, yapısal koşullar ve gündelik yaşamı bir arada ele alarak incelemek hedeflenmiştir.

Araştırmanın amacı, bölgede yaşamlarını sürdüren kent sakinlerinin söylemleri üzerinden kentte yaşanan mekânsal ve toplumsal değişimler hakkında çıkarımlar elde edebilmektir. Bu bağlamda; Ayazağa Mahallesi ve çevresindeki mekânsal müdahaleler, bu müdahalelerin kent sakinlerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri ve söz konusu değişimlerle beraber aynı alanda farklı mekânsal kurgularda yaşayan insanlar arasındaki temel kentsel hizmetlere erişim açısından oluşan ayrışma araştırmanın ana kapsamını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, mekânsal müdahalelerin yapılı çevrede yarattığı etki ve üretilen yeni mekânsal kurguda yaşayan bireylerin gündelik hayat deneyimleri farklı yönleri ile değerlendirilmektedir.

Eski bir sanayi bölgesi olan Ayazağa Mahallesi ve çevresinin özellikle son 60 yıllık zaman diliminde nüfusunun büyük bir bölümünü sanayide çalışan işçiler oluştururken, günümüzde kentteki değişimler ile birlikte üst gelir grubu da yoğun olarak bölge içerisinde yer edinmeye başlamıştır. Bu süreçte, Ayazağa Mahallesi'nin görece eski

yapıları ile yeni lüks yaşam alanları aynı bölgede birlikte konumlanmaya başlamış, ancak bu alanlar arasında fiziksel ve sosyal keskin sınırlar meydana gelmiştir. Bu durum bölge içerisinde bir taraftan farklı sosyo-ekonomik sınıftan insanın yer almasına imkân sağlarken, diğer taraftan mekânsal ve sosyal ayrışmalara neden olmuş, bu ayrışmalar bağlamında yaşam kalitesi ve kentsel hizmetlere erişim açısıdan farklılaşan yaşam alanları oluşmuştur.

Kentin belirli bir alanına odaklanılan Ayazağa Mahallesi ve çevresi alan çalışması kapsamında, bölgede yaşanan mekânsal değişim, derin bir literatür taraması ve veri araştırmasının ardından elde edilen ön bilgiler eşliğinde, çalışma alanı içinde farklı yapısal koşullarda ikamet eden ve birbirinden farklı demografik yapıya sahip 30 farklı kent sakini ile yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen bireysel bilgiler doğrultusunda şekillenmiştir. Alanda ikamet eden kent sakinleriyle yapılan sözlü mülakatların ardından, mülakatlardan elde edilen metinlerin deşifre edilmesi sonrasında elde edilen veriler karma araştırma metodlarıyla incelenmiştir.

Ayazağa Mahallesi ve çevresi oturumlu kişiler üzerinden yapılan alan çalışmasının ardından elde edilen veriler gömülü kuram yöntemi doğrultusunda analiz edilmiş olup, bu çerçevede üç farklı odak kategori belirlenmiştir. Analiz çalışmasının son aşamasında, mülakat metinlerinin kodlanması sonucu ulaşılan alt kavramların tümevarımsal olarak kategorilere ayrılması ile ortaya çıkan üç farklı odak kategori kapsamında, bireylerin gündelik hayat deneyimleri, sorunları ve istekleri hakkındaki söylemleri üzerinden, toplumsal tabanda üretilen bilgi ve talepler çerçevesinde bölge özelinde kentsel yaşam kalitesine etki eden konular ele alınmaktadır.

Araştırma çerçevesinde katılımcılar tarafından en sık dile getirilen kavram olan ve 'Açık Alanlar'a odaklanan ilk kategori, temelde bölgenin fiziki yapısı üzerinden şekillenmekte, bireylerin mahalle hakkındaki fiziksel deneyimleriyle ilişkilenmektedir. Bu kategoride, doğal yeşil alanlar, park ve mesire alanları, açık kamusal alanlar gibi yaşam kalitesini belirlemede kritik önem sahip kentsel donatı alanları ile farklı mekansal kurgularda yaşayan bireylerin ne ölçüde ilişki kurabildikleri incelenmektedir.

Ardından yaygın bir söylem olarak 'Yeni Mekânsal Kurgular' odak kategorisi, kentte son dönemde sıklıkla karşılaştığımız büyük ölçekli mekansal müdahaleler ve karma kullanımlı yapılar üzerine odaklanmaktadır. Bölgede büyük bir değişime sebep olan yeni mekansal kurguların ne tür kentsel hizmetler sunduğu ve kent sakinleri tarafından ne kadar erişilebilir olduğu bu kategoride ele alınmaktadır.

Son olarak 'Sosyo-Ekonomik Farklar' kategorisi kapsamında, bireylerin mekândaki sosyal ilişkileri ve farklı mekansal kurgularda yaşayan bireyler arasındaki

toplumsal ayrışma incelenmektedir. Sosyal ilişkiler, komşuluk ve hemşerilik gibi kentsel yabancılaşmayı önleyen kavramlar odağında, farklı yapısal koşulların oluşturduğu kentsel çevrenin bireylerin bağlantıda olma ve kentsel çevreye ait hissetme durumlarını ne ölçüde etkilediğine değinilmektedir.

Ayazağa Mahallesi'nde sanayinin etkisi ile yerleşmiş enformel konut dokusu sakinleri bölgenin yerleşik toplumsal kimliğini oluştururken, son 20 yıl içinde alana yapılan büyük ölçekli ve karma kullanımlı konut yatırımları ile beraber mahallenin fiziksel ve toplumsal yapısı dönüşmeye başlamıştır. Bu durum bir taraftan bölge içerisinde birçok farklı toplumsal kimliğin aynı anda var olabilmesine olanak sağlamakta, diğer taraftan fiziksel çevre, sosyal ilişkiler, kentsel hizmetlere erişim ve yaşam kalitesi konularında birbirlerinden keskin biçimde ayrışan bir yapı ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmanın yöntem bölümünde aktarılan analiz aşamaları sonucunda, üç farklı odak kategori üzerinden mahallenin dönüşüm sürecinde ortaya çıkan kentsel mekan koşullar ve bu koşulların toplumsal yapıdaki etkileri incelenmiştir. Elde edilen odak kategoriler neticesinde, Ayazağa bölgesinde yaşamını sürdüren bireylerin aynı bölgeyi benzer koşullarda deneyimleyemedikleri, kentsel donatılara ve hizmetlere eşit ölçüde erişemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kentsel mekânın sürekli yeniden üretildiği içinde bulunduğumuz dönemde, yapılan büyük ölçekli müdahaleler pek çok mekânsal, toplumsal ve ekonomik değişimi de beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede gerçekleşen kentsel müdahaleleri yalnızca fiziksel bir değişim olarak görmemek, söz konusu müdahalelerin kentsel çevrede, toplumsal yapıda ve bireylerin yaşam kalitesinde yarattığı etkileri somut veriler üzerinden tespit etmek önem taşımaktadır. Bu tespitlerin, yaşanabilir kentler üzerine fikir üretmek için alan açacağı düşünülmektedir.

**Bu çalışma, Emine Ecem Kırtaş tarafından, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi Banu Tomruk danışmanlığında ele alınan yüksek lisans tez çalışması esas alınarak hazırlanmıştır.*

Anahtar Kelimeler: *Mekanın Yeniden Üretimi, Mekansal Ayrışma, Toplumsal Ayrışma*

Göçle Oluşan Yaşama Alanlarında Müdahale Biçimlerinden Etkilenen Grupların İzmir İli Konak İlçesi Örneği Üzerinden İrdelenmesi

Hayat Zengin Çelik
Dokuz Eylül Üniversitesi
hayatzngn@gmail.com

Ceren Ağın
Dokuz Eylül Üniversitesi
cerenagin@gmail.com

Senem Tezcan
Dokuz Eylül Üniversitesi
senem_tezcan@hotmail.com

Özet

Günümüzde kentsel dönüşüm şehir planlama dahil birçok mesleki disiplinin ilgi alanında yer almakta; projeler yaşanabilirlikten ekolojik yaklaşımlara, sosyolojiden halk sağlığına kadar farklı alanlarda incelenmektedir. Bu durumda bir müdahale biçimi olarak ele alınmasında fiziksel ve sosyolojik olarak yarattığı değişimlerle birlikte etki genişliğinin de büyük payı bulunmaktadır. Projenin yapıldığı alanların mekânsal büyüklükleri etkilenen kişi sayısını da arttırmaktadır. Bu alanların diğer kentsel alanlardan farklı olarak kentin göç ile gelen kesimden oluşması ve görece kentsel yoksullukların ve dışlanmış grupların bu alanlarda yaşıyor olmaları söz konusu müdahaleleri daha da tartışılır kılmaktadır. Bu anlamda bir diğer konu ise göç çerçevesinde dönemsel olarak farklılaşsa da oluşum olarak benzerlik gösteren alanlarda gerek yönetimler gerek piyasa müdahalesi bakımından farklı uygulamaların yapılıyor olmasıdır. Karar süreçleri tartışmalı olmakla birlikte özellikle birbirine sınır alanlarda yapılan müdahalelerde farklı bir görünüm ortaya çıkarmaktadır. Çalışma bu noktadan hareketle İzmir kent merkezinin hemen arkasında konumlanan ve göç sürecinde yapılaşmış mahallelerden oluşan bir alanda farklı müdahale biçimlerinin etkisini yerel bir temsilci olan muhtarlar üzerinden irdelemeye çalışmaktadır.

Kentsel dönüşüm bakımından yavaş bir ivmeye sahip olmasına rağmen İzmir kentinde farklı müdahale biçimlerinin uygulandığını görmekteyiz. Özellikle kent merkezinin hemen çeperinde yer alan 27 mahallenin oluşturduğu alan çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bu alanlara yönelik müdahaleler (1) mülkiyetin el değiştirmesi (2) kentsel dönüşüm projeleri (3) sit kararı ve (4) kentsel yenileme uygulaması şeklindedir. Bu dört farklı uygulamanın mekânsal alanı olan mahalleler ise bir arada ve yan yana

konumlanmışlardır. Göçle oluşan alanlarda muhtarların yerel yönetimlerin kritik birer temsilcisi olmaları bakımından her bir müdahale biçiminin uygulama alanı olan mahallerden iki ve toplamda sekiz mahalle muhtarı ile görüşmeler yapılmıştır.

Alanlarda yaşayan farklı gruplar, bu grupların birlikteliği ve uyumunu gösteren sosyal yapısı, müdahale biçimlerinin temel gerekçesi olarak gösterilen yaşanan fiziksel problemler ve planlamaya ilişkin görüşler ana başlıkları üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlk dönemlerde iç ve doğu anadolu illerinden yapılan göçlere çalışma alanında Suriye göçünün de eklendiği tespit edilmiştir. Kentle hem sosyal hem de ekonomik anlamda entegre olmaya çalışan ancak pek çok konuda kırılganlığı devam eden bu gruplara son yıllarda eklenen mülteci göçünün etkisi özellikle sosyal ilişkiler bağlamında ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma alanındaki bu durum tespitinin ardından alanların kentsel kararlara konu olma biçimleri, mevcut duruma ilişkin sorunlar ve bakış açıları görüşmeler sonucunda belirlenmiştir. Görüşme yapılan mahalleler merkeze yakın olmasına rağmen, yatırım eksiklikleri sonucu fiziksel problemlerinin fazlalığı dikkat çekmektedir. Özellikle yol, okul, bahçe gibi sosyal ve teknik altyapı eksikliğinin olması mahalleler için büyük sorun oluşturmaktadır. Planlama başlığında bakıldığında ise muhtarlara göre kentsel dönüşüm bunu bir çözüm aracı olarak görülmektedir. Hemen hemen hepsinde kentsel dönüşüm sadece konutlarının iyileştirilmesi ya da altyapı eksikliğinin giderilmesi gibi sadece mekânsal yenileme olarak görülmekte, bunun sosyo-ekonomik değişiminin nasıl olacağına dair fikir sahibi olunmadığı konusu dikkat çekmektedir.

Kentsel dönüşüm kapsamındaki müdahaleler yerel ve merkezi yönetimlerin kararları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Projelerle yapılan müdahaleler kentsel mekanları dönüştürmekte; bunu yaparken sakıncalar yaratmaktadır. İzmir ili örneğinde de görüldüğü gibi birbirine sınır üzerinden bağlı iki mahallede iki farklı yasal uygulamanın dönüşümü yapılabilmektedir. Mahalle sakinlerinin bir kısmının karşısında merkezi diğerinin ise yerel irade bulunmaktadır. Bununla birlikte yönetimler tarafından kentsel hizmetlerin bu alanlara götürülmesinde kentsel dönüşüm bir araç olarak görülürken, süreçteki yavaşlık hizmetlerin götürülmesinde bir engel yaratmaktadır. Projelerin tamamlanması ise bu alanlarda fiziksel ve sosyal değişimlere neden olacaktır. Zaten toplumsal anlamda kırılganlıkları yüksek olan bu grupların bir kentsel karara karşı nasıl görüş sergiledikleri önemli bir hale gelmektedir. Kimi zaman kitlelere ekonomik bir katkı sağlarken kimi zaman ise projelerle düzenlenen alanların hitap ettiği sosyo-ekonomik düzeyin değişmesi ile mevcut grupların alanda barınamamasına

ve kentin farklı alanlarında yeniden yer seçmesine neden olmaktadır. Çalışma ile mahalle sınırları içerisinde bilgilendirme ağının önemli bir öğesi olan muhtarlık kurumu üzerinden alanların tanımlamaları yapılmış ve kentsel dönüşüm müdahalesindeki tavrı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Dönüşüm, Gecekondu, İzmir***.**

Suriyeli Sığınmacıların Yaşadığı Sorunlar: İzmir İli Örneği

Kıvanç Demirci
Dokuz Eylül Üniversitesi
kivancdemirci4@gmail.com

Özet

Göç, bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri, kökenlerinin sınırları dışındaki bir alandan diğerine gönüllü veya zorunlu nedenlerle hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanlığın ilk ortaya çıktığı tarihten bu yana var olan göç hareketleri günümüzde yoğun bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır. Bireylerin savaşlar ve doğal afetler gibi zorunlu sebepler ile göç etmelerinin yanında daha iyi yaşam şartları elde etme amacıyla da göç ettikleri bilinmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle göç süreçleri genellikle travmatik ve tekdüze olmayan bir hal almıştır. Bu durum göç eylemini gerçekleştiren bireylerin yaşadıkları sorunları çeşitlendirmiş mevcut riskleri arttırmıştır. Göçmenlere karşı hem yapısal hem de kişilerarası düzeylerde küresel sosyal hoşgörüsüzlüğün yükselişi göz önüne alındığında, göç eylemini gerçekleştiren bireylerin, yeni topluluklara ve yeni kültürlere uyum sağlama aşamalarında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu sorunların başında sağlık, eğitim, beslenme ve barınma gibi zorunlu ihtiyaçların karşılanmasındaki yetersizlik, yerel halkın ön yargılarına maruz kalma, duygusal dışlanma ve kültürel farklılıkların getirmiş olduğu ruhsal bozukluklar gelmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresinin verilerine göre 2018 yılı itibariyle 3.579.332 adet geçici koruma kapsamında bireye ev sahipliği yapan Türkiye aynı zamanda 2019 yılında 454.662 adet düzensiz göçe maruz kalmıştır. Yine aynı yılda Türkiye'nin sınır kapılarından yaklaşık 89 bin giriş ve çıkış faaliyeti meydana gelmiştir. İzmir ilinde ise 146.316 geçici koruma kapsamında Suriyeli birey bulunmaktadır. Uluslararası Göç Örgütünün verilerine göre Türkiye son yıllarda göç faaliyetlerinden en çok etkilenen ilk 10 ülke içerisinde yer almaktadır. Amaç: Bu çalışma ile doğrudan bağlantılı olan göç türü iç karışıklıklar ve savaş nedeniyle kendisini ait hissettiği yaşamsal alışkanlıklarından uzaklaşmak zorunda kalan bireylerin dâhil olduğu zorunlu göçlerdir. İzmir iline zorunlu dış göç hareketini gerçekleştirmiş Suriyeli geçici koruma kapsamındaki bireylerin yaşadığı sorunlar göç alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinden hareketle incelenecektir. Bu sorunların salgın sürecinde ne tür etkiler yarattığı, bireylerin yaşam kalitesini nasıl etkilediğinin tespiti ve sorunlara yönelik çözüm önerileri

getirilmesi çalışmanın temel amaçları arasında yer almaktadır. Yöntem: Çalışma nitel bir araştırma yöntemi olan doküman ve metin analizi ile birlikte İzmir ilinde göç hareketleriyle bağlantılı çalışmalar yürüten sivil toplum örgütleri ve İzmir Valiliği İl Göç İdaresiyle yapılacak yapılandırılmış mülakat görüşmesine dayandırılacaktır. Bulgular: İzmir iline göç etmiş Suriyeli bireylerin yaşadıkları sorunların başında barınma ve beslenme sorunları gelmektedir. Barınma konusundaki sıkıntıların başında ise evlerin imkânlarının yetersizliği ve kış aylarında yaşanan ısınma sorunları özel olarak vurgulanmaktadır. Bu sıkıntıları gidermek amacıyla kayıt dışı çalışmak zorunda kalan bireylerin maaş, dinlenme süreleri ve ek gelir gibi sosyal imkânlarının oldukça düşük olması dikkate değer diğer bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Salgın sürecinde işverenlerin yaşadığı ekonomik sorunlardan dolayı Suriyeli bireyler işlerinden ayrılmak zorunda kalmış veya asgari ücretten 3-4 kat daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılmışlardır. Vurgulanan bir diğer sorun ise, Türkçe dilini yeterli düzeyde bilmeyenlerin karşılaştığı sorunlardır. Dil sorunları öğrenmeye bağlı olarak zaman geçtikçe azalma eğilimi gösterse de özellikle toplu taşıma, hastaneler gibi toplu şekilde kullanılan mekânlarda kendisini daha çok göstermektedir. Ayrıca Türkçe dilini bilme eksikliği nedeniyle eğitimine devam edemeyen bireylerin bulunduğu görülmektedir. İzmir ili özelinde vurgulanan diğer bir sorun ise kültürel uyum sorunudur. Göç eylemini gerçekleştiren bireylerden İzmir'in kendine has kültürüne tam olarak uyum sağlayamayanların kendilerini yalnız hissettikleri ve kültürel boşluğu kapatmak için çaba gösterdikleri görülmektedir. Sağlık alanında ise bireylerin kamu hastanelerinden rahatlıkla yararlandığı önemli sıkıntılar çekmedikleri vurgulanmıştır. Sonuç: İzmir ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşamlarını sürdürürken çeşitli zorluklarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bu zorlukların devam etmesi durumunda yoksulluk duygusu yerini yoksunluk duygusuna bırakacaktır. Bu duygu nedeniyle kentsel alanlarda güvenlik sorunları başta olmak üzere çeşitli sorunlar ortaya çıkacaktır. Nitekim yoksunluk duygusunun fazla olduğu toplumlarda suç işleme oranının ve yerel halktaki suç korkusunun artma potansiyeli üzerinde Şikago Okulu teorisyenleri Gerilim ve Sosyal Düzensizlik kuramcıları önemle durmuştur. Bu durum aynı zamanda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesiyle bağlantılı insan onuruna yakışmayan koşulların ortaya çıkmasına da neden olacaktır. Suriyeli bireylerin uluslararası mevzuat hükümleriyle güvence altına alınan insan onuruna yakışan bir hayat sürmesi ve kentsel güvenlik parametrelerinin yukarı yönlü bir eğilim göstermesi amacıyla yaşanan sorunlar en kısa sürede çözüme kavuşturulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Geçici Koruma, Göç, Kentsel Güvenlik, Suriyeli Sığınmacılar, İzmir.*

Kentsel Politikalarda Kadın Söylemi: Nerede Varız? Nerede Yokuz?

Tuğba Uslugil
Selçuk Üniversitesi
tugbauslugil@selcuk.edu.tr

Özet

Kentsel yaşam alanlarında ortaya çıkan sorunları, eksikleri ve eşitsizlikleri çözmek adına kent yöneticileri ve siyasa tarafından kentsel politikalar üretilmektedir. Bu kentsel politikalar kent içi düzenlemeler için hem bağlayıcı, hem koruyucu, hem de düzenleyici bir takım kurallar getirmektedir.Kentsel yaşam alanlarında özellikle kadının mevcut konumu, cinsiyetten kaynaklı eşitsizlikler, güvenlik zafiyetleri, kente ilişkin söz sahibi olmamaları ve görünürlüklerinin kaybolması, kamusal alandan uzaklaştırılıp özel alanın içine hapsedilmesi kadına özgü ayrı bir kentsel politika söylemi gerektirmiştir. Kentler, yurttaşlık kavramı ve onun beraberinde getirdiği demokrasinin en çok hissedildiği yerler olarak kabul edilmektedir. Kadınların kentsel alanlarda yaşadığı bu ayrımcılık, dışlanma ve görmezden gelinmesi hem bir yurttaş, hem bir kenttaş olarak demokrasi ile bağdaşmamaktadır. Kadınların kentsel yaşam alanlarının kamusal bölümlerinde (ulaşım, alışveriş, iş yerleri, açık yeşil alanlar vb.) varlığı zayıflarken, özel alan dediğimiz hane içinde daha fazla zaman geçirmeye başlaması tartışmaya değer bir kentsel gündemdir. Kadınlar ev içi hizmet alanlarında, çocuk bakımı, yaşlı bakımı, ev işçiliği vb. konularda tek başına ve yoğun olarak görev aldığı zaman kamusal alanlarda görev alması mümkün olmamaktadır. Üstelik kadınlar kamusal alanlara çıktıkları zaman ulaşımdan, trafiğe, kentsel güvenlikten, toplumsal baskıya kadar birçok faktöre göğüs germek zorundadır. Bu durum kentsel mekanların kadınlar ve erkeklere göre tekrar düzenlenmesini, mekansal cinsiyetleştirmeyi ortaya çıkarmaktadır. Kadınlar mekansal açıdan sadece belli saatlerde, belli alanlarda hareket etmeye zorlanmaktadır. Kadınlar kentsel alanlarda varlıklarını erkekler tarafından sınırlandırılmış alanlar çerçevesinde gerçekleştirmektedir. Bu sınırlandırmalar daha çok "cinsiyetçi iş bölümüne " dayanan sosyal-kültürel alanlarda gerçekleşmektedir. Kadınların ekonomik olarak varlıkları, istihdamları, istihdamda ki konumları, kadına yönelik eğitici-öğretici faaliyetler gibi kamusal alanlardaki varlıklarını güçlendirici faaliyetler yerine, ev içi üretimi güçlendirme amaçlı evin alış-verişini yapma, çocuklarına bakma,

genel düzeni sağlama gibi özel alanlara hapsedilmesi kentsel politik söylemde en büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı demokrasinin varlığını en güçlü olarak hissettirdiği kentlerde cinsiyet eşitsizliklerini incelemek, bu eşitsizliklerin meydana getirdiği sorunları tartışmak, kadının kentsel yaşamda ki varlığını sorgulamak, toplumsal mekanlarda görünürlüğünü ya da görünmezliğini tespit etmek, hem sebeplerini hem de bu sebeplerden kaynaklı sonuçlar hakkında tartışmaktır. Özellikle kentsel alanda kadınların yoksulluğu, yoksunluğu ve yokluğu ile ilgili sorular ve bu sorunların cevabı çalışmanın seyrini belirlemektedir. Kentsel yaşam alanlarında kadınların yoksulluk oranları, kentsel hizmetlere ulaşmada ki yoksunlukları ve toplumsal mekanlarda ki görünürlükleri ile ilgili bilimsel çalışmalar, analizler, sayısal veriler, anketler ya da çalışma raporları etrafında analiz edilecektir. Kentsel politika üretmekten ve uygulamaktan sorumlu olan kent yöneticileri kentte yaşanan bu eşitsizlikler ile mücadelede nerede yer almaktadır? Kentsel politikalar üretilirken bu cinsiyet kaygısı güdülmekte midir? Ataerkil toplumsal zihniyet sadece yönetilenleri değil yönetenleri de mi ele geçirmiştir? Bu soruların cevabı kentsel yaşamda kadının varlığının ya da yokluğunun da bir cevabı olmaktadır. Kadınlar kentsel alanlardan sınırlı olarak faydalanmakta, kamusal alanlarda ise düşük yaşam kalitesi ve koşullarında çalışmakta, ev içi çalışmaya yönlendirilmekte, kamusal alanda çalışıyor olsa bile ev içi hizmetleri aksatmadan bu çalışmayı devam ettirmek zorunda kalmaktadır. Kadınlar kamusal alanlarda düşük işgücü, orta ve alt kademe işlerde daha çok yer almakta, her istihdam alanında çalışamamaktadır. Annelik vasfı kaynaklı yasal izinler ile korunsa bile kadınların iş piyasasında varlığı zayıflamaktadır. Cinsiyetçi bu yaklaşım ancak devlet tarafından oluşturulan ve her türlü konuyu içeren herkes tarafından kabul edilmek zorunda olan ve eşit bir şekilde dağıtılacak kamu politikalarının oluşturulması ile durdurulabilir. Devletler bu cinsiyet eşitsizliklerini gidermek adına hem genel idare hem yerel idare kapsamında koruyucu, düzenleyici ve kapsayıcı kamu politikalar üretmek ve bunları düzenli olarak uygulamak zorundadır. Kent politikaları da bir kamu politikası olarak bu şartlar altında düzenlenmeli ve uygulanmalıdır. Çalışmanın bir diğer boyutu ise bu yakınmalara karşı oluşturulmuş kentsel politikaları içermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Politikalar, Kamusal Alan-Özel Alan Ayrımı, Cinsiyet Eşitsizliği.*

Sinema Mekânlarını ve Sinemaya Gitme Deneyimini Somut Olmayan Kültürel Miras Olarak Düşünmek: Adana Örneği

Aydın Çam
Çukurova Üniversitesi
aydinaksu@gmail.com

İlke Şanlıer Yüksel
Çukurova Üniversitesi
ilkesanlier@gmail.com

Çiğdem Aksu Çam
Çukurova Üniversitesi
cigdemaksu@gmail.com

Özet

Sinema, tarihsel olarak modernlik ve kentlilikle ilişkilendirilir. Bu iddia, önemli bir alanyazın tarafından eleştirilse de, sinema mekânlarının ve sinemaya gitme deneyiminin şehir merkezlerindeki gündelik yaşam üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu önermek hâlâ mümkündür. Adana, bilinen ilk sinema gösterimin yapıldığı 1902'den bu yana, 20. yüzyıl tarihi boyunca şehirde faaliyet göstermiş, aralarında tiyatroların, sinema salonlarının, açık hava sinemalarının, teras ve bahçe sinemalarının bulunduğu, 130'u aşkın sinema mekânıyla bu önermeye iyi bir örnek oluşturur. Adana'da sinema mekânları ve sinemaya gitme deneyimi uzun yıllar boyunca kentsel kültürel yaşamın merkezinde yer almıştır. Bu çalışmada, Adana sinemaları örneğine bakarak sinema mekânlarının ve sinemaya gitme deneyiminin somut olmayan kültürel miras olarak değerlendirilmesini tartışmaya açıyoruz. Böylelikle, kültürel etkinlikleri ve kültürel mirası kentsel alanlardaki yaşam kalitesi ve refah anlayışı ile ilişkilendiren tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlıyoruz.

Bu çalışmada, sinemayla ilgili mevcut somut kültürel mirasın –sinema mekânlarının–, bir envanteri çıkarılmakta ve sinemaya gitme / seyir deneyimiyle birlikte bir somut olmayan kültürel miras değeri olarak sorgulanmaktadır. Çalışma kapsamında, yerel yayınlardan yerel ve ulusal arşivlerin taranmasına; özellikle açık hava ve salon sinemalarının çalışanları veya mahalle muhtarları gibi, sinema mekânlarının ve onların bulundukları muhitlerin tarihine tanıklık etmiş kişilerle sözlü tarih çalışmalarından alan ziyaretlerine ve derinlemesine görüşmelerden Datathon çalışması ve sinema mekânlarının haritalanması gibi bir dizi veri derleme yöntemi uygulanmıştır. Tüm bu çalışmalarla ve haritalamayla yapmaya çalıştığımız şey, fizikî veriyi coğrafi bilgi sistemleri gibi sayısal veriyle bir araya getirerek mekânsal ve toplumsal bağlamı birleştirebilen çoklu bir yöntem oluşturmaktır. Bu yaklaşımla beraber, gerçekleştirmeye çalıştığımız Adana sinemalarının tarihyazımı, sadece mekânları değil, sinemaya

gidenlerin ve gösterimlere katılanların deneyimlerini de içermektedir. Özellikle haritalama çalışmasıyla beraber, tarihi sinemaların konumlarını ve bu mekânlarda gerçekleşen deneyimlerini belgeleyerek tüm bunları somut olmayan kültürel miras olarak düşünmemize olanak sağlayan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda Adana sinemalarının hikâyesini anlatmak için 100 saatin üzerinde video kaydı ve 10.000'in üzerinde fotoğrafın yanı sıra 110'dan fazla katılımcıyla sözlü tarih çalışması yapılmış ve son derece zengin bir arşiv malzemesi derlenmiştir.

1960'lardan itibaren Adana'nın toplumsal ve kültürel yaşamı, bir bakıma sinemaların etrafında biçimlenmiştir: Bu dönemde çoğu açık hava sineması olmak üzere, 130'dan fazla sinema mekânı ve 90 kadar da film dağıtım şirketi şehirde faaliyet göstermektedir. Merkezinde Adana'nın bulunduğu Güney Bölge İşletmesi –ve bu bölgeye özgü film üretim biçimi ve karmaşık yapım yöntemleri–, 1960–1980 döneminde, ulusal film endüstrisini destekleyecek kadar güçlüdür. Bütün bunlarla beraber Adana, işlevsel ve toplumsal olarak çok katmanlı bir şehirdir ve birçok kültürel değeri bünyesinde barındırmaktadır. Bu dönemde sinemaya gitmek, şehirdeki farklı sınıf ve tabakaların en önemli kültürel etkinliğidir. Ne var ki, şehrin ekonomik çöküşüne koşut bir biçimde –kimi zaman ekonomik çöküşe doğrudan bağlı olmasa da–, Adana'nın film endüstrisinin yapısı da zayıflamış ve 1970'lerin ortalarından itibaren çöküş başlamıştır. Şehrin fizikî haritasını alt-üst eden bir dizi dönüşümün ardından sinema mekânların çoğu tarihe karışmıştır.

Bu bağlamda sinema mekânlarının kalıntıları ve kültürel bir etkinlik olarak sinemaya gitme deneyimi, somut olmayan kültürel miras olarak değerlendirilmeli ve korunmalıdır. Tıpkı müzeler, sanat galerileri, performans tiyatroları ve çeşitli kültürel festivaller gibi sinema mekânları, yani salon ve açık hava sinemaları ve sinemaya gitme deneyimleri yaratıcı şehirleri ortaya çıkarır. Bu açıdan sinema mekânları ve sinemaya gitme deneyimi, Adana'nın en önemli kültürel varlıklarındandır. Ama sinema mekânlarının ve sinemaya gitme deneyiminin toplumsal ve kültürel özgünlüğü ve içerdiği toplumsallaşma kapasitesi özellikle 1980'den sonra yitirilmiştir. Bu aynı zamanda çeşitli grupların boş zaman etkinliklerinin kaybı olarak da değerlendirilebilir ki, boş zaman, halkın yaşam memnuniyetini ve yaşam kalitesini ölçmenin ana bileşeni olarak kabul edilmektedir.

Kültürel miras ve kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir büyümenin itici gücüdür ve bu da kentsel ve kent-dışı alanlarda refahı ve yaşam kalitesini iyileştirir. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'yle de uyumlu olarak, bu çalışma, sinema kültürünü ve onun topluluk oluşturma kapasitesini somut olmayan

kültürel miras olarak korumayı ve yerel ve ulusal kültür politikaları tarafından göz ardı edilen bu konuda yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde farkındalık yaratmayı önermektedir.

Anahtar Kelimeler: *kentsel kültür, somut olmayan kültürel miras, Adana sinema tarihi, sinema mekânları, sinemaya gitme/seyir deneyimi*

Discussing City, Culture and Quality through the Concept of Leisure in the Twenty First Century

Gülşah Güleç
Gazi Üniversitesi
gulecsah@gmail.com

Abstract

City quality is generally discussed through the physical and measurable facts such as air or noise pollution, traffic congestion and density. However, it is an inadequate discussion. The quality of city is a multi-disciplinal and multi-dimensional discussion, which is based on leisure as well. Leisure is discussed in many disciplinary fields, particularly in sociology, philosophy and economy. It even leads a sub-discipline to be established in sociology called as the sociology of leisure. Leisure is also a significant discussion in the disciplines of architecture and urbanism due to the fact that it paves the way for the city -that means, the architecture of the city- to be constructed according to the leisure activity.

Leisure becomes an everyday life activity and it begins to determine the life quality since modernity. Modern machines and technologies lead the work time to be reduced in the society. Thus, free time is enhanced in the modern city. Leisure is generally defined as the free time activity. But free time is recently conditioned by the leisure industry. This industry is promoted by the neo-liberal economy, which expands leisure in such a way that it controls and conditions the whole life in the city. Therefore, city quality and life quality are discussed through the leisure activity in the study.

Life quality and city quality are used as interchangeable concepts closely related with culture and society. It is discussed that these are identified with leisure, as such the global model of society is defined as the leisure society in the 21st century. It refers to the fact that leisure changes and characterizes the city. It is also the global model of city promoted by the leisure industry. Leisure industry is particularly based on tourism and consumerism. It motivates people to spend their leisure time by sightseeing and shopping. So, they usually spend money. It is the most common leisure activity. It even gives the city its identity such as touristic city, shopaholic city, etc. It is a motivation and also a seduction for people to increase their capacity for consumption.

Nevertheless, people need leisure just as they need food, shelter, warmth and security. But, as it is emphasized before, leisure is now mainly based on the consumption activity. It changes the relations between production and consumption, as such consumption becomes independent from the real needs of the society.

However, people are responsible for determining their real needs, requirements and desires not only for today, but also for the future. It will determine the future of the society and city as well. Thus, the city will not be constructed for the profit of the leisure industry. Parks, squares, streets and other public places will again characterize the city rather than the skyscrapers, residences, department stores or shopping malls. They will again be commonly used places for the free time activity. It will lead people to feel that they belong to the city in which they live. It is a fact that the sense of belonging enhances the quality of the city. It creates the memory that cannot be consumed as a commodity. Publicity, memory, belonging and place making; they actually define the city quality and life quality. And they all should be promoted by the leisure activity.

Keywords: *City, City Quality, Leisure.*

Kent Belleğinde Unutulmaya Yüz Tutmuş Meslekler

Sultan Kavili Arap
Dokuz Eylül Üniversitesi
sultan.arap@deu.edu.tr

Elif Yücebaş
Dokuz Eylül Üniversitesi
elif.yucebas@deu.edu.tr

Özet

Eskiden ticari anlamda önem taşıyan bazı meslekler kentlerin sosyo kültürel, ekonomik ve teknolojik değişimine uyum sağlayamamış, zaman içinde önemini kaybederek yok olmaya yüz tutmuştur. Günümüzde bu mesleklerin bir kısmı, meslek erbabı kalmaması nedeniyle sürdürülememekte, bir kısmı ise geride kalan az sayıdaki usta eliyle yürütülmeye çalışılmaktadır. Oysa ekonomik değerinin yanısıra kültürel, geleneksel ve sanatsal değeri de olan bu meslekler birçok açıdan tarihe ışık tutmaktadır. Özellikle de üretim yapılan bölgenin tarihsel gelişimini, ticari kapasitesini, sosyo-kültürel yapısını anlamamızı sağlamaktadır. Teknolojinin gelişimi ve buna bağlı olarak üretim kalıplarında değişim ile emek yoğun üretim yerini teknoloji yoğun üretime bırakmıştır. Bu süreç, meslek ustalarının bu gelişime ayak uyduramaması, seri üretimle hem kapasite hem de maliyet açısından baş edememesi, usta çırak ilişkisinin sürdürülememesi gibi nedenlerle zaman içinde meslek erbabının azalması ve kimi mesleklerin kaybolması ile sonuçlanmıştır. Gelinen noktada çok az sayıda meslek erbabının ürün çeşitlendirme ve pazarlama açısından günümüz koşullarına uyum sağladığı görülmektedir. Unutulmaya yüz tutmuş mesleklere ilişkin son yıllarda uluslararası ve ulusal ölçekte bazı gelişmeler yaşanmakta, bu meslekler özellikle mesleklerin yoğunlaştığı bölgelerde kentin rekabet gücünü artırıcı simgeler olarak tekrar öne çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu süreci hızlandıran ise UNESCO'nun 2003 tarihli Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi olmuştur. 2006'da Sözleşme'nin Türkiye tarafından da onaylaması sonrasında konu ülkemizde de yapılan bazı yasal düzenlemeler çerçevesinde biçimlenmiştir. Bu kapsamda özellikle tarihi kentler başta olmak üzere kent ölçeğinde araştırmalar yapılmakta, meslekleri gelecek kuşaklara taşımaya yönelik projeler üretilmekte, daha görünür hale getirmek, kayıt altına almak amaçlı çalışmalar yapılmaktadır. Ancak küçük bir kent ölçeğinde bile parçacıl yürüyen bu çalışmalar birlikte değerlendirilmemektedir. Bu araştırmanın amacı, bu gelişmeleri birlikte ele alarak genel bir değerlendirme yapmaktır.

Bu doğrultuda araştırma betimleyici olup, veri toplamada, literatür tarama, uluslararası kuruluşlarca konuya ilişkin yapılan çalışmalar, ulusal düzeyde konuyla ilgili yasal düzenlemeler, merkezi ve yerel düzeyde yürütülen projeler ve unutulmaya yüz tutmuş mesleklere ilişkin yapılan araştırmalar incelenmiştir. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığının ve -İzmir ölçeğinde- yerel yönetimlerin konuya ilişkin yapmış oldukları projeler, kurumların faaliyetlerinden, raporlarından ve araştırmacıların gözlemlerinden yararlanılarak değerlendirilmiştir.

Unutulmaya yüz tutmuş meslekler konusuna ilgi 2000 li yıllarda artmış olup nedenlerinden bir tanesi UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini bu dönemde imzaya açmasıdır. İkinci bir neden ise küreselleşme sürecinde kentler arası rekabetin önem kazanmasıdır. Bu rekabet ortamında farklılıklarını görünür kılmaya çalışan kentler için unutulmaya yüz tutmuş meslekler kentlerin farklı özellikleri olarak öne çıkarılmıştır. Bu mesleklerin uzun yıllar sürdürülmesi, kuşaktan kuşağa aktarılması, kentlerin tarihsel gelişimine ışık tutması ve kentin belleğini oluşturma düzeyi kentlerin markalaşmasında önemsenmesine neden olmuştur. Bununla birlikte bu konuda yapılan çalışmalar, projeler sadece yerel yönetimler düzeyinde değil, il kültür ve turizm müdürlükleri, halk eğitim merkezleri, valilikler/kaymakamlıklar ve çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından da yürütülmekte olup, en küçük yerel yönetim biriminde bile uygulamada çeşitlilik gözlenmektedir. Bu mesleklerin hangi kapsamda ele alınacağı kurumdan kuruma farklılık göstermektedir. Çalışma bu niteliğiyle mevcut durumu tespit ederek, farklılıkların nedenlerini incelemektedir. Böylece bu mesleklerin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik kurumlar arası işbirliği olanaklarının tespitine yardımcı olma hedefindedir.

"Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yürütülen 2019.KB.SOS.005 Nolu "İzmir'in Meslek Hafızası: Unutulmaya Yüz Tutmuş Meslekler" adlı BAP projesinin çıktısı olduğu için yerel yönetimlerin konuya ilişkin çalışmaları da İzmir ili ölçeğinde ele alınmıştır. Araştırma devam etmektedir."

Anahtar Kelimeler: *Unutulmaya Yüz Tutmuş Meslek, Kent Belleği, Meslek-Kent Etkileşimi*

Remaking Cities And Citizens: State-Led Urban Redevelopment And Contested Mobilizations Of Citizenship

Oznur Yardimci
York University
ilhan.yilmaz@ordu.bel.tr

Abstract

In this paper I explore state-led urban redevelopment from the perspective of housing the 'good' citizen. Focusing on the case of Turkey, in which country-wide urban redevelopment has been implemented by state actors with promises of modernization, I illustrate how struggles over land and housing are interrelated with reconstituting citizenship in explicitly normative ways that are aligned with the growing state power in the country. Despite the scholarly consensus on neoliberal urbanization being a showcase of centralization of power in Turkey (Penbecioğlu, 2011, 2013; Eraydın and Taşan-Kok, 2013; Gündoğan, 2018; Kuyucu, 2018), there has been little effort to analyse the implications thereof for state-citizen relations. Findings from an ethnographic fieldwork in Ankara show that competing claims over land and housing by various resident groups offer a representation of shared understandings regarding who can 'properly' live in the city framed through the language of citizenship. Understood as a struggle zone that depends on normative boundaries between outsiders and insiders (Isin, 2009) citizenship provides a useful basis for linking material and symbolic struggles over the city. Drawing on in-depth interviews and participant observation in the Dikmen Valley housing and urban redevelopment project area (Ankara), the paper demonstrates (1) how urban redevelopment enabled the mobilization of rights-claimant citizens and (2) how these were deemed 'illegal' by the state officials and 'uncivil' by multiple groups of urban dwellers serving the dissemination of a more allegiant notion of citizenship. Therefore, the paper proposes an extension in the market-based analysis of neoliberal urbanization through integrating citizenship into the analysis of urban redevelopment.

Keywords: *urban redevelopment, state, struggles over citizenship, Turkey*

Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Projelerinin Coğrafi Sonucu Olarak Kent İçi Hareketlilikler

Uğurcan Ayik
Gaziantep Üniversitesi
ugurcanayik@gantep.edu.tr

Özet

Türkiye'de özellikle 1999 Marmara Depremi sonrasında sıklıkla telaffuz edilmeye başlanan kentsel dönüşüm projeleri, yarattığı mekânsal ve toplumsal etkileriyle dikkat çekmektedir. 1950 sonrası gerçekleşen hızlı kentleşme hareketlerinin birer yansıması olarak doğmuş gecekondu alanları ise günümüzde özellikle büyük kentlerimizde gerçekleşen kentsel dönüşüm projelerinin temel muhatapları olmaktadır. İstanbul, İzmir, Ankara, Gaziantep, Adana, Bursa gibi birçok büyük kentimizde bir şekilde kendi yerleşme dokularını, kültürel yapılarını oluşturmuş bu alanların mikro projelerle dönüşüme uğraması birçok problemin doğmasını da beraberinde getirmektedir. Bu problemlerin en başta geleni dönüşüm projeleriyle birlikte alanın rant potansiyelinin artması ve buna bağlı olarak şekillenen kent içi göç etme eğilimleridir. Kentiçi mikro hareketlilikler olarak da adlandırılabilecek bu hareketler ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin amacına uygun gerçekleştirilmediğini birçok uygulamada doğrulamaktadır. Esasında fiziksel, kültürel, ekonomik olarak ihtiyaçlara cevap veremeyen alanların bu faktörler gözönünde tutularak dönüşümüne karşılık gelen kentsel dönüşüm, ülkemizde yerinde dönüşüm ilkesi ihmal edilerek gerçekleştirilmektedir. Bunun sonucunda mevcut alanda yoksulluğu azaltması gereken dönüşüm uygulamaları, yoksulluğu kent içine yeniden dağıtma işlevi üstlenirken, diğer taraftan dönüşüm gerçekleşen alanları çoğu zaman orta-üst sınıftan insanlara açabilmektedir.

Bu çalışmada çeşitli zaman dilimlerinde yapılmış saha çalışmalarının sonucu olarak İstanbul Fikirtepe, Gaziantep Nuripazarbaşı ve Yazıcık mahallerinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde ortaya çıkan kent içi hareketliliklerin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın veri seti farklı tarihlerde yapılmış saha araştırmaları neticesinde oluşturulmuştur. Fikirtepe mahallesi için 2014 yılında 114 kişiyle, Nuripazarbaşı mahallesi için 2019 yılında 420 kişiyle ve son olarak Yazıcık mahallesi için 2020 yılında 123 kişiyle anket ve mülakat çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kent içi hareketlilikleri tespit etmek için alanda görüşülen kişiler referans alınmış, daha önce alanda yaşamış ve projenin etkisiyle başka bir

yere göç etmiş tanıdıklarının olup olmadıkları sorulmuştur. Bunun neticesinde Fikirtepe'de 80, Nuripazarbaşı'nda 90, Yazıcık'ta ise 23 kişi sorulan bu soruya evet cevabını vermiştir. Doğrudan lokasyon bildiren kişilerden elde edilen veriler ArcGIS 10.3 ve Corel Draw X5 programı vasıtasıyla haritalandırılmıştır. Bunun neticesinde her üç mahallede de hareketliliklerin nerelere doğru yöneldiğini gösteren çeşitli haritalar oluşturulmuştur.

Çalışmada iki kente odaklanılmasının birtakım sebepleri bulunmaktadır. Her ne kadar yoğunluk açısından farklılaşsa da İstanbul ve Gaziantep'te kentleşme hareketleri 1950 sonrası hızlanmış ve bu hareketlerin mekândaki en keskin yansıması gecekondular olarak kendisini göstermiştir. Dolayısıyla bu kentlerimizdeki birçok mahalle kendisini birer gecekondu yerleşmesi olarak ortaya koymuştur. Bunun neticesinde bahsi geçen üç mahallede de kentsel dönüşüm uygulamaları gecekondu alanları üzerinde gerçekleşmiş-Fikirtepe'de süreç devam etmekte-, bunun sonucunda gecekondu alanlarından kent içindeki belirli alanlara hareketlilikler gerçekleşmiştir. Mahalleler hareketlilikler açısından ortaklaşırken, dönüşüm sonrası alanda yaşayan sınıfsal profilde ise farklılaşmalar görülme ihtimali ortaya çıkmaktadır. Fikirtepe'de her ne kadar aktif bir yaşam başlamasa da konutların alanın rant potansiyeline bağlı olarak alım gücünün üst sınıflara hitap etmesi gelir düzeyi daha altta olan insanların alanda yaşama ihtimalini zayıflatmaktadır. Fakat Gaziantep'te gerçekleşen projelerde dönüşüm sonrası alanda yaşayanların sınıfsal kompozisyonlarının gecekondu alanlarında yaşayanlardan anlamlı farklılıklar içermediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu farklılıklar ve benzerlikler bu üç mahallenin bir arada değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu çalışma üç mahallede gerçekleşen kentsel dönüşüm projelerinin kent içinde hareketlilikler ortaya çıkardığını göstermiştir. Fikirtepe'deki saha çalışmasının ilk bulguları Fındıklı ve Ünalan yoğun olmak üzere Bulgurlu, Kayışdağı, Zümrütevler mahallerine ilk göç dalgalarının gerçekleştiğini göstermiştir. Nuripazarbaşı ve Yazıcık mahallerinde ise hareketlilikler, kentte sonradan gelişmiş planlı konut alanları ve gecekondu mahallerine yönelmiştir. Karataş Mahallesi yoğunluk açısından her iki mahallede de öne çıkarken, Mavikent, Akkent, Yeditepe gibi planlı konut alanlarının yoğun olduğu mahalleler ve Cumhuriyet, Saçaklı, Perilikaya gibi gecekondu mahalleri Nuripazarbaşı mahallesinden göç edenlerin ağırlıkla tercih ettikleri yeni yerleşim alanlarıdır. Yazıcık Mahallesi'nde ise Karataş'tan sonra Seyrantepe, Gazikent, Binevler, Cumhuriyet ve Mavikent'te yoğunlaşmıştır.

Her üç mahallede de yerinde dönüşüm büyük bir eksiklik olarak ortada durmaktadır. Buna ek olarak zaman ve yer anlamında farklılaşsa da, Türkiye'de gecekondu alanları üzerinde gerçekleşen kentsel dönüşüm projeleri özellikle kent içinde yoksulluğun dağıtılma-

sına neden olmaktadır. İleride yapılacak çeşitli dönüşüm uygulamlarında alanda yaşayanların oluşturulacak çeşitli fon vb. gibi maddi birtakım oluşumlarla desteklenmesi, özellikle alanda yeni istihdam kaynaklarının oluşturulması mahalle kültüründeki radikal değişiklikleri önleme açısından önem taşımaktadır. Ayrıca iki kentteki mahallerde-Nuripazarbaşı ve Yazıcık-hareketliliklerin sınıfsal yapıda anlamlı farklılaşmalar doğurmadığı, buna karşılık dönüşüme dair kent yöneticilerinin alanın dönüşümünde yerinde dönüşüm ilkesini ihmal ettiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla rant değeri anlamında farklılaşan bu üç alan, ileride kentsel dönüşüme dair yapılacak çalışmalarda mikro hareketlilikleri tespit etmek açısından örnek olma potansiyeline sahiptir.

Anahtar Kelimeler: *Coğrafya, Kentsel Hareketlilik, Kentsel Dönüşüm*

Yerel Yönetimlerin Tarihi Çevredeki İhya Politikalarının Yaşam Kalitesine Etkisi: Gaziantep Şehreküstü Bölgesi

Gamze Özmertyurt
Yıldız Teknik Üniversitesi
gamze_ozmertyurt@hotmail.com

İclal Sena Uncuoğlu
İstanbul Teknik Üniversitesi
iclalsenauncuoglu@gmail.com

Özet

Yerel yönetimlerin, özellikle kentsel sit alanları içerisinde kalan ve kentin sosyal, kültürel, ekonomik canlılığını besleyen noktalardaki projeleri son dönemde hız kazanmıştır. Bu durum sadece fiziki korumanın ve kullanımın sağlanması değil o bölgelerin ihya edilerek geleneksel sosyo-kültürel yapının sürdürülebilirliğinin sağlanması üzerine de olmalıdır. Belediyelerin bölgede yaşayan halkın ihtiyaçlarını gözeterek kurguladıkları fonksiyon türleri ve onları besleyecek mekanların belirlenmesinde en çok üzerinde durulması gereken alanlar ise kentsel sit alanları olmaktadır. Bu nedenle tarihi çevre içerisindeki uygulanacak politikaların hassasiyetle ele alınması kültür politikalarının yerel değeri koruması açısından önem taşımaktadır. İhya politikaları tarihi çevrede yeniden canlılığın sağlanabilmesi, kültür varlıklarına gereken özenin ve değerin açığa çıkarılması amacıyla son dönemde yerel yönetimler tarafından desteklenen bir politika haline gelmektedir. Böylece o yere özgü kullanıcıların geçmiş ile bağlantılarını güçlendirerek kültürel sürekliliği sağlamanın yanı sıra, yapılacak restorasyonlarla bölgenin ihya edilmesi hedeflenmektedir. İhya politikaları özellikle tarihi mekanların işlevlendirilmesinde kentsel yaşam kalitesinin arttırılmasıyla da bağlantılı hale getirilerek gerçekleştirilmelidir. Yaşam kalitesinin arttırılması sadece ekonomik yönden toplumu beslemek değil sosyal, kültürel değerleri de besleyecek planlara sahip olunması demektir.

Ve bu çalışmada yerel yönetimlerin tarihi çevrede uygulamaya koydukları kentsel ihya projelerinin kentsel yaşam kalitesinin artmasında nasıl bir etkiye sahip olduğu ölçülmeye çalışılacaktır.

Yapılacak çalışmanın örneklem alanı olarak; altı bin yıllık geçmişiyle derin tarihî birikimi, günümüzde eriştiği ekonomik, sosyal, kültürel ve uluslararası etki gücüyle ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarına dayalı yerelde yapılan projelerin sürdürülebilirli-

ğini düşünen Gaziantep kentinin kentsel sit alanı sınırları içerisinde bulunan Şehreküstü Bölgesi'ndeki Şehitler Caddesi aksı olarak belirlenmiştir. Bu aks, belediyenin "Kültür Yolu" projesinin devamı olarak bu bölgeyi besleyen genel bir hattır. Çalışmanın amacı, bu aks üzerindeki kültür varlıklarının korunması ve ihya edilerek topluma kazandırılması amacıyla yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve yerel politikaların bu bağlamda bölgeye sunduğu olanakların yaşam kalitesi parametreleri geliştirilerek ölçülmesinin sağlanmasıdır. Bu makalede özellikle insan unsuru üzerinde durularak sosyo-kültürel parametrelerin ihya politikaları ile olan ilişkileri, uygulamaların ne derece başarılı olduğunu belirlemek hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle ölçümlerin yapılması amacıyla akademik literatür taraması yapılarak, kişisel gözlem ve görüşmelere yer verilmiştir. Evrensel ölçekte incelemeler yapılarak çeşitli ülkelerdeki kentlerde yapılmış projeler ve bölgeye özgü çalışmalar incelenerek tümden gelim yöntemi uygulanmıştır. Daha sonra Gaziantep Şehreküstü Bölgesi'nde yapılan yeniden canlandırma uygulamaları kurumsal açıdan incelenmiştir. Bu aşamada kurumlardan yetkililerle görüşülmüş, kurumların basılı kaynaklarından ve konu ile ilgili sureli yayınlardan yararlanılmıştır. Sonraki süreçte restorasyon geçirip yeniden işlevlendirilmiş kültür varlıklarının sosyo-kültürel kalitesinin etki değerleri sınıflandırılarak puanlama yapılmış, ortalama ve standart sapma üzerinden başarılı olduğu düşünülen alanlar sıralanmıştır. Derecelendirme yapılırken bölgede ticari faaliyetler yapan dükkan sahipleri, yaşamlarını sürdürmeye devam eden yerel bölge insanları, ihya edilen kültürel mekanlarda çalışan personellerle anketler yapılmıştır. Kalkınma ajansı verileri ve belediyenin bu bölge özelinde belirlemiş olduğu hedefleri doğrultusunda olması beklenen ölçütlerin ne kadarının kullanıcılar tarafından olumlu görüldüğü ölçülmüştür. Belirlenen ölçütler için temel alınan kaynaklar Kalkınma Bakanlığı'nın "11. Kalkınma Planı-Kentsel Yaşam Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu 2018 Raporu", "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2030" ve "Yeni Kentsel Gündem" olmuştur. Daha sonra yerele özgü hale getirilerek ve kültürel değerler odak alınarak parametrelerin belirlenmesi tamamlanmıştır. Alandaki kullanıcıların ve yerel halkın sosyo-kültürel memnuniyeti öncelik olarak belirlenmiştir.

Cadde üzerindeki 10 adet tescilli yapının da içerisinde bulunduğu ticaret aksı olarak belirlenen alandaki sokak sağlıklaştırma projeleri, müze, kütüphane, eğitim merkezi, turistik tesis gibi dönüşümler sürdürülebilirliği sağlama noktasında başarılı olmakla birlikte kültür politikalarının tek başına değerlendirilmesi günümüzde uygulamada yeterli görülmemektedir. Özellikle örneklem alanının jeopolitik değeri dikkate

alındığında doğrudan ve dolaylı olarak alana yapılan göç, kullanıcıların yer değiştirmesi, artan nüfus gibi diğer toplumsal etkenlerin de yapılacak ölçümlerde kalitatif veri olarak yer almasına dikkat edilmiştir.

Sonuç olarak çalışmanın yerel politikalar bağlamında tarihi çevrede yapılacak ihya projelerinin alana özgü değerlendirmesi yapılmıştır. Kültür mirasının korunmasının sağlanması ve kentsel yaşam kalitesinin paralel olarak olumlu birlikteliğinin sağlanmasının nasıl yapılacağı tartışılmıştır. sonuçlar çalışma alanı kapsamında değerlendirilerek gelecek kalkınma stratejilerinde uygulanabilme potansiyeline de sahiptir. Aynı zamanda bu çalışma, bölgede yapılacak sonraki projelerin kentsel yaşam kalitesine etkisi göz önüne alınarak önceliklendirilmesinde faydalı bir altlık olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel yaşam kalitesi, kültür mirası, ihya politikaları, Gaziantep*

Kentleşme Sürecinde Yerel Bağlamsallığın Soylulaştırma Üzerine Etkileri: Nevşehir Uçhisar Örneği

Tuğçe Utku
Atılım Üniversitesi
utkutugce@gmail.com

Zeynep Uludağ
Gazi Üniversitesi
zeynepuludag08@gmail.com

Özet

Kent literatüründe soylulaştırma, dönüşümün en temel göstergelerinden biri olmasının yanı sıra, aynı zamanda kentin dönüşüm sürecinin bağlamını oluşturan kentsel bilgi ve birikimin de temel parçalarından biridir. Ortaya koyduğu kentsel birikim bir yandan geleneksel, diğer yandan güncel, kavramsal ve eleştirel çalışmaların günden güne zenginleşen farklı bakış açılarını oluşturmaktadır. Ancak çok disiplinli yaklaşımları gerektiren soylulaştırma çalışmaları çoğunlukla gerçekleşmiş örnekler üstünden ele alınmakta ve kavramsal bir anlayışla değerlendirilmemektedir. Bu çalışmalar genellikle soylulaştırma sürecinin ortaya çıkardığı olumsuz etkileri tartışmak, varsa sınırlayıcı verileri tespit etmek üstüne yoğunlaşmaktadır. Oysa kentsel ve kuramsal bağlamda çoğulcu ve bütüncül bir kavrayışa sahip olmak, konuyu yalnızca sosyoloji ve planlama disiplinlerinin sınırları içinde değil daha kapsamlı biçimde ele almak gerektirmektedir. Bu yetersizliğin giderilmesi için soylulaştırma odaklı araştırmaların eleştirel bir değerlendirmeyle ve yerel farklılıkları gözetecek biçimde yeniden düşünülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çalışma, disiplinlerarası boyutlarıyla soylulaştırmayı ele alarak mimarlık disiplini çerçevesinden tarihsel, yerel, mekânsal ve toplumsal özellikleriyle Nevşehir'in Uçhisar ilçesini değerlendirecektir. Uçhisar son dönemde Kapadokya'nın hem turizmi hem de nüfus ve turizmin getirisini arttırmak amacı ile yapılan kentsel müdahalelerle birlikte Nevşehir'in gelişen yüzü olarak görünmektedir. Bu iki gelişim durumu, turizm soylulaştırması kapsamında Uçhisar'ı araştırmaya değer bulmuş olmakla beraber, bu alanda bahsi geçen yerel farklılıkların ortaya çıkardığı soylulaştırma(ma) durumunu analiz etmeyi hedeflemiştir. 1960'larda afet bölgesi olarak tanımlanmasından sonra bölgede birçok kullanıcının yerleşim yerini terk etmesi sonucu bölge giderek çöküntü bölgesi haline gelmeye başlamıştır. 1970'lerde bölgede restorasyon çalışmalarına başlanması sonucu tarihi izler taşıyan kaya oyma yapıların

gün yüzüne çıkması, bölgenin gelişim ivmesinin yavaş da olsa 2000'li yıllarda artmaya başlamasına sebep olmuştur. Bahsi geçen yapılar Uçhisar'ın yüzyıllar boyu tarihe tanıklık eden, eski dönemlerde yaşam alanı olarak kullanılan Uçhisar Kalesi eteklerinde bulunmaktadır. Kalenin yakın çevresi aynı zamanda Uçhisar kasabasını net bir şekilde ikiye bölerek yeni ve eski yerleşimin sınır çizgisini çizmektedir. Analiz süreci öncelikle soylulaştırmanın veya çalışmanın kapsamında yer alan 'soylulaştırma(ma)' sürecinin olumlu olumsuz yönlerini ortaya koyarak başlamıştır. Bu yönler son elli yıl içerisinde kasabada değişen fiziksel ve sosyal değişimi ortaya çıkarmak yönündedir. Fiziksel değişimin kullanım süreçlerinde sınıfsal farklılıklara yol açabildiği günümüz kentlerinde kısmi olarak 'kırsal' şeklinde nitelendirilebilen Uçhisar, özellikle turizm alanında son dönemde birçok yapının restorasyonuna şahitlik etmiş bir bölgedir. Korunmaya değer görülen pek çok yapının dönüştürülerek turizme kazandırılması, buna bağlı olarak mevcut yerel halkın geçim kaynağı olarak gördüğü 'turizm' faktörü ile iş kolunu bu yöne çevirerek ticarileşmeye yönelimi, bu bölgede soylulaştırmanın sorgulanması için temel faktörler olarak görülmüştür. Çalışma bu noktada kale ve çevresinin giderek turizmin aracı olarak ticarileşmesiyle başlayan, mekanların artık gelir düzeyi, yerleşik halkın gelir düzeyinden farklı olan gruba hitap eden mekanlara dönüşmesi üzerine gitmektedir. Bu sayede değişen fiziksel çevrenin sosyal çevreyi nasıl etkilediği, var olan ve yeni gelen sosyal çevrenin talepkâr yaklaşımının fiziksel çevreyi 'soylulaştırma' çatısı altında nasıl etkilediğinin diyalektik durumu çalışmanın önemli sorularından biri olmuştur. Bu soruların yanıtlanması için son elli yıldaki demografik ve fiziksel çevrenin değişimi doğrudan inceleneceği gibi mevcut durum da yerinde gözlemler ve yerli halk ile yapılan yüz yüze görüşme yöntemi ile incelenmiştir. Görüşmeler standart soruların yanı sıra açık uçlu soruların da dahil olduğu yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bunun yanı sıra yerel yönetimin ve kullanıcının sürece dahil olma biçiminin değerlendirilmesi ve teknik dokümanların elde edilmesi amacıyla Uçhisar Belediyesi'nden yetkililerle görüşmeler yapılmıştır. Bu konuda önem verilmesi gereken diğer bağlam da sosyal sürdürülebilirliktir. Yöre halkının gündelik yaşam pratikleri, eylemlilikleri ve zaman mekân haritaları göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Mekânın, yöre halkının sürdürdüğü mekânsal pratikler olmadan korunması ve "soylulaşması" mümkün değildir. Bu nedenle çalışmada öncelikle bu eylemliliklerin haritalanması ve belgelenmesi üzerine çalışmalar yapılmış, barınma kültüründen kentsel kamusal alanın izine kadar mekânsal gelişmesi deşifre edilmeye çalışılmıştır. Turizm

ve soylulaştırma ilişkisinin Uçhisar üzerinden sorgulandığı çalışmada kullanılan diğer bir veri ise, fiziksel değişimde mekanların sınıflar arası kullanımını değerlendirmeye yarayan arazi değerlerinin değişim grafiğidir. Arazi değerlerinin hem fiyat bazında ve hem de fonksiyon bazında değişimi de soylulaştırmanın nasıl olduğu/olmadığı/engellendiği konusunda, 'mekanların giderek hangi kullanıcılar için üretildiğine' dair yerel veriler elde edilmesini sağlamıştır. Tüm verilerin değerlendirilmesinden sonra çalışmanın sonucunda görülmüştür ki kentlerin yeni gündemi, (hatta bazen sorunu olarak görünen) soylulaştırmanın parametrelerinin yerel bağlamsal özelliklere bağlı olduğudur. Örnek olarak Uçhisar gibi kırsal özelliklere sahip bir bölgenin dönüşüm sürecinde yaşadıklarının soylulaştırmayı oluşturma(ma) sürecinde ne gibi yerel etkileri olduğu ortaya çıkarılmıştır. Çalışma, soylulaştırmanın yerel bağlamsallık ilişkisini göz önüne serdiği için aslında konunun ne kadar genelleştirilemez ve yerel değerlerin de ne kadar yadsınamaz olduğu durumuna dikkat çekmekle beraber, benzer turizm süreçlerinden geçen kent parçaları için soylulaştırmayı engelleyebilecek parametrelere de ulaşılmasını sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Soylulaştırma, turizm, dönüşüm, Uçhisar*

Kent Hakkı Perspektifinde Ortaklaştırılmış Kent Yönetimi ve Kentsel Yaşam Kalitesi

Nazlı Yücel Batmaz
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
nazli_yucel@yahoo.com

Pınar Çobanyılmaz
Kent Araştırmaları Enstitüsü
p.cobanyilmaz@gmail.com

Özet

Çelişki ve çatışmaların mekanı kent; tarihin her döneminde iktidar mücadelelerine, ideolojik çatışmalara, birlikteliklere, uzlaşmalara, ticari, endüstriyel ve teknolojik gelişmelere, değişen üretim biçimleri ve üretim ilişkilerine, sosyal ve mekânsal ayrışmalara, yabancılaşmaya ve tüm bunların sonucunda ortaya çıkan hak taleplerine tanıklık etmiş dinamik bir yapıdır. Toplumsal, ekonomik ve ideolojik tüm çelişki ve çatışmaları içeren kente dair farklı disiplinler tarafından yapılmış pek çok tanım bulunmaktadır. Denebilir ki, bu tanımların hepsi doğru ve bir o kadar da eksiktir. Ancak genel anlamda kent; toplumsal olarak üretilen, mekan-kimlik etkileşiminin en üst düzeyde yaşandığı, heterojen toplum yapısına sahip, uzmanlaşma ve is bölümünün ileri düzeye ulaştığı, hizmet ve kaynak dağıtımının gerçekleştiği, dinamik ve karmaşık yapısı nedeni ile sürekli değişen ve dönüşen mekân olarak tanımlanabilir. Ancak zaman içerisinde kent; kaynakların adaletsiz dağıtıldığı, üretimde adil olmayan ilişkilerin tesis edildiği, sosyo-ekonomik eşitsizliklerin arttığı ve bu eşitsizliklerin kültürel, sosyal ve mekânsal ayrışmalara neden olduğu, kent hizmetlerine erişimin herkes için adil olmadığı ve tüm bunların sosyo-ekonomik eşitsizlikler ile birleşince yoksulluk ve yoksunluğun ön plana çıktığı bir mekana doğru evrilmiştir. Bu evrilmeyle beraber kentsel krizler ortaya çıkmış, bu krizler ise kentin bir yaşam alanı olarak, "toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik alanın tüm vatandaşlar için varolduğu" kabulünü temelden sarsmıştır. Bu eşitsizlikler çerçevesinde kentte yaşayan herkesin eşit haklara sahip olduğu ve bu hakların kentte yaşayan herkese sağlanması gerekliliğini vurgulayan "kent hakkı" kavramı ortaya çıkmıştır. Kent hakkı kavramını açıklayan literatürde iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi anti-kapitalist yaklaşım, ikincisi ise reformist yaklaşımdır. Kent hakkı meselesini ilk kez 1968'de ortaya koyan Marksist kuramcı Henri Lefebvre, kavramı anti-kapitalist bir perspektif ile almaktadır. Bu bakış açısına göre kentin asil sahipleri kentlilerdir, dolayısıyla kentsel stratejiler geliştirilirken ve

kentsel müdahale kararları alınırken kentlilerin de söz sahibi olması, merkezin kararlarının dışında olmaması gerekir. Bu imkan sağlanmıyorsa kentliler bu haklarını eylemler ve mücadeleler yoluyla almadırlar. Çünkü kent hakkı kent kaynaklarına ulaşabilme bireysel özgürlüğünden çok öte bir şeydir: Kenti değiştirerek "kendimizi" değiştirme hakkıdır. Ayrıca bireyselden çok ortak bir haktır çünkü bu dönüşüm kaçınılmaz olarak kentleşme süreçlerini yeniden şekillendirmek üzere ortaklaşa bir gücün kullanımına dayanır. Kent Hakkı kavramına reformist yaklaşım ilk defa Avrupa Kentsel Şart I de kullanılan ve " kentli hakları" şeklinde ifade edilen yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre kentliler, kentte yaşamaktan dolayı belirli haklara sahiptirler ve bu hakları kent yönetimleri sağlamak zorundadır. Bu çerçevede çalışmada; kent hakkının mücadele ve eylem yoluyla elde edilebileceğini savunan ve kentlileri etken konumunda ifade eden anti-kapitalist yaklaşım ile kent hakkının yerel yönetimler tarafından sağlanması gerektiğini söyleyen ve bu hakları 20 maddelik bir deklerasyon ve 13 ilkeyle toparlayan ve kentlileri edilgen konumda ifade eden reformist yaklaşımı ortak noktada buluşturmaya çalışan bir kavram ortaya atılmıştır: "Ortaklaştırılmış Kent Yönetimi". Ortaklaştırılmış kent yönetimi: Kentin gerçek sahibi olan kentte yaşamanın ortaya çıkardığı zorluklarla baş etmek zorunda olan, bir kentte yaşamaktan dolayı belirli haklara sahip olan kentlilerin tüm yönetim süreçlerine ve karar alma mekanizmalarına, dâhil edilme sürecidir. Bu bağlamda çalışmada kent hakkı kavramı tanımlanmış, kent hakkı kavramına farklı yaklaşımlar ele alınmıştır. Farklı yaklaşımları harmanlayarak, demokratik mekanizmalara uygun bir kavram olan " Ortaklaştırılmış Kent Yönetimi" kavramı açıklanmış, bu yönetim anlayışıyla kent hakkı ve kentsel yaşam kalitesi arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kent, Kent Hakkı, Ortaklaştırılmış Kent Yönetimi, Kentsel Yaşam Kalitesi*

Belediye Hizmetlerinde Kadınların Görünürlüğü

Zeynep Yılmaz Bayram
Karadeniz Teknik Üniversitesi
zeynepyilmaz@ktu.edu.tr

Özet

Kentler cinsiyeti, yaşı, ekonomik düzeyi, sosyo-kültürel yapısı birbirinden farklı onlarca insanın bir arada yaşadığı veya yaşamak zorunda olduğu yerlerdir. Kentlerin ve içindeki her bir bileşenin (evler, işyerleri, yollar, parklar, kamusal alanlar, vb.) yönetimi, konumu ve biçimi, farklı insanların toplumdaki rollerine ilişkin kabulleri yansıtmaktadır. Toplumsal cinsiyetten kaynaklı kadınsı-erkeksi rollere ilişkin kabuller ve önyargılar, kentlerde kadınlar için doğrudan ya da dolaylı olarak eşitsizliklerin üretilmesine ve bunların sürdürülmesine neden olduğunu görmekteyiz. Kadınların ev içi işlerden ve çocuk ile diğer aile bireylerinin bakımından sorumlu tutulması, onların eğitimde, istihdamda ve siyasal alanda var olmaları önüne kısıtlar koyarak kamusal alanda görünürlüğünü sınırlandırmakta ve bazı durumlarda da engellemektedir. Kadınların istihdam alanında görünür olmaya başlaması, onların kentsel alana ilişkin birtakım taleplerini ve eleştirilerini gündeme taşımıştır ve kent hakları bağlamında, kent yönetimi alanında bu konuların ele alınmasına neden olmuştur. Aynı işi yaptıkları halde erkeklerden daha az ücret almaları, ev ile iş yaşamını koordine etmeye çalışırken mekâna ve zamana bağlı yaşadıkları zorluklar, çocuk bakım hizmetlerinden dolayı istihdam alanından tam veya yarı zamanlı olarak kendini çekme yönündeki kısıtlılıkları, güvenlik endişeleriyle kentsel alanda hareketliliklerinin sınırlandırılması bu sorunlardan yalnızca birkaçıdır.

Toplumsal cinsiyetten kaynaklı rol tanımları kadınların ve erkeklerin hayat deneyimlerinin farklılaşmasına ve onların kentsel hizmetlere yönelik taleplerinin ve önceliklerinin değişmesine neden olmaktadır. Yerelde insanlara en yakın yönetim kademesi olan belediyeler, kentlerde farklı alanlardaki görevleri ve yetkileriyle, çeşitli aktörlerle kuracakları işbirlikleri aracılığı ile kadın erkek eşitliğinin sağlanması yönünde hizmet sunan kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de, belediyelerin kadınlara yönelik hizmet arzı gerçekleştirdiği alanların özellikle sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetler ile kadın sığınma evleri konularında yoğunlaştığını görmekteyiz. 5393

sayılı Belediye Kanunu'nda, yerel yönetimlerin, kentsel alt yapı, bilgi alt yapısı, toplum sağlığı, kamu düzeni ve güvenlik, halkla ilişkiler, sosyal yardım hizmetleri, sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetler alanlarında hizmet arzı gerçekleştirmeye yönelik görevleri ve sorumlulukları ile yetkileri ve imtiyazları tanımlanmıştır. İlgili kanunda hizmet sunumunda kadınların bir özne olarak ele alındığı konuların sınırlı olması, onların belediye hizmetlerinde görünürlüğünün yeterli düzeyde olmamasına sebep olduğunu söyleyebiliriz.

Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitlik Şartı, yerel yönetimleri, kadın erkek eşitliğinin hayata geçirilmesi yönünde, doğrudan eşitsizliklerin tasfiyesi, dolaylı eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve eşitlikçi bir demokrasinin gelişimi için politik, yasal ve sosyal ortamların oluşturulması yönünde görevlendirmiştir. Bu noktada, kadın erkek eşitliğinin sağlanması için yerel yönetimlerin hizmet sunumu sürecinde; kimlerin sorunlarının ve taleplerinin öncelikli olarak kabul edildiği, bunlara stratejik planlarda yer verildiği ve bütçede pay ayrıldığı konuları kritik öneme sahiptir. Unutulmaması gereken, kentlerdeki her konunun insan ve yaşam ile ilişkili olduğu ve kent nüfusunun yaklaşık yarısını da kadınların oluşturduğu gerçeğidir.

Bu çalışmada, kadın erkek eşitliğinin sağlanması yönünde yerel yönetimlerin hizmet arzında, toplumsal cinsiyet farkındalığının eşitliğin sağlanmasındaki yeri; karar mekanizmalarında kadın temsilinin etkin katılımın ön koşulu olma nedenleri; kadın sorunlarının, ihtiyaçlarının ve önceliklerinin belirlenmesinde yerele özgü verilerin kullanılmasının gerekliliği ve kadınlar için yaşanabilir kentler oluşturmak için Toplumsal Cinsiyetin Ana Politikalara Yerleştirilmesi yaklaşımının (Gender Mainstreaming-GM) önemi yer almaktadır. Ayrıca, kadınların yaşam kalitesinin arttırılması için, kentsel fiziksel alt yapı faaliyetlerinden planlama başta olmak üzere, belediyelerin çeşitli hizmet alanlarında kadın konularının ele alınış biçimleri de incelenmiştir. Bunlara ek olarak, kentsel hizmetlere kadınların erişebilirliği mekân, zaman ve kişisel özellik boyutları ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kadın, farkındalık, katılım, belediye hizmetleri, erişebilirlik*

Yerel Yönetimlerin Gençlik Hizmetleri

Sutay Yavuz
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
sutay.yavuz@asbu.edu.tr

Semih Altıntaş
Hacı Bayram Veli Üniversitesi
semih.altintas@hbv.edu.tr

Özet

Ülkelerin geleceğini bir ölçüde genç nüfus gruplarının sayısal ve niteliksel açılardan gelişimleri belirlemektedir. Genç nüfus yapısını koruyan ve aynı zamanda eğitimli, sağlıklı ve sosyal açıdan donanımlı bir gençliğe sahip olan ülkelerin geleceği parlaktır. Toplumsal gelişimine yönelik bu beklenti ancak gençlerin sosyal alanındaki yaşam kalitesinin yükselmesiyle gerçekleşebilir.

Günümüzde nüfusu 83 milyon kişiye ulaşmış olan Türkiye'nin yaş ortalaması 32'dir. Ülke nüfusunda her altı kişiden biri 15-24 yaş arası genç nüfus kategorisindedir. Genç nüfus varlığının insanı merkeze alan çok boyutlu ve dinamik sosyal kalkınma hamlesi ile buluşması ülkemize sürdürülebilir bir zenginlik ve refah sağlayabilir.

Genç nüfus yapımızın sağladığı dinamizmden gereği gibi faydalanabilmek için eğitimden, istihdama, sosyal politikalardan, sağlık ve spora kadar birçok alanda gençlere zamanında, yeterli ve etkin hizmetlerin sunulmasına bağlıdır. Bir bütün olarak düşünüldüğünde bu tür bir hizmet sunumu kentsel yaşam kalitesinin arttırılmasına da büyük katkı sağlayacaktır.

Yerel yönetimler vatandaşların erişimine daha yakın, esnek, hızlı karar alabilen, yönetişime ve siyasal katılıma açık idari yapılardır. Bu nedenle yerel yönetimlerin bir sosyal politika aktörü olarak etkinliği artmaktadır. Kamuoyunun yerel yönetimlerden sosyal alanlara yönelik etkili politika üretme ve uygulama beklentisi yükselmektedir. Yerel yönetimlerin sağladığı bu tür sosyal yardım ve hizmetlerin bir bütün olarak ele alınması ve önleyici, destekleyici, geliştirici nitelikte bir yapıya kavuşturulması gerekli hale gelmiştir.

Günümüzde yerel yönetimlerin gençlere yönelik hizmetlerin çerçevesini; eğitim destekleri, beceri geliştirme ve kişisel gelişim destekleri, sosyal katılımı arttırma yönünde farklı gençlik kesimleri ile buluşma ve bu grupları birbiri ile buluşturma, gönüllülüğü teşvik etme, gençlere duyarlı bütçeleme, sanat ve spor hizmetleri, sosyal, kültürel ve gezi hizmetleri oluşturmaktadır. Yerel yönetimler gençlerle ilgili politika ve uygulamaların

odağı ve temel paydaşı durumuna geldikçe bu alandaki faaliyetlerin artması ve çeşitlenmesi söz konusudur.

Gençlerin kişisel ve sosyal gelişimini desteklemek, potansiyellerini tam anlamıyla ortaya çıkarabilecekleri olanakları ve zemini hazırlamak, sosyal hayatın her alanına etkin katılımlarını desteklemek yerel yönetimlerin gençlik hizmetinin esasını oluşturmalıdır. Gençliğe yönelik hizmetlerin bu esas temel doğrultusunda hayata geçirilmesi plan, program, proje ve faaliyetlerin belirli ilke ve prensiplerin dikkate alarak yürütülmesiyle mümkün olabilir.

Bu çalışma yerel yönetimlerin gençlik hizmetleri alanında sundukları hizmetin niteliğinin yükseltilmesine katkı sağlamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Hizmetlerin planlanması ve hayata geçirilmesinde ortaya çıkan sorunlara değinerek bu sorunların giderilmesinde dikkat edilmesi gereken temel ilkelerin altını çizmektedir.

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması, çevirim içi yüz yüze derinlemesine görüşme ve odak grup toplantıları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gençlik çalışmaları yerel yönetim, gençlik ve sivil toplum çalışmaları alanında uzman, akademisyen, bakanlık ve merkezi yönetim personeli, yerel yönetimler ve STK temsilcileriyle ortalama birer saat süren yaklaşık 30 farklı görüşme gerçekleştirilmiştir. Literatür incelemesinden derlenen bilgiler ve görüşmeler sonucunda vurgulanan sorun alanları, dile getirilen çözüm önerileri ve gençlik hizmetlerinin sunulmasında ön plana çıkartılması gerektiği vurgulanan ilke ve prensipleri ortaya koymuştur.

Hizmetlere ilişkin ilkeler 'hizmetin kendisine' (bilgi ve kanıt temelli yaklaşım, yerellik, hesap verebilirlik, şeffaflık, iletişim, PÜKO döngüsü), 'hizmetin sağlayıcısına' (bütüncüllük, erişilebilirlik, katılımcılık, sürdürülebilirlik, çevreye duyarlılık) ve 'hizmetin ulaştırılmasına' (hak temelli olma, farklılıkların dikkate alınması, kapsayıcılık, toplumsal cinsiyete duyarlılık, gönüllülük, kişisel verilerin gizliliği) dair üç farklı ama birbirini tamamlayıcı ilke seti şeklinde belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yerel yönetim, gençlik politikaları, gençlik hizmetleri, katılımcılık, hak temelli olma, gönüllülük*

Yerel Yönetimler ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri

Emine Özmete
Ankara Üniversitesi
eozmete@yahoo.com

Özet

Yaşam kalitesi, bireylerin, yaşam seyrindeki durumlarını, ait oldukları kültürel yapı ve değerler sistemi bağlamında, algılama ve değerlendirme biçimidir. Bu değerlendirme, bireylerin beklentileri, hedefleri, yaşam standartları, kaygıları, mutluluk ve memnuniyet düzeyleri gibi öznel koşulların yanı sıra temiz hava, temiz suya erişim, temiz bir çevre, sosyal ve spor alanlarının bulunması, ekonomik durum gibi nesnel koşullar ile ilişkili olarak şekillenir. Yaşam kalitesi kavramı; birey çevre etkileşimini içermektedir. Kentlerde yaşamın, bireyin refahını artıracak şekilde oluşturulması, engelli ve yaşlı gibi özel ihtiyaçları olan nüfus grupları için daha da önemli hale gelmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, insan haklarının kentsel yaşama yansımasıdır. Kentte yaşayanların haklarının karşılanma düzeyi, kentsel hizmetlerin herkes için eşit ve erişilebilir olması ile ilişkilendirilmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, kentlerdeki yapılı ve doğal çevre koşulları ile bireylerin bu koşullara ilişkin memnuniyetlerinin birlikte değerlendirilmesini içermektedir. Bu nedenle, kentsel yaşam kalitesi ile kentsel hizmetler yani yerel hizmetler arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu noktada, kentsel hizmetlerin herkese eşit ve adil sunulmasında yerel yönetimlerin sorumlulukları vardır. Kentte yaşayan engellilerin ve yaşlıların kentsel hizmetlerden adil, sağlıklı ve düzenli biçimde yararlanmaları, bu hizmetlere erişebilmeleri bir haktır. Herkes için kentsel hizmetlere erişim hakkı, konut, içme suyu, katı atık ve atık su yönetimi, ulaşım ve elektrik gibi hizmetlerin eşit, adil ve yeterli biçimde sunulmasıyla sağlanmaktadır. Bu alt yapı hizmetleri yanı sıra topluma katılım fırsatları ve sosyal hizmetler dezavantajlı grupların iyilik halini geliştirmek için önemlidir.

Nüfusun giderek artan bir kısmı olan yaşlılar, gün geçtikçe artan hastalıkları ve engel durumları ile birlikte kentlerde yaşamaktadırlar. Dünya Sağlık Örgütü; kent çevresinin ve sosyal olanakların yaşlılar için sürdürülebilirliğini sağlamak ve destekleyici ortamları oluşturmak için "Yaşlı Dostu Kent Rehberi" çalışmasını yürütmek-

tedir. Yaşlı dostu bir kent, insanların yaşlandıkça yaşam kalitesini artırmak için sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarını optimize ederek aktif yaşlanmanın teşvik edilmesini açıklayan bir kavramdır. Yaşlı dostu kent, kentsel yaşamın sekiz alanında yaşlı dostu kentlerin özelliklerini içermektedir. Bu alanlar; dış mekanlar ve binalar; ulaştırma; konut; sosyal katılım; saygı ve sosyal içerme; sivil katılım ve istihdam; iletişim ve bilgi; toplum desteği ve sağlık hizmetleridir. Bu yaşlı dostu kent özellikleri, yaşlılar için kentsel yaşam kalitesinin belirleyicilerini sağlar. Yerel yönetimlerin hak temelli yaklaşımı esas alarak, böyle bir kenti tesis etmeleri, yaşlılar için zihinsel/bedensel kısıtlılıklarına dayalı engelleri arttıkça, yaşam kalitesini iyileştirmek için bir fırsat oluşturur. Kentte engellilerin ve yaşlıların erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, uygun konut koşulları, bakım ve destek hizmetleri gibi ortak ihtiyaçları vardır. Ancak farklı yaş gruplarındaki engellilerin çalışma ve istihdam, eğitim ihtiyaçlarının karşılanması öncelikli olabilmektedir.

Türkiye'de son yıllarda belediyelerin engelliler ve yaşlılara yönelik sosyal politikaların uygulanmasında önemli bir yönetim birimi haline geldiği görülmektedir. Belediyeler; sosyal politikaları, sosyal hizmetleri, mahalli sorumluluğa sahip olarak yerine getirmektedirler. Belediyelerin, sosyal politikaların uygulama aracı olan sosyal hizmetleri organize etmesi ve sistem oluşturması için anlayışa, verimli bir kaynak yönetimine, nitelikli personele sahip olması önemlidir. Yerel yönetimlerin, teknik yönleri kadar sosyal yönleri ile de topluma hizmet sunmaları, engelli ve yaşlıların kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesi için önemli bir adımdır. Yerel yönetimlerin hizmet organizasyonu, yaşanılan çevrede, istihdam olanaklarının artırılmasından, kültürel faaliyetlerin düzenlenmesine, sağlık hizmetlerinden evde destek ve bakım hizmetlerine kadar geniş kapsamlı bir sistemi içermelidir. Yerel yönetimler, engelliler ve yaşlıların yaşam kalitesini iyileştirecek sistemli hizmetler ile kentsel yaşam kalitesine doğrudan katkı sağlarlar.

Belediye Hizmetleri ve Hayvan Hakları

Engin Arıkan
Türk - Alman Üniversitesi
arikan@tau.edu.tr

Özet

Belediyenin hayvanlara yönelik vereceği hizmetler, hayvan haklarının ve insanlığın bir gereğidir. Hayvanlar, duyarlı ve bilinçli canlılar olarak yaşam hakkına, temel ihtiyaçlarının karşılanma hakkına ve eziyet görmeme hakkına sahiptirler. Hayvan haklarının korunması, insanların aleyhine değildir. Tam tersine, insanların esenlik içinde hayatlarını sürdürebilmeleri için de hayvan haklarının gözetilmesi gerekir. Belediyelerin hayvan hakları kapsamında verdiği hizmetler bir lütuf değil, yasal bir zorunluluktur. Yerel yönetimler, çeşitli hedefler doğrultusunda yasadışı seçenekleri değerlendirmemeli, kanunların işaret ettiği görevlerini yerine getirmelidir.

Yerel yönetimlerin sağlayacağı hizmetlerin belli bir koordinasyon içerisinde sağlanması gerekir. Tarım ve Orman Bakanlığı, il hayvan koruma kurulu, üniversiteler bu işbirliğinde başvurulabilecek kamu kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar kaynak, ekipman, hizmet sağlanması ve faaliyet alanlarının genişletilmesi konusunda belediyelere yardımcı olabilirler. Öte yandan sivil toplum kuruluşları, hayvan hakları gönüllüleri, özel şirketler ve medya kuruluşları ile de ortak faaliyetler gerçekleştirilebilir. Özellikle, sivil toplum kuruluşları ve hayvan hakları gönüllüleri ile yakın iletişim içinde olunması, yerel yönetimlerin hayvan hakları hizmetlerinin planlanması, yürütülmesi ve geliştirilmesi açısından elzemdir.

Yerel yönetimlerin hayvan hakları konusunda yapması gereken pek çok şey vardır. Bunların ilk grubu önleyici hizmetlerdir. Önleyici hizmetlerin en başında kısırlaştırma gelir. Kısırlaştırma yerleşim bölgelerindeki sahipsiz hayvan sorununun tek etkili çözümüdür. Hayvanlar asla itlaf edilmemeli, başka alanlara götürülüp bırakılmamalıdır. Bu tip uygulamalar, gayrı ahlaki olduğu gibi aynı zamanda yasadışıdır. Yaşam alanlarından alınan hayvanların yerine başka mahallelerden hayvanlar gelip üreyeceği için bu tip bir strateji hayvan sayısını azaltma hedefine de ulaşamaz. Bu sebeple kısırlaştırılan hayvanlar yaşam alanlarına geri bırakılmalıdır. Kısırlaştırma için toplanan hayvanlar aynı zamanda aşılanmalı ve aşılama düzenli aralıklarla tekrarlanmalıdır. Havai fişekler mümkün olduğunca kullanılmamalı, alternatif kutlama yöntemleri tercih edilmelidir. Nostaljik faytonlar kullanılmamalıdır. Elektrikli faytonlar gibi alternatifler değerlendirilebilir. Hayvanat bahçeleri

hayvan hakları açısından çok risklidir. Hayvan bakımevlerinin halka açılması ile buna alternatif oluşturulabilir. Eğitim kurumlarında hayvan hakları konusunda eğitimler verilmesi için sivil toplum kuruluşları ile projeler geliştirilebilir.

Yerel yönetimlerin hayvan hakları konusunda yapması gerekenlerin ikinci grubu, iyileştirme faaliyetleridir. Bu kapsamda hayvan bakımevleri sokakta yaşayamayacak olan hayvanların makul şartlarda yaşayabileceği bir yer olarak düzenlenmelidir. Sahipsiz hayvanlar mümkün olduğunca sahiplendirilmelidir. Ülkemizdeki sahipsiz hayvan sorununun en büyük kaynağı olan ev ve süs hayvanı üretim ve satış yerlerine ruhsat verirken oldukça titiz ve temkinli davranılmalıdır. Yerel yönetimler sokaktaki hayvanların beslenmesi konusunda sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olmalıdır. İyileştirme faaliyetlerinde sadece kediler ve köpekler değil, çiftlik hayvanlarının refahı da gözetilmelidir. Mezbahalar ve kesim hizmetleri bu hayvanların acısını asgari hale getirecek şekilde modernleştirilmelidir. Belediyenin sosyal tesisleri ve gıda imalathanelerinde kafes sistemi yumurtası kullanılmamalı, mümkünse belediye sınırlarındaki köylerden köy yumurtası veya en azından "kafessiz sistem" yumurtası kullanılmalıdır.

Son olarak, tüm bu faaliyetlerin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kurumsallaşmanın sağlanması gerekir. Sorunların etkili bir şekilde çözümü için yeterli kaynaklar ayrılmalıdır. Personelin hayvanlara değer verdiğinden emin olunmalı, maaşları ve özlük hakları iyileştirilmelidir. Belediyenin hayvan hakları hizmetlerini düzenleyen hizmet protokolleri hazırlanmalı, akılcı bir kayıt sistemi oluşturulmalıdır. Mezbahalar ve hayvan bakımevlerinde kamera sistemleri yerleştirilmelidir. Bu kayıtlar düzenli aralıklarla izlenmeli, eksiklikler giderilmelidir. Belediye denetime açık olmalı, sivil toplum kuruluşlarının belediye faaliyetlerini gözlemlemesine imkân vermelidir. Kötü uygulamalar hoş görülmemeli, yaptırım uygulamaktan kaçınılmamalıdır..

Anahtar Kelimeler: *Belediye Hizmetleri, Hayvan Hakları, Önleme, İyileştirme, Kurumsallaşma.*

Belediye Hizmetleri ve İyi Yönetişim

Ayşegül Mengi
Ankara Üniversitesi
aysegul.mengi@politics.ankara.edu.tr

Can Giray Özgül
Ankara Üniversitesi
giray.ozgul@politics.ankara.edu.tr

Özet

İyi yönetişim kavramı, klasik anlamda yönetim kavramından daha kapsamlı olduğu kabul edilerek merkezi yönetimin diğer toplumsal aktörlerle yatay bir ilişki içinde olduğu durumu anlatmaktadır. Tüm bu aktörlerin karar alma mekanizmalarına katılımının sağlandığı; saydamlık, hesap verebilirlik, açıklık, şeffaflık, tutarlılık, yerindenlik, etkinlik ve verimlilik gibi ölçütlere dayanan bir yönetim mekanizmasının kurulması hedefi "iyi yönetişim" kavramının temelini oluşturmaktadır. Bu hedefe sahip olan iyi yönetişim kavramının etkili şekilde uygulanabileceği alanlardan biri yerel yönetimler olarak kabul edilmektedir. Halka en yakın birimler olarak yerel yönetimlerde iyi yönetişim mekanizmalarının hayata geçirilmesi ile birlikte vatandaşların yaşam kalitelerinde hızlı ve kalıcı bir iyileşmenin gerçekleşmesi, ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasının kolaylaşacağı öngörülmektedir.

Türkiye'de 1990'lı yıllarla birlikte devletin küçültülmesi politikaları yerel yönetimleri de doğrudan etkilemiştir. Kamu harcamalarının azalmasına paralel olacak şekilde yerel yönetimlere merkezi yönetimden yapılan devlet transferleri ve yardımlarına dayalı yerel maliye sistemi bir dönüşüm geçirmek zorunda kalmıştır. Bu dönemden itibaren yerel yönetimler bir yandan kendi öz gelirlerini arttıracak stratejileri hayata geçirirken diğer yandan seçim kazanma odaklı olarak kamu hizmetlerini kaliteli sunma yollarını aramaya başlamıştır.

Klasik yaklaşımlar içinde yerel yönetimler yerel kamu hizmetlerinin sunulması için kurulmuş birer birim olarak ele alınırken, iyi yönetişim mantığı içinde yerel yönetimler yerel topluluğun yönetilmesine yönelik tüm süreçleri içeren bir birim olarak düşünülmektedir. Bu nedenle kamu hizmeti sunumunda geleneksel olarak ele alınan ilkelerin ötesinde yeni ilkeler ortaya konulmaktadır. Katılımcılık, açıklık, şeffalık, hesap verebilirlik, tutarlılık, etkililik, verimlilik, yerindenlik, elektronik ve akıllı yönetişim gibi konular iyi yönetişim içinde yer alan ve hayata geçirilmesi gereken önemli ilkeler olarak sayılmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'de belediyelerin kentsel yaşam kalitesini ve vatandaş memnuniyetini arttırarak seçim kazanma hedefi belediye hizmetlerinin sunumunda yeni arayışları doğurmuştur. Kamu hizmeti sunumuna yönelik olarak iyi yönetişim yaklaşımının ortaya koyduğu ilkeler, Türkiye'de belediyelerin bu arayışlarında son dönemde en çok kullandıkları yöntemler haline gelmiştir.

Bildiride her bir ilkenin belediye hizmetlerinde uygulanabilmeleri için gerekli olan temel nitelikleri ele alınmaktadır. Konunun uzmanlarından oluşan ve geniş bir katılımla gerçekleştirilen atölye çalışamlarından çıkan sonuçlara göre belediye hizmetlerinin sunumunda öne çıkan iyi yönetişim ilkeleri değerlendirilmektedir. Buna göre; katılımcılık altında söz hakkı, kamusal yaşama etkin katılım, hak arama, kurumsal yapının reform edilmesi, meşruiyetin arttırılması; açıklık-şeffaflık altında düzenli bilgi paylaşımı, teknolojik altyapı, raprolamada şeffaflık, düzenli bilgi paylaşımı, yolsuzluğun önlenmesi; hesap verebilirlik altında yöneticinin sorumluluğu, standart geliştirilmesi, yurttaş denetimi, mali şeffaflık, mali güven duygusu; etkililik-verimlilik altında hedeflerin ve stratejilerin belirlenmesi, risk tespiti, sürekli verimlilik, performans ölçümü ve denetimi; yerindenlik altında hizmette halka yakınlık, iletişim avantajı, belediyeler arası dayanışma; tutarlılık altında kararların nesnelliği ve hukukiliği, kararların uzun vadeli olması, politika değişikliğine açık olması ve karar birlikteliğinin sağlanması; elektronik ve akıllı yönetişim altında büyük verinin toplanması ve kullanımı, bürokrasinin azaltılması, hizmet kalitesi ve memnuniyetinin ölçülmesi gibi ilkeler saptanmıştır. Bu ilkelerin belediye hizmetlerinin sunumunda kullanılması ile birlikte kentsel yaşam kalitesinin ne kadar yükseleceği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Belediye, Belediye Hizmetleri, İyi Yönetişim, Kentsel Yaşam Kalitesi*

Yerelden Kalkınma Rehberi

Leyla Alkan Gökler
Gazi Üniversitesi
leylalkan@yahoo.com

Sevinç Bahar Yenigül
Gazi Üniversitesi
yenigulster@gmail.com

Özet

Günümüzde yerelin önemi gün geçtikçe daha da artmaktadır. Özellikle 2020 yılının başlarında ortaya çıkan ve tüm dünyayı tehdit eden Covid-19 salgınıyla, yerelin önemi daha da ortaya çıkmıştır. Her yerelin kendi kendine yeterli olabilme potansiyelini geliştirmesi gerekmektedir. Bu anlamda yerel yönetimlere, bu süreci geliştirmek, yönetmek ve izlemek adına önemli roller düşmektedir.

Yerelden kalkınma için temel unsurdan biri, yereldeki fiziksel, sosyal ve ekonomik kaynakların tespiti ve değerlendirilmesinin doğru yapılmasıdır. Burada önemli olan, yerelin kendine özgü özelliklerinin tespitinin iyi yapılabilmesi, doğru planlanması ve bu planlama ışığında etkin kullanılabilmesidir. Türkiye kentlerinde bu açıdan yapılan en büyük hata, yerel potansiyeller göz ardı edilerek, dışarıdan kopyalanan modellerin kentlere adapte edilmesi çabasıdır. Bu çaba mevcut potansiyellerle ilişkilendirilmediği durumda hem kaynaklar boşa harcanmakta, hem de kalkınma gerçekleştirilememektedir.

Yerelden kalkınma, bir yöreye özgü dönüşüm süreçlerinin harekete geçirilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Kalkınma, yerel, bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası aktörlerin katılımıyla gerçekleşebilecek bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, yerelden kalkınma için tek bir model önermek mümkün değildir. Her yörenin farklı dinamikleri içerisinde kurgulanması gereken kalkınma modelleri de farklı olacaktır. Ancak, yerelden kalkınmanın temel ilkelerinden bahsetmek mümkündür. Bu ilkeler yerelin dinamikleri ile birleşince, başarılı bir kalkınma modeli de kurgulanabilecektir.

Yerelden kalkınma için her yerelin bir vizyonunun belirlenmesi gerekmektedir. Bu vizyonun oluşturulabilmesi için yerel dinamiklerin iyi belirlenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca vizyonun kolayca akılda kalabilmesi ve gelişmelere uyum sağlayabilmesi adına esnek olması gerekmektedir. Vizyona ulaşmak için adım adım stratejilerin belirlenmesi şarttır. Aynı vizyonda olduğu gibi, stratejiler de yöreye özgü olmalı ve sürece uyum sağlayabilme adına esnek olmalıdır.

Yerelden kalkınmanın sağlanabilmesindeki diğer önemli bir nokta, yerel aktörler ve katılım konusudur. Vizyonun hem oluşturulabilmesinde hem de hayata geçirilebilmesinde yerel aktörlerin sürece katılımı önemlidir. Bir yöreyi en iyi tanıyan o yörenin kendi

yerel aktörleridir. Dolayısıyla, en iyi modeli geliştirecek kişiler yine onlardır. Burada, belediyeler, yerel aktörler arasında katalizör görevi üstlenmektedir. Onlara yol göstermekten daha çok, yerel aktörlere tercihlerini yapabilecekleri altyapılar geliştirmektir. Yani, onlara gerekli altyapıyı sağlayarak bir özgürlük alanı yaratmaktadır.

Yerelden kalkınma için kamu yararı esastır. Yerelden kalkınmada hedef ortak iyiye yani kamu yararına hizmet etmektir. Buradaki ortak iyi katılımcı süreçlerle belirlenecek ve belediyeler de bu süreci yöneteceklerdir. Bu süreçte tüm çıkar gruplarına eşit mesafede olmak esastır. Yerelden kalkınma sürekli devamlılığı sağlanması gereken bir süreçtir, dolayısıyla sürekli değişen günümüz şartlarında sürecin takip edilmesi şarttır. Ani ortaya çıkan değişimlerde, sürece doğru yerde müdahale edilmesi gerekebilmektedir. Bu nedenle sürecin şeffaf olması, katılımın sağlanması ve izlenmesi, ortaya çıkabilecek aksaklıklarda müdahale edilebilmesi adına önem taşımaktadır.

Yerelden kalkınma sadece bir ekonomik kalkınma modeli değil, ekonomiyle desteklenen bir sosyal kalkınma pratiğidir. Bu pratiği de gerçekleştirecek olan yerel halktır. Bu anlamda beşeri sermayenin geliştirilmesi gerekmektedir. Belediyeler hem kendi çalışanlarını hem de diğer yerel aktörleri eğitimlerle, seminerle, kurslarla destekleyebilir, onların gelişimi için gerekli altyapıyı sağlayabilir ve aktörler arasında bir dayanışma ve yardımlaşma ortamı yaratma adına destek verme görevi edinebilir. Bu şekilde tasarlanan bir model içerisinde, yer alan aktörler oluşan sinerji sayesinde beklenenden daha fazla çıktı üretme potansiyeline sahip olabileceklerdir.

Yerelden kalkınma için esas olan, toplumun tüm kesiminin refah düzeyinin artırılmasıdır. Bu refah düzeyi sadece ekonomik değil, hayatın her alanında yaşam kalitesinin artırılmasıdır. İçinde bulunduğumuz küresel salgın durumu içerisinde, yerelliklerin kendi kendine yeterli olabilme durumlarının önemi bir kez daha anlaşılmıştır. Bu bağlamda, salgının sona erdiği yeni dönem içinde de yerelden kalkınma konusu bir kez daha gündemdeki önemli konulardan biri olacaktır

Anahtar Kelimeler: *Yerelden Kalkınma, Yerel Yönetimler, Belediyeler*

Belediyelerin Yoksullukla Mücadelede Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm İçin İlkeler

Tevfik Erdem
Hacı Bayramı Veli Üniversitesi
tevfik.erdem@hbv.edu.tr

Özet

Yerel yönetimler kendi sorumluluk alanları içinde yoksullukla mücadele etme anlamında çeşitli hizmetleri genellikle sosyal hizmetleri başlığı altında yürütürler. Belediyeler, muh-taç durumda bulunan insanlar için çeşitli sosyal yardım faaliyetleri gerçekleştirerek sosyal belediyecilik görevlerini yerine getirmektedirler. Belediyelerin bu tür faaliyetlerde bulun-malarını sağlayan başlıca hukuki dayanakları, temel belediye mevzuatıdır. Bu mevzuata dayanarak, belediyeler, kendi belediye sınırları içinde ve mücavir alanlarında hemşehrile-rine çeşitli sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sunarlar. Hem 5393 Sayılı Belediye Ka-nunu hem de 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yoksulluk ve sosyal yardım ile ilgili gerekli hukuki zemini sağlar.

Belediyeler yoksullukla mücadele ederken çeşitli sorunlarla karşılaşırlar bu sorunlar ve çözüm öneriler şöyledir:

- *-Yoksullukla mücadele ile ilgili çok sayıda kanun ve yönetmelikler farklı kurumların (Belediyeler, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları) aynı kişiye birden fazla yardım yapılmasına imkan sağlamaktadır. Bu mevzuatın tek bir çatı altında toplanması veya yapılacak bir protokolle yoksullukla mücadelede bilişim sistemine entegreli tek bir sistemin kurulması ve yardımların bu sistemden görüntülenmesi istenmektedir.*
- *-Mevcut mevzuatta belediye çalışanlarının yardım edilen kişilerin verilerini görebilmesi kişisel verilerin ortaya çıkması nedeniyle mağduriyetler doğurabileceği öngörülmektedir. Bu sebeple yoksulların verilerinin gizliliğinin sağlanması, veri tabaların kullanımında kişisel verilerin korunması konusunda zafiyetler oluşabileceği görülmüştür. Bu duruma çözüm şudur: Belediyelerin düzenleyecekleri hizmet içi eğitim programlarıyla, bilgisayar tabanlı sistemleri yöneten personeli bilinçlendirmeli ve konunun, sorumlulukları personele anlatılmalıdır.*

- *-Türkiye'de bulunan geçici koruma statüsünde bulunan özellikle Suriye, Irak vatandaşlarının sosyal güvenlik sisteminden mahrum olarak çalışmaktadır. Bu kesim ciddi bir yoksulluk süreci içinde yaşamaktadır. Bu kişilerin işgücüne katılımını artırmak için kayıt dışı çalışan kişilere ek yardımların yapılmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Kayıtlı istihdamı teşvik etmek için de kaydedilen işçi başına indirimler sağlanmalı, bu işverenlerin vergi yükleri asgariye indirilmelidir.*
- *Yoksulluk çeken işsizlerde girişimci ruhun eksikliği, kendi işini yapma konusundaki isteksizlik. Bunun için KOSGEP eğitimleri yaygınlaştırılmalı ve bu eğitimleri alacak kişilerin sayısı artırılmalıdır. Mesleki eğitim programları ile eğitim sistemi dışında kalan kişilerin kendilerini geliştirme imkânı tanınmalıdır. Eğitimlerden sonra teftiş sistemi ile kendilerine rehberlik edecek kurumun ilgili girişimci için tavsiyeleri yaşam boyu devam etmelidir.*

Belediyelerin yoksullukla mücadelede ederken karşılaştıkları sorunlar yardım odaklı olarak şu başlıklar altında toplanabilir:

Eşgüdüm (koordinasyon) eksikliği: Kent yoksullarına götürülecek sosyal yardım politikalarının üretilmesinde ve yürütülmesinde Devlet-Belediye-STK (Sivil Toplum Kuruluşu) iş birliği ve eşgüdüm konusunda karşılaşılan sorun. Bu tür bir iş birliği yoksullukla mücadele etme adına geniş bir mücadele cephesi oluşturacaktır.

Kapasite eksikliği: Mutlak yoksul grupların tespiti ve kapsayıcı grupların, oluşturulmasının önündeki kapasite eksikliği.

Veri (data) paylaşmama sorunu: Sosyal yardım hizmetlerinin yürütülme sürecinde kamu kurumlarının ihtiyaç duyulan verileri belediye ve STK'larla paylaşılmaması bürokratik aksaklıklara ve kaynak israfına neden olmaktadır. Belediye çalışanları bu tür sorunları kişisel bağlantıları (networkleri) ile çözmektedirler.

Mükerrer yardım sorunu: Yardım zenginliğinin ortadan kaldırılması, yardımın gerçekten ihtiyaç sahibi olanlara ulaştırılmasını sağlayacaktır.

İhtiyaç odaklı yardım politikası: Yoksulların temel ve öncelikli ihtiyaçları konusunda her bir aktör için ayrı analizler yaparak ihtiyaç odaklı yardım politikası oluşturmalı ve bu konuda uzman yetiştirilmeli.

Uzman personel eksikliği: Sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütme konusunda (özellikle kamuda) bu alanda uzmanlaşmış personel eksikliği bulunmaktadır.

İhtiyaç analizi doğrultusunda politika belirlemek: Yoksullara yönelik geliştirilecek eylem planlarında, yoksulların ihtiyaç analizi sonuçlarının esas alınması önemsenmelidir.

Tarama çalışması eksikliği: Sosyal yardım ve rehabilitasyon alanında objektif kriterlere dayalı değerlendirme ve tarama çalışmasının yeterli olmaması.

Hizmet sunumunda standardizasyon eksikliği: Aynı alana ilişkin standart hale getirilmiş yöntem ve uygulamalar yeterince geliştirilmemiştir.

Hizmet sunumunda toplam kalite eksikliği: Sosyal yardım faaliyetlerini yürütürken hizmet alanını güçlendirici tamamlayıcı hizmetlerle pekiştirilmesi gerekir.

Yardım hizmeti hakkında doğru bilgilendirme: Sosyal yardım hizmeti sunarken yardımın niteliği ve yardım alabilecek kişiler hakkında doğru bilgilendirme yapılmalıdır.

Yoksullukla mücadelede belediyeler için şu ilkeler dile getirilebilir:

- *-Yoksullukla mücadelede takip edilen yol, ihtiyaç sahibinin başvurusu üzerine yardım sürecinin başlamasıdır. Gerçek ihtiyaç sahiplerini bulmak adına muhtaçların başvurusunu beklemeden muhtaçlar yerinde tespit edilmelidir.*
- *-Yoksullara yapılan yardımları standart yardım paketleri olarak yapmak yerine belirlenen ihtiyaçlar ekseninde yapmak gereklidir.*
- *-Standart yardım paketleri yerine "kart puan" uygulamasına geçmelidir.*
- *-Mükerrer yardım alınması (yardım zenginliği) önlenmelidir*
- *-Belediyeler özel şahısların yaptıkları ya da yapacakları yardımları çeşitli kampanya ve uygulamalarla yoksullara yardım amacıyla toplayabilirler*
- *-Düzenli aralıklarla yardım yapılan yoksul aileleri ziyaret edip, yoksulların hayatlarında (gelir düzeylerinde, hayat standartlarında) bir değişiklik olup olmadığını kontrol etmelidirler. Böylece meydana gelen olası değişime göre yardım yeniden formüle edilemlidir.*
- *-Yardım yapılan hanehalkından çalışabilir nitelikte olan birinin istihdamı için farklı kurum ve kuruluşlarla (iş adamı dernekleri, meslek odaları, kobiler vb. ile) irtibata geçerek aileden birinin istihdamını sağlayarak, hayat standardında iyileşme sağlamaya çalışılmalıdır.*
- *-Yoksullukla mücadelede belediyeler sadece yardım dağıtmazlar aynı zamanda yoksullara kendi kapasitelerini arttırmalarını mümkün kılan zemin hazırlarlar. Belediyeler yoksulların kapasitelerini arttırmak için meslek edindirme kursları açarak yoksullukla mücadele edebilirler.*
- *-Belediyelerin yoksullukla mücadelede izlemeleri gereken yollardan biri de, sosyal yardım hizmetlerine gönüllü katılımın özendirilmesini sağlamaktır. Bu sayede daha çok insan kaynağı ile daha geniş bir cephede yoksullukla mücadele edilebilir.*
- *-Belediyeler yerel yönetimlerin yürüttüğü yoksullukla mücadelede halkın maddi desteğini harekete geçirecek özendiricileri devreye sokmalıdır.*

- *-Belediyeler özellikle kadın ve çocuk yoksulluğu gibi yoksulların en kırılgan kesimlerinin yoksulluklarını sona erdirecek politikaları diğer kamu kurum ve kuruluşları (MEB, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) ve uluslararası kuruluşlarla (UNICEF gibi) işbirliği içinde geliştirmelidirler.*
- *-Belediyeler mahalle kültürünü geliştirerek ve yoksulların dayanışma ağı içine çekilmelerini sağlayarak, onlarda bir güven duygusunun gelişmesine katkı sunabilirler.*

Anahtar Kelimeler: *Yoksulluk, belediyeler, sosyal hizmetler.*

Kentlerin Finansmanı ve Türkiye' deki Belediyeler Üzerine Bir Çalışma

Mehmet Maksud Önal
Mardin Artuklu Üniversitesi
mehmetmaksud.onal@gmail.com

Özet

Sanayi devrimi ve sonrasında teknolojideki hızlı değişimle beraber kentsel nüfus artışı hızlanmıştır. Dünya Bankası 2018 yılı verilerine göre dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır. Gelişmekte olan bir ülke olması nedeniyle Türkiye içinse bu oran daha da yukarılardadır. Aynı kuruluşa göre Türkiye nüfusunun dörtte üçü kentsel alanlarda yaşamaktadır. Yapılan tahminlere göre 2050 yılına kadar bu artış küresel ölçekte devam edecektir. Bu rakamlar göz önüne alındığında kentlerin yükünün ne kadar ağırlaştığı ve daha da ağırlaşacağı ortadadır. Önümüzdeki yıllar içinde kentlerin karşılaşacağı problemlerin başında; altyapı sorunları, yoksulluk, iklim değişikliğiyle mücadele, ulaşım vb. yüksek maliyetli sorunlar olacaktır. Uluslararası bir diğer kuruluşun yayınladığı raporda kentsel sorunların çözümü için 2050 yıllına kadar 90 trilyon dolarlık bir kaynak gerekeceği öngörülmektedir. Yine Dünya Bankası'na göre sürdürülebilir kentler için gerekli olan altyapı dönüşümü için dahi 1,6 trilyon dolarlık bir kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye' de de durum gelişen ülkelerin yaşadıkları dönüşümlere paralel seyretmektedir. 1960'lı yıllarda ve sonrasında ekonomi politikalarının etkisiyle kırsaldan kente göç hızlanmış ve kentlerin yükü ağırlaşmıştır. Bu durum yerel yönetim birimleri arasında kilit role sahip olan belediyelerin hizmet yükünü ve bu hizmetlerin karşılanmaları için gereken finansman ihtiyacını ciddi bir şekilde artırmıştır.

Belediyelerin sağlıklı ve sürdürülebilir hizmet sunabilmeleri için güçlü bir finansal yapıya ulaşmaları ve bu yapıyı devam ettirebilmelerini sağlayacak finansman çeşitliliğine sahip olmaları sağlanmalıdır. Bu hedef doğrultusunda belediyelerin, öz gelirlerini artıracakları, finansman kaynaklarını çeşitlendirebilecekleri ve giderlerini etkin bir şekilde yönetecekleri tedbirlerin alınması ve uzun vadeli stratejilerin ortaya konması elzemdir. Bu çabaya katkı sunmak adına bu çalışma; kentlerin finansmanı kapsamında, belediyelerin projelerini ve hizmetlerini finanse edebilmek için başvurabilecekleri kaynakları kapsamlı bir şekilde sunma, temel konulara değinme ve önerilerde bulunmaya çalışmaktadır. Bu amaçla çalışmada iki aşamalı bir süreç takip edildi:

- *Birinci aşamada, fikir alışverişinde bulunmak üzere, belediyelerden, kamu kurumlarından, sivil toplum kuruluşlarından ve uluslararası kuruluşlardan alanında uzman katılımcıların yer aldığı 5 toplantı gerçekleştirildi. Toplantılar sonucu ortaya çıkan görüşlere ve katılımcılara tarafımızca yönlendirilen anketlerden elde edilen cevaplara rehberin farklı bölümlerinde yer verildi.*
- *Araştırmanın ikinci aşamasında ise öncelikle; kentlerin finansmanında rol oynayan paydaşlar, toplantı katılımcılarından elde edilen bilgilere de başvurularak detaylı bir taramayla belirlendi. Sonrasında belirlenen kurum ve kuruluşların internet siteleri ayrıntılı bir şekilde incelenerek kentlerin direkt veya proje yoluyla finansmanı üzerine sağlanan kaynaklarla ilgili bilgilere ayrıntılı bir şekilde yer verildi. Son olarak, kentlerin finansmanı ile alakalı ulusal ve uluslararası yazın taraması yapılarak, kentler için sürdürülebilir finansman ve güçlü finansal yapı hedeflerine ulaşılabilmesi için yol gösterici olacağı düşünülen üç anahtar konu belirlendi. Kentlerin finansmanını çok boyutlu ele almayı amaçlayan bu çalışmada (1)'sürdürülebilir finansman ve sürdürülebilir kentler', (2) 'iyi yönetişim ve kentlerin finansmanı' ve (3) 'belediyelerin finansal yapısı, sorunları ve güçlendirilmesi' konuları anahtar konular olarak ele alındı ve bu konular üzerinden çeşitli önerilerde bulunuldu. Bu kavramların belirlenmesi sürecinde yapılan yazın taramasında başta Birleşmiş Milletler olmak üzere pek çok ilgili uluslararası kuruluşun son yıllarda üzerinde ciddi çalışmalar yaptıkları sürdürülebilir kentler hedefinde finansmanın önemi karşımıza çıktı. Bu konu ise sürdürülebilir kentler ve sürdürülebilir finansman için kentlerin iyi yönetişimin öneminin tartışılması gerektiğini ortaya çıkardı. Son olarak, Türkiye özelinde belediyeler üzerine yapılan çalışmalarda en çok ele alınan konulardan biri olan belediyelerin finansal yapısı ve sorunları konusu halen güncel tartışmalarda yer alması nedeniyle üçüncü anahtar kavram olarak ele alındı.*

Sonuç olarak kentlerin finansmanında devasa bütçelere ihtiyaç duyulacağı ortadadır. Bu nedenle finansmanın sürdürülebilir olması, düşük maliyetle karşılanması, aynı zamanda gelir getirici uygulamalara kaynak ayrılması ve kaynakların verimli kullanılması büyük önem arz etmektedir. Bunun sağlanması amacıyla da belediyelerin hem iyi bir finansal yapısının bulunması hem de iyi yönetişim ilkelerine göre yönetilmesi büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kentlerin finansmanı, sürdürülebilir kentler ve sürdürülebilir finansman, belediyelerin finansal yapısı ve sorunları.*

İstanbul'da Kentsel Estetik Sorununa Çözüm Önerileri: Ampirik Bir Çalışma

Emrah Akyüz
Bingöl Üniversitesi
emrahylsy@hotmail.com

Özet

Kentleşme politikaları ile gerçekleştirilmek istenen temel hedeflerden bir tanesi, insanların gözüne hoş gelebilecek kentler inşa edilmesi ya da mevcut kentlerin estetik değerinin arttırılmasıdır. İnsanoğlu, çevresinde gördüğü fiziksel yapıların birbiriyle orantılı, uyumlu ve düzenli olmasını ister. Özellikle yapay çevrenin gözümüze hoş gelecek bir estetik değer ile oluşturulması, bizlerin kendimizi daha mutlu hissetmesi açısından önemlidir. Bu nedenle, insanlar tarafından oluşturulan yapay çevre salt fiziksel ihtiyaçların giderilmesi amacıyla inşa edilmez. Örneğin bir köprü inşa ettiğimizde sadece ulaşım ihtiyacını gidermek amacıyla hareket edilmez. Yapılmak istenen köprünün renginin, boyutunun ve şeklinin insanların gözlerine hoş gelecek şekilde oluşturulması ulaşım ihtiyacının giderilmesi kadar önem arz eden bir durumdur. Bu nedenden dolayı, yapay çevrenin insanlara mutluluk verecek şekilde dizayn edilmesi yani kentin estetik değerinin yüksek olması, kentleşme politikaları açısından oldukça önemlidir. Kentsel estetik, kentleşme sürecini hızlı ve plansız bir şekilde geçiren ve geçirmeye devam eden ülkelerde ciddi bir sorun olarak durmaktadır. Bu ülkelerden bir tanesi de Türkiye'dir. Avrupa ülkelerine oranla kentleşme sürecine geç başlayan Türkiye, çarpık ve plansız kentleşmenin neden olduğu zayıf kentsel estetik sorunuyla karşı karşıyadır. Özellikle İstanbul, kentsel estetik açısından en çok eleştirilen metropollerin başında gelmektedir. Türkiye'nin en kalabalık kenti olan İstanbul, tarihin çok eski dönemlerinden bu yana etkileyici doğal çevreye sahip olması nedeniyle bir cazibe merkezi olmuştur. Osmanlı ve Bizans gibi büyük imparatorluklara başkentlik yapmış olan İstanbul, aynı zamanda zengin tarihi ve kültürel mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Fakat 1950'li yıllarda başlayan kırdan kente kontrolsüz göç süreciyle birlikte, İstanbul'un sahip olduğu zengin estetik değer yıkıma uğramaya başlamıştır. Düzensiz ve orantısız beton yığınları arasında kentsel estetik değerini kaybeden İstanbul, bölge sakinleri için cazibesini kaybetme aşamasına gelmiştir. Kentsel estetik sorununun bas-

kın olmasına rağmen, İstanbul sakinlerinin kentin estetik değeri üzerine olan düşünceleri ve buna uygun politikaların neler olduğu ise akademik platformda yeterince çalışılmamaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, bölge sakinlerinin İstanbul'un kentsel estetik değeri hakkındaki görüşlerini incelemek ve bu bilgiler ışığında kentsel politika önerileri sunmaktır. Bu çalışmada iki temel araştırma sorusu cevaplandırılmaya çalışılmaktadır. Bunlar sırasıyla şu şekildedir; (1) Bölge sakinlerine göre İstanbul'un kentsel estetik açıdan eksileri ve artıları nelerdir? (2) Bölge sakinlerinin İstanbul'un mevcut kentsel estetiğinin nasıl geliştirilebileceği konusundaki beklentileri ve çözüm önerileri nelerdir? Karar alıcıların kentsel estetiğe verdiği değer ile İstanbul sakinlerinin yani halkın verdiği değer ya da kentsel estetik anlayışları birbirinden farklı olabilir çünkü bu iki grubun öncelikleri, beklentileri ve deneyimleri farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle, İstanbul'un kentsel estetiğini geliştirmeye yönelik politikalar oluştururken bölge sakinlerinin fikirlerinin tespit edilmesi ve karar alma sürecine dahil edilmesi gerekmektedir. Bu çalışma, karar alıcıları bölge sakinlerinin kentsel estetik konusundaki görüşleri hakkında bilgilendirmeyi ve kentsel politika önerileri sunarak toplumun isteklerine uygun politikaların gerçekleştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada nitel alan çalışması uygulanmıştır. 2019-2020 yılları arasında İstanbul'un 39 ilçesinden bulunan toplamda 178 kişi ile yüz yüze mülakat yapılarak İstanbul sakinlerinin kentin estetik değeri ile alakalı görüşleri noktasında bilgi toplanmıştır. Toplanan bilgi, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bilgiler analiz edilirken NVivo-12 nitel araştırma programı kullanılmıştır.

Bu çalışma iki temel bulguya sahiptir. Birincisi, İstanbul sakinlerine göre yaşadıkları metropol kentsel estetik açısından zayıf bir durumdadır. İkincisi, bölge sakinlerine göre İstanbul'da kentsel estetiğin başarılı olabilmesi yani kentsel estetik değerinin arttırılması için kentsel politikalarda altı temel adımın atılması gerekmektedir. Bunlar sırasıyla şu şekildedir; (1) Daha fazla metro inşa edilmesi ve motorlu taşıtların azaltılması, (2) Yeşil alanlarının çoğaltılması, (3) AVM tarzı binaların yerine kütüphanelerin inşa edilmesi, (4) Kontrolsüz göç sürecinin simgesi durumunda bulunan gecekondu tarzı binaların kentsel dönüşüm ile yenilenmesi; (5) Sosyal donatı alanlarının çoğaltılması ve (6) İstanbul'da bulunan tüm tarihi ve kültürel değerlerin çevresinde yapılaşmaların azaltılması.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Estetik, Kentleşme, Kentsel Politikalar, İstanbul..*

Understanding The Relationship Between Modernity, Nation-Building And Large-Scale Infrastructure Projects In Contemporary Istanbul

Semra Akay
Gaziantep Universitesi
akaysmra@gmail.com

Özet

This work centers on the role of large-scale infrastructure projects within the process of nation-building and modernity in Turkey. Over the previous decade, the JDP (Justice and Development Party) government has commenced many large-scale infrastructure projects for Istanbul. This paper primarily looks at two recently inaugurated large-scale infrastructure projects: the Yavuz Sultan Selim Bridge, the widest bridge within the world, and Istanbul Airport, the largest airport in Europe. By analysing the discourses, narratives, aesthetics embedded in these projects, the work furthers geographical understanding of the connection between modernity, nation-building, neoliberalism and large-scale infrastructure projects in contemporary Turkey. It situates infrastructure debates in a very conversation with the theories around nation-building and modernity. Staging this encounter allows us to develop a critical understanding that grasps the imperative relationship between infrastructure and modernity. This work argues that large-scale infrastructure projects in Istanbul aim at resurrecting an imaginary of the glory of the Ottoman Empire, ruling much of the Middle East, North Africa and Eastern Europe between the 13th and early 20th centuries. Ultimately, the work suggests how cultural, political and economic imaginaries and therefore the (im)materialities of infrastructure intersect with the development of nation-building and modernity.

Anahtar Kelimeler: *infrastructure; modernity; nation-building; large-scale infrastructure projects; Turkish modernity; the third bridge; the third airport*

Kent İçindeki Patlayıcı Saldırılar ve Alınabilecek Önlemler

Zeynep Yeşim İlerisoy
Gazi Üniversitesi
zyharmankaya@gazi.edu.tr

Berru İzel Gökgöz
Gazi Üniversitesi
berruizel@gmail.com

Özet

Ülkemizde ve dünyada, çoğunluğu saldırı şeklinde olmakla birlikte, bir kısmı kazara olan pek çok patlama gerçekleşmektedir. Patlamaların etkilerine bağlı olarak pek çok insan yaralanmakta ve pek çok yapı hasar almaktadır. Patlamaların ne zaman ve ne şiddette olacağı tahmin edilemediği için kentlerin potansiyel patlayıcı yükü etkilerine karşı korunmasını için güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir. Bu güvenlik önlemleri kent dokusunun önemli ögelerinden olan yapıların mimari ve yapısal tasarımı sırasında alınabilirken, mevcut yapılara entegre edilerek de alınabilmektedir. Mimari ve yapısal tasarıma yönelik önlemler yalnızca patlamalara karşı koruması için değil, aynı zamanda koruma ve yaşamın sürdürülebilmesi arasındaki dengenin kurulması için kapsayıcı önlemler bütünüdür. Bu bağlamda, olası risklerin azaltılması için yapıların patlama yüklerine karşı dayanıklı bir şekilde tasarlanmasında, yapılı çevrenin oluşturulmasında etkin aktörler olan mimar, mühendis ve şehir plancılarına büyük rol düşmektedir. Patlamalara karşı yapı parselinin ve kent dokusu üzerinde etkileri, alınabilecek önlemleri içeren farklı ülke standartları ve akademik çalışmaları bulunmaktadır. Bu bağlamda İngiltere, Amerika, Singapur, Hindistan ve Türkiye'de yapılmış çalışmalar incelenmiş ve farklılıklar tespit edilmiştir. Amaç: Bu çalışmada, kent içindeki patlayıcı saldırılara karşı alınabilecek önlemleri, farklı ülkelerin bu konuda geliştirmiş oldukları standartlar ve akademik çalışmalar incelenerek, çeşitli kriterler bağlamında okunabilir bir düzen oluşturmak amaçlanmıştır. Yöntem: Çalışmanın ilk aşamasında kent dokusu içerisinde yapıların patlayıcı yüklerine karşı tasarımı için farklı ülkelerin geliştirmiş oldukları standartlar ile kılavuzlar ve akademik çalışmalara dayalı literatür incelenmiştir. Farklı ülkelerde geliştirilmiş olan patlama yüklerine karşı kent dokusu içerisinde tasarım standart ve kılavuzları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırma sonucunda kent dokusu içerisinde patlama yüklerine karşı yapı parseli ve kent dokusu ile ilişkiye yönelik kriterler elde edilmiştir. Bu kriterler kentsel tasarımda bir arada olması gereken kriterler olup, bu kriterlerin bir arada değerlendirilmesi bir problem

özelliği taşımaktadır. Bu çalışmada patlama yüklerine dayanıklı yapı tasarımı ile ilgili özelliklerinin bir arada değerlendirilmesine olanak veren Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) metodolojisinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) yöntemi kullanılmıştır. Patlayıcı saldırılara karşı saldırılara karşı tasarıma yönelik 2 ana kriter ve bu kriterlere bağlı 9 alt kriter belirlenmiştir. Elde edilen tasarım kriterleri için karar matrisi oluşturulmuş ve AHP yöntemi kullanılarak kriterlerin ağırlıkları hesaplanmıştır. Kriter ağırlıklarına göre Ankara ve Konya'da bulunan yüksek hızlı tren garları gözleme dayalı tespit metodu ile karşılaştırılmıştır. Bulgular: Kriter ağırlıklarının hesaplanması ile patlama yüklerine karşı tasarımda hangi kriterlerin daha büyük öneme sahip olduğuna ulaşılmıştır. Ana kriterler bakımından kriter ağırlıklarına bakıldığında en önemli ana kriterin yapı parsel ilişkisi tasarım kriterleri olduğu görülmüştür. Bina ile kenti bağlayan, bina çevresindeki dış boşluğu ifade eden yapı parseli patlayıcı saldırılarda büyük yıkımlara neden olabilmektedir. Bu nedenle patlayıcı saldırılara karşı son derece önemlidir. Kriter ağırlıkları hesabına göre kent içindeki patlayıcı saldırılara yönelik en önemli kriter, yapı parsel ilişkisi kriterlerinden "Çevre Güvenlik Duvarı" uygulamasıdır. Parsel ile kentsel dokuyu ayıran bir katman olan çevre güvenlik duvarları patlayıcı saldırıların etkilerini sönümleyerek, daha büyük yıkımların oluşmasının önüne geçmektedir. Çevre güvenlik duvarını, "Bina yerleşimi/yönlenmesi"nin en önemli ikinci kriter olduğu tespit edilmiştir. Yapının bulunduğu alan ile ilişkisini tanımlayan yönlenme kriteri, tasarım sürecinin başlangıcıdır. Bu noktada farklı tutumlar benimsenebilmektedir. Ancak çalışma kapsamında patlama esaslı saldırı olabilecek ya da oluşturulabilecek alanların teşkil ettiği riskten korunmak için en önemli kriterlerden biri olmuştur. Cephenin kontrolsüz bir park alanına, caddeye, bitişik yapılara veya gözlemlenmesi zor olan başka bir parsele yönelik sergileyeceği tavır, olası durumlar için risk oluşturmakta ve etkilenme düzeyini arttırmaktadır. Kriter ağırlıkları göz önünde bulundurularak, yüksek tren garı yapılarının gözleme dayalı tespit metodu ile değerlendirilmesinde ise, kent dokusu ilişkisi ve yapı parseli nedeniyle Ankara YHT Garı'nın Konya YHT Garı'na göre patlayıcı saldırılara karşı kötü performans sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç: Farklı ülkelere ait standart ve kılavuz incelemelerinde ülkemizde önlem konusunda eksikliklerimizin olduğu görülmektedir. Tüm bu ülkelerin çalışmalarının incelenmesi ile patlayıcı saldırılara karşı kent içinde alınabilecek önlemlere yönelik hiyerarşi oluşturulmuştur. Buna göre elde edilen tüm verilerle, kent içindeki patlayıcı saldırılara yönelik bu kriterler ve bu kriterlere yönelik ağırlıkları belirlenmiştir. Ankara ve Konya'daki yüksek hızlı tren garları bu kriter ağırlıkları belirlendikten sonra, gözleme dayalı tespit metodu ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ile kent içindeki patlayıcı saldırılardan korunmada, yapı parseli ve kent

dokusu ile ilişkisinin son derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak kentlerde depreme yönelik önlemlerin alındığı gibi, patlayıcı saldırılara karşı belirlenen kriterler ve gözleme dayalı tespit metotları yardımı ile çeşitli önlemler alınabilir.

Anahtar Kelimeler: *Patlayıcı Saldırı, Parsel Güvenliği, Kent Dokusu, AHP, Gözleme Dayalı Tespit Metodu*

Kentsel Yaşam Kalitesi ve Kamusal Açık Alanlar: Yer, Mekan, Bağlam

Şebnem Hoşkara
Doğu Akdeniz Üniversitesi
sebnem.hoskara@gmail.com

Özet

Kentler, çok sayıda binadan veya bina topluluğundan oluşan, teknik önlemlerle sorunları çözülebilecek salt birer fiziksel oluşum değil, insanların yaşam biçiminin aracıdırlar (Penalosa, 2005). Günümüzde, dünya nüfusunun büyük bir yüzdesinin kentlerde yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda, insanların yaşam kalitelerini en çok etkileyen yerlerin kentsel alanlar olduğu; dolayısıyla 'kent' ve 'yaşam kalitesi' kavramlarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkan 'kentsel yaşam kalitesi' kavramının da doğrudan insanın yaşam kalitesi ile bağlantılı olduğu savunulabilir. Kent içinde ekonomik ve sosyal iyilik ile bireysel ve toplumsal iyilik arasındaki ilişkilere dair varsayımları sorgulamayı hedefleyen bir bakış açısıyla, ilk olarak 1960'larda Sosyal Göstergeler Hareketi (Social Indicators Movement) içinde ortaya çıkmış olan kentsel yaşam kalitesi kavramı (National Research Council, 2002), yıllar içinde sürdürülebilirlik ve yaşanılabilirlik gibi diğer kentsel yaşamı ilgilendiren kavramlarla bağdaştırılarak ve bütünleştirilerek, yeni kent kuramlarının oluşumuna da destek veren, kentleşme, kent planlama, kentsel tasarım, kent sosyolojisi vb. sosyal bilimler alanlarında araştırmalara ve çalışmalara temel oluşturmuştur. Günümüzde fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel boyutları ile farklı bakış açılarından farklı anlamlar yüklenmekte olan kentsel yaşam kalitesi kavramı, 'kentlinin ihtiyacı olan hizmetlerin ve tüm koşulların arz ve talebi arasındaki oran' olarak açıklanmakta ve, açık ve kapalı mekân standartları (çevresel kirlilik, doğal çevre nitelikleri, yeşil alan kullanımları gibi); vatandaşların refahı (gelir seviyesi, işsizlik oranı, suç oranları); hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesi (eğitim, eğlence, halk sağlığı, toplu taşıma, belediye hizmetleri, iyi yönetişim) gibi konuları içermektedir. Genel anlamda yaşam kalitesi ve özelde de kentsel yaşam kalitesi ve ölçülmesi konularında kapsamlı araştırmalar yürütmüş olan Rober Marans'a göre yaşam kalitesi kavramı, modern hayatın gelişimi ve toplumların çağdaşlaşmasıyla birlikte gündeme gelen ve, nesnel ve öznel değişkenlere bağlı olarak gelişen bir kavramdır

(Marans, 2007). Marans ve diğer pekçok araştırmacıya göre, insanların kentsel yaşam kalitesinde, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler yanında mekansal faktörler de ciddi anlamda etkili olmaktadır. Bir başka deyişle, kentsel alanlardaki yaşam kalitesi insanların kentsel çevre ve kent mekanları ile etkileşiminin bir sonucudur. Kentsel çevrenin önemli unsurlarından biri de kamusal açık alanlardır ve bu bağlamda, kentsel yaşam kalitesi ile kamusal açık alanların doğrudan bir ilişkisi olduğu savunulabilir.

Kentlerde yapılı çevre dışındaki boşlukları oluşturan, tüm toplumun kullanımına açık ve bireyleri bir araya getiren kamusal açık alanlar; hareketlilik ve erişimin var olduğu, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin, alışveriş, toplanma, bekleme, dağılma gibi eylemlerin gerçekleştiği, ticari işlevlerin yer aldığı ve toplumun her kesiminin eşit ölçüde kullanım hakkı olan alanlardır. Kamusal açık alanların kent içindeki varlığı, konumu, mekan özellikleri ve mekansal kalitesi, kullanım yoğunluğu, kullanım çeşitliliği ve kullanım biçimleri, kent içindeki yaşam kalitesine doğrudan ya da dolaylı etki edebilecek unsurlardır; ve bu unsurlar, yer, mekan ve bağlama göre farklılıklar gösterecektir.

Bu çalışmanın amacı, kentsel yaşam kalitesi ile kamusal açık alanlar arasındaki ilişkiyi, yer, mekan ve bağlam açısından irdelemektir.

Kuramsal olarak nitelendirilebilecek olan bu çalışma, literatür üzerinden kentsel yaşam kalitesi ve kamusal açık alan kavramlarının irdelenmesinin ardından, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) gibi yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik çalışma yapmış uluslararası kuruluşların ve başka araştırmacıların ve uzmanların, kentsel yaşam kalitesi ölçümünde kullandıkları göstergeler üzerinden, kamusal açık alanın kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisini okumayı hedeflemektedir.

Çalışma sonucunda, kamusal açık alanların kentsel yaşam kalitesine ne gibi etkileri olduğu, yer, mekan ve bağlamın, bu etkilere nasıl yansıdığı konularındaki bulgular paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel yaşam kalitesi, kamusal açık alan, yer, mekan, bağlam*

Kentsel Yaşam Kalitesinin Mekansal Tezahürü ve Dönüşümü; İstanbul'da Kadim ve Güncel Kent Meydanlarının Karşılaştırılması

Senem Doyduk
Sakarya Üniversitesi
doyduksenem@gmail.com

Özet

Kentsel mekanların tasarım aracılığıyla sağlanan fiziki niteliklerinin kalitesi, kentlinin yaşam kalitesine etki eder ancak salt bu ölçüte indirgenemez. Kentsel mekanlarda süren yaşam kalitesi bu yerlerde kullanılabilen "kentsel haklar" ile de yakından ilişkilidir. Yaşam kalitesi bu hakların kazanımından ve kazanımların korunmasıyla ölçülebilir. Şehir hakkı, yaşam alanı hakkı, kaynaklara erişim hakkı, mahremiyet hakkı, hareket özgürlüğü hakkı, su ve gıda erişimi hakkı, güvenli hissetme hakkı, adalet hakkı, hayatta kalabilme hakkı ve bu hakların korunması yoluyla yaşam ve yaşamın geçtiği mekân niteliği anlam kazanır. Bu temel hakların korunamadığı şartlar, kalite arayışının içeriğini boşaltır. Bu çalışmada demokratik taleplerin kamuya ait olan kentin sokak ve meydanlarında aranabilme özgürlüğünün farklı yıllar ve merkezi yönetimler arasında gerçekleşebilme miktarları ve şekilleri ortaya konacaktır. Bu amaçla, ele alınacak mekanlardaki fiziki niteliklerin, planlama ve tasarım konularının kentin demokratik kullanım özgürlükleri ile karşılaştırılması yöntemiyle kentsel mekandaki fiziki ve demokratik unsurların arasındaki ilişki araştırılacaktır. Gündelik kent hayatı içerisinde demokratik taleplerin kamusal mekanlarda bedenen varlık göstererek hayata geçirilmesi ve bu tezahürün kent hakları açısından İstanbul ili özelinde nasıl bir dağılım gösterdiği ile hangi bölgeler arasında nasıl değiştiği ilginç bulgular ortaya koymaktadır. Geleneksel kent meydanları olarak bu tür gösteri ve eylemlerin mekânı olan Taksim meydanının uzun yıllardır gösterilere kapatılma süreci ile, meydana yapılan ve planlama-tasarım disiplinlerince olumsuz şekilde eleştirilen meydan düzenlemesi arasındaki ilişki ortaya konup, kentsel mekân kalitesiyle demokratik kullanım arasındaki ilişki incelenecektir. Taksim meydanı gibi geleneksel Beyazıt meydanı da kentin tarihi bir parçası olarak, geçmiş yıllardaki üniversite öğrencilerinin ve cami cemaatinin çeşitli içeriklerde gösteri ve eylemlerine sahne olurken, günümüzdeki meydan düzenlemeleri ile ilişkili olarak uzun süredir hak arama talep ve gösterilerine kapatılmıştır. Bu iki meydan yerine yeni toplanma mekanları olarak işaret edilen

Yenikapı ve Maltepe boşluklarında gerçekleşen gösteri, miting, anma ve kutlamaların niteliği, içeriği, kullanım süresiyle geleneksel meydanlardaki verilerin karşılaştırılması yapılarak, İstanbul kenti özelinde kamusal mekanların planlama nitelikleri ve kent yaşamının kalitesi arasındaki ilişki ortaya konacaktır. Sözü edilen iki geleneksel meydan olan Beyazıt ve Taksim örnekleri ile yeni iki kent boşluğu olan Maltepe ve Yenikapı alanlarındaki gösterilerle ilgili veriler ulusal medya haberleri aracılığıyla sayısal bulgulara dökülecektir. Kaliteli bir çevrede sürebilecek kent yaşamının, demokratik hakların gasp edilmediği durumlarda kadim kent mekanlarının fiziksel nitelikleriyle, bu tür hakların kullanımının tamamen kısıtlandığı ya da sınırlandırıldığı durumlardaki mekanlara ait fiziksel niteliklerin karşılaştırılması ilginç sonuçlar vermektedir. Taksim meydanının gösteri ve anmalara açık olduğu dönemlerdeki tasarım ve planlama nitelikleriyle günümüzdeki geniş tanımsız beton düzlem arasındaki fark, bu yasaklı dönemdeki Taksim meydanı düzenlemesinin Yenikapı ya da Maltepe alanları arasındaki benzerlik, kentsel yaşam kalitesi hakkında önemli bulgular sunmaktadır. Kamusal alanlar olan meydanların korunması ve bu alanlarda sürdürülen yaşam kalitesi tüm yurttaşlara ve kent kullanıcılarına eşitlikçi hizmet sunarak demokratik bir mesaj verir. Kamusal alanların geçmişte sahne oldukları toplumsal olaylara ait izleri yansıtması, bu izlerin korunması ve dönüştürülerek aktarılması, bilginin, belleğin ve deneyimin korunması kalite ölçütlerinden biridir. Çeşitli uluslararası bildirilerde, belgelerle güvence altına alınan, insanlara özgür ve eşit bir şekilde yeterli yaşam koşulları sunan bir çevrede yaşamasının temel hak olduğu beyanının yanı sıra, çevrenin ve doğal varlıkların, yenilenebilen kaynakların, tür çeşitliliği gibi unsurların korunmalarının, her türlü ekonomik sosyal gelişme kadar önemli ve gerekli olduğu vurgulanır. Yaşam hakkı, maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı ayrıca anayasa tarafından da herkese tanınmış haklardandır. Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi, gelişimin yıkarak değil koruyarak gerçekleşebileceği, sözü edilen koruma olgusu da salt mimari unsurları değil, özgün kimliklerden, karakteristik niteliklere kadar, mekanlarda yapılagelen gündelik pratiklerin sürdürülebilme olanağına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu doğrultuda, yukarıda adları sayılan geleneksel ve güncel kentsel mekanların karşılaştırılması aracılığıyla İstanbul'un kentsel yaşam kalitesindeki dönüşüm ortaya konacaktır. Bu karşılaştırmaya esas olarak alınan kriter ise bu mekanlarda kentsel hakların kullanımının fiziki mekân nitelikleriyle ilişkileri olacaktır. Bu bağlamda temel ölçüt incelenen bu ilişkilerde kentin kolektif bilgisi, deneyimi ve hafızasının fiziki unsurlarla ne derece korunduğu olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *yaşam kalitesi, kent meydanı, kentsel haklar.*

Kentsel Mahallede Kapsayıcı Kamusal Yaşam İçin Mekânsal Erişilebilirliği Yönetmek: Çiğdem Mahallesi Örneği, Ankara, Türkiye

İlkay Dinç Uyaroğlu
Ostim Teknik Üniversitesi
ilkaydinc@gmail.com

Özet

Mekânsal erişilebilirlik, şehirlerde, herkes için eşit ve kapsayıcı kamusal yaşam için bir ön koşuldur. Bunun başarısı düşünsel, mimari, yasal ve örgütsel yönlere bağlıdır. Kanunlar, yönetmelikler ve standartların içerdiği erişilebilirlikle ilgili yasal kurallar ve normlar kapsayıcı bir kamusal yaşam için gerekli mimari kriterleri sunmalarına rağmen, kentsel mekanlarda erişim problemlerinden dolayı bireyler mekanlardan dışlanmakta ve bu nedenle yaşamsal aktivitelere katılma haklarından mahrum kalmaktadırlar. Türkiye'de 2005 yılında yürürlüğe giren 'Engellilik Kanunu'nun, tüm kamusal mekanlarda herkes için eşit erişim hakkının olduğunu ve bu amaçla, Türk Standartları Enstitüsü'nün yayınladığı mimari tasarım standartlarına uyulması gerektiğini söyleyeli 15 yıl oldu. Bu çalışma, 'yasal dokümanlar çok net bir şekilde herkes için erişilebilir çevreler sunma ile ilgili hükümleri içermesine rağmen neden hala herkes için erişilebilir kent sokakları ve kamusal mekanlar oluşturulamıyor?' sorusu üzerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, bu çalışma, Ankara'da Çiğdem Mahallesi örneği üzerinden mahalledeki kamusal mekanların erişilebilirliği çalışmaları yürütülürken deneyimlenen düşünsel, mimari, yasal ve örgütsel yapının araştırılmasını amaçlamaktadır. Çiğdem Mahallesi, ilgili tüm paydaşlarla (mahalle sakinleri, Çiğdemim Derneği, Çankaya ve Büyükşehir Belediyesi) birlikte yerel yönetimin katılımcı bir bakış açısıyla sürdürülmeye çalışıldığı kentsel bir dokudur. Bu yaklaşımın, mahalledeki kamusal mekânlarda, engelliler ve yaşlılar için eşit erişim hakkını destekleyici uygulamalara katkı koyduğu gözlenebilir. Fakat hala yapılması gereken çok fazla mekânsal uygulamanın olması gerektiği aşikârdır. Bu örneklem yoluyla, kolektif bir yapısal oluşum içinde olan mahalle ölçeğinde, erişilebilirlik yönetiminin gerçekte nasıl deneyimlendiği, birlikte çalışma ve diyalog ortamının varlığı ve kırılgan noktaları, tasarım ve uygulama sürecinde yaşanan deneyimlerin anlaşılması hedeflenmektedir. Bu bilgiler

ışığında çalışmanın sonucu, kent mahallesi ölçeğinde nasıl bir yönetim şeması ve örgütsel diyalog ortamı ile mekânsal erişilebilirliği yönetmek gerektiği üzerine değerlendirmeler içerecektir. Sınırlı bir kentsel doku üzerinden erişilebilir mekân tasarımı ve uygulamalarının nasıl yönetildiğini derinlemesine anlamak, kentin farklı noktalarındaki mekânsal problemlerin nasıl çözülebileceğine dair bakış açısı içerebilir.

Anahtar Kelimeler: *Erişilebilirliği yönetmek.*

Deniz Küstü Romanı Üzerinden Zamana Bağlı Kentsel Mekan Kalitesinin İrdelenmesi

Emine Köseoğlu
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
koseogluemine@gmail.com

Gizem Dural
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
mgizemdural@gmail.com

Özet

Türkiye'de 1950'lerden başlayan kırsal alanlardan büyük şehirlere göç Deniz Küstü Romanının yayımladığı tarihlerde (1978) gündemdeki yerini koruyan bir konuydu. 1970'lerde Edebiyat ve diğer sanat alanlarında değişen çevre koşulları ve kentsel dönüşüm konu tercihinde önemli bir etken oldu. Bu meseleyi eserinde işleyen Yaşar Kemal, romanın geçtiği İstanbul'da, başta Menekşe olmak üzere farklı semtlerdeki kentsel alanları dönüşümün hızıyla bağıntılı olarak ele almıştır. Yazarın İstanbul'daki kamusal alan kullanımları hakkındaki "eski" ve "yeni" dönemlere ait tasvirleri arasında belirgin farklar görülmektedir. Roman bu anlamda irdelendiğinde, edebiyat ve mimarlığın birbirinden beslendiğini gösteren önemli örnekler arasında yer alır. Romanda temel olarak iki dönemden bahsedilir. "Eskiden" ve "şimdi" diye ifade edilen dönemler İstanbul'un aldığı göç sonucunda kentin kalabalıklaşması ve mekânsal kalitenin azalması sonucunda geçirdiği değişime işaret etmektedir. Roman bu bağlamda kalabalıklaşan ve rant kaygısıyla tahrip edilen kamusal alanlardaki sosyal yaşantının değişiminden, kentsel mekanlardaki fiziksel niteliğin azalmasından (Haliç'in kirlenmesi, gürültü, trafik vb), karakterlerin psikolojik konforundan ve bunlara bağlı olarak kentsel alan kullanım biçiminin değişiminden bahsedilmektedir. Bu çalışma ile, romanda yer alan mekânsal öğelerin mimarlık literatürü ile çözümlenerek konuya farklı perspektifler sunulması amaçlanmıştır. Çalışmada romanda geçen kamusal alanlar üzerinden art zamanlı bir okuma gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda İstanbul'un değişen yüzünde kamusal alan kalitesinin zaman üzerinden karşılaştırılması yapılmıştır. İstanbul'un dönüşümden öncesi ve sonrası hakkında yazarın betimlediği kentsel mekanlar, mekan kalitesi bağlamında irdelenmiştir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için kentsel mekan ve kamusal mekan teorileri incelenmiş, kamusal alanlarda mekânsal kaliteyi ölçen literatürdeki diğer çalışmaların yöntemlerinden faydalanılmıştır. Çalışma kapsamında literatürdeki kentsel alan ve kamusal alan teorileri irdelenerek ka-

musal alan kalitesini değerlendirmek için bir ölçek belirlenmiştir. Bu ölçeğe göre kamusal alan kriterleri ile romandaki mekanların ilk dönem ve son dönem betimlemeleri tablolaştırılmıştır. Romanın içeriğine göre irdelenebilecek kriterler üç ana başlık altında toplanmıştır; sosyal etkileşim, fiziksel kalite ve psikolojik konfor. Sosyal etkileşim başlığı 'aktiviteye uygunluk', 'aktivite çeşitliliği', 'mekanın farklı amaçlarla kullanılması', 'sosyal sınıf ayrımı olmaması' ve 'her yaş grubuna açık olması' şeklindeki kentsel nitelikleri içerir. Fiziksel kalite başlığı altında 'rekreatif mekanlar', 'okunabilirlik', 'düzen', 'karmaşıklık', 'kolay erişim ve hareket', 'estetik olması', 'bakım ve temizlik' ve 'işlevsellik' özelliklerine değinilmiştir. Psikolojik konfor başlığı, 'tasarımda insan ölçeği', 'emniyet ve güvenlilik', 'rahatlık', 'özgürlük', 'yalnızlık', 'yabancılık' ve 'öfke' özelliklerini yansıtır. Romandaki anlatımlar sayfa sayısına göre kronolojik olarak gerçekleşmese de "eskiden" ve "şimdi" tabirleriyle iki farklı döneme işaret edilmektedir. Bu bağlamda, yazarın iki farklı dönem hakkında yaptığı kamusal mekan tasvirleri karşılaştırılmıştır. Literatürden elde edilen kamusal mekan kalitesi kriterlerine göre yazarın belirttiği mekan tasvirlerinin dönemsel bazda farklılaştığı görülmektedir. Kamusal alan kullanımlarındaki dönemsel farklılıkların özellikle sosyal etkileşim ve psikolojik konfor alanlarında ortaya çıktığı görülmektedir. Fiziksel kaliteye yönelik ilk dönemde çok fazla tasvir yapılmazken, ikinci dönemde yapılan tasvirlerin neredeyse tümü olumsuz içeriklidir. Bu sonuç, artan göç ile beraber kentin kalabalıklaşmasını, buna bağlı olarak da fiziksel mekan kalitesindeki olumsuz gelişmeyi getirmiştir. Bununla beraber psikolojik konforun da etkilendiği görülmektedir. İlk dönem huzurlu, düzenli ve sakin olarak anlatılırken, ikinci dönem kaotik, yoğun ve bunaltıcı bir karakterde sunulmuştur. Sosyal etkileşim başlığı incelendiğinde ilk dönemde mahalle kültürünün daha fazla benimsenmesiyle birlikteliğin olduğu, kamusal alanların kullanımının daha fazla anlatıldığı görülmektedir. Örneğin; sahil kullanımı, kahvehane kullanımı ve mahalle arasında geçirilen vaktin daha fazla olduğu görülmektedir. İkinci döneme baktığımız da ise daha çok şehir merkezinde geçirilen bireysel vakitlerden bahsedilmektedir. Bu bağlamda dönemsel olarak değişen yoğunluk ile mekan kullanımının ve mekan kalitesine ait kavramların değiştiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Romanda mimarlık, kentsel mekan, mekansal kalite*

Akıllı Şehirler İçin Yerel Yönetimlere Yönelik Yol Haritası

Özge Yalçıner Ercoşkun
Gazi Üniversitesi
ozgeyal@gazi.edu.tr

Özet

Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Bilgi-İletişim Teknolojileri platformları son 30 yılda hızla gelişti. Bu dönüşüme Castells "Dijital Çağ" adını vermektedir. İnternet 1969'da icat edildi ancak 1990larda ticarileşip yayıldı. 1995'te 40 milyon internet kullanıcısı varken 2008'de bu rakam 1,4 milyara, 2020'de 4,5 milyara ulaştı. 2000'li yıllarda kablosuz teknolojilerin gelişmesiyle bağlanmak-bağlantıda kalmak kavramı da değişti. Kablosuz teknolojilerle hareketlilik sürekli bağlanmak halini aldı.

Teknoloji yarışında kent yönetimleri hizmet vermeyi pratik hale getirmek, kentliyi kentsel konulara dâhil etmek ve kenti markalaştırmak yolunda akıllı kent olmak istiyorlar. 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı'nda yer alan ve yerel yönetimlerin görev ve sorumluluğunda olan eylemlerden ilki şehre özgü yerel akıllı şehir stratejisi ve yol haritası hazırlanmasıdır. Bu noktada yerel yönetimler için yol haritası belirlemeye yarayan tavsiye niteliğindeki Akıllı Şehirler Rehberi kolaylaştırıcı yol oynayacaktır.

Bu rehber, katılımcı bir süreçte uzman görüşleri alınarak hazırlandı. Atölye çalışmalarında sorun akıllı şehir olma yolundaki sorun alanları belirlendi. En önemli sorun alanı finansman kaynağı sıkıntılarıdır. Uygulamaların ve veri üretiminin maliyetinin yüksek olması, yasal ve kurumsal düzenlemelerin eksikliği, hukuki altyapının eksikliği, farkındalık eksikliği, insan kaynağının yetersizliği de sorun alanları arasında yer almakta. Kurum içi ve kurumlar arası iletişimsizliğe ve kurumlar arası koordinasyon eksikliği diğer sorun alanlarıdır.

Rehberde akıllı kent tanımını yaparken e-birey yani akıllı vatandaş, CBS ve KBS, ayrıca nesnelerin interneti bileşenlerinin önemi ortaya çıktı. Akıllı kentin çevre, ulaşım, yaşam, yönetim, insanlar ve ekonomi üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır. Bu konuların hepsinde ayrı ayrı akıllı çözümler ve uygulamalar üretilmektedir. Bu çözümler için üniversitelerin, kamu sektörünün ve özel sektörün bir araya gelmesi, üniversitelerin teknoloji transfer merkezlerinin ve teknoparklarının etkin rol oynaması ve

ar-ge çalışmalarına destek olması gerekmektedir. Tübitak-Bilgem ve Türk Belediyeler Birliği yerel yönetimlere akıllı şehir olma yolunda eğitim desteği vermektedir.

Atölye çalışmalarında odak kavramlar belirlenmiştir. Sürdürülebilirlik, katılımcılık, teknolojik kapasite, yönetişim ve birlikte çalışabilirlik bu kavramlardan en önemlileridir. Bu kavramlar üzerine oturtulan ilkeler bu rehberde verilmiştir. Ayrıca belediyeler şehir planlama ile iç içedir, dolayısıyla akıllı şehirler için planlama ilkeleri de bu rehberde sunulmuştur. Burada önemli olan belediye başkanı ve ekibinin yeşil vizyonudur. Akıllı kent sadece teknoloji yoğun bir yer değil aynı zamanda biyoçeşitliliği koruyan, kentsel tarımı önemseyen, yapılaşmayı kontrol altında tutan ve bisikleti öne çıkaran kentlerdir.

Kent yönetimlerinin finansman sıkıntısını gidermeye yönelik ilkeler katılımcılık kavramının ilkeleri altında verilmiştir. Burada belediyelerin ulusal ve uluslararası fon kuruluşlarına geliştirdikleri projeye ilişkin başvuru yapmaları ve İLBANK'ın kolaylaştırıcı kurum olması tarif edilmektedir. Ayrıca belediyelerin kendi tarımsal üretimlerini yapması özkaynaklarını geliştirecek, yenilebilir enerji yatırımlarıyla kendi kendine yeterliliği sağlayacak ve akıllı teknolojilere yatırım yapmalarını sağlayacaktır.

Akıllı kent, kısaca, sürdürülebilir bir yaşam ve kentleşme için teknolojinin kentlere uygulanmasıdır. Türkiye'de gerçekleştirilen akıllı kent uygulamalarının geniş çapta olmadığı, belirli kentler ile sınırlı kaldığı ve ileriye götürülmesi için devlet, özel sektör, yerel yönetimler, üniversiteler ve halk kesiminin geniş katılımlı bir platformun oluşması ihtiyacı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, akıllı kent olgusunun Türkiye'de yaygınlık kazanması, hak ettiği değerin verilmesi için daha bütüncül çalışmaların yapılması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: *Kentleşme, Yaşam Kalitesi, Değişim, Kentsel Dönüşüm.*.

Belediyeler İçin Kent Sağlığı Rehberi

Burcu H. Özüduru
Gazi Üniversitesi
bozuduru@gazi.edu.tr

Hilal Kutlu
Gazi Üniversitesi

Özet

Kent Sağlığı Rehberinin amacı kentsel korunmasızlıkları göz önünde bulundurarak kent ve halk sağlığını koruma, geliştirme ve önerilen etkinlikleri uygulama konusunda Belediyelere kılavuzluk sağlamaktır. Bu rehber aracılığıyla yerel yönetimlerin mücavir alanlarında yaşayan herkesin ihtiyaçları doğrultusunda altyapı ve üstyapı hizmetlerine eşit erişimini ve bu hizmetlerden etkili bir biçimde faydalanması yönündeki stratejileri ortaya koymak esastır. Ayrıca, sağlık ile ilişkili sosyo-kültürel hizmetler konusunda eğitim, farkındalık arttırma ve toplumsal etkinlik/aktivitelere katılımı sağlama konularında destek olmayı da hedeflenmektedir. Bu kapsamda, kent sağlığı rehberi i) çevre ve altyapı hizmetlerine, ii) sağlık (fiziksel ve ruh sağlığı) ve bakım hizmetlerine, iii) sağlıklı beslenme ile ilişkili hizmetlere, iv) sosyal, kültürel, diğer kentsel hizmetlere eşit ve etkin erişim konularını öne çıkarmaktadır. Bu rehber ile Kent sağlığı konusunda hayata geçirilmesi gereken hedef, ilke ve stratejiler ile halk sağlığı, kamu yararı ve planlama esasları konusunda destek; Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün 'Sağlıklı Kentler' vizyonu ile uyumlu olarak şehir profili, şehir sağlığı planı ve sağlıklı kent projeleri geliştirmek üzere çeşitli prensipler ve süreçler hakkında kılavuz bilgiler ve kapsamlı bir çerçeve sağlanması hedeflenmektedir. DSÖ'nün 2006 yılında öngördüğü 'Tüm Politikalarda Sağlık' (Health in AllPolicies (HiAP)) yaklaşımı sağlıkla ilişkili tüm hak ve yükümlülükleri kapsamaktadır. Sektörler arasındaki kamu politikalarının sistematik olarak sağlık ile ilişkili tüm kararları dikkate alması, halkın sağlığını ve sağlık eşitliğini önlemek hedefiyle sinerjilerin araştırılmasını sağlayarak sağlığa zarar verecek etkilerden kaçımılmasını öngörmektedir. Bu yaklaşım ile uluslar üzerinde bir çerçeve sunularak, yöneticilerin bu yaklaşımı ön planda tutarak davranmaları sağlanmaktadır. Kent Sağlığı Rehberinin hazırlık sürecinde Nisan-Mayıs 2020 aylarında internet üzerinden dört toplantı yapılmış; başlıkların belirlenmesinde Danışma Kurulu üyeleri etkili olmuş; daha sonra Danışma Kurulu üyelerinin sunumları ve önerdiği kaynaklar incelenerek içerik tamamlanmıştır. Süreçte belediye başkanları, kamu, üniversite, belediye ve çeşitli sivil toplum örgütleri uzmanlarından da katkı alınarak rehber içeriğindeki ilkelerin uygulama açısından da tartışılması sağlanmıştır.

Afetlere Dirençli Kentler Oluşturma Yolunda Türkiye'de Yerel Yönetimler

Aslı Akay
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
asli.akay@asbu.edu.tr

Özet

2000'li yıllardan başlayarak küresel çapta kaydedilen afetlerin sayısında önemli bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Geçtiğimiz 10-20 yılda gerçekleşen afetlerin karakteristiklerinin değiştiği, sadece belli bir bölgeyi değil, domino etkisi içinde ekonomik, sosyal ve çevresel yönden daha büyük alanları etkileyen sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Afet riskleri ülkelerin kalkınma hamleleri üzerinde önemli bir engeldir. Hem ulusal politikalar hem de uluslararası politikalar bağlamında risk azaltmaya yönelik önlemler gündemde öncelikli bir hale gelmiştir. 'Afet Risklerinin Azaltılması' için 2015 yılında Sendai/Japonya'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler (BM) Afet Risklerinin Azaltılması Konferansı'nda kabul edilen ve Türkiye'nin de taraf olduğu 'Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçeve Belgesi' konuyu her boyutu ile çok kapsamlı bir şekilde ele alan ve ülkelere yol haritası çizen bir belge olarak sunulmuştur. Günümüzde ülkelerin afet risk yönetişimin etkili olmaması, nüfustaki hızlı artışlar, doğa, insan ve/veya teknolojik kaynaklı tehlikelerle ortaya çıkan küreselleşen risklerle tehdit altında olmaları kentlerde afetlere karşı dirençliliği artırmayı zorunlu hale getirmiştir.

Bu çalışma Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetimler Politika Kurulunun himayesinde gerçekleştirilen "Yerel Yönetimler İçin Afetlere Dirençli Kent Rehberi" hazırlama sürecini içermektedir. Rehberin çıkış amacı afetlere dirençli kentler oluşturma yolunda yerel yönetimlere yol göstermek, uluslararası alandan- ulusal alana ve en son yerel yönetimlere doğru politika aktarımı yapmak olarak belirlenmiştir. Belediyelerin ve özellikle yerel yöneticilerin kentlerin farklılıkları, avantaj-dezavantajlarını da göz önüne alarak afet risklerine karşı farkındalığını artırmak, afetler başa gelmeden önce riskleri azaltmalarını sağlamak, uzun dönemde önleyici çalışmalar yapmaları için temel ilkeleri ortaya koymak amaçlanmıştır.

Rehber oluşturma sürecinde öncelikli olarak kavramsal temeller ortaya konulmuştur. Afetlere dirençli kentlerin kavramlarını ve ilkelerini oluşturmak için Komisyon

üyeleri ile Covid-19 salgını öncesinde 2 atölye çalışması, sonrası dönemde ise 11 online toplantı gerçekleştirilmiştir. Öncelikli olarak dirençli kentlere ilişkin mevcut durumun analizi yapılmış gerek ulusal gerekse uluslararası politikalar incelenmiştir. Konu ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan çalışmalar, yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ve ilgili mevzuat ele alınmıştır. Atölye çalışmaları kapsamında komisyon üyelerinin katılımı ile GZFT Analizi gerçekleştirilerek farklı konu başlıklarında dirençli kentlere yönelik belediyelerin güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri irdelenmiştir. Sonrasında alanla ilgili olarak rehber kapsamında belediye yetkilileri (Belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı, ilgili birim çalışanı vb.) ile görüşmeler yapılmış, katılımcılar tarafından yetkililere sorular sorulmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Muğla Büyükşehir Belediyesi, Kütahya Belediyesi, Burdur Belediyesi, İstanbul Büyükçekmece Belediyesi, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi, İstanbul Beylikdüzü Belediyesi, Bursa Yıldırım Belediyesi, Malatya Yeşilyurt Belediyesi, Ankara Altındağ Belediyesi, Tekirdağ Çorlu Belediyesi ve Eskişehir Tepebaşı Belediyesi olmak üzere toplamda 13 belediye yetkilisi ile görüşmeler yapılarak dirençli kentler oluşturma yolunda yaptıkları çalışmalar değerlendirilmiş ve afetlere dirençli kentler oluşturma konusunda önerileri alınmıştır. STK olarak Kızılay yöneticileri ile komisyon üyelerinin de katılımıyla online görüşme yapılmıştır. Merkezi yönetimi temsil etmesi bakımından İstanbul Vali Yardımcısı ile görüşülmüştür. Ayrıca Proje kapsamında hazırlanan "Afetlere dirençli Kentler Rehberi Belediye Bilgi Formu"na cevap veren İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Muğla Büyükşehir Belediyesi, Kütahya Belediyesi, İstanbul Büyükçekmece Belediyesi, Bursa Yıldırım Belediyesi ve Malatya Yeşilyurt Belediyesinin önerileri değerlendirilmiştir.

Dirençli kentlere ilişkin kavram setinin oluşturulması için gerek Komisyon üyeleri gerekse AFAD'dan uzmanların katılımları ile online çalışmalar gerçekleştirilmiş, dirençli kentler için sorun oluşturan en öncelikli kavramlar belirlenerek en yüksek puandan en düşük puana doğru sıralama yapılmıştır. Puanlama sonrasında elde edilen kavramlar Sendai önceliklerini de içerecek şekilde ilkelerin oluşturulmasına yönelik gruplandırılmıştır. Alan uzmanlarının yaptıkları puanlama sonucunda en fazla puan alan 15 farklı kavram ortaya konularak ilkelerin alt başlıklar olarak geliştirilmesi alan uzmanları tarafından sağlanmıştır. Bu kavramlar afet risk yönetiminde etkinlik, iyi yönetişim, güçlü iletişim ve işbirliği, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma odaklılık; mekansal planlamada afet risk odaklılık; kapasite gelişiminde çok yönlülük; gelişebilir, güncellenebilir etkin veri yönetimi; afet risklerine ilişkin yüksek farkındalık

düzeyi; uygulanabilir, değişen koşullara yüksek adaptasyon seviyesi; toplum tabanlı eğitim süreci; afet risk yönetiminde yeterli finansal kaynaklar; yüksek kentsel yaşam kalitesi; etkin afet ve acil durum planlama süreci; toplumu çevreleyen sosyal politikalar; öncekinden daha iyisini yapmaya odaklılık olarak belirlenmiştir. Bu kavramların her biri ayrı ayrı ele alınarak uzmanlar tarafından yapılan toplantılardan, politika analizlerinden, belediyelere yönelik geliştirilen bilgi formalarından elde edilen veriler ile uluslararası politika öncelikleri göz önüne alınarak rehber ilkeler geliştirilmiştir.

Yerel yönetimlerin Sendai Çerçevesi başta olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve İklim Değişikliği Uyum Sözleşmeleriyle ortaya konan risk yönetimindeki sorumlulukları, risk azaltma ve dirençliliğin sağlanmasında öncelikli stratejik adım olacaktır. Afet risklerinin değerlendirilmesinde toplumun sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerini içeren yerel verilere ihtiyaç vardır. Türkiye'nin afetselliği göz önüne alındığında yerel yönetimlerin, kent yönetiminde görev-yetki ve sorumlulukları bağlamında dirençli kentler oluşturmak en öncelikli misyonlarından biri olmak zorundadır. Afetlerin neden oldukları geri dönülemez can kayıplarının yanı sıra ülkelerin kalkınma hamleleri önündeki en önemli etken oldukları düşünüldüğünde bu sürecin yönetiminin bilimsel esaslara dayalı, rant ve seçim kaygılarından uzak, risk azaltma odaklı olması gerektiği açıktır. Bu anlamda bu rehberin dirençli kentler oluşturmada yerel yönetimlerin önceliklerinde yol gösterici olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dirençlilik, Afet, Dirençli Kentler, Afet Risklerinin Azaltılması, Birleşmiş Milletler, Sendai Çerçeve Belgesi*

Kent Kimliği ve Estetiği, Sürdürülebilir Kentleşme ve Yaşam Kalitesi

Müge Akkar Ercan
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
akkar@metu.edu.tr

Özet

Dünyanın en çok ilgi gören kentleri, tarihi, doğal ve kültürel değerlere, ilgi çekici kimliğe ve yüksek düzeyde estetik niteliklere sahiptir. Eşsiz doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri, yüksek estetik nitelikleri, özgün mimarisi, anıtları, kamusal alanları ve zihinlerde kalan özel imgeleriyle bu şehirler herkes tarafından beğenilir ve tercih edilir. Kentlerin beğenilmesi ve tercih edilmesini sağlayan kimlik ve estetik özellikleri, aynı zamanda, kentlerde yaşayanları mutlu eder ve yaşadıkları yerlere karşı aidiyet hislerini geliştirir. Kent kimliği ve estetiği, kentlerin yaşanabilirliğini, sürdürülebilirliğini ve yaşam kalitesini belirleyen ve etkileyen çok önemli kavramlardır. Her iki kavram da kentlerde sadece mekânsal olarak değil, aynı zamanda, toplumsal, ekonomik, kültürel, çevresel, ahlaki, etik, sembolik ve psikolojik etkileri ve katkılarıyla çok boyutlu ele alınması gereken kavramlardır.

Belediyeler, kent kimliğini korumak ve estetiğini en üst niteliklerde geliştirmek, bölgesel ölçekten kentsel tasarım ve mimari ölçeğe kadar nitelikli projeler geliştirerek koruma görevlerini üstlenen kurumlardır. Bu araştırma, kent kimliği ve estetiği konularındaki temel kavramları, ana bileşenleri, Türk kentlerindeki temel sorunları, ve kent planlama ve tasarımında her iki kavramın nasıl ele alınması gerektiğine yönelik temel ilkeleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu sunum, 2020 yılının Mart-Haziran aylarında yoğun bir biçimde odaklandığımız pandemi gölgesinde ulusal ve uluslararası yazın taramaları yanı sıra, katılımlı süreçlerle elde edilmiş bilgilere dayanılarak geliştirilmiş bir araştırmaya dayanmaktadır. Alanında uzman bilim insanları, bürokratları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörde planlama, tasarım ve mimarlık alanlarında hizmet sunan profesyonellerin ve kentsel tasarım alanında öğrenim gören yüksek lisans öğrencilerinin yüz yüze katıldığı bir toplantıda kent kimliği ve estetiğiyle ilgili öne çıkan kavramlar belirlenmiş ve kentlerimizde her iki konuyla ilgili çok boyutlu sorunlar tartışılarak saptanmıştır.

COVID-19 salgının ortaya çıkması ve yüz yüze toplantıların yapılamaması nedeniyle, çevrimiçi toplantılar, görüşmeler ve diğer çevrimiçi araçlarla gerçekleştirilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve belediye çalışanlarına yönelik çevrimiçi anketlerin yanı sıra, planlama, kentsel tasarım, mimarlık ve peyzaj mimarlığı alanlarında tasarımcılarla projeleri üzerinden kent kimliği ve estetiği konuları ve sorunlarının irdelendiği birebir görüşmeler yapılmıştır. Farklı kanallardan toplanan bilgiler niteliksel yöntemlerle incelenerek, Kent Kimliği ve Estetiği Rehberi'nde özeti aktarılan sonuçlara varılmıştır. Kent kimliği ve estetiği konusunda farklı bakış açılarını ortaya çıkartma fırsatı bulunan bu görüşmeler ve anketler, kent kimliği ve estetiğine kapsamlı ve bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılması, özellikle kent planlama, tasarım ve yönetiminde sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve yaşam kalitesi kavramlarının ön plana çıkarılması gerekliliği konusunda önemli girdiler sağlamıştır.

Bu çerçevede, bu sunum,

- *kent kimliği ve kent estetiği kavramları hakkındaki tanımları, bu kavramların ana bileşenlerini, her iki kavramın, birey, toplum, kent ve yerel yönetimler için önemini ve bu kavramları, yerel yönetimlerin kent planlama, tasarım, yönetim, denetleme ve katılım süreçlerinde nasıl kullanabileceğini tanımlamaktadır,*
- *belediyelerin geçmişten ders çıkararak daha başarılı, etkin ve sürdürülebilir politikalar, kent planları, kentsel tasarım projeleri ve uygulamalar geliştirmesi için kent kimliği ve estetiğiyle ilgili kentlerimizdeki temel sorun alanları ve yanlış uygulamaları saptamaktadır,*
- *yerel yönetimlerin kent kimliği ve estetiği alanında yürütecekleri planlama ve tasarım çalışmalarında izlemeleri gereken temel ilkeleri ve adımları öne çıkan kavram ve konu başlıkları altında tanımlamaktadır,*
- *kent kimliği ve estetiği kavramları ile sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi ve yaşanabilirlik arasındaki ilişkiler üzerinde durulmaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Kent kimliği, kent estetiği, sürdürülebilir kentleşme, yaşanabilirlik, yaşam kalitesi*

Kentiçi Ulaşım Hizmetlerinin Planlanması

Ebru V. Öcalır
Gazi Üniversitesi
ebruocalir@gazi.edu.tr

Özet

Karmaşık problem ağlarından oluşan kentlerde gündelik yaşamın en önemli parçası olan kentiçi ulaşım sistemleri temel sorun alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme ve özel araç sahipliğindeki artış toplumsal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik gibi güncel problemleri de beraberinde getirerek farklı ölçeklerde çözümler gerektiren bir alanı tanımlamaktadır. Bu nedenle belediyelerin sorumluluğu altında olan kentiçi ulaşım meselesi bilimsel yöntemler ile planlanmış ve programlanmış bir sistemi ifade etmektedir.

Tıpkı evrenin makro ölçekte olan kısımlarını açıklamak için Newton mekaniği yeterliyken mikro ölçekte evreni anlamak için Quantum mekaniğine gereksinim duyduğumuz gibi, ulaşım planlamasında da makro ölçekteki yapıyı anlamak, kent içindeki yapıyı anlamak için yeterli olmamaktadır. Kentiçi ulaşım planlamasından söz ederken, tıpkı atom altı parçacıklar ve gözlemlenemeyen sistemleri açıklamakta geleneksel fiziğin kurallarının yeniden yorumlandığı gibi, insanı esas alan bir başka kurallar bütününün ortaya konması gerekmektedir. Üst ölçekte kentiçi ulaşımın ana şemasının planlanması etkin bir sistem kurgusu için önem taşısa da bu ölçekte farklı kentli gruplarını ve onların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran çözümleri ayrıntılandırmak oldukça güçtür. Bu tür çözümler için gündelik yaşam ölçeğinde ve farklılaşan kentli kesimlerini tanımlayan yaklaşımlara ihtiyaç vardır.

Ulaşım planlaması gittikçe karmaşıklaşan bir süreç haline gelmiştir ve plancılar pek çok, çoğu zaman çelişkili taleplerle karşı karşıya kalmaktadır:

- *işletmeler için çekici bir ortam oluştururken aynı zamanda yüksek bir yaşam kalitesini sürdürmek;*
- *malların ve insanların gerekli hareketini engellemeden hassas alanlarda trafiği kısıtlamak;*
- *finansal kısıtlamalarla karşı karşıya kalırken herkes için hareketliliğin sağlanması.*

Ayrıca, halk sağlığı, iklim değişikliği, petrol bağımlılığı, gürültü ve hava kirliliği vb. ile ilgili olarak ele alınması gereken daha geniş konular vardır. Özellikle kentsel

alanlarda - ekonomik faaliyet merkezleri ve artan nüfusa artan ev sahipliği etmek - karmaşık bir konudur. Şehirler sosyal, kültürel ve teknik yenilikler için laboratuvarlar ve dönüşüm sürecinin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.

Kentsel hizmetlerin önemli bir parçası olan kent içi ulaşımının demokratik, adil ve ihtiyaçlara cevap verir nitelikte olması belediyelerin öncelikli sorumluluklarındandır. Daha demokratik ve adil ulaşım hizmetlerinin sunumunun sağlanmasında temel prensip, kentlerde yaşayan farklı kentli kesimlerine yönelik ulaşım politikalarının üretilmesidir. Sadece üst ölçekte değil orta ve alt ölçeklerde özellikle kentteki dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının saptanması ve bunlara çözüm üretmeye yönelik ilkelerin belirlenmesi pek çok durumda göz ardı edilmektedir.

Bu çalışmada, özellikle yerel yöneticilere destek olmak için hazırlanan bir kent içi ulaşım hizmetleri rehberinin genel yapısı özetlenecektir: Çalışmada; yerel yönetimlerin ulaşım ile ilgili kararları alırken ilgisi olan uluslararası ve ulusal yazını ve mevzuat özetlenmekte, geleneksel ve çağdaş ulaştırma politikaları karşılaştırılmaktadır. Küresel sorunlara karşı benimsenen üç çağdaş planlama ilkesi (1. Yaya ve bisikletli ulaşımı iyileştirmek; 2. Toplu taşımayı iyileştirmek; 3.Otomobil kullanımını kısıtlamak ve caydırmak) için iyi uygulama örnekleri sunulmaktadır. Ulaşımın tarihsel gelişimi içerisinde ortaya çıkan odak kavramlar üzerine bir değerlendirme, son yıllarda ortaya çıkan Sürdürülebilir Kentsel Ulaşım Planları (SKUP) (Sustainable Urban Mobility Plans (SUMP)) ile ulaşım ana planları arasındaki yaklaşım farkları üzerine yoğunlaşmaktadır. Sonuç olarak da, kentiçi ulaşım hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü yerel yöneticilere yol göstermesi için ulaşım politikalarında doğru bilinen yanlışlar, işin doğrusu ve gerekçesi için bazı örnekler listelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *sürdürülebilirlik; çağdaş planlama yaklaşımları; ulaşım planları; Sürdürülebilir Kentsel Ulaşım Planları (SKUP); ulaşım hizmetleri.*

Yeşil Altyapı Rehberi

Nilgül Karadeniz
Ankara Üniversitesi
nkaradeniz@hotmail.com

Rüveyda Akman Taşkın
Ankara Üniversitesi
rvyda.akmn@gmail.com

Özet

Bu çalışma, Kent Araştırmaları Enstitüsü tarafından yürütülen 'Belediyeler İçin Hizmet Rehberleri' projesi kapsamında hazırlanan 'Yeşil Altyapı Rehberi' çalışması sürecini ve çalışma kapsamında elde edilen rehberin içeriğini yansıtmaktadır. Rehber, beş ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde rehberin hazırlanma amacı anlatılmıştır. Diğer üç bölüm ise yerel yöneticilerin/yönetimlerin uygulamaları esnasında doğrudan faydalanabilecekleri kavram ve süreçlere dair bilgi vermektedir. İkinci bölüm, yeşil altyapı kavramını ve ilişkili yasal süreçleri açıklamaktadır. Üçüncü bölüm, yerel yönetimlerin mevcut çalışmalar içindeki konumlarıyla ilgili ana çerçeveyi oluşturabilmek üzere uluslararası/ulusal düzeyde kurum ve kuruluşların çalışmalarının özetlendiği bölümdür. Dördüncü bölüm ise yeşil altyapının uygulama sürecine yön verebilecek, üretim peyzajları, enerji etkin planlama, su duyarlı planlama, sürdürülebilir ulaşım, dirençli kent ve sağlıklı kent kavramlarının anahtar kavramlar olarak açıklandığı bölümdür. Son bölümde, yerel yönetimler için bir yol haritası sunulmuştur. Bu yol haritası, yeşil altyapı için hazırlık adımları ile uygulamaya başlarken atılacak adımları ve yeşil altyapı uygulama adımlarını içerdiği gibi her bir yerel yönetimin kendi kenti kentini yeşil altyapı açısından değerlendirebileceği örnek bir matris de sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yerel Yönetimler, Kent Yönetimi, Yeşil Altyapı*

Belediyeler İçin Tarım Arazilerinin Korunması Rehberi

Sevinç Bahar Yenigül
Gazi Üniversitesi
yenigulster@gmail.com

Leyla Alkan Gökler
Gazi Üniversitesi
leylalkan@yahoo.com

Özet

Hızlı kentleşme ve düzensiz sanayileşme süreciyle birlikte, tarım arazilerinin tarım dışında kullanılmasına yönelik baskılar devam etmekte, tarım toprakları azalma ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Ülkemizde tarım arazilerinin amacı dışında kullanımının engellenmesi yönünde ilk yasal koruma 1989 yılında çıkarılan "Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik" ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak, bu Yönetmeliğe rağmen tarım arazilerinin korunması yönündeki tehditler devam etmiş, mevcut yasalar yetersiz kalmış ve bu süreçte yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Bu süreçte, 2005 yılında 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ile tarım arazilerinin korunması yönünde yeni bir süreç başlamıştır. 5403 sayılı Kanun'un amacı; "toprağın doğal veya yapay yollarla kaybını ve niteliklerini yitirmesini engelleyerek korunmasını, geliştirilmesini ve çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak, planlı arazi kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirlemektir" ifadesiyle toprağın korunması ve tarım arazisinin kullanımı yönündeki öncelikler belirlenmiştir. Kentleşme dinamikleriyle tarım arazilerinin etkilenebileceği bir diğer yasa 2012 yılında yürürlüğe giren "bütünşehir" kanunu olarak da ifade edilen 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" olmuştur. Bu Kanun ile büyükşehir belediyelerinin hizmet sınırı il mülki sınırı olarak belirlenmiştir. Bu illerdeki kırsal alanlardan sorumlu il özel idareleri kapatılmış, yetki büyükşehir belediyelerine devredilmiştir. Bu durumda, ülkenin büyükşehir yönetimi sistemine sahip otuz büyükşehrinde belediyeler hem kentsel hem kırsal alanların planlanması ve yönetilmesinde görev almaya başlamıştır. 6360 sayılı Kanun uyarınca, il sınırlarına dayandırılan belediye sınırları kapsamında tarım arazilerinin korunması ve yönetilmesinde belediye yönetimlerinin rolünün nasıl değişeceği sorusu da gündeme gelmiştir. Bu sorunsala yönelik gerek akademisyenlerin gerek politika yapıcı ve uygulayıcıların çözüm önerileri geliştirme çabaları devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı; belediyelerin kent yönetimi politikaları içerisinde tarım arazilerinin korunmasına yönelik yaklaşımlarına yol gösterici ilkeler sunmaktır. Tarım arazilerinin korunması sorunsalının belediyelerin gündemine taşınması, kent planlama ve yönetimi süreçlerinde kentsel yayılma, kentsel altyapı ve kentsel alan kullanımlarının yer seçimi kararlarında tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının önlenmesi ve bu arazilerde tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği yönünde stratejiler geliştirmeyi hedeflemektedir. Çalışma, politika belirleyici kurum, kuruluş ve kişilere, tarım arazilerinin korunması ve kullanılmasına yönelik ilkeler ve öneriler sunmaktadır.

Çalışma ile kentlerde hizmet arzının baş aktörü olan belediyelerin farklı sektörlerde ve farklı kullanıcı gruplarına sundukları hizmetlerin niteliğini artırılması hedeflenmektedir. Küreselleşme ve yerelleşme politikalarıyla birlikte, belediyeler kent yönetimlerinde daha etkin rol almaya başlamış, çalışma alanlarının kapsamı genişlemiştir. Belediyelerin çalışma alanları kapsamında; kent planlama, arsa ve konut üretimi, altyapı sunumu, toplu taşıma ve ulaşım, yapılı çevrenin inşası gibi konulara ek olarak, günümüz kentlerinin değişen güncel sorunlarının çözümünde de politikalar üretmesi ve görevler alması beklenmektedir. Tarım arazilerinin korunması, kullanılması, kentlerin gıda temini ve güvenliği konuları da bu konular arasında yer almalıdır. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında önemli bir amaç ve araç olan tarımsal üretim; tarım arazilerinin korunması ve tarım dışı amaçla kullanımının engellenmesi, gıda temini ve güvenliği, merkezi ve yerel yönetimlerin, üniversitelerin, kamu ve özel kurum ve kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel paydaşların iş birliği içinde ele almaları gereken konulardır. Bu bağlamda, kentlerde hizmet arzının temel aktörü olan belediyelerin; tarım arazilerinin korunması yönünde de önemli birer aktör olmaları gerektiği, belirli ilke ve esaslara uymaları gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bu çalışma kavramsal çerçevesiyle birlikte ne tür ilkelerin benimsenmesi gerektiği hususunu ortaya koymakta ve büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri için yol gösterici olmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Tarım arazileri, koruma, kullanma, üretim, gıda güvenliği, belediye yönetimi*

Yerel Yönetimlerin Turizm Hizmet Sunumlarında Başarı Araçları

Nilüfer Gürer
Akdeniz Üniversitesi
nilufergurer@gmail.com

Aysu Uğurlar
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
augurlar@gmail.com

Özet

Turizm, yerel topluluklara ekonomik ve sosyal olarak fayda sağlamanın yanı sıra çevrenin korunmasına yönelik farkındalığı artırmada da oldukça önemli bir konumdadır. Özellikle az gelişmiş ancak turizm potansiyeli olan alanlarda sağladığı yerel ekonomik fayda ile yoksulluğun üstesinden gelmede önemli bir ekonomik araç olarak görülmektedir. Bu ekonomik fayda, sektörün iyi yönetilemediği durumlarda, sosyal ve çevresel açılardan yıkıcı süreçlere sebep olabilmekte, taşıma kapasitesi sınırları üzerindeki kullanımlar sebebi ile geri dönülmez (çevresel, sosyal ,ekonomik) zararlar ile karşılaşılabilmektedir. Sektörün kırılganlığı, yönetim, planlama, tasarım, uygulama ve izleme aşamalarında mutlak olarak dikkate alınmalı, tüm süreçler sürdürülebilir yaklaşımlarla, katılımcı bir planlama ve yönetim anlayışı ile yürütülmelidir.

Çalışmada, turizm sektörünün yerelde öncelikli karar vericileri olan belediyelere, sürdürülebilir yerel kalkınmada; turizm sektörüne yaklaşımları, karar alma süreçlerinde ve uygulamada yol gösterici olması amacı ile, katılımcı bir süreç ile, öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Süreçte en temel hedeflerden birisi; teorik bilgilerin uygulama sürecine entegrasyonu, bir başa deyişle teorik ve pratik bilginin birlikteliği olarak belirlenmiştir. Toplamda 4 aylık bir dönemi kapsayan çalışmada yöntem olarak; literatür araştırmaları, yüz yüze ve online atölye toplantıları ve online görüşmeler kullanılmıştır.

İlk atölye toplantısı 13.Mart.2020 tarihinde Ankara'da Belediyeler Birliği'nde toplam 15 katılımcı ile yapılmıştır. İki oturum halinde gerçekleştirilen bu toplantıda; ilk oturumda turizm sektöründe yer alan uluslararası ve ulusal aktörler tanıtılmış, turizm ile ilgili güncel ve öne çıkan konu başlıkları tartışılmış, ikinci oturumda ise turizm alanındaki yasalar ve kurumsal çerçeve, uluslararası sözleşmeler - taahhütler ve anlamlılığı konuları ele alınarak, katılımcılar ile paylaşılan ve tartışılan konular özelinde, turizm alanında öne çıkan odak konular ve anahtar kelimeler tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci atölye toplantısı 30.Nisan.2020 tarihinde online olarak, toplam 33

kişi ile, Türkiye'nin farklı illerinden yerel yönetim birimlerinde ve kamu kuruluşlarında çalışan kişiler, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşu çalışanları ile gerçekleştirilmiştir. Bu atölyede katılımcılar tarafından yerel yönetimlerin turizm ve yerel kalkınma konularında gerçekleştirdikleri başarılı uygulama örnekleri paylaşılmış, tüm katılımcıların katkı, görüş ve öneriler alınmıştır. Üçüncü aşama olan online görüşme formu ile dört farklı grubun [İl Özel İdaresi ve Belediyeler; Akademisyenler; Diğer Kamu Kuruluşları (Bakanlıklar, İl ve İlçe Müdürlükleri vb.) ve Özel Sektör] fikir, eleştiri ve katkıları alınmıştır.

Çalışma sonucunda, farklı paydaşlar ile yapılan toplantılarda da tartışılan, toplam 15 anahtar kelimeden yola çıkılarak, turizm ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için yerel yönetimler için politika geliştirme, planlama ve alan yönetimi, uygulama ve izleme süreçlerine yönelik öneriler geliştirilmiştir. Çalışma bütününde ele alınan anahtar kelimeler; "Risk – Dayanıklılık", "Krizle Baş Edebilme"; "Planlama"; "Pazarlama – Tanıtım"; "Değer Zinciri"; "Markalaşma ve Rekabet"; "Yönetim"; "Sosyal Media ve Turizm"; "Akıllı Destinasyon"; "Koruma ve Kullanma Dengesi"; "Soylulaştırma"; "Güvenlik"; "Envanter"; "Herkes İçin Turizm / Evrensel Tasarım"; "Sürdürülebilirlik Göstergeleri" olarak sıralanabilir. Tüm geliştirilen önerilere ek olarak, çalışmada vurgulanan en önemli sürecin sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesi olduğu ve bu süreçte alana / bölgeye özgü geliştirilecek sürdürülebilirlik göstergelerinin kullanılması gerekliliği unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Turizm, sürdürülebilir turizm göstergeleri, yerel yönetimler*

Kentsel Yaşam Kalitesinin Kültürel Dinamikleri: Yerel Yönetimlerin Kültür Politikalarının Değerlendirilmesi

Fuat Güllüpınar
Anadolu Üniversitesi
fgullupinar@anadolu.edu.tr

Özet

Bir kentin beşerî ve ekonomik kalkınma dinamiklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan yaşam kalitesi, kentin kültürel bileşenlerinden ayrı düşünülemez. Yerel yönetimler, izledikleri kültür politikaları, stratejiler ve götürdükleri kültür hizmetler ile kentin yaşam kalitesine doğrudan katkıda bulunan kamusal aktörlerin başında gelmektedir. Yerel yönetimlerde kültürel faaliyetler, bir yere veya topluluğa kimlik ve anlam (marka) kazandırmaya, kaynakları seferber etmeye ve sosyal dinamikler yaratmaya yardımcı olur. Kentte yaşayanların yaratıcılığını geliştirir ve bölgeyi sakinleri, ziyaretçileri veya yenilikçiler için daha cazip hale getirirler. Yerel yönetimin kültürel faaliyetlerinin kapsamı oldukça geniş bir çeşitlilik arz etmektedir. Bu çeşitlilik içindeki faaliyetlerinin meslek edindirme kursları, eğitim gibi bir kısmı yerel sakinlerinin beşerî ve kültürel sermayelerini geliştirmeye hizmet ederken, diğer yandan bölgenin yerel otantik kültürel özelliklerine odaklanan kültür faaliyetleri kentin sakinleri, ziyaretçileri ve yenilikçiler açısından bir cazibe merkezi olmasına yol açarak yerel ekonomik kalkınmaya ve yaşam kalitesine katkıda bulunabilmektedir.

Bu çalışma yerel yönetimlerin kültürel hizmetlerini yürütürken benimsemesi gereken temel ilkelerin neler olması gerektiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma kapsamında, yerel yönetimlerin kültür hizmetlerinin mevcut uygulamada aksayan yönleri ve bu aksaklıkları gidermeye yönelik temel kültür politikalarının içeriği ve hizmet ilkeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada yöntemsel olarak niteliksel bir çalışma deseni benimsenmiş olup, Türkiye'deki bazı yerel yönetimlerin kültür hizmetlerinden sorumlu 13 belediye yetkilisi ve uzmanla ve 10 akademisyenle (online olarak) derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme soruları standart hale getirilmiş ve tüm katılımcılara yöneltilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda kültür hizmetlerindeki sorun alanları ve bu sorunların hangi strateji ve ilkelerle üstesinden gelinebileceği derinlemesine bir biçimde

analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, bu çalışma kapsamında, yerel yönetimlerin kültürel politikalar konusunda düşünce, tasarım ve eylem çerçevesini genişletebilecek ulusal ve uluslararası mevzuatlar, sözleşmeler, strateji ve politika belgeleri de ayrıntılarıyla değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda yerel yönetimlerin kültürel hizmetleri yürütürken sahip oldukları bazı zayıflıklara işaret edilmiştir: Kapsamlı ve uzun vadeli planlamalarının zayıflığı, personel ve uzman eksiklikleri, hizmet içi eğitimlerin azlığı, mesleki uzmanlığa hazırlayan staj programının olmaması, başkanın vizyonun kentteki kültür politikalarının kurumsallaşmasını sınırlandıran bir etkiye sahip olması; kültür hizmetlerinin etki değerlendirilmesinin sınırlı kalması, bütçenin etkin kullanımında sınırlılıklar olması, kurumlar arası eşgüdüm sorunlarının olması, sivil toplum örgütleri ile işbirliklerinin yetersizliği, yerel kültürel mirasın zenginleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasından ziyade popüler etkinliklere ağırlık verilmesi gibi sorun alanları bulgulanmıştır.

Kültürel hizmetlerin temel bileşenleri olarak çevre değerleri, kültürler arası iletişim, demokratik katılımcılık, erişilebilirlik, yenilikçilik, yaratıcılık, markalaşma, yerel değerlerin geliştirilmesi gibi faktörler sayılabilir. Yerel yönetimler, özellikle yerel halkın kültür ve sanat ile ilgili bilgilerini, yaratıcılıklarını, keşif becerilerini ve alışkanlıklarını geliştirmeleri açısından oldukça önemli kurumlardır.

Son olarak, yerel yönetimlerin kentin yaşam kalitesini arttırmaya dönük kültürel hizmetlerin yerel ve evrensel düzeyde iyi uygulama örneklerinin değerlendirilmesi de çalışmanın önemli bir tamamlayıcı perspektifi olarak düşünülmüştür. Yerel yönetimler, vatandaşlar, sivil toplum kuruluşları, merkezi hükûmet ve uluslararası ağlar arasında diyalog geliştirmede etkili olabilecek aktörler olarak öne çıkmaktadır. Vatandaşlara doğrudan temas edebilme ve yönetilen coğrafyanın sosyokültürel özelliklerine hâkim olma kapasitesine sahip yerel yönetimlerden insan odaklı, ekosisteme duyarlı ve eşitlikçi bir sürdürülebilir kültürel kalkınma anlayışı ile kapsayıcı politikalar üretmeleri beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yerel yönetim, kültür politikaları, kültür hizmetleri, yaşam kalitesi, sürdürülebilir kalkınma, kültürel miras.*

Belediye Hizmetleri ve Spor

Levent ATALI
Kocaeli Üniversitesi
leventatali@gmail.com

Özet

Çok yönlü olan şehir yaşantısı ortaya çıkan farklı sorunların üstesinden gelmek zorundadır. Bunun için şehrin yaşamı içerisinde herkesi kapsayacak bir planlama yapmak ve sonrasında ise uygulamalar ortaya koymak gereklidir. Belediye yöneticilerinin fiziksel aktivite ve spor planları oluşturmaları ve halka hizmet olarak sunmaları önem arz etmektedir. Belediyelerin birçok alanda farklı gruplara sundukları hizmetlerin niteliğini artırmaya yönelik birçok çalışma yapılmaktadır. Kent özelinde iyi planlanmış bir spor ve fiziksel aktivite katılımının sağlanması spordan beklenen birçok olumlu sonucun yanında diğer alanlara da pozitif bir katı vermesi beklenmektedir. Bu çalışma başlığı altında şehirlerde fiziksel aktiviteye ve spora katılıma yönelik sağlıklı ve aktif bir şehir yaratmak için hazırlanacak planlara yönelik fikirler, bilgiler ve öneriler sunulmaktadır Belediye hizmetleri ve özellikle spor hizmetleri alanında örnek çalışmalar yürütmek isteyen kurum ve kuruluşlar bilgi, referans ve rehber olabilecek çalışma eksikliği yaşamaktadırlar. Bu çalışma ile en temel amacımız bu alanda çalışma yapmak isteyen özellikle belediyeler için ihtiyaç duyabilecekleri temel ilke ve örnek uygulamaları içeren öneriler oluşturmaktır. Önerilen bu anahtar kavram ve ilkeler, kent yönetim planlarında yer alabilecek ve yerel hedeflerin belirlenmesine spor özelinde katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Belediye hizmetleri, Spor, Şehir*

'Yeni' Kamusal Alan: Covid-19 Pandemi Sürecinde Merkezîleşen Sanal Kamusal Ortam ve Yaşanan Dönüşümler Üzerine Bir Değerlendirme

Zuhal Akmeşe
Dicle Üniversitesi
zuhalakmese@gmail.com

Özlem Arda
İstanbul Üniversitesi
ozlemarda@istanbul.edu.tr

Özet

Çin Halk Cumhuriyeti'nde 2019 yılında ortaya çıkan ve oradan da bütün dünya ülkelerine yayılan coronavirüs kısa bir sürede tüm dünyayı etkisi altına aldı. Geniş etki alanı ve yayılım hızı sebebiyle Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemik hastalık olarak ilan edilen coronavirüsün sebebiyle sosyal hayatta birçok zorunlu meydana geldi. Virüsün insandan insana bulaşması ve hızlı yayılımından dolayı sosyal mesafeyi koruma gerekliliği insanların sosyal izolasyon sürecine girerek evlerine kapanmasına yol açtı. Sosyal mesafenin artması ile birlikte kamusal alanda gerçekleştirilen birçok faaliyet dijital platformlara taşındı. İnternet insanları bir araya getirme işlevini üstlendi. Geleneksel ve yüz yüze iletişim yöntemlerin yerini çevirim içi iletişim ve aktiviteler almaya başladı. Eğitimden sağlığa, sanattan gündelik yaşam pratiklerine kadar birçok faaliyetin dijital platformlara taşınması birçok alışkanlığı değiştirerek yeni bir süreci de beraberinde getirdi. Bu çalışma, bu süreçte sanal ortama taşınan gündelik yaşam pratiklerinin değerlendirmesini içermektedir.

Kent ve kentli yaşamında, gündelik yaşam pratiklerinin çoğunlukla fiziksel olarak gerçekleştirildiği bir kabulün pandemi sürecinde tamamen sanal ortamlara taşındığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, pandemi sürecinde eğitim, sağlık, sanat ve gündelik yaşam pratikleri alanında meydana gelen değişim ve yenilikleri tespit etmektir. Bu amaçla 10 Mart 2020 tarihinden itibaren dijital platformlara taşınan faaliyetlere odaklanılarak geniş ölçekli tarama yöntemiyle elde edilen veriler analiz edilmiş, pandemi sürecinin eğitim, sağlık, tüketim, kültür sanat, spor ve daha birçok alanda değişim ve dönüşümü beraberinde getirdiği tespit edilmiştir. Pandeminin insandan insana bulaşması ve çok hızlı bir yayılım göstermesi devletlerin bu konuda acil önlemler almasını beraberinde getirdi. Özellikle sosyal mesafenin korunma gerekliliği, dünya genelinde bir sosyal izolasyon sürecini başlattı. Kamusal alanda gerçekleştirilen toplu

faaliyetlerde kısıtlamalara gidilmesi ve inşaların evlerine çekilmesiyle birlikte sosyal ilişki ve faaliyetlerin yapısında ciddi bir değişim yaşanmaya başladı.

Sosyal mesafenin artması ve internet platformlarının insanları bir araya getirme aracına dönüşmesiyle birlikte kamusal alanda gerçekleştirilen sosyal ilişkiler ve faaliyetlerin büyük çoğunluğu dijital platformlara taşındı. Geleneksel iletişim ve etkileşim yöntemleri bir anlamda rafa kaldırılarak dijital platformlardaki sanal kamusal alanlar ön plana çıkmaya başladı. Kamusal alanın- sanal kamusal alanlara taşınması başta eğitim olmak üzere sağlık, seyahat, akademi, kültür-sanat, spor, ekonomi ve daha birçok alanda değişimlerin yaşanmasına yol açtı. Türkiye özelinde ise 10 Mart 2020 tarihinde sağlık bakanı tarafından yapılan resmi açıklama sonrasında somut adımlar atılmaya başlandı. Bu açıklamanın yapılmasından sonra coronavirüs ve Covid-19 pandemisi tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin de gündemine yerleşti.

Sağlık Bakanlığı'nın farkındalık oluşturmak ve virüsün yayılmasını engellemek amacıyla başlattığı "evde kal, hayat eve sığar" kampanyası sonucunda İnsanların sosyal alanlardan evlerine çekilmesi neredeyse tüm faaliyetlerin sosyal medya platformlarına taşınmasını beraberinde getirdi. Facebook, Instagram, Twitter ve benzeri sosyal paylaşım platformlarının yoğun bir biçimde kullanımı, canlı yayın trendinin başlaması, online alışveriş, online eğitim, online seminer, kurs, söyleşi vb. faaliyetlerin yanı sıra sinema sektörü açısından son derece önemli organizasyonlar olarak kabul edilen film festivalleri ve organizasyonların başvuru koşulları ve şartnamelerinde değişikliğe giderek festivalleri dijital platformlara uyarlamaları, gala törenlerinin dijital platformlara taşınmasıyla devam etti. Birçok ulusal ve uluslararası sempozyum ve organizasyon başvuru koşullarını güncelleyerek pandemi dolayısıyla ilgili çalışmaların online yapılacağı bilgisini verdi. Bütün bu organizasyon ve faaliyetlerin dijital platformlara taşınması birçok değişim ve dönüşümü beraberinde getirdiği gibi birçok alanda da yapısal değişikliklere yol açtı.

Pandemi sürecinde, 'yeni' kamusal alan olarak ifade edilebilecek, sanal kamusal alan kent ya da kırsal, merkez ya da çeper ayrımını gözetmeksizin bireylerin, kitlelerin yaşamlarında yer edinmiştir. Bu sürecin değerlendirmesinin akabinde, erişilebilir olduğu sürece her bireye eşit mesafede-merkez konumda olan sanal ortamların, uzun vadede 'yeni' kamusal alan olarak, tamamen fiziksel ortamın, mecraların yerini alabileceği öngörülebilmektedir

Anahtar Kelimeler: *Pandemi süreci, Kamusal alan, Sanal kamusal ortam, Dijital platformlar, Canlı yayınlar, Yenilikler*

Dünya Kenti ve Küresel Kent Bağlamında Yeni Bir Kent Niteleme İhtiyacı

Burak Hamza Eryiğit
Marmara Üniversitesi
burak.eryigit@marmara.edu.tr

Aydın Akpınar
Marmara Üniversitesi
aydin.akpinar@marmara.edu.tr

Özet

Dünya kenti veya küresel kent kavramlarının kimi zaman literatürde birbirlerinin yerine kullandığı görülmektedir. Hatta kimi aydınlarca bu iki kavramın aynı lafız ve ruhtan beslendiği de ifade edilmektedir. Küreselleşme için yapılan tanımlara dayanarak küresel kent ile dünya kenti kavramlarının birbirinden farklı anlamlara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Dünya kenti, tarihin her safhasında başta siyasi ve askeri gücü merkezine alacak şekilde dünyanın diğer coğrafyalarını iktisadi ve yönetsel açıdan etkilemektedir. Küresel kent ise iktisadi ve teknolojik derinliği merkezine alarak dünyanın diğer coğrafyalarını siyasi, kültürel ve teknolojik açıdan etkileyen kentlerdir. Bu yönü ile "her küresel kent bir dünya kentidir; fakat her dünya kenti bir küresel kent değildir" denilebilir. Bir de bu iki tanıma da uyan ve tarihsel süreçte bu iki ayrı kavramsallaştırmanın merkezinde bulunan veya her iki nitelemenin bazı yönlerine sahip kentler bulunmaktadır. Bu bildiride her iki tanımlamaya da uyan kentlere dair içeriğe daha fazla yer verilecektir. Bu bildirinin amacı, özellikle 20. yüzyılda yapılan kent nitelemelerine dünya kenti ve küresel kentin ötesinde yeni bir alternatif geliştirmektir. Kenti bir çalışma alanı olarak ele alan bilim insanları ve araştırmalar, Batı ekseninde şekillenmesi itibariyle, Türkiye'nin de içinde bulunduğu pek çok ülkeye, ulusa, kültüre ve coğrafyaya dair kentleri değerlendirilemez kılmaktadır. Mevcut değerlendirmeler, yazında hem nicel hem de nitel araştırmalara yansımaktadır. Küresel ve yerel bağlamda yeni karakterler kazanan kentler, sahip oldukları potansiyel itibariyle yaşanılabilir birer kent iken bilimsel düzlemde ele alın(a)maması bölgesel veya küresel bir merkez olma durumundan alıkoyulmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmanın yöntemi, dünya kenti kavramının literatürde ilk yer buluşundan itibaren günümüze kadar yer alan tüm kent yaklaşımlarını nitel araştırma yöntemleri kapsamında değerlendirmektir. Kentlere dair nitelemeler ve teoriler, sahip oldukları kapsam itibariyle ele alınmıştır. Bunun yanı sıra küresel ve bölgesel ölçekte kentlere

dair endeksleme çalışmaları yapan araştırmaların göstergeleri nitel bir şekilde değerlendirmektedir. Yapılan değerlendirmede kente dair geliştirilen endekslerin genel analizinin yapılması da mümkün olmuştur. Elde edilen bulgular çalışma kapsamındaki kentlere dair hem nitel bir değerlendirme hem de nicel bir analiz yapma imkânı sunmaktadır.

Dünya kentleri; siyasi, askeri, yönetsel güçlerine paralel iktisadi ve kültürel nitelikleri ile ön plana çıkarken; küresel kentler teknolojik, iktisadi ve kültürel güçleri üzerinden elde ettikleri siyasi ve yönetsel güçleri ile ön plana çıkmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, küresel kent endeksleri gibi bazı önemli kentlerin salt iktisadi, kültürel ve teknolojik yönlerini merkeze alarak değerlendirmekten ziyade bu tasnifin ötesinde özgün bir değer ortaya koyarak siyasi, kültürel ve yönetsel özelliklerini de merkezine alarak değerlendirmeye tabi tutmuştur. Bu amaca hizmet etmesi için bahsi geçen özgün değere bağlı kalarak bilimsel yazında kendisine yeterince yer bulamayan bu kentleri; siyasi, tarihi, kültürel ve yönetsel işlevlerini ön plana çıkartan asli ve tali parametreler üzerinden değerlendirmeye yönelik çaba bildirinin en önemli bulguları arasında değerlendirilebilir.

Bildiri kapsamında elde edilen bulgular ışığında şu şekilde bir değerlendirme yapılabilir. Dünya üzerindeki hiçbir dil, kendiliğinden bilim dili olamamaktadır. Bilimsel bilginin veya kavramın adı üretilen tarafından koyulur. Bu bağlamda, Türkiye'deki kentlere dair bir niteleme veya açıklama yapabilmek için Batı kaynaklı tanımlamalardan ve araştırmalardan ziyade yerel dinamikleri ön plana çıkaran yeni ve özgün nicel ve nitel araştırma yöntemlerine ihtiyaç duyulmakta olup, bu bildiride söz konusu amaca hizmet etmek için kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Küresel Kent, Dünya Kenti, Kentin Yeni Tanımı, Kent Teorileri, Küresel Kent Endeksleri*

Kentleşmeye Karşı Kent: Ankara Kent Çeperi Üzerine Bir Çalışma

Esin Kömez Dağlıoğlu
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
komez@metu.edu.tr

Özet

19. yüzyıldan bu yana dünyanın pek çok yerinde yaygınlaşan kentleşme uygulamaları, kamusal ve özel arasındaki ayrımı azaltarak, sürekli büyüyen ve türdeş kentsel mekânların üretimini tetiklemiş ve küreselleşme ile kapitalizmin beklentilerini karşılayan ağları rasyonelleştirmenin bir aracı haline gelmiştir. Günümüzde kentleşme o kadar yayılmacıdır ki, pek çok büyük şehrin mevcut durumunu tanımlamak için kenarsız kent, meta-kent, kümekent, kent-bölge, vb. kavramlar ortaya atılmıştır (Lang 2003, MVRDV 1999, McGrath ve Shane 2012, Neuman ve Hull 2014). Kent kuramcısı Neil Brenner (2014, 185-186) ise şu anda gezegensel kentleşmeyle karşı karşıya olduğumuzu iddia eder ve şöyle der: "ortaya çıkan genişletilmiş kentleşme süreci, bugün basitçe düğüm noktalarında yoğunlaşmaktan veya tanımlı bölgelerle kısıtlı olmaktan çok, eşit olmayan bir şekilde örülen ve yine de tüm dünyaya her zamankinden daha yoğun bir şekilde yayılan alacalı bir kentsel doku üretiyor." Bugün dünya nüfusunun yarısından fazlası şehirlerde yaşıyor ve şehirlerin siyasi, sosyal ve biçimsel tanımları üzerine yapılan bir tartışma, gezegensel kentleşmenin mevcut durumunda son derece önem kazanıyor.

Çağdaş dünyamız son derece kentleşmiş durumda, ancak bu kentleşmiş alanlar kent fikrinin başlangıçta amaçladığı özelliklere ve potansiyellere sahip mi? Pier Vittorio Aureli (2011) The Possibility of an Absolute Architecture adlı kitabında, Yunan polis ve Latin urbs kelimelerinin köklerinin izini sürerek kent ile kentleşme kavramlarını karşılaştırır. Tarihsel olarak kent olgusu- polis kavramında da görülebileceği gibi- kamusal alanlarda farklı karşılaşmaların, sosyal çatışmaların ve çözümlerinin mümkün kılındığı siyasi bir kurgudur (Aureli, 2011). Öte yandan urbs herhangi bir siyasi nitelik içermeden ekonomik verimlilik temelinde düzenlenir (Aureli, 2011). Bu nedenle, ilk olarak İspanyol plancı Ildefons Cerdà tarafından geliştirilen ve 1867'de Teoría General de la Urbanización adlı kitabında kuramsallaştırılan kentleşme (urbanization) kavramının kökeninde urbs ve onun temel nitelikleri bulunur. Bu makale, kent ve

kentleşme arasındaki ayrım üzerinde durarak Ankara kent çeperini analiz etmeyi ve bu alanların kentlilik niteliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunun için şehrin güneybatı kesimindeki Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı çevresindeki alan vaka çalışması olarak seçilmiştir. Bu makale kapsamında, kentsel genişlemenin hızını, konut birimlerinin tipini, dolu ve boş ilişkilerini, alanın işlev ve ulaşım analizini ve bulvar ile çevresinin görsel deneyimini gösteren çeşitli haritalar geliştirilecektir.

Çalışmanın ilk sonuçları, bu yeni kentleşmiş bölgenin tanımlanabilir bir dokuya sahip olmadığını, sadece farklı nesne-binaların kümelenmesinden meydana geldiğini gösteriyor. Bu alan, 2006 yılında Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın açılmasından önce bazı küçük köy yerleşimlerine ve az sayıda düşük yoğunluklu güvenlikli sitelere ev sahipliği yapmaktaydı. Bulvarın güneyinde 2012 yılında biri özel yatırımcı tarafından diğeri ise Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından iki adet yüksek katlı konut binasının inşa edilmesiyle birlikte alana pek çok yeni yapı eklenmekte ve bulvarın çevresi hızla kentleşmektedir. Alan, bölgesel genişlemenin bir aracı olarak yüksek katlı kentsel yapı bloğunu kullanmakta ve herhangi bir kamusal mekân, karma kullanım faaliyetleri ve sosyal bütünlük ve çokluk sunmamaktadır. Alanda, işlevsel çeşitlilik, kamusal faaliyetler (ör. sağlık ve eğitim) ve toplu taşıma (yalnızca alanı en yakındaki metro istasyonlarına bağlayan sınırlı sayıda otobüs hizmet vermektedir) eksiklikleri bulunmaktadır. Kentleşmenin hızı, kentsel biçim ve doku üzerinde herhangi bir kontrol olmaksızın, yol ve bulvar gibi temel altyapının eklenmesiyle arttırılmış durumdadır. Binalar yalıtılmış ve bağımsız, açık alanlar geniş ve tanımsızdır. Arazinin tamamı türdeştir, ne yapılı çevrenin ne de açık alanların farklı bir kimliği vardır. Lévy (2008, 66), Louis Wirth'in 1938 tarihli ufuk açıcı makalesi "Bir Yaşam Biçimi Olarak Şehircilik"e atıfta bulunarak, "yoğunluk ve çeşitliliğin, kentleri kent yapan şey olarak tanımlanan kentliliğin iyi bir ölçüsünü temsil ettiğini" savunur. Bu bağlamda, bu makale, seçilen vaka çalışmasına atıfla şu soruları tartışmayı amaçlamaktadır: Kentlerde mi yoksa sadece kentleşmiş bölgelerde mi yaşıyoruz? Gezegensel kentleşme çağında kent fikrini nasıl geri kazanabiliriz? Mimari ve kentsel tasarımın yalnızca yaygın kentleşmeye hizmet eden araçlar olmanın ötesinde kentlerin inşasındaki rolü nedir?

Anahtar Kelimeler: *kent, polis, urbs, kentleşme, kentsel yayılma, kentlilik, Ankara*

Merkezin Kârı Mı Yerelin Refahı Mı? Tek Endüstrili Kentlerde Özelleştirmenin Yerel Sonuçları[1]

Atahan Demirkol
Afyon Kocatepe Üniversitesi
atahan.demirkol@gmail.com

Özet

Çalışmanın amacı, tek endüstrili kentlerin, kentlerde bulunan baskın endüstri kuruluşunun özelleştirilmesinden nasıl etkilendiğini ortaya koymaktır. Türkiye'de erken cumhuriyet döneminde ülkesel kalkınmayı sağlarken yerel ve bölgesel kalkınmayı da destekleyecek şekilde kurgulanan endüstri yatırımları, doğrudan devlet eliyle veya ortaklığı ile kurulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu endüstri yatırımları, bulundukları bölgede devletin kamusal kaynak aktarımı aracı olmuş, böylelikle hem sanayi ile ülke ekonomisini kalkındırırken, hem de bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasında devletin temsilcisi olarak ara kurum işlevi görmüştür. Karadeniz Ereğli'de 1960'lı yıllarda kurulan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları (ERDEMİR) de bunun bir örneğidir. ERDEMİR'den önce 10.000 nüfuslu bir sahil kasabası olan Ereğli, ERDEMİR ile birlikte ciddi bir sosyal ve ekonomik dönüşüm içerisine girmiş, günümüzde 180.000 nüfuslu bir sanayi kenti haline gelmiştir. Şüphesiz ki bu dönüşüm, kentteki tek baskın aktör olan ERDEMİR ekseninde gerçekleşmiş, kentin kolektif belleği, ekonomik ve demografik yapısı, sosyal ve siyasal yapısı ile yer duygusu/aidiyeti hızlı bir yeniden üretim içerisine girmiştir. 2005'e kadar devam eden bu süreç, ERDEMİR'in özelleştirilmesiyle ciddi bir şekilde yön değiştirmiş, kentin ERDEMİR eksenindeki kazanımları bir bir yok olmaya başlamıştır.

28620816/209 Sayılı ODTÜ İAEK Etik Kurul Onayı doğrultusunda Nisan-Haziran 2019 arasında Ereğli'de gerçekleştirilen 20 derinlemesine mülakat ile, Ereğli'de ERDEMİR'in kuruluşu ve özelleştirmesi ile yaşanan yerel etkiler incelenmiştir. Yarı yapı-

[1] 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof.Dr. H. Tarık Şengül danışmanlığında tamamlamış olduğum "Rise and Fall of an Industrial City: The Changing Sense of Place in Karadeniz Ereğli" başlıklı yüksek lisans tezimden üretilmiştir

landırılmış sorularla kurgulanan mülakatta, görüşmeciler ERDEMİR çalışanları/emeklileri, özel sektör çalışanları/emeklileri ve Ereğli doğumlu olanlar/olmayanlar olarak gruplara ayrılmış, mülakatlarda biri ERDEMİR'e diğeri de kente ilişkin olmak üzere iki temel grupta sorular yöneltilmiştir. Çalışmanın yönteminde, süreç tarihsel olarak üç aşamaya ayrılmıştır: ERDEMİR öncesi kent, ERDEMİR sonrası kent ve özelleştirme sonrası kent. Çalışmada, temel teorik tartışma 'yer duygusu' etrafında yapılmıştır. Mülakatlarda elde edilen veriler, Ereğli'de yer duygusunun oluşumunu yerel halkın bugünden geçmişe retrospektif bir şekilde nasıl değerlendirdiğini, özelleştirmenin bir kırılma noktası olarak bu değerlendirmeyi nasıl etkilediğini ortaya koymayı sağlamıştır. Bu bağlamda çalışmada bir teorik tartışma ekseninde mülakat verileri de işlenerek, kentin tek endüstrisi olan ERDEMİR'in özelleştirilmesinden sosyal ve ekonomik anlamda nasıl etkilendiği yer duygusu kavramı üzerinden incelenmiştir.

Çalışmada elde edilen mülakat verileri, yer duygusu kavramına ilişkin teorik çerçeve üzerinden incelenmiştir. Bunu yaparken Ereğli'deki yer duygusu 'tepkisel yer duygusu' ve 'ilerlemeci yer duygusu' teorileri açısından dönemlere göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma ortaya koymuştur ki, ERDEMİR ile bir sahil kasabasından tek endüstrili bir sanayine kentine hızlı bir şekilde evrilen Ereğli'de yer duygusu, ERDEMİR ekseninde kaymalara uğramıştır. ERDEMİR'in kolektif hafıza üzerindeki kurumsal etkisi, kentteki insanların kenti nasıl anlamlandırdığını baskın bir şekilde etkilemiştir. ERDEMİR öncesi yer duygusu, kentin özgün, tarihsel ve doğal güzelliklerini ön plana çıkararak, kenti diğer bölgelerden ayıran/dışlayan bir şekilde 'tepkisel yer duygusu' özellikleri göstermektedir. Ancak ERDEMİR'in kuruluşu ile yer duygusu, 'ilerlemeci yer duygusu' sınıflandırmasına kaymaktadır. Bu kayma, kentin küresel dünyaya açılması, ülke dışından ve şehir dışından gelen çok farklı işçi gruplarıyla kozmopolit bir merkez haline gelmesi, böylelikle çok kültürlü bir özellik kazanması, tarihsel ve doğal özellikleriyle tanımlanan özgün bir mekândan ziyade dünyada birçok örneği görülen işçi ve sanayi kentlerinden birisi olarak tanımlanmaya başlaması gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Çalışma, bu yönüyle 'yer duygusunun kurumsal yeniden üretimi' ve 'kurumsal merkezli kolektif bellek kavramlarını gündeme getirmektedir. Yapılan saha çalışması, Ereğli'de ERDEMİR'in kurumsal olarak yer duygusunun yeniden üretimine sebep olduğunu ortaya koymakta, bunu da kolektif belleği nasıl şekillendirdiğini inceleyerek yapmaktadır. Çalışmanın ortaya koyduğu ana bulgu da yer duygusuyla birlikte kentin sosyo-ekonomik yapısının da tamamen merkezi hükümet kararları doğrultusunda ERDEMİR tarafından etkilendiğidir. ERDEMİR'in kurulmasıyla 1960'larda merkezi bir

karardan etkilenen yerel, bu kararla kendisine verilen tüm kazanımları 2000'lerin başında özelleştirme yoluyla tekrar merkezi bir kararla kaybetmiştir. Bu kayıp öylesine yıkıcı olmuştur ki, sadece sosyolojik bir kavram olan yer duygusu değil, kentin tüm sosyo-ekonomik yapısı bundan darbe almıştır. Nihayetinde bu çalışma, merkezin kârlılığı üzerine kurulu sanayi özelleştirmelerinden, yerelin refahının aldığı darbeyi sosyolojik yönüyle ortaya çıkarmaktadır.

Tek endüstrili kentler, merkezin kararlarından en çok etkilenen, kırılganlığı en yüksek olan kentlerdir. Tek bir baskın kuruluş etrafında şekillenen sosyo-ekonomik yapıları, insanların kente olan bağlılıkları ve kenti nasıl anlamlandırdıklarını derinden etkilemektedir. Bu kapsamda yer duygusu, kurumsal olarak yeniden üretilebilen ve kolektif bellekten etkilenen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ereğli de bu şekilde merkezin aldığı bir karar sonucu ERDEMİR'in kuruluşu ile yer duygusunu yeniden üretmiş, sosyo-ekonomik yapısını tamamen değiştirmiş ve yine sonrasında merkezin aldığı özelleştirme kararıyla kentin tek endüstrisi olan baskın kuruluşu kaybetmiştir. Bu kaybediş, kentin o güne kadarki tüm sosyo-ekonomik kazanımlarını elinden almış, yer duygusunun da tekrar kurumsal olarak yeniden üretimine yol açmıştır. Bu doğrultuda merkezin kârlılığı adına yerelin refahının kurban edildiği uygulamalar olan tek endüstrili kentlerdeki özelleştirmelerin, kentin tüm yerel dinamiklerini derinden etkilediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Tek Endüstrili Kent, Yer Duygusu, Özelleştirme.*

Kamusal Alanlar Arasında Mikromobiliteyi Destekleyecek Kişiselleştirilmiş Ulaşım Modeli Önerisi

Esma Selen Aksoy
İstanbul Teknik Üniversitesi
e.selenaksoy@gmail.com

Şehnaz Cenani
İstanbul Medipol Üniversitesi
sdurmazoglu@medipol.edu.tr

Gülen Çağdaş
İstanbul Teknik Üniversitesi
cagdas@itu.edu.tr

Özet

Yapılan çalışmanın amacı kamusal alanlar arasında mikromobiliteyi destekleyen kişiselleştirilmiş bir ulaşım tercih modeli oluşturmaktır. Bu çalışma ile kent içinde bireysel kullanıma yönelik, çevreci ve kullanıcı odaklı ulaşım rotaları oluşturulması ve kent içi bireysel ulaşım seçenekleri için kullanıcıya yardımcı bir karar destek sistemi sunulması hedeflenmektedir.

Çalışmada, kullanıcıları değişken durumlarına uygun bir tercihe yönlendirmek amacı ile öncelikle Nedensel Bayes Ağları ile tercihlerini etkileyen kriterler belirlenmiştir. Ardından, bu kriterlerin Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) ile değerlendirilmesi ile farklı rotalar sunan bir modelgeliştirilmiştir. Bu rotaların belirlenmesinde belirlenmesinde Bayes Ağları, Analitik Hiyerarşi Süreci'nde verilerindoğruluğunu arttırmak, kullanıcıların değişken moduna göre kriterlerin önem düzeyinin değişmesini sağlamak ve sistemi daha esnek hale getirmek amacı ile tercih edilmiştir.

Çalışmada öncelikle iki kamusal alan arasında mikromobiliteyi desteklemek için e-scooter, bisiklet ve yürüme seçeneği ve bu seçeneklere uygun rotalar ve seçilen iki alan arasındaki rotalardan birine karar verme sırasında gereken kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler aynı zamanda Bayes Ağında değişken kullanıcıların değerlendirdiği kriterlerdir. Çalışmada örnek bir model oluşturmak amacı ile iki kamusal alan arasında üç rota sisteme dahil edilmiştir. Bu rotalar her bir ulaşım seçeneği için farklı bir alternatif olarak ayrılmıştır. Proje örnek senaryosu için seçilen üç rota ve üç ulaşım seçeneği ile dokuz farklı ulaşım tercihi belirlendikten sonra rotaların belirlenen kriterlere göre puanlamaları yapılmıştır. Rotalara uygun ulaşım tercihlerini belirleyecek kriterler için bisiklet, e-scooter ve yürünebilirliğe yönelik literatür araştırmaları yapılmış ve bazı eşik değerler alınarak rotaların uygunluğu puanlanmıştır.

Bayes Ağları ve AHP çalışma içerisinde aynı süreçte iki ayrı koldan sürdürülmektedir. Bayes Ağları bölümünde öncelikle kullanıcıların rota tercih sistemini en kolay ve etkin kullanabilmesi düşünülmüştür. Bayes ağları ile, kullanıcıların farklı modlarda ya da farklı modların bir arada olduğu durumlarda tercihlerini etkileyecek olan kriterlerin önemini nasıl belirleyeceği hesaplanabilmektedir. Farklı kullanıcıların, farklı kriterlere vereceği önem değerlerinin belirlenmesi için uzman görüşüne bağlı Nedensel Bayes Ağları seçilmiştir. Çalışmada kriterlerin düğüm olarak tanımlandığı, değişken kullanıcı modlarının ise ebeveyn olduğu Nedensel Bayes Ağı oluşturulmuştur. Nedensel Bayes Ağında belirlenen kriterlerin farklı kullanıcı modlarının, farklı olasılıklardaki biraradalık durumunu değerlendirebilmek için web üzerinden bir anket oluşturulmuştur. Bu ankette, kullanıcılara farklı modlarda olduklarında hangi kriterleri önemseyecekleri sorulmuş daha sonra elde edilen veriler birleştirilerek koşullu olasılık tablolarına aktarılmıştır. Bu tablolar ise Genie programı üzerinden oluşturulan Nedensel Bayes Ağı ortamındaki düğümlere aktarılmıştır. Bu yöntem ile, anket sonucu hazırlanan veri seti sonrası, farklı modların yüzdesinin değişimi ile rota ve ulaşım aracını belirleyecek olan her bir kritere farklı ağırlık yüzdesinin hesaplanmış olması, karar destek sisteminde esneklik sağlanmıştır. Bu esneklikle oluşturulan örnek senaryoda, kullanıcının moduna göre belirlenen kriterlerin yüzdeleri, farklı ulaşım tercihlerinin ikili karşılaştırma yöntemi ile karşılaştırıldığı AHP ile değerlendirilmek üzere SuperDecisions programına aktarılmıştır.

Bu çalışma sonucunda, kullanıcılar için değişen taleplere göre rotaların önerildiği bir tavsiye sistemi modeli oluşturulmuştur. Yöntem olarak Analitik Hiyerarşi Sürecinin içine Bayes Ağları'nın dahil edilmesi ile, veri setindeki koşullu olasılıklar kullanılarak, kullanıcıların modlarına göre ve kullanıcıların değişken mod birlikteliklerinin bir arada olma olasılığına göre kriterler kendiliğinden ağırlıklandırılmıştır. Önerilen model, rotaların trafik yoğunluğu, fiziksel ve çevresel koşulları gibi kriterlerinin kullanıcılar tarafından tek tek değerlendirilmesi yerine, belirli modların tercih edilmesi ile bir çok kriterin hızlı bir şekilde değerlendirilerek en uygun rotanın tavsiye edilmesini sağlayacaktır. İlerleyen çalışmalarda kullanıcıların farklı modlarına göre kriterlerin ağırlıklarınının belirlendiği eğitici veri setinin oluşturulmasında, veri madenciliği çalışmaları da modele dahil edilip, kullanıcıların sosyal medya verileri, dinledikleri müzikler, tweetlerinde tespit edilen içerikler ya da Instagram görüntülerinin işlenmesi ile mod seçimi geliştirilebilir ve buna göre tavsiyeler oluşturabilir.

Anahtar Kelimeler: *Anahtar kelimeler: Mikromobilite, Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV), Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP), Bayes Ağları*

Bölgesel Kalkınmada Yaşanabilirlik Stratejileri: Doğu Marmara Örneği

Mustafa Çöpoğlu
Doğu Marmara Kalkınma Ajansı
mustafacopoglu@marka.org.tr

Özet

Bölgesel kalkınma yerel potansiyellere ve gelişme eğilimlerine dayanan ve ekonomik, sosyal ve çevresel bileşenleri olan bir süreçler bütünüdür. Temel göstergeleri ekonomi ile ilişkili olan bölgesel kalkınmanın sağlanmasında sosyal ve çevresel faktörler belirli aşamalarda ekonomik rekabetçiliğin artmasında önemli role sahiplerdir. Rekabet düzeyi özellikle emek-yoğun üretim ve hizmet alanları ile gelişmiş olan bölgelerde, orta gelir tuzağı ile karşı karşıya kalınması yaygın bir durumdur. Bu durumun aşılması için katma değeri yüksek ürün ve hizmetler üretilmesi ve sunulması gerekmektedir. Bu ürün ve hizmetlerin sunulmasında da nitelikli yatırımlar, girişimler ve araştırma-geliştirme altyapıları önem arz etmektedir. Bu ekosistemi kurmak için ise insan kaynağı en temel faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu nitelikteki insan kaynağının bölgelere çekilmesi ve orta gelir tuzağını aşmada rol oynamaları için nitelikli yaşam olanaklarına ve yapılı çevre ile sosyal yapıya gereksinim duyulmaktadır. Bu husus akademik çalışmaların yanı sıra ulusal ve bölgesel politikalarda da sıklıkla yer verilen bir politika çerçevesi olarak öne çıkmaktadır. Bu sürecin gerek fiili olarak yaşandığı gerekse de bölgesel politikalarda yer aldığı bir örnek olarak Doğu Marmara TR42 Bölgesi üzerine çalışılabilecek niteliktedir. Bölge; ülkenin %2,5'ine tekabül eden yüzölçümünde ülkenin %4,77'sine tekabül eden 3,96 milyonluk bir nüfus barındıran, bu nüfusun 1,61 milyonu işgücüne dahil olan yapısı ile güçlü bir insan kaynağı potansiyeline sahiptir. Bölge, ayrıca, ev sahipliği yaptığı 25'i faal 35 organize sanayi bölgesi, 38 liman tesisi, 8 teknoloji geliştirme bölgesi, 2 serbest bölge ve İstanbul Sanayi Odası En Büyük 500 Şirket sıralamasındaki 125 işletme ile ekonomiye en büyük ikinci ihracatçı bölge olarak 15,75 milyar dolarlık ihracat katkısı yapmakta ve 'lık vergi tahsilat oranı ile ulusal vergi gelirinin ,3'ünü üretmektedir. Bu demografik ve ekonomik büyüklüğe rağmen Doğu Marmara TR42 Bölgesi Türkiye'deki 26 bölge içinde en gelişmiş 6. bölge durumunda ve yüksek teknolojili ürün ihracatında geri sıralarda yer almaktadır. Bölgenin bu üretim ve hizmet yapısının gelişmişlik seviyesi ile doğrudan

ilişkisi olduğu savunulmaktadır. Ekonomik gelişmenin sosyal gelişmeyi bir noktaya kadar taşıyabileceği, buna karşın sosyal gelişmenin de ekonomik gelişmeyi bu noktadan daha ileriye götürebileceği değerlendirilmektedir. Bu durumla ilişkili bir politika çerçevesi olarak 2014-2023 yıllarını kapsayan Doğu Marmara Bölge Planı'nda rekabetçilikten daha öncelikli olarak yaşanabilirliğin geliştirilmesine yönelik politikalar tanımlanmıştır. Planda, ekonomik aktiviteler bakımından zengin olan ancak katma değerin daha da artma potansiyelinin bulunduğu olduğu Gebze – İzmit – Adapazarı hattı Global Alt Bölge olarak tanımlanmıştır. Bu alt bölgede yaşam kalitesinin arttırılması ve buna yönelik yatırımlar ile program ve projelerin gerçekleştirilmesi öncelikli görülmüştür. Planda "Yaşanabilir Bölge" olarak tanımlanan eksen ile mekânsal organizasyonun iyileştirilmesi, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve sosyal bütünleşmenin sağlanması temel amaçlar olarak tanımlanmış, bu amaçlara ilişkin araçlar tanımlanmış ve uygulama önerileri getirilmiştir. Bu araçların uygulanmasının alt bölgenin yaşanabilirliğini arttırması, artan yaşanabilirliğin nitelikli insan kaynağını yerelde tutması ve yenilerin bölgeye çekmesi, artan insan kaynağı niteliğinin katma değer seviyesini, yüksek teknolojili üretimi ve gelişmişlik seviyesini arttırması savunulmaktadır. Araştırma bu politika çerçevesinin pratikte uygulanabilirliğini somut örnekler ve gelişmişlik göstergeleri üzerinden açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışma, bölgesel kalkınma sürecinde ekonomik rekabetçiliğe dayalı politikaların yanı sıra yaşam kalitesi ve yaşanabilirlik politikalarının önemini ortaya koyacaktır. Dahası, bölge özelinde yapılacak değerlendirmeler ile ulusal ölçekte politikalar için girdi teşkil edebilecek nitelikte öneriler sunulması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Bölgesel kalkınma, yaşanabilirlik, yaşam kalitesi, bölge planı*.**.**

Artvin Rize Havalimanı'nın Ulaşıma ve Çevreye Etkileri

Merve Erdoğan
Gazi Üniversitesi
merve9561@gmail.com

Özge Yalçıner Ercoşkun
Gazi Üniversitesi
ozgeyal@gazi.edu.tr

Özet

Ulaşımda, hızlı ve konforlu yolcu taşımacılığı sunan havayolu ulaşımına her geçen gün talep artmaktadır. Bu durum havalimanı yatırımlarını da beraberinde getirmektedir. Havalimanı yatırımları ulaşımı kolaylaştırmanın yanında çevresel etki konusunda zararlı da olabilmektedir. Coğrafik koşulların elvermediği yerlerde dolgu alanlarına yapılan havalimanları örnek gösterilebilir. Dünyada ilk örneği Japonya Osaka Havalimanı (1994), ikincisi Hong Kong Chek Lap Kok Havalimanı (1998), üçüncüsü ise ülkemizde ilk örnek olan Ordu-Giresun Havalimanı (2015) dır. Geçen yıllarda ortaya çıkan ulaşım ihtiyacını karşılamak adına 2017 yılında Artvin-Rize Havalimanı projesine başlanmıştır. Bölgenin coğrafi koşulları sebebiyle dolgu alanına yapılmaktadır. Ancak dolgu alanlarının ulaşım yönünün yanı sıra çevresel etkileri de olmaktadır. Bu etkiler yaşam kalitesini de etkilemektedir. Ulaşım kolaylaşacak olsa dahi çevresel değişimler yaşamı doğrudan etkilemektedir. Çalışmada çevresel zararlara dikkat çekmek, yol açacağı etkilerin en aza indirgenmesi için önlem alınmasının gerekliliğini ortaya koymak ve bu tip projelerin gerekli olup olmadığı konusunda titiz davranılması gerektiğini anlatmak amaçlanmıştır. Öncelikle projeye konu illerin coğrafik özellikleri, turizm potansiyeli ve gelen turist sayısı, turistik yerlerin yapılan havalimanına uzaklıkları, nüfusları, bölgeye en yakın havalimanı olan Trabzon Havalimanı'na olan uzaklıkları, HAVAŞ yolcu sayıları incelenmiştir. Çevresel etkiler ornitoloji raporları, Karadeniz florası, deniz bitkileri ve deniz canlıları, balıkçı barınakları, deniz suyu kalitesi, hava kalitesi şeklinde başlıklar halinde verilmiştir. Her bir başlık altında ilgili kurum ve kuruluşlardan, internet kaynaklarından elde edilen bilgiler derlenerek konu işlenmiştir. Ayrıca konu içerisinde çeşitli tablo, grafik ve haritalar yer almaktadır. Adı geçen illerden özellikle Rize'ye gelen turist sayısı il nüfusunu milyona kadar çıkarmaktadır. Turistik yerlerin bir kısmı şantiye alanına yakın mesafedeki Fırtına Deresi boyunca güney yönünde yer almaktadır. Turizm açısından havalimanı ulaşılabilirliği artıracaktır. Öte yandan proje hakkında kısa bilgi vermek gerekir ise proje, 260 hektarı

deniz dolgusu olmak üzere 766 hektarlık bi alanı kaplamaktadır. Ortalama 17 metre derinlikte toplam 88,5 milyon ton dolgu yapılacaktır. 3-7 km arasında değişen uzaklıklarda bulunan taş ocaklarından dolgu malzemesi temin edilmektedir. Bu bilgiler ışığında projenin kuşlar, deniz canlıları, kıyıdaki deniz canlıları, deniz bitkileri, balıkçı barınakları, deniz suyu, hava kalitesi gibi birçok konuda çevreyi etkilemektedir. Ornitoloji raporlarında kuş göç yolu rotalarının kara üzerinde olduğu görülmektedir ancak hava şartlarına bağlı olarak deniz üzerinden de göç olabilmektedir. Balıkçılık konusunda, Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında avın yaklaşık 'ü Türkiye kıyılarından karşılanmaktadır. Ulusal ölçekte de Karadeniz bölgesi öne çıkmaktadır. Ulusal denizlerden karaya çıkarılan avın 'inden fazlası Karadeniz'den sağlanmaktadır. Ayrıca Karadeniz'de toplamda 180 tür bulunmaktadır. Bunların 109'ü Atlantik Akdeniz Orjinli, 23'ü Akdeniz Endemik, 34'ü Karadeniz Yerli Tür'dür. Avcılığı yapılan 32 türün 12'si ekonomik türdür. 2019 yılı TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre su ürünleri üretiminde oranında bir artış olmuştur. Ayrıca 2011 yılında azalma eğiliminde olan hamsi balığı 2018 yılından itibaren hızlı bir artış göstermiştir. Proje bölgesinde bulunan 3 balıkçı barınağı tam doluluğa ulaşmasa da kapasitesine yakın doluluk göstermektedir. Bir diğer konu ise, hava kalitesi yaşam kalitesini doğrudan etkileyen bir faktördür. bölgenin hava kalitesi iyi durumdadır. Bölgedeki orman ve yeşil alanları yoğun olarak bulunmaktadır. Çevre Şehircilik Bakanlığı'ndan alınan verilere göre Rize-Ardeşen yılda 13 gün, Artvin-Hopa ise yılda 11 gün partikül madde sınır değerlerinde artış gözlenmiştir. Ayrıca taş ocaklarında dolgu malzemesi kayaların patlatılıp parçalanmasıyla elde edilmektedir. Dolgu alanı için taş ocaklarından malzeme temin edilirken kamyonlar kullanılmaktadır. Günlük 120 kamyonla nakliye yapılmaktadır. Malzemenin elde edilmesi ve nakliyesi havanın kalitesini düşürmektedir. Bir diğer konu olan deniz suyu kalitesine bakıldığında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Deniz Kalitesi Bültenine göre inşaatın olduğu bölge orta kalitededir. Uçakların yıkanması, buz çözmede kullanılan kimyasallar, dolgu malzemesi, yakıt dolum işleminde oluşabilecek sızıntılar, peyzaj düzenlemelerinde kullanılan inorganik tarım ilaçları vs. su kirliliğine sebep olacağından suyun kalitesini düşürmektedir. Sudaki kirlilik güneş ışını geçirgenliğini de düşüreceğinden balıklar, deniz bitkileri ve daha birçok deniz canlısı olumsuz etkilenecektir. Halihazırda orta kalitedeki suyun iyileştirilmesi balıkçılıkla birlikte bölgenin ekonomisine katkı sağlayacak, deniz canlıları için doğal yaşam alanlarının olmasını sağlayacak, endemik türlerin yok olmasını engeleyecek, zamanla suya karışacak ağır metallerin önüne geçecektir. Artvin-Rize

Havalimanı, Ordu-Giresun Havalimanı'ndan yaklaşık 2.5 kat daha büyüktür. Dolayısıyla dolgu miktarı da fazla olduğundan çevreye vereceği zararlı etkiler de büyümektedir. Etkiler hem uluslararası nitelikte hemde uzun sürelidir. Bölgedeki nüfusun yaşam kalitesini de etkilemektedir. Belirtilen etkiler sebebiyle önlem almak zorunludur. Öneri olarak ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) Raporu hazırlanması, dolgu için seçilecek alanına canlı ekosistemi açısından değerlendirilmesi, peyzaj düzenlemesinde kullanılacak ilaçların, yakıt dolum işlemlerinde oluşabilecek sızıntıların, hizmet binalarında ortaya çıkacak olan atıkların bertaraf edilmesi gibi birçok önlem alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Artvin-Rize Havalimanı, Dolgu alanı, Çevresel etkiler*

Yaşam Kalitesine Etki Eden Faktörler: Şehirde Kurallar ve Yaşam Kalitesi

Hasan Taşçı
Esenler Şehir ve Düşünce Merkezi
hbcordanoglu@gmail.com

Özet

Son zamanlarda en çok kullanılan kavramlardan biri olan yaşam kalitesi esasında şehirleşmenin sâiklerinin başında gelmektedir. Zîra insanlar daha iyi bir hayata sahip olmak ve daha çok imkân elde etmek için şehirleri kurmuşlar veya var olan şehirlere taşınmışlardır. Ülkemizde son yıllarda kent nüfusunda meydana gelen artışın en önemli sebeplerinden birinin bu olduğu bilinmektedir. Kırsalda bulamadıkları imkânlara kavuşmak umuduyla insanlar şehirlere göç etmişler ancak burada da başka sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bunun yanında hem dünyada hem de ülkemizde şehirleşmenin sorunları sayılırken insan hayatının konforunu olumsuz olarak etkileyen olgular sıkça zikredilmekte ve çözüm yolları aranmaktadır. Bunun için ulusal ve uluslararası eylem planları çıkarılmakta ve endeksler ilan edilmektedir. Öyle ki, On Birinci Kalkınma Planı'nın "Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre" başlığı altındaki "Şehirleşme" kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır: "İnsan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir bir şekilde sağlandığı, yaşam kalitesi yüksek ve değer üreten şehirler ve yerleşimler oluşturmak temel amaçtır."

İnsanlar tek başına yaşarken bile coğrafyanın, iklimin ve benzer tabiî şartların belirlediği kurallara uymak zorundadır. Başkalarıyla iletişim hâlinde olanlar için ise çok daha fazla kural söz konusudur. Bu kurallara uyulması toplumdaki diğer fertlerin yaşam kalitesini yükseltmekte, ihlâl edilmesi durumunda ise yaşam kalitesi olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu çalışmada modern hayatın gelişimiyle birlikte ortaya çıkan bir kavram olan yaşam kalitesinin, mekânsal, ekonomik, sosyokültürel ve benzer parametrelerinin yanında, var olan kurallara dayanan boyutu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Yaşam Kalitesi, Yaşanabilir Şehirler, Şehirleşme, Şehirde Kurallar*